İSLÂMÎ EDEBİYATTA ŞAHESERLER

Mahmut Kaya

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 113

Edebiyat Sanat Serisi	: 24
Kitabın Adı	: İSLÂMÎ EDEBİYATTA ŞAHESERLER
Hazırlayan	: Prof. Dr. Mahmut Kaya İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Türk İslâm Düşüncesi Tarihi Anabilim Dalı (Em. Öğr. Üyesi)
Özgün Dili	: Arapça, Farsça, Osmanlı Türkçesi, Kürtçe
Yayın Hazırlık	: Hüseyin Örs, Yazma Eser Uzmanı
Son Okuma	: İsmet İpek, Yazma Eser Uzmanı
Kitap Tasarım	: Yüksel Yücel
Baskı	: Karakış Basım Matbaa Amb. ve Rekl. San. Tic. Ltd. Şti. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi No: 1BF1, Zeytinburnu/İST. T: 0212 544 58 20 www.karakisbasim.com Sertifika No: 33820
Baskı Yeri ve Yılı	: İstanbul 2018
Baskı Miktarı	: 1. Baskı, 1500 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library of Congress A CIP Catalog Record

Mahmut Kaya
İslâmî Edebiyatta Şaheserler

1. Şiir, 2. Edebiyat, 3. Antoloji, 4. Türk Edebiyatı, 5. Arap Edebiyatı,
6. Fars Edebiyatı, 7. Kürt Edebiyatı, 8. Urdu Edebiyatı

ISBN: 978-975-17-4115-8

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.
Bütün yayın hakları Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı'na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
Süleymaniye Mh. Kanuni Medresesi Sk. No: 5 34116 Fatih / İstanbul
Tel.: +90 (212) 511 36 37
Faks: +90 (212) 511 37 00
info@yek.gov.tr
www.yek.gov.tr

İSLÂMÎ EDEBİYATTA ŞAHESERLER

Mahmut Kaya

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

TAKDİM

İnsanlık tarihi, akıl ve düşünce sahibi bir varlık olan insanın kurduğu medeniyetleri, medeniyetler arasındaki ilişkileri anlatır. İnsan, zihnî faaliyetlerde bulunma kabiliyetiyle bilim, sanat ve kültür değerleri üretir, ürettiği kültür ve düşünce ile de tarihin akışına yön verir.

Medeniyetler, kültürler, dinler, ideolojiler, etnik ve mezhebî anlayışlar arasındaki ilişkiler kimi zaman çatışma ve ayrışmalara, kimi zaman da uzlaşma ve iş birliklerine zemin hazırlamıştır.

İnsanların, toplumların ve devletlerin gücü, ürettikleri kültür ve medeniyet değerlerinin varlığıyla ölçülmüştür. İnsanoğlu olarak daha aydınlık bir gelecek inşâ edebilmemiz, insanlığın ortak değeri, ortak mirası ve ortak kazanımı olan kültür ve medeniyet değerlerini geliştirebilmemizle mümkündür.

Bizler, Selçuklu'dan Osmanlı'ya ve Cumhuriyet'e kadar büyük devletler kuran bir milletiz. Bu büyük devlet geleneğinin arkasında büyük bir medeniyet ve kültür tasavvuru yatmaktadır.

İlk insandan günümüze kadar gök kubbe altında gelişen her değer, hakikatin farklı bir tezahürü olarak bizim için muteber olmuştur. İslam ve Türk tarihinden süzülüp gelen kültürel birikim bizim için büyük bir zenginlik kaynağıdır. Bilgiye, hikmete, irfana dayanan medeniyet değerlerimiz tarih boyunca sevgiyi, hoşgörüyü, adaleti, kardeşlik ve dayanışmayı ön planda tutmuştur.

Gelecek nesillere karşı en büyük sorumluluğumuz, insan ve âlem tasavvurumuzun temel bileşenlerini oluşturan bu eşsiz mirasın etkin bir şekilde aktarılmasını sağlamaktır. Bugünkü ve yarınki nesillerimizin gelişimi, geçmişimizden devraldığımız büyük kültür ve medeniyet mirasının daha iyi idrak edilmesine ve sahiplenilmesine bağlıdır.

Felsefeden tababete, astronomiden matematiğe kadar her alanda, Medine'de, Kahire'de, Şam'da, Bağdat'ta, Buhara'da, Semerkant'ta, Horasan'da, Konya'da, Bursa'da, İstanbul'da ve coğrafyamızın her köşesinde üretilen değerler, bugün tüm insanlığın ortak mirası hâline gelmiştir. Bu büyük emanete sahip çıkmak, bu büyük hazineyi gelecek nesillere aktarmak öncelikli sorumluluğumuzdur.

Yirmi birinci yüzyıl dünyasına sunabileceğimiz yeni bir medeniyet projesinin dokusunu örecek değerleri üretebilmemiz, ancak sahip olduğumuz bu hazinelerin ve zengin birikimin işlenmesiyle mümkündür. Bu miras bize, tarihteki en büyük ilim ve düşünce insanlarının geniş bir yelpazede ürettikleri eserleri sunuyor. Çok çeşitli alanlarda ve disiplinlerde medeniyetimizin en zengin ve benzersiz metinlerini ihtiva eden bu eserlerin korunması, tercüme ya da tıpkıbasım yoluyla işlenmesi ve etkin bir şekilde yeniden inşâ edilmesi, Büyük Türkiye Vizyonumuzun önemli bir parçasıdır. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalar, hiç şüphesiz tarihe, ecdadımıza, gelecek nesillere ve insanlığa sunacağımız eserleri üretmeye yönelik fikrî çabaların hasılası olacaktır. Her alanda olduğu gibi bilim, düşünce, kültür ve sanat alanlarında da eser ve iş üretmek idealiyle yeniden ele alınmaya, ilgi görmeye, kaynak olmaya başlayan bu hazinelerin ülkemize ve tüm insanlığa hayırlar getirmesini temenni ederim. Aziz milletimiz, bu kutsal emaneti yücelterek muhafaza etmeyi sürdürecektir.

Recep Tayyip Erdoğan
Cumhurbaşkanı

Merhum anne ve babamın
aziz hatıralarına…

Mahmut Kaya

İÇİNDEKİLER

TAKDİM 4
SÖZBAŞI 9
GİRİŞ
Arap Edebiyatı 13
Fars Edebiyatı 22
Türk Edebiyatı 26
Kürt Edebiyatı 27
Urdu Edebiyatı 28

ARAP EDEBİYATINDAN SEÇMELER

Bânet Suâd Kasîdesi / Kâʿb b. Züheyr 30
Kasîde-i Bürde / Muhammed el-Bûsîrî 62
Kasîde-i Bürde'ye Nazîre / Ahmed Şevkî 144
el-Kasîdetü'l-Hamriyye-1 / İbnü'l-Fârız 242
el-Kasîdetü'l-Hamriyye-2 / Ebû Medyen et-Tilimsânî 266
Kasîde-i Münferice / İbnü'n-Nahvî 294
Endülüs'e Ağıt / Ebü'l-Bekâ er-Rundî 316
Ruh Kasîdesi / İbn Sînâ 340
İhtiyarlık Üzerine / İbn Sînâ 352

FARS EDEBİYATINDAN SEÇMELER

Rubâîler / Ömer Hayyâm 364
Mahzenü'l-Esrâr / Genceli Nizâmî 410
Mesnevî / Mevlânâ 454
Bostân / Saʿdî-i Şîrâzî 516
Gülşen-i Râz / Mahmûd-i Şebüsterî 588
Dîvân / Hâfız-i Şîrâzî 612

TÜRK EDEBİYATINDAN SEÇMELER

Nesîmî 640
Şeyhî 650
Fâtih Sultan Mehmed (Avnî) 654
Ahmed Paşa 656
Ali Şîr Nevâî 660
Necâtî Bey 662
Fuzûlî 666

Hayâlî 684
Kânûnî Sultan Süleyman (Muhibbî) 686
Taşlıcalı Yahyâ 688
Bâkî 690
Ruhî-i Bağdâdî 696
Nefʿî 700
Şehyülislâm Yahyâ 704
Nâilî-i Kadîm 708
Neşâtî 712
Niyâzî-i Mısrî 714
Nâbî 716
Nedîm 722
Râgıb Paşa 728
Şeyh Gâlib 730
Şinâsî 740
Ziyâ Paşa 744
Esʿad Erbilî 746
Ahmed Remzî Dede 750
Yahya Kemal Beyatlı 752

KÜRT EDEBİYATINDAN SEÇMELER

Baba Tâhir Uryânî 770
Seyyid Ekâbir-i Hâmûşî 775
Faki-yi Teyrân 777
Melâ-yi Cizrî 786
Şeyh Şemseddin-i Ahlâtî 803
Ahmed-i Hânî 806
Tâhir-i Şûşî 812
Cesîm-i Celîl 814
Cigerhûn 816

URDU EDEBİYATINDAN SEÇMELER

Hicaz Armağanı / Muhammed İkbâl 820

SÖZBAŞI

İslâm kültür ve medeniyetinin gelişip serpilmesinde, dinî duygu ve düşüncenin kitleler arasında yaygınlık kazanarak gönülleri fethetmesinde şiir sanatının etkili bir güç olduğunu gören müslüman şâirler, Kur'ân-ı Kerim'de ifadesini bulan tevhid merkezli varlık anlayışını, dünya görüşünü ve Hz. Peygamber'in (sav) şahsında billurlaşan ahlâkî güzellikleri şiirleştirerek bizlere örneğine az rastlanan çok zengin bir edebî miras bırakmışlardır. Bu konuda şiirin önemine dikkat çekmek üzere Resûlullah da "Öyle şiirler vardır ki sırf hikmettir." buyurarak şiirin bir söz sanatı olmanın ötesinde ulvî bir işlevinin bulunduğuna işaret etmiştir. Buradan hareketle denebilir ki şiir, varlıktaki derûnî hikmetleri sezebilme cehdi, hilkatteki akılları hayran bırakan âhengi görebilme gayreti ve insan ruhunu derinden sarıp sarmalayan güzellikleri keşfederek bunları demet demet ve rengârenk nadide çiçekler şeklinde dizelerle terennüm etme sanatıdır. İşte şâir, böylesine yücelik, derinlik ve güzellikleri dile getiren bir söz sultanıdır. Dolayısıyla, duyusal varlıkların tasvirine takılıp kalmayan şâir, bir yandan hayalin nâmütenâhî ufkunda gezinirken, öte yandan ruhun derinliklerine daldıkça dalar ve geçici varlıklardan, iğreti hazlardan, solan ve pörsüyen geçici güzelliklerden ezelî güzelliğe yükselmenin zevkine erer. Kâinattaki muhteşem âhengi temaşa ettikçe, ilahî kudret ve hakikati sezebilmenin verdiği neşeyle tarifi imkânsız bir hazla mutlu olur. İşte dizelerinde bu gibi ulvî duygu ve düşünceleri gergef gergef işleyen şâirler dilin gücü ve sanatın kudretiyle gönüllerimizi titretirken İslâm'ın şiir kültürüne ve estetik zevkine unutulmaz eserler kazandırmışlardır.

O halde şiiri sadece eğlendirici ve coşturucu bir sanat, vezin ve kafiyeli bir söz dizisi şeklinde görmek şiire haksızlık olur. Çünkü şiir Arapça bir kelime olup anlamak, kavramak ve bilmek anlamında *şe'ara* fiilinden gelmektedir, ayrıca hissetmek ve farkına varmak anlamında da kullanılmaktadır. Öyleyse şâir başkalarının hissedemediği, farkına varıp anlayamadığı incelik ve güzellikleri bilip hissettiği için bu adla anılmaktadır. Demek oluyor ki, şiirin amacı hakikati keşfetmek değil, varlık, insan ve hayata ait olgu ve olayları dil ve sanatın gücüyle daha farklı ve daha çarpıcı bir söylemle terennüm etmektir.

Şiirin konusu din olmamakla birlikte din ve kutsalla ilgili her türlü mesaj ve güzelliği, duygu ve düşünceyi idealize ederek onları şiirin ruhu coşturan diliyle paylaşmak şâirin vazgeçemeyeceği zevkli bir görevdir. Bu yüzden şâir sözkonusu dinî değerleri ve kutsal kavramları kendi hayal dünyasında kurgular ve onları edebî sanatlarla süsleyip örer, yüceltir ve destanlaştırır; bu onun en doğal hakkıdır. Bir rivayete göre Hz. Peygamber (sav) "Arşın altında Allah'ın [hikmet] hazineleri vardır; onların anahtarı şâirlerin elindedir" buyurarak bir yandan şâirlere büyük bir pâye verirken, bir yandan da şiir açısından metafiziğin hazine değerinde vazgeçilmez bir alan olduğu gerçeğine işaret buyurmaktadır. Öyleyse şâir, dilin büyüsüne kapılarak sınırlı ve sonlu bir alanda eşya ve olayların tasviriyle yetinmeyip metafiziğin o engin deryasına dalarak nadide inciler devşirebilmelidir. Yahya Kemal Bey:

Esrâr-ı nazmı şerhedemez akl-ı dünyevî
Eflâke perr ü bâl açan efkâr söylesin

derken herhalde bu gerçeği dile getirmek istiyordu.

Burada şu hususu belirtmeliyiz ki, insanın bedîî ve estetik duygularını tatminin yanısıra başlangıçtan beri şiirin bir de eğitici, öğretici ve yönlendirici işlevi bulunmaktadır. Bu yüzden ortaçağ İslâm toplumunda gerek dinî gerek dindışı bilimlere ait metinler büyük ölçüde şiirle yani nazım halinde yazılmıştır. Bununla, kolay ezberleme, uzun süre hafızada tutma ve okuyucuda dil zevkini geliştirme amaçlanmıştır ki, bu durum aynı dönemde Latin dünyasında da yaygın bir anlayıştır. Bu nedenle müslüman şâir ve sanatkârlar dilin büyüsünden şiirin ritim ve âhenginden yararlanarak dinin inanç esaslarını ve dine ait bütün değerleri, bu arada Efendimizin örnek şahsiyetini, güzel ahlâkını, başarı ve mûcizelerini konu alan pek güzel şiirler kaleme almış ve bu alanda çok zengin bir manzum literetür ortaya koymuşlardır. Bu cümleden olmak üzere tevhidler, manzum siyerler, kasîdeler, naʿtlar, şemâil ve hilyeler, mevlidler, mirâciyyeler, ramazâniyye, recebiyye, şabâniyye ve ʿîdiyyeler bu konuda ilk hatıra gelenlerdir. Bilindiği üzere dini kaynağından öğrenmek kadar önemli olan diğer husus, dinî hayatın canlı, coşkulu ve bütün güzellikleriyle yaşatılmasıdır. Bunu gerçekleştirmenin öncelikli yolu ve yöntemi ise edebiyat ve sanattan geçer. Çünkü din,

ancak kültür dediğimiz olguyla ete ve kemiğe bürünür. Aksi halde dini soyut bir gerçeklik ve yalın bir bilgi olarak halka indirgemek gerçekten zordur. Atalarımızın şiirde, mûsikide, mimaride, hat ve tezyînî sanatların her dalında bu hususu fazlasıyla gerçekleştirdiklerini görmekteyiz.

Burada önemli bir hususa işaret etmek gerekiyor ki, nazım olsun nesir olsun dinî edebiyat alanındaki eserler didaktik amaçla kaleme alındığı için sanat kaygısı ikinci planda gelir. Çoğunlukla bu tür eserlerde vezin ve kafiye fazlaca öne çıkarılmışsa da şiirde aslolan bâkir duygular, edebî sanatlar ve kelime oyunlarıdır. İstiâre, mecâz, kinâye, temsîl, tevriye, cinâs, tenâsüb, telmîh, îmâ ve hüsn-i taʿlîl gibi sanatların ihmal edildiği şiirler manzum bir söz olmaktan öte bir anlam ifade etmez. Bütün bunlar bir yana, genç şâirlerimiz yeni arayışlar ve yeni söylemler geliştirirken zengin şiir mirasımızla bir şekilde temas kurmaları kültürün devamı açısından önemli olduğu gibi tarihe ve medeniyetimize saygının bir ifadesidir ve bu ihmal edilmemesi gereken bir husustur.

Bu çalışmada İslâmî edebiyatın paydaşlarından olup Arapça, Farsça, Türkçe, Kürtçe ve Urduca yazan şâirlerin eserlerinden yaptığımız seçkiler *İslâmî Edebiyatta Şaheserler* başlığı altında bir araya getirilmiştir. Bunu yaparken Asr-ı Saâdet'ten beri tarihin akışı içinde müslüman toplumlarca sevilip çok okunan, edebiyat ve sanat çevrelerince büyük takdir toplayan; hatta üzerlerine tahmîsler, şerhler ve nazîreler yazılan, çeşitli zamanlarda dünya kültür dillerine çevrilmiş olan kasîde, gazel, rubâî ve mesnevî türünden eserler tercih edildi. Önce beytin veya rubâînin aslı, Türkçe'ye çevirisi ile birlikte verildikten sonra, orada işlenen tema, mâna ve muhteva dikkate alınarak yeni baştan inşa edilip şiirleştirilmiştir. Çoğunlukla Arapça kasîdelerde beytin karşılığını a a a, b b ve a a a, c c şeklinde beş mısra ile, bazen de a a b a olarak dörtlük şeklinde vererek muhtevanın daha zengin ve anlaşılır olması, ayrıca hedef kitle olan halkımızın dil ve edebî zevki dikkate alınmıştır. Rubâîler ise Türkçe dörtlükler tarzında tercüme edilmiştir. Bir kasîdesi dışında Nizâmî'nin ve Saʿdî'nin mesnevîleri ile Hâfız'ın gazelleri yine beyitler halinde ifade edilmiştir. Divan şâirlerinden seçtiğimiz gazellerin aslı ve güncelleştirilmiş şekli karşılıklı sayfalarda verilirken, bu sadeleştirme ve güncellemelerin günümüz gençliği açısından yararlı olacağı düşünülmüştür.

Aslında tercümenin ne kadar zahmetli ve zor bir iş olduğunu dil ve edebiyat kültürüyle ilgilenenler iyi bilir. Özellikle sözkonusu şiir çevirisi olunca durum daha da hassasiyet arz eder. Zira bir şiiri sözlük anlamıyla birebir çevirmek onu katletmekten farksız bir şeydir. Çünkü çeviri ile birlikte ana metindeki dil estetiği, cinas, tevriye, tenâsüp, telmih, vezin ve kafiye gibi şiirin ana unsurları ortadan kalkmakta ve sadece anlamı kalmaktadır. Deyim yerinde ise bu durum, kralı muhteşem kıyafetinden soyup onu sıradanlaştırmaktan farksızdır. Biz çalışmamızda bu tehlikeye düşmemek veya sözkonusu sakıncaları asgariye indirmek için ele aldığımız şiiri Türkçe'nin selâseti ve ifade gücüyle yeniden inşa ve ibdâ etmeye çalıştık. Dolayısıyla bu ne bir tercüme ne uyarlama ne de bir şerhtir. Belki Türk edebiyatı geleneği içinde kendine özgü bir tarz olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışmanın gündeme gelmesi ve Türk okuyucusuyla buluşmasında teşvikleri ile bizi destekleyen Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanı aziz kardeşim Prof. Dr. Muhittin Macit Bey'e, Çeviri ve Yayım Dairesi Başkanı Doç. Dr. Ferruh Özpilavcı'ya samimi teşekkürlerimi sunarım. Diğer çalışmalarımda olduğu gibi bu eserin hazırlanmasında da büyük emeği geçen sevgili oğlum M. Cüneyt Kaya'ya ve metinlerin aslının yazımında azamî gayret gösteren sevgili Hüseyin Örs'e, İsmet İpek'e ayrıca Kürtçe metinlerin çevirisinde yardımını esirgemeyen dostum Vahdettin İnce'ye teşekkür ederim.

GİRİŞ

ARAP EDEBİYATI

Kâʿb b. Züheyr: Dinî edebiyatımızın öncülerinden ve şâir sahabelerden olan Kâʿb b. Züheyr cahiliye ve İslamî dönemde yaşamış "muhadramûn" şâirlerindendir. Müzeyne kabilesine mensup şâir bir aileden gelmekte olan babası Züheyr, Muallaka şâirlerindendir. Kardeşi Büceyr ile birlikte şiir kültürünü babasından alan Kâʿb, genç yaşta şiir söylemeye başlar. Hz. Peygamber Medine'ye hicret edince insanlar akın akın İslam'ı seçtiği halde Kâʿb ve bazı şâirler Hz. Peygamber'i ve müslümanları ağır bir dille hicvediyorlardı. Nihayet Efendimiz bunların yakalanıp cezalandırılmasını istemişti. Günlerden bir gün Kâʿb kardeşi Büceyr ile birlikte Ebraku'l-azzaf denen mevkide sürülerini otlatırken Büceyr Kâʿb'e "Sen koyunlara mukayyet ol, ben gidip şu zatı dinleyeyim, neler anlatıyor öğreneyim" der ve Medine'nin yolunu tutar. Büceyr, Efendimiz'i tanıyınca hemen müslüman olur ve bir daha Kâʿb'ın yanına dönmez. Kâʿb kardeşinin müslüman olduğu haberini alınca beş beyitten ibaret şu şiiri ona gönderir:

Büceyr'e bu mektubu iletin ve deyin ki
Yazık sana vah sana, sözünde durmadın ki…

Açıkla bize eğer sen yapmadınsa bunu
Seni yönlendiren kim, bilmek isteriz onu

Böyle bir davranışı babamdan görmedim ben
Benimsemezdi baban böyle bir şey, düşün sen

Üzülecek değilim şayet sen yapmadınsa
Belki ayağın sürçtü diyemem her nasılsa

Kadeh kadeh sununca sana içkiyi Me'mun
Sen ondan helak oldun, helak olmuştu Me'mun

Şiir Büceyr'e ulaşınca Efendimiz'den gizlemek istemez ve Resûlullâh'ın huzurunda okumaya başlar. "Kadeh kadeh sununca sana içkiyi Me'mun" dizesini duyunca Efendimiz: "O Me'mun benim, kendisi yalancı ama sözü doğru",

"Böyle bir davranışı babamdan görmedim ben" dizesini dinleyince de Resûlullâh "Evet, babası ve annesi böyle bir şeyi bilmezlerdi" buyurur.

Bunun üzerine Büceyr kardeşine gelip teslim olmasını, kendisinin bağışlanacağını bildiren bir mektup gönderir ve Kâʿb'ın şiirindeki iddialara şu şiirle karşılık verir:

Kim ulaştırır Kâʿb'e söyleyeceklerimi?
Me'mun'u eleştirmek sen gibiye düşer mi?

Bâtıl dediğin o zât, bir Allah'a inanır
Getirdiği hak dinde Lât ve Uzza kınanır

Vazgeç artık inattan, geçen geçmişte dursun
Teslim olursan eğer, ebedî kurtulursun

Bir gün vardır ki, ancak temiz kalpli insanlar
Kurtulacaktır elbet o günde müslümanlar

Züheyr'in dini ise din adına bir ardır
Ebû Sülmâ'nın dini artık bana haramdır.

Bu mektubu alan Kâʿb, kendi kabilesinden bazı dostlarına sığınmak ister, fakat hiçbirinden olumlu cevap alamaz. Nihayet hicretin 9. yılında (630) Medine'ye gelen Kâʿb, kendi kabilesinden tanıdığı birine misafir olur. O da şâiri alarak birlikte sabah namazına giderler. Kendisine öğretildiği üzere, namazdan sonra Resûlullâh'a yaklaşarak mübarek elini tutar ve "Yâ Resûlallâh! Kâʿb b. Züheyr geldi, sizden eman ve özür dileyip müslüman olmak istiyor; size getirsem kabul eder misiniz?" deyince, Efendimiz'in "Evet" cevabını vermesi üzerine "Yâ Resûlallâh! Kâʿb b. Züheyr benim" der. Sonra mescidde halkın huzurunda Efendimiz için yazdığı kasîdeyi ayakta okur. "Peygamber, Hint yapımı kılıç gibi parıltısıyla aydınlatan Allah'ın yalın bir kılıcıdır" beytini okuyunca Resûlullâh hırkasını çıkarıp şâirin omuzlarına koymak suretiyle onu onurlandırır. İşte bundan dolayı edebiyat tarihinde bu kasîde *Kasîdetü'l-Bürde* adıyla meşhur olmuş, ancak kasîdenin ilk beytindeki "Bânet Suâdu" ifadesinden dolayı daha çok bu isimle anılmıştır. Burada şu hususu da belirtelim ki, sonraları Mısırlı Muhammed Bûsîrî'nin (ö. 1296) Efendimiz için yazmış olduğu

el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye adlı kasîdesi de yine *Kasîdetü'l-Bürde* adıyla anılacaktır.

Emeviler döneminde Muâviye, Kâʿb'a hediye edilen bu hırkayı 10.000 dirhem karşılığında satın almak istemiş, fakat şâir "Resûlullâh'ın bu aziz armağanını dünyalara değişmem" diyerek teklifi reddetmiştir. Şâirin vefatından sonra Muâviye, onun vârislerinden, zikredilen para karşılığında bu hırkaya sahip olmuştur. Sonraki tarihlerde Abbasi halifelerine intikal eden bu hırka, bugün Topkapı Sarayı'nda Mukaddes Emanetler dairesinde korunmaktadır.

Hicrî 26 yılında (647) vefat eden şâirin 58 beyitten oluşan bu kasîdesi muhteva itibariyle üç kısma ayrılabilir. İlk on dört beyit nesîb yani şâirin sevgilisi Suâd'a olan aşkını, duygu ve sitemlerini dile getiren gazel (tegazzül) tarzındadır. Yirmi bir beyit, onu sevgilisi Suâd'a götürecek devenin ince ve ilginç tasvirleriyle ilgilidir. Son yirmi dokuz beyit ise Efendimiz'in şefkat, merhamet ve bağışlama gibi meziyetleri ile sahâbenin İslam'ı yayma konusunda gösterdikleri yiğitlik ve mertlik gibi üstün vasıflarını dile getirmektedir.

Bu kasîde İslam milletlerinin konuştuğu dillere manzum ve mensur olarak tercüme edildiği gibi, dünyanın başlıca kültür dillerine de çevrilmiştir. Birçok İslam şâiri için ilham kaynağı olan bu kasîdeye nazîreler yazılmış, tahmîs ve diğer nazım şekilleriyle yeniden terennüm edilmiştir. Üzerine yazılan şerhlerin sayısı ise yüz civarındadır. Osmanlılar döneminde Muhammed Bûsîrî'nin aynı adla anılan kasîdesi çeşitli şâirler tarafından manzum olarak çevrildiği halde Kâʿb b. Züheyr'inki her nedense çevrilmemiştir. Sezai Karakoç'un kendine özgü nazım-nesir arası modern şiir tarzında bir denemesi dışında, tarafımızdan yapılan çeviri, söz konusu kasîdeyi yeniden inşa edip güncelleme adına bir ilk sayılabilir.

Muhammed Bûsîrî: 608/1212 tarihinde Yukarı Mısır'daki Behnesâ şehrine bağlı Behşim'de doğdu. Kendisi Berberî asıllı bir aileden gelmektedir. Tahsilini erken yaşta geldiği Kahire'de tamamladı. Bir süre devlet büyüklerinin himayesinde çalıştıktan sonra uzun yıllar maliye işlerinde kâtiplik ve muhasiplik yaptı. Bu arada hayatı maddi sıkıntılarla geçen şâir, uzunca bir ömür sürdükten sonra 696/1296-7'de İskenderiye'de vefat etti.

Coşkun bir peygamber şâiri olan Muhammed Bûsîrî Hz. Peygamber için birçok kasîde yazmıştır. Fakat onu şöhretin zirvesine taşıyan *Kasîde-i Bürde*'dir. Şâirin *el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye* adını verdiği bu kasîde onun olgunluk döneminin bir ürünüdür. Onun İslamî edebiyat alanında bu kadar çok tanınmasının ve menkıbelere konu olmasının nedeni, sonradan şâire isnad edilen bir rüya olayıdır.

Rivayete göre hayatının sonlarına doğru felç hastalığına yakalandığı bir sırada akşam yatarken Cenab-ı Hakk'a dua ve niyazda bulunan şâirin rüyasına Hz. Peygamber girer ve ondan kendisi için yazdığı kasîdeyi okumasını ister. Bunun üzerine Bûsîrî: "Yâ Resûlallah, ben sizin için birçok kasîde yazdım, hangisini emredersiniz" deyince Hz. Peygamber, kasîdenin ilk beytini okuyarak isteğini belirtir. Şâir kasîdesini okumaya başlar, Resûlullah da duyduğu memnuniyetten dolayı iki yana salına salına büyük bir zevkle dinler. Bitince de hasta şâirin üzerine hırkasını örter ve eliyle vücudunu sıvazlar. Bûsîrî heyecanla uyanır; gördüğü bu mutlu rüyanın zevkiyle toparlanmaya çalışırken vücudunda felçten eser kalmadığını farkederek sevincinden ne yapacağını şaşırır ve şükür için secdelere kapanır.

Kasîde zaman içinde şâirin verdiği isimle değil, rüyada Hz. Peygamber tarafından üzerine örtülen hırka (bürde) sebebiyle *Kasîdetü'l-Bürde* adıyla anılmaya başlar. Kasîde hastalıktan kurtulmaya vesile olduğu gerekçesiyle *Kasîde-i Bür'e* ve *Kasîde-i Bür'iyye* şeklinde isimlendirilmişse de edebiyat dünyasında *Kasîdetü'l-Bürde* olarak tanınmaktadır.

160 beyit ve 10 bölümden oluşan kasîde aruzun basît bahriyle yazılmış olup yapı ve üslup bakımından son derece sağlam ve liriktir. Bu yüzden asırlardır İslam coğrafyasının her bölgesinde büyük bir ilgi görmüş, dinî toplantılarda, mübarek gün ve gecelerde, sünnet, düğün ve bayram merasimlerinde okunagelmiştir. Günümüzde de bazı çevrelerde haftalık evrad olarak ve 140. beyitten itibaren de felçlilere şifa maksadıyla okunmaktadır.

İslam dünyasında *Kasîde-i Bürde* kadar meşhur olan, onun kadar çok okunan ve üzerine şerh, hâşiye, tahmîs, tesdîs, tesbî', taştîr ve nazîreler yazılan bir

başka kasîde yoktur. Tesbit edebildiğimiz kadarıyla kasîde üzerine 300'den fazla şerh, 58 tahmîs, 8 tesbîʿ, 18 taştîr, 2 tezyîl ve birçok nazîre yazılmıştır. 15. yüzyıldan itibaren de aynı vezin ve kafiye ile birçok Türkçe manzum tercümesi yapılmıştır. Ayrıca İslam milletlerinin konuştuğu hemen hemen bütün dillere çevirildiği gibi Grekçe, Latince, İtalyanca, Fransızca, İngilizce ve Almanca'ya yapılan tercümeleri de bulunmaktadır.

Ahmed Şevkî: Uzun süren bir durgunluk döneminden sonra Arap edebiyatına yeni bir hayatiyet kazandıran Ahmed Şevkî 1868'de Kahire'de doğmuş ve küçük yaştan itibaren Hidiv İsmail Paşa'nın sarayında büyüdüğü için çok iyi bir eğitim görmüştür. Doğuştan şiir yeteneğine sahip olmakla birlikte, başladığı hukuk tahsiline, dört yıl kaldığı Paris Üniversitesinde devam ederken Batı edebiyatını yakından tanıma imkânını elde etmiştir. Mısır'a döndükten sonra çeşitli görevlerde bulunmuş, I. Dünya Savaşı sırasında Hidiv Abbas Hilmi Paşa taraftarı olmakla suçlanarak İngilizler tarafından İspanya'ya sürülmüş (1915-1919) ve bu dönemde kadim Endülüs medeniyetini, Arap ve Batı edebiyatını her yönüyle incelemişti. Mısır'a dönünce bir kahraman gibi karşılanan Ahmed Şevkî, sonraki yıllarda Âyan Meclisi üyeliğine getirilmiş, nihayet 1932'de Kahire'de vefat etmiştir.

İslâm toplumunun en bunalımlı döneminde yaşamasına rağmen Arap edebiyatına olan katkısı, özellikle şiir alanındaki üstün başarısından dolayı kendisine "Sultânu'ş-şuarâ" unvanı verilmiş olan Ahmed Şevkî, şiirlerinde dinî konuları ve peygamber sevgisini büyük bir coşkuyla dile getirmesi onu şöhretin zirvesine taşıyan hususların başında gelmektedir. Nitekim o, Muhammed Bûsîrî'nin Resûlullah Efendimiz için yazdığı iki kasîdesine birer nazîre yazmıştır. İlki *Nehcü'l-Bürde*, ikincisi de *el-Hemziyyetu'n-Nebeviyye*'dir. Bu çalışmada, 190 beyitten oluşan *Nehcü'l-Bürde*'nin metin ve tercümesi Türkçe manzum söyleyişiyle birlikte sunulmaktadır. Kasîdenin metninde herhangi bir bölümleme bulunmamakla birlikte okuyucuya kolaylık olsun diye, konular dikkate alınarak on altı ara başlıkla bir bölümlemeye gidilmiştir. Beyit sayısı ve muhteva bakımından Bûsîrî'nin kasîdesinden daha geniş olan Şevkî'nin bu nazîresi, üslûp ve rahat söyleyiş itibariyle onun düzeyinde değildir ve bunu şâirin kendisi de dile getirmektedir.

İbnü'l-Fârız: İlâhî aşkı şarapla temsil ederek onu lirik üslubuyla ve engin hayal gücüyle terennüm eden İbnü'l-Fârız'ın asıl ismi Ömer olup 577/1182'de Kahire'de doğdu ve ilk tahsilini kadı nâibi olan babası Ali b. Mürşid'den gördü. Geleneksel dinî eğitim içinde Şâfiî fıkhı ile hadis ilimleri alanında iyi yetiştiği anlaşılmaktadır. Babasından izin alarak genç yaşta tasavvufa yönelerek inzivaya çekilen İbnü'l-Fârız, bununla yetinmeyip Mekke'ye giderek çevredeki vâdilerde onbeş yıl süren çileli bir inziva hayatında ruhî sükûnet ve tatmin aradı. Bu yalnızlığın ona ne gibi ulvî duygular ve ilhamlar kazandırdığını, yüksek bir aşkın ve coşkun bir imanın eseri olan şiirlerinden anlamak mümkündür. Eyyûbîler döneminde yaşamış olan şâir Mısır'a döndüğünde devlet büyüklerinden saygı görmüş, fakat onların yardım tekliflerini geri çevirmiştir. Vaktini Ezher Camii'nde vaaz ve sohbetlerle geçiren bu ünlü sûfî-şâir nihayet 632/1235'te Kahire'de vefat etmiştir.

Tasavvuf çevrelerince "Sultânu'l-âşıkîn" unvanıyla anılan İbnü'l-Fârız, her varlık türünde ilâhî kudreti temâşa eden, her şeyde bir güzellik görerek heyecanlanıp coşan, dinlediği her nağmeyle kendinden geçen ve nice zaman sonra kendine gelen ruhî bir hassasiyete sahipti. Yüksek ruhî hallerini, coşkun duygularını sembollerle ve gayet kıvrak bir üslupla dile getiren şâirin *el-Kasîdetü'l-Hamriyye* adlı eseri kırk beyitten ibaret olup aruzun tavîl kalıbıyla yazılmıştır. Bizim manzum çevirimiz "Kutsal Aşkın Destanı" başlığı altında ve dörtlükler halinde Türkçeleştirilmiştir. Duygu ve estetik değeri bakımından başkasıyla kıyaslanmayacak kadar fevkalâde başarılı olan kasîdede her beytinde revî harfi "mim" ile bittiği için *el-Kasîdetü'l-Mîmiyye* adıyla da anılmaktadır.

Çeşitli dillere nazım ve nesir halinde çevrildiği gibi üzerine pek çok nazîre, tahmîs ve şerhler yazılmıştır. Ayrıca, başta İbn Teymiyye olmak üzere "Hulûl ve ittihâdı savunuyor" iddiasıyla pek çok çevrelerce şiddetle eleştirilmiştir. Halbuki şâir, *el-Kasîdetü't-Tâiyye* adlı meşhur eserinde hulûl ve ittihad akidesini şiddetle reddettiği gibi o, İbnü'l-Arabî'deki vahdet-i vücûd fikrine hayli uzaktır.

Ebû Medyen et-Tilimsânî: Aslen Berberî olup Cezayir'in Tilimsan şehrinde 610/1216'da dünyaya geldi. Tasavvuf kültürünün çok yaygın olduğu o dönemde, temel eğitimini böyle bir muhitte tamamladıktan sonra mürşid aramak arzusuyla sefere çıkan şâir, on üçüncü yüzyılda önemli bir ilim ve kültür merkezi

olan Konya'ya gelerek aslen Mağribli olan Sadreddin Konevî'nin ders halkasına katılır. 1245'te üstadıyla birlikte gittiği Kahire'de farklı tasavvuf çevrelerini tanıma imkânı bulur. Sonra ailesiyle birlikte Şam'a giden Tilimsânî, Memlüklüler idaresinde vergi toplama işlerinde üstlendiği göreve devam ederken 690/1291'de vefat eder.

Tasavvuf edebiyatında ilahî aşkı şarapla sembolize eden İbnü'l-Fârız'a aynı isimle *el-Kasîdetü'l-Hamriyye* şeklinde elli iki beyitten oluşan ve aruzun tavîl kalıbıyla bir nazîre yazan Tilimsânî, itiraf etmek gerekir ki, aynı temayı işlemekle birlikte edâ ve üslûp açısından İbnü'l-Fârız kadar başarılı değildir. Ayrıca Tilimsânî koyu bir vahdet-i vücûdçu olarak tevhid, huzur, gaybet, hayret ve fenâ gibi tasavvuf terimlerine fazlaca yer verirken İbnü'l-Fârız'ın kasîdesinde bu kavramlara rastlanmaz; zira onun kendine has bir terminolojisi vardır ve bu yüzden şârihler anlamak ve tevil etmekte hayli zorlanmışlardır. Tilimsânî'nin çağdaşı olan İbn Teymiyye, vahdet-i vücûd anlayışını benimseyenler içinde en ağır dille Tilimsânî'yi eleştirir ve onun İbâhîliğe varan bir fikre sahip olduğunu iddia ederek kanıt göstermeden suçlar. Belki de bu yüzden başka dillere çevirisi, tahmîs, nazîre ve şerhleri pek yaygın değildir.

İbnü'n-Nahvî: 433/1041'de Tunus'un Tevzer kasabasında doğan Yusuf b. Muhammed, dil ve grameri konu alan nahiv ilmini fazlaca önemsediği için İbnü'n-Nahvî künyesiyle tanınmaktadır. Tevzer'de başladığı tahsilini Kayrevan'a giderek orada tamamlamıştır. Bir müddet Tunus'ta müderrislik yaptıysa da yöneticilerle anlaşamadığı için gittiği Benî Hammâd Kalesi'ne yerleşmiştir. Kendisi sert ve uzlaşılması zor bir mizaca sahip olduğu için gezip dolaştığı yerlerde uzun süre kalamıyordu. Nihayet hac farîzasını îfadan sonra Benî Hammad Kalesi'ne dönmüş ve 513/1119'da burada vefat etmiştir.

İbnü'n-Nahvî'yi üne kavuşturan eseri, burada tercümesini verdiğimiz *el-Kasîdetü'l-Münferîce*'dir. Kırk beyitten oluşan kasîdenin Arap edebiyatında çok az kullanılan ve "Feilün" kalıbının sekiz defa tekrarından oluşan "habeb" bahriyle yazılmış olması, ayrıca beyitlerde revî olarak cim (c) harfinin kullanılması, esere hareketli bir ritm ve bir seyyâliyet kazandırmıştır. Şâirin, Tevzer dışında iken malının gasbedildiğini ve çiftliğine el konulduğunu öğrenmesi üzerine hay-

li üzülmüş, fakat o, bu durumu tevekkülle karşılayarak kasîdesinde "Şiddetini artır ey bunalım, nasıl olsa çekip gideceksin" dizesiyle kendini teselli etmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Durum böyle olmakla birlikte, Sübkî gibi bazı müellifler bu kasîdenin ism-i A'zamı içerdiğine dair rivayetler nakletmeleri nedeniyle bir menkıbeye bürünerek üne kavuşmuş, üzüntü ve sıkıntıdan kurtulmak isteyenlerin virdi haline gelmiştir. Adı geçen müellif, kasîdeyi dua niyetiyle okuyanların duasının mutlaka kabul edileceğini eklemeyi de ihmal etmemiştir. *el-Kasîdetü'l-Münferice* üzerine yapılan şerh, tahmîs, tesbî', teştîr, nazîre ve tazmîn tarzındaki çalışmalar ve çeşitli dillere olan tercümeleri hayli yekün tutmaktadır. Bu çalışmaların önemli kısmı yayımlanmıştır.

Ebü'l-Bekâ er-Rundî: Endülüs'te bazı şehirlerin düşman eline geçmesi üzerine yazdığı ağıt nedeniyle ünü yayılan Salih b. Yezîd 601/1204'te Runde'de (Ronda) doğdu. Soyu Berberî kabilelerinde Nefze'ye dayanmaktadır. Önceleri Ebu't-Tayyib künyesiyle anılmaktayken on yedinci yüzyıldan itibaren özellikle Doğu İslâm dünyasında Ebü'l-Bekâ olarak tanınmaktadır. İlk tahsilini babasından gördükten sonra Endülüs'ün ilim ve kültür merkezi niteliğindeki şehirlerinde bulunarak tahsilini tamamladı. Gırnata'da Benî Ahmer hükümdar ve vezirlerine yazdığı medhiyelerden saraya olan yakınlığı anlaşılmaktadır. Bunun dışında hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmayan şâir 684/1285'te vefat etmiştir.

Yazdığı medhiye, gazel, rubâî ve mersiyeleriyle kendisinden söz ettiren Ebü'l-Bekâ'nın şaheseri *Risâü'l-Endülüs*'tür. Hıristiyanların ele geçirdikleri bölgelerde işledikleri cinayetleri dile getiren bu ağıt, günümüze gelinceye kadar İslâm coğrafyasının işgale uğrayan her bölgesinde gündeme gelmiş ve cihad ruhunu harekete geçirmek üzere yapılan toplantılarda okunmuştur. Kırk üç beyitten oluşan kasîde muhteva bakımından üçe ayrılabilir. Devletlerin sürekli el değiştirdiği gerçeğine ve tarihte ünlü hükümdarların ölümüne dikkat çekerek saltanatın geçiciliği konusunda uyarıda bulunur. Ardından düşmanın işgaline uğrayan Endülüs'teki şehirlerin ve bu felâketi yaşayan halkın çektiği acıları dile getirir. Son kısmında ise Benî Merîn devlet adamlarını yardıma ve halkı cihada çağırır. Şâirin burada yaptığı tasvirler ve dile getirdiği facialar gerçekten yürek yakıcı ve uyarıcıdır.

İbn Sînâ: Asıl adı Hüseyin olan İbn Sînâ kültürlü bir ailenin çocuğu olarak 370/980 yılında Buhara yakınlarındaki Efşene'de doğdu. İlk tahsilini babası Abdullah'tan görmüş ve on yaşında Kur'ân'ı ezberlemiştir. Çağının eğitim sisteminde yer alan dil, edebiyat ve dinî ilimlerin yanında matematik, astronomi, mantık ve felsefe gibi aklî ilimler alanında belli bir düzeye geldikten sonra tıp tahsiline yönelerek henüz on sekiz yaşında iken bu dâhî genç, o sırada hasta olan Sâmânî emiri Nuh b. Mansur'u tedavi ettiği için saray hekimliğine getirilmiştir.

Ortaçağ İslâm dünyasının yetiştirdiği filozof-hekim tipini tam anlamıyla temsil eden İbn Sînâ, felsefe ve tıp alanlarında zengin bir külliyat vücuda getirdiği gibi yazdığı felsefî şiirleriyle ve allegorik eserleriyle de örneğine az rastlanan büyük bir şahsiyetti. Çeşitli ilim ve kültür merkezlerine seyahat eden ve bir ara siyasetle de ilgilenen İbn Sînâ çalkantılı geçen bir ömür sürdükten sonra 428/1037'de Hemedan'da vefat etmiştir.

Bu çalışmada yer alan *el-Kasîdetü'r-Rûhiyye* adlı eseri, felsefe tarihinde Eflatun'un gündeme getirdiği ruhun düşüşü sorununu İbn Sînâ güvercinle sembolize ederek şiirleştirmiştir. Yirmi beyitten oluşan kasîde tarafımızdan tercüme ve kısa açıklamalarla birlikte dörtlükler halinde sunulmaktadır. Ayrıca filozof elli yedi yaşında vefat ettiği halde yani çok yaşlı sayılmamakla birlikte, ihtiyarlık psikolojisini dile getiren ve ilginç tasvirlerde bulunan bir şiir yazmıştır. Şiirin Arapça başlığı bulunmamakla birlikte biz onu *Kasîdetü'l-Meşîb* adıyla yayınlıyoruz.

FARS EDEBİYATI

Ömer Hayyâm: Horasan eyaletinin merkezi olan Nişabur'da 430-439/1039-1048 yılları arasında doğduğu kabul edilmektedir. Âlim, şâir ve filozof olarak örneğine az rastlanan Hayyâm, aklî ve naklî ilimler alanında, özellikle matematik, geometri ve astronomideki başarıları sonraki yüzyıllara ışık tutacak düzeyde idi. Duygu ve düşüncelerini hiç kimseden çekinmeden özgürce rubâîleriyle dile getiren şâir, hayatında devlet büyüklerine, seçkinlere övgüler düzmemiş ve kasîdeler yazmamıştır. Bir ilim âşığı olarak Semerkant, Buhara, Belh ve Isfahan gibi önemli merkezlerde araştırma yapmayı tercih etmiştir. Felsefede İbn Sînâ geleneğini devam ettiren Hayyâm'ın 517-526/1123-1132 yılları arasında Nişabur'da vefat ettiği sanılmaktadır.

Yazdığı rubâîlerin sayısı 60-100 civarında olduğu kabul edilmekle birlikte, günümüze yaklaştıkça bu sayının sürekli olarak arttığı, 397'den 575'e kadar çıktığı bilinmektedir. Bilge bir rind olan şâirin rubâîleri erken dönemden itibaren çeşitli dünya dillerine çevrilmiş ve bu süreç devam etmektedir. Farklı bir ruh yapısına sahip olan Hayyâm, rubâîlerinde kimi zaman hayata karşı kötümser, kimi zaman iyimser, bazen kadere isyan sayılacak derecede serzenişlerde bulunur, bazen günahkâr mümin edasıyla Allah'a niyazını arz eder ve af diler. Bununla birlikte şarap, hayatının ayrılmaz bir parçasıdır. Biz seçtiğimiz 85 rubâîsini çeşitli başlıklar altında metin, tercüme ve dörtlükler şeklindeki Türkçe söyleyişleriyle birlikte sunmaktayız.

Mevlânâ: Tasavvuf edebiyatının en büyük şâirlerinden olan Muhammed Celâleddin 604/1207'de âlim ve ârif bir ailenin çocuğu olarak Belh'de dünyaya geldi. Babası Bahâ-i Veled, ailesiyle birlikte bu şehirden 610/1213'te ayrılarak uzun süren seyahatlerden sonra Anadolu'ya gelip Larende'den (Karaman) sonra Konya'ya yerleşti. Selçuklu sultanlarından büyük himaye gören bu âlim zatın oğlu Mevlânâ, Şam ve Halep'te yedi yıl süren tahsili esnasında Arap dili ve edebiyatı, fıkıh, tefsir, hadis ve kelâm gibi geleneksel İslâmî ilimler alanında çok iyi yetiştikten sonra Anadolu'ya dönerken bir müddet Kayseri'de kalarak dönemin ârif şahsiyetlerinden olan Seyyid Burhaneddin'den tasavvuf eğitimi aldı. Çağının büyük mutasavvıflarından Muhyiddîn İbnü'l-Arabî, Sadreddîn-i Ko-

nevî, Saʿdeddîn-i Hamevî ve Evhadeddîn-i Kirmânî gibi şahsiyetlerle de görüşen Mevlânâ, artık zâhir ve bâtın ilimlerini özümsemiş bir âlim ve bir mutasavvıftır. Babasının 628/1231'de vefatından sonra onun yerine geçerek bir müderris ve vâiz olarak hizmet ederken 642/1244'te Konya'ya gelen Şems-i Tebrîzî ile tanışır. Bâtınî ve hurûfî bir derviş olan Şems, ilginç diyalektiği ve kadim Şark mistisizmine ait kültürüyle âdeta Mevlânâ'yı büyüler ve cezbe halinin devamı için semâ yapmasını telkin eder. Otuz sekiz yaşındaki Mevlânâ bu şahısla tanışıp dost olduktan sonra, talebelerini, dostlarını ihmale başlar ve bu durum giderek büyük huzursuzluğa neden olur. Nihayet bir muammaya dönüşen Şems-i Tebrîzî'nin ölümü Mevlânâ'nın hayatında yeni bir başlangıca yol açmıştır. Artık o ne müderris ne şehir vâizidir. Yüksek duygu, engin düşünce ve âşıkâne özlemlerini şiirle terennüm ederek geriye ölümsüz bir külliyat bırakmıştır. Düğün gecesi olarak nitelediği ölümle 672/1273'te karşılaşır ve hasretle beklediği vuslata erer.

Biz burada Mevlânâ'nın olgunluk döneminin ürünü ve baş eseri sayılan *Mesnevî*'nin ilk on sekiz beytini on birli, otuz beşinci beyte kadar olan kısmı ise on dörtlü hece ölçüsüyle terennüm ederek güncellemeye çalıştık. Ayrıca onun derin düşüncesini, hikmet anlayışını ve yüksek ilâhî aşkını yansıtan rubâîlerinden seçtiklerimizi de dörtlükler halinde Türkçeleştirdik.

Nizâmî-i Gencevî: Fars edebiyatında büyük bir dehâ olan Nizâmî'nin doğum ve ölüm tarihleri bilinmemekle birlikte 535/1141 ilâ 611/1214 yılları arasında yaşadığı söylenebilir. Bir Türk ailenin çocuğu olarak Gence şehrinde doğmuş, geleneksel eğitimin yanı sıra mantık, felsefe, matematik, astronomi ve mûsiki gibi aklî ilimlere de âşina olduğu anlaşılmaktadır. Farsça ve Arapça'dan başka Süryanice, Ermenice ve Gürcüce gibi komşu dilleri de öğrenmişti. Kendinden önceki ve sonraki şâirlerle kıyaslandığında Nizâmî'nin sünnî akideye bağlı samimi bir dindar olduğu görülür. Kendi dönemindeki hükümdar ve emirlere şiirler yazarak geçimini sağlamışsa da kimsenin himayesine sığınmadığı için o bir saray şâiri değildir.

Fars edebiyatında beş manzum aşk hikayesini *Hamse* adıyla bir arada terennüm eden Gencevî bu türün kurucusu olarak kabul edilir. Şiirlerindeki zengin hayal gücü, mantık dokusu, kullandığı mazmunlar ve edebî sanatlar nedeniyle

aşk edebiyatının büyük üstadı ve dâhi şâir olarak tanınmaktadır. Bu çalışmada onun *Hamse*'sinin ilk eseri olan *Mahzenü'l-Esrâr* mesnevîsinden seçtiğimiz bir kasîde ve bazı hikemî ve ahlâkî hikâyeler sunulmaktadır.

Saʿdî-i Şîrâzî: Şark'ın yetiştirdiği bilge şâirler arasında özel bir yere sahip olan Saʿdî'nin doğum ve ölüm tarihleri üzerindeki sis perdesi henüz tam tamına kalkmış değildir. 610-615/1213-1218 yılları arasında Şîraz'da doğduğu kabul edilmektedir. İlk öğrenimini memleketinde gördükten sonra 610/1223 yılı civarında Bağdat'a giderek Nizâmiye Medresesi'nde tahsilini tamamlamış ve oradaki bazı medreselerde müderris olarak görev yapmıştır. Moğol istilası dönemini yaşayan Saʿdî'nin birçok ilim ve kültür merkezlerine seyahat ettiği bilinmektedir. On üçüncü yüzyılın meşhur âlim ve şâirleriyle tanışıp büyük takdir toplayan bu dindar ve aynı zamanda büyük bir ahlâkçı olan şâirin 691/1292'de vefat ettiği yönündeki görüş ağır basmaktadır.

Klasik edebiyatta gazel tarzını müstakil bir tür haline getiren Saʿdî'yi şöhretin zirvesine taşıyan onun *Bostân* ve *Gülistân* adlı eserleridir. Hiç zorlanmadan çok kolay söyleyişi, dinî ve hikemî derin düşünceleri vulgarize ederek özdeyiş halinde ifade etme yetisi bakımından emsallerine olan fâikıyyeti tartışılmaz. Bu yüzden Saʿdî "Şark'ın hakîmi" unvanıyla anılmayı hak etmiş büyük bir sanat ve düşünce insanıdır. Biz burada onun *Bostân*'ından yaptığımız seçkileri Türkçe terennümüyle birlikte sunuyoruz.

Mahmûd-i Şebüsterî: Tebriz civarındaki Şebüster'de 687/1288'de dünyaya geldiği kabul edilen bu mistik şâir, Şehâbeddîn Sühreverdî ve İbnü'l-Arabî'nin teosofik dünya görüşünü ve bu terminolojiyi manzum eserlerinde Farsça'ya taşıyan sanatkâr bir sûfidir. Kısa süren ömründe Bağdat, Dımaşk, Hicaz, Mısır, Endülüs ve Kafkasya gibi geniş İslâm coğrafyasını dolaştı. Attâr ve Mevlânâ gibi aşk ve cezbe şâiri olan Şebüsterî'nin şiirleri gerçekten hakîmâne ve ârifânedir. Mantık ve felsefe kültürüne bihakkın vâkıf olmakla beraber İbn Sînâ'dan ziyade Gazzâlî'ye yakın durmaktadır. "Bir kimse mantık bilmekle veli olsaydı İbn Sînâ olurdu" sözü ona aittir. Ele avuca sığmayan ve dehâ derecesinde bir zekâya sahip olan Şebüsterî, otuz üç yaşında iken 720/1320'de vefat etmiştir.

Bu çalışmada onun, Horasan sûfîlerinden Herevî'nin sorularına cevap olarak kaleme aldığı *Gülşen-i Râz* isimli Farsça mesnevîsinden yaptığımız seçmeleri Türkçe söyleyişiyle birlikte sunmaktayız.

Hâfız-i Şîrâzî: Fars edebiyatının bu büyük ve lirik şâiri Şemseddîn Muhammed'in hayatı hakkındaki bilgiler son derece sınırlıdır. Anlaşıldığı kadarıyla babası Fars atabekleri zamanında İsfahan'dan gelerek Şîraz'a yerleşmiştir. Onun ölümünden sonra annesiyle birlikte geçim sıkıntısı çekmesine rağmen geleneksel eğitimini bu şehirde almış ve bu sırada Kur'ân-ı Kerîm'i ezberleyerek hâfız olmuştur ve kullandığı Hâfız mahlasıyla şöhret bulmuştur. İlk gençlik yıllarında geçimini sağlamak için fırınlarda hamurkâr olarak çalışmışsa da yazdığı gazellerle dikkat çekerek devrin hükümdarları ve devlet adamları tarafından desteklenip himaye görmüştür. Bununla birlikte, bir iki kasîde dışında câize almak için övgü şiiri yazdığı söylenemez.

On dördüncü yüzyıla gelinceye kadar Fars edebiyatının ünlü şâirlerinin geriye bıraktığı zengin şiir külliyatını tanıyan ve büyük ölçüde etkilendiği anlaşılan Hâfız, onların bir sentezi olmaktan ziyade, şiire getirdiği yeni bir ses ve âhengiyle, olağanüstü lirizmiyle, dahası, mert edâsıyla diğerlerinden çok farklıdır. Bu nedenle o "Lisânü'l-gayb" yani metafiziğin dili unvanıyla anılmayı hak etmiş bir üstaddır. Her bakımdan rind şâir tipini temsil eden Hâfız, 792/1339'da Şîraz'da vefat etmiştir. Bu çalışmada onun divanından yaptığımız seçkileri çevirirken, onu özel kılan ses ve âhengin uçup gittiğini esefle itiraf etmeliyim.

TÜRK EDEBİYATI

On üçüncü yüzyılın sonlarından başlayarak on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısına kadar devam eden yaklaşık altı yüzyıllık dönemde vücut bulan, nazım ve nesir olarak çok bereketli ürünler veren Türk edebiyatı, paydaşı olduğu İslâmî edebiyatın birer üyesi olan Arap ve Fars dillerinden seçerek aldığı kelime ve kavramlarla gelişip zenginleşen muhteşem bir yapıya kavuşmuştur. Şiir alanında kullandığı kelime kadrosunu aruz kalıpları içinde mûsikiye dönüştüren bu edebiyat, gerek dinî gerek lâ-dinî alanda her türlü şiire yer vererek insanımızın estetik zevkini besleyip geliştirmiş, düşünce ve duygu dünyasını zenginleştirmiştir. Bu söz saltanatında gazel, kasîde, mesnevî, kıtʿa, müstezâd, rubâî, murabba, tahmîs, teştîr, terkîb-i bend, tercî-i bend gibi birçok nazım şekli boy göstermektedir.

Bilindiği gibi şiir büyük ölçüde geleneğe dayanır; böylesine zengin bir geleneği tanımadan, onun lezzetini tatmadan şiir alanında yeni açılımlar yapmak imkânsız değilse bile çok zordur. Ne var ki, dîvân edebiyatı dediğimiz kadim şiirimizin dili Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalarla örülü olduğundan genç nesiller anlamakta güçlük çekmektedir. İnsan doğal olarak anlamadığı şeye ilgi duymaz ve sevmez. Bu sorunu bir ölçüde çözebilmek ve şiir mirasımızı güncelleyip anlaşılmasını sağlamak üzere, ağdalı bir dille yazılan metinleri bugünün diliyle yine manzum olarak terennüm etmeye çalıştık. Okuyucuya kolaylık olsun diye her iki metin karşılıklı sayfalar halinde verilmiştir. Bu arada Seyyid Nesîmî'den Yahya Kemal'e kadar gerek dîvân gerek Tanzimat sonrası yirmi altı şâirimize ait çoğu gazel olmak üzere yaptığımız seçkiyi, aruzu anımsattığı düşüncesiyle on dörtlü hece ölçüsüyle güncelledik. Şâirler bilindiği için de onların hayatına dâir bilgi verme ihtiyacı duymadık.

KÜRT EDEBİYATI

Kürt şiirinin, Kürt halklarının zengin sözlü kültürünün bir ürünü olarak geliştiği bilinmektedir. Bu toplumun yazılı kültürlerinin hangi tarihte ortaya çıktığı konusunda elimizde yeterli veri bulunmamakla birlikte, on ikinci yüzyıldan itibaren Baba Tâhir-i Uryânî, Seyyid Kebîr-i Hâmûşî, Fakî-yi Teyrân, Melâ-yi Cizrî, Şeyh Şemseddîn-i Ahlâtî, Ahmed-i Hânî ve daha başka kudretli şâirleri yetiştiren bu havzanın yazılı kültüre bîgâne kaldığı düşünülemez. Dolayısıyla medreselerdeki ders programlarında yer alan Arapça metinlerin, tekke ve zâviyelerdeki evrâd ve ezkârın yanında Kürtçe dinî ve edebî metinlerin yer alması gayet doğaldır. Meselâ on beşinci yüzyılda yaşamış olan ve Türk şiirinde Fuzûlî ve Bâkî'yi anımsatan Melâ-yi Cizrî'yi yetiştiren bu kültürün arka planının hayli zengin olduğu rahatça söylenebilir. Aruzu çok başarılı kullanan Melâ'nın klasik edebiyatımızdaki zengin mazmunları, ince edebî sanatları, İslâm kültürüne ait kavram ve telmihleri kullanması ve bütün bunları şiirinde dantel gibi işlemesi onu Kürt şiirinin zirvesine taşımıştır.

Gelin görün ki, on ikinci yüzyıla kadar uzanan Kürtçe edebiyat ürünlerinin başka dillere çevrilmeyişi onun yerel bir kültür olarak kalmasına neden olmuştur. Nitekim yüzyıllardır birlikte yaşadıkları halde Kürtçe'den Türkçe'ye yapılan şiir çevirilerinin tarihi çok yenidir. Bunda Kürt toplumunun farklı ülkelere dağılmış ve farklı lehçelere bölünmüş olmasının, ayrıca Kürtçe'nin resmî eğitim dili olmayışının yanında siyasî kısıtlamaların da elbette ki rolü vardır. Bu konuda bir başka husus da medreselerdeki eğitim dilinin baştan beri Arapça olması ve melaların bu zengin dil ve kültürle formasyon kazandıktan sonra, grameri ve lügati henüz yazılmamış olan kendi ana dilleriyle eser vermeleri gerçekten zordu. Nitekim Türk kültüründe de aynı sıkıntı bir zaman yaşanmıştır. Her şey bir yana, Kürt sanatkârlar, birlikte yaşadıkları toplumların diliyle, meselâ Türkçe, Arapça ve Farsça yazdıkları çok başarılı şiirleriyle paydaşı oldukları İslâmî edebiyata önemli katkılarda bulunmuşlardır. Günümüzde de bu durumun devam etmekte olduğunu memnuniyetle görmekteyiz.

Biz bu çalışmada Selim Temo'nun *Kürt Şiir Antolojisi*'nden yaptığımız sekiz şâire ait seçkileri Türkçe terennümleriyle birlikte arz ederken, Cigerhûn mahlasıyla tanınan Mardinli Mela Şehmuz'un orijinaline ulaşamadığımız şiirlerinden ikisine nazîre yazmakla yetindik.

URDU EDEBİYATI

Hulefâ-yi Râşidîn döneminde İslâm'la tanışan, Gazneliler tarafından fethedildikten sonra Türk devletleri tarafından devam ettirilen bu harekette, Hind alt kıtasında farklı dinlerle bir arada yaşayan müslümanlar, bulundukları bölgelerde çok değişik lehçelerde zengin bir kültür ve edebiyat meydana getirdiler. 1947'de bağımsızlığına kavuşan Pakistan'ın nüfusu, Hint alt kıtasından göç eden müslüman nüfusla zenginleşirken bunların kültür ve edebî ürünleri de Pakistan'a intikal etti. Bu ülkenin kültür ve edebiyatındaki renklilik ve canlılık bugün de devam etmektedir.

Biz bu çalışmada, Pakistan'ın kuruluşunun fikir babası, büyük bir şâir ve bir filozof olan Muhammed İkbâl'in (1877-1938) *Armağan-ı Hicâz* adlı eserinden yaptığımız seçkilerle birlikte, yine onun özelde Hint, genelde dünya müslüman toplumlarında gördüğü atâlet ve aymazlıkları, eğitim hayatındaki çıkmazları; ayrıca, bencil Batı düşüncesinin insanlığın sorunlarını çözmek yerine nasıl ruhî krizlere neden olduğunu kendine özgü lirik ve eleştirel bir dille kaleme aldığı bazı şiirlerine de yer verdik. Burada şunu ifade etmeliyiz ki, Muhammed İkbâl şiirlerinin çoğunu Urdu diliyle değil Farsça yazmıştır. Bizim seçkimiz de bu yönde olmuştur. *Armağân-ı Hicaz*'ı 1968'de Türkçe'ye çeviren Ali Nihad Tarlan hocamızın bu çevirisini manzum çeviride esas aldık. İkbâl öncesi ve sonrası Urduca yazan şâirlerden yaptığımız çevirilerin, orijinalini yazdırmaya fırsat bulamadığımız için burada onlara yer veremedik.

ARAP EDEBİYATINDAN
SEÇMELER

BÂNET SUÂD KASİDESİ

Kâʿb b. Züheyr

قَصِيدَةُ بَانَتْ سُعَاد

كعب بن زهير

NESİB - GAZEL

بَانَتْ سُعَادُ فَقَلْبِي الْيَوْمَ مَتْبُولُ
مُتَيَّمٌ أَثْرَهَا لَمْ يُفْدَ مَكْبُولُ

1. *Ayrılıp gitti Suâd, bugün kalbim çok üzgün; onun peşinde ben azat kabul etmez köleyim.*

Sevdalı gönüllere şu dünya gerçekten dar
Nerede o sâdık dost, hani nerde o diyar?
En sonunda bulmuştum gönlümce bir nazlı yar
Bugün kalbim çok üzgün, gitti sevgilim Suâd
Kölesiyim ben onun, asla istemem âzâd

وَمَا سُعَادُ غَدَاةَ الْبَيْنِ أَذْ رَحَلُوا
إِلَّا أَغَنُّ غَضِيضُ الطَّرْفِ مَكْحُولُ

2. *Ayrılık sabahında Suâd giderken, sürmeli gözleriyle, mağrur bakışıyla çevreyi süzüyor ve (avcıdan kaçan ceylan misali) boğuk boğuk inliyordu.*

Avcısından kaçmakta Suâd ceylan misali
Boğuk boğuk inlerken tükenmişti mecali
Gördükten sonra artık unutamam o hali
Sürmeli gözleriyle o ne mağrur bakıştı
Çöken ayrılık hüznü yüzüne pek yakıştı

هَيْفَاءُ مُقبِلَةً عَجْزَاءُ مُدْبِرَةً
لَا يُشتَكَى قِصَرٌ مِنْهَا وَلَا طُولُ

3. *Önden bakınca ince belli, arkadan bakınca kalçalar tombul tombuldu; boyu ise ne uzundu ne de kısa.*

Nedir güzellik dersen, gel onu Suâd'da bul
Önden ince bellidir, kalçalar tombul tombul
Hangi âşık istemez, olmaz böylesine kul?
O ne boy pos ya Rabbi… ne uzundur ne kısa
Kim görmüş böyle endam, göstersin eğer varsa

تَجْلُو عَوَارِضَ ذِي ظَلْمٍ إِذَا ابْتَسَمَتْ
كَأَنَّهُ مُنْهَلٌ بِالرَّاحِ مَعْلُولُ

4. *Gülümseyince o, ağız suyuyla parlayan dişleri sanarsın şarapla ıslanmış.*

Şarapla mı ıslanmış, o ne güzel dudaklar
Dalından yeni kopmuş elma gibi yanaklar
Benden kıskandığını bilsem kim için saklar?
Gülümseyince parlar dişleri kar beyazdır
Güzele yakışan da hem nezaket hem nazdır

شُجَّتْ بِذِي شَبَمٍ مِنْ مَاءِ مَحْنِيَةٍ
صَافٍ بِأَبْطَحَ أَضْحَى وَهْوَ مَشْمُولُ

5. *Ağzındaki ıslaklık, çakıllı geniş vadiden sızan suların kuşluk vaktinde esen kuzey rüzgârlarıyla serinlemiş hali kadar saf ve berraktır.*

Onun ağız suyundan dudakları ıslaktır
O su, vadiden sızan sular kadar berraktır
Esen kuzey rüzgârı serinletmiş apaktır
O dudak İsa gibi ölüye hayat verir
Gülümseyince Suâd o an yüreğim erir

تَنْفِي الرِّيَاحُ الْقَذَى عَنْهُ وَأَفْرَطَهُ
مِنْ صَوْبِ سَارِيَةٍ بِيضٌ يَعالِيلُ

6. *Gece ak dağların başına yağan sağanak yağmur sonucu, o berrak su üzerinde toplanan çerçöpü esen rüzgâr temizler.*

Gece boşalan bulut ak dağların başına
Ne kadar arı duru, benziyor gözyaşına
Pınardaki çerçöpün kapılma telaşına
Esen rüzgâr temizler orda birikenleri
Yağmurla esen rüzgâr gidermekte kirleri

أَكْرِمْ بِهَا خُلَّةً لَوْ أَنَّهَا صَدَقَتْ
مَوْعُودَها أَوْ لَوَ انَّ النُّصْحَ مَقْبُولُ

7. *Ne iyi sevgilidir Suâd, şayet sözünde dursaydı veya öğüt dinleseydi.*

Ne iyi dosttu Suâd, sadakat gösterseydi
Bana vadettiğini yerine getirseydi
Hiç olmazsa verilen öğüdü dinleseydi
Çekip gitti buradan şimdi uzaklardadır
Neyler ne işler bilmem, belki başı dardadır

لَكِنَّهَا خُلَّةٌ قَدْ سِيطَ مِنْ دَمِهَا
فَجْعٌ وَوَلْعٌ وَأَخْلَافٌ وَتَبْدِيلُ

8. *Fakat o öyle bir sevgilidir ki, âşığını üzmek, yalancılık, vefasızlık ve döneklik onun kanına işlemiştir.*

Ah Suâd, yaptıkların sanma kalır yanına
Yalancılık döneklik işlemiştir kanına
Hele sadakatsizlik, yakışır mı şânına
Canımdın, cânânımdın, neden beni terk ettin?
Hasretinle tutuşan bir yürek koyup gittin…

فَمَا تَدُومُ عَلَى حَالٍ تَكُونُ بِهَا
كَمَا تَلَوَّنُ فِي أَثْوَابِهَا الْغُولُ

9. *Hiçbir zaman Suâd'ın halleri birbirini tutmaz; gulyabani gibi renkten renge, şekilden şekle girer.*

Bir hayalet mi Suâd, her bir şekle bürünür
Cilvesiyle âşığa farklı renkte görünür
Sevdasına yelenler mecnûn olup sürünür
Gel Suâdım gel canım, etme bize bu nazı
Âşığa zulmedenin kabul olmaz niyazı

وَلَا تَمَسَّكُ بِالْوَصْلِ الَّذِي زَعَمَتْ
إِلَّا كَمَا يُمْسِكُ الْمَاءَ الْغَرابِيلُ

10. *Onun vuslatı vâdeden sözüne güven olmaz. Kalburda su durursa ancak o zaman Suâd durur sözünde!*

Takdir bekler güzeller, söylemekten utanır
Asılsız övgüleri birer iltifat sanır
Ne aldatmaktan bıkar ne cilveden usanır
O bir yanar dönerdir, sadakat yok özünde
Su durursa kalburda Suâd durur sözünde

فَلَا يَغُرَّنْكَ مَا مَنَّتْ وَمَا وَعَدَتْ
أَنَّ الْأَمَانِيَّ وَالْأَحْلَامَ تَضْلِيلُ

11. *Onun vaadine kanıp da umuda kapılma sakın; zira ümitler ve rüyalar aldatıcıdır.*

Aldanıp da vaʿdine hayaller kurma sakın
Bağladıysa ümide, bil ki dönmesi yakın
Sırılsıklam âşığın şu haline bir bakın
Yalan rüyalar gibi boşa çıkmış ümitler
Vefasızdan vefayı ancak saf olan bekler

كَانَتْ مَوَاعِيدُ عُرْقُوبٍ لَهَا مَثَلًا
وَمَا مَوَاعِيدُهَا إِلَّا أَبَاطِيلُ

12. *Suâd'ın vuslat vaadi Urkûb'un yalanları gibidir; onun bütün vaatleri asılsız boş şeylerdir.*

Vâdetse de vuslatı, inanma sözlerine
Gözler yalan söylemez, dikkat et gözlerine
Bu yalanlar korkarım duracak dizlerine
Urkûb'dan mı öğrendin usturuplu yalanı?
Sevdalı gönle karşı kim yapar bu talanı?!

أَرْجُو وَآمُلُ أَنْ تَدْنُوَ مَوَدَّتُهَا
وَمَا أَخَالُ لَدَيْنَا مِنْكَ تَنْوِيلُ

13. *Onun yakın sevgisini kazanmayı umuyor, fakat vuslatına ereceğimi hiç sanmıyorum.*

Kalbimdeki sevgisi her an artsın dilerim
Budur bütün emelim, gerisi Allah kerim
Şayet gönlünden beni silmişse ben n'iderim?
Sanmam ki vuslatına ermek pek mümkün olsun
Bari cenazeme gel, vaʿdin yerini bulsun

SUÂD'A GÖTÜREN DEVENİN NİTELİKLERİ

أَمْسَتْ سُعَادُ بِأَرْضٍ لَا يُبَلِّغُهَا
إِلَّا الْعِتَاقُ النَّجِيبَاتُ الْمَرَاسِيلُ

14. *Suâd şimdi öyle bir yerde akşamlamıştır ki, oraya ancak yürük dişi develerle varılır.*

Suâd'ın bulunduğu o diyara bir varsam
Akşam ıssızlığında halin ne diye sorsam
Hasta ise elimle bir yudumcuk su versem
Onca uzak ve ıssız yolu kim göze alır?
O vâhaya en güçlü develerle varılır

وَلَنْ يُبَلِّغَهَا أَلَّا عُذَافِرَةٌ
فِيهَا عَلَى الْأَيْنِ أَرْقَالٌ وَتَبْغِيلُ

15. *Onun bulunduğu yere varabilmek için yorulmak bilmeyen güçlü ve katır gibi seken develer gerek.*

Suâd'a götürecek hecin devesi gerek
Sağlam yapılıdır o, yorulmaz yürüyerek
Hem gider hem dinlenir katır gibi sekerek
Âşık engel tanımaz, çölleri aşar gider
Ölmek var dönmek yoktur, olsa da kanı heder

مِنْ كُلِّ نَضَّاخَةِ الذِّفْرَى إِذَا عَرِقَتْ
عُرْضَتُهَا طَامِسُ الْأَعْلَامِ مَجْهُولُ

16. *O deve öyle olmalı ki, terlediğinde kulaklarının arkasından ter fışkırmalı; ıssız çölde kaybolan yolu izi kendi bulmalı.*

Kilitlenip hedefe hızlıca yol almalı
Silinse bile izler, o yolunu bulmalı
Kulak altından terler fışkırıp damlamalı
Böyle soylu develer terledikçe açılır
Arap ya leyl!.. çekince yola neşe saçılır

تَرْمِي الْغُيُوبَ بِعَيْنَيْ مُفْرَدٍ لَهَقٍ
إِذَا تَوَقَّدَتِ الْحِزَّانُ وَالْمِيلُ

17. *O sürüsünden geride kalan beyaz yaban öküzü gibi gözleri ufukta, kızgın çölde sert zeminleri ve kum tepelerini hızlıca aşıp gitmeli.*

Kızgın güneş altında sert zeminlerde bile
Aynı hızla yol alır; tasviri gelmez dile
Böylesi cins develer binde bir geçer ele
Yaban öküzü gibi gözler ufukta yürür
Zamanı mesafeyi kendi peşinden sürür

ضَخْمٌ مُقَلَّدُهَا عَبْلٌ مُقَيَّدُهَا
فِي خَلْقِهَا عَنْ بَنَاتِ الْفَحْلِ تَفْضِيلُ

18. *Suâd'a götürecek deve, heybetli, bacakları güçlü ve dolgun gerdanıyla erkek develerden üstün olmalı.*

Sevgiliye götüren gerdanı dolgun deve
Erkeğinden de güçlü, alımlı olgun deve
Olunca böyle olsun, gerekmez yılgın deve
Alıp beni götürsün Suâd'ın obasına
Bulunmaz başka şifa çılgın aşk hastasına

غَلْبَاءُ وَجْنَاءُ عُلْكُومٌ مُذَكَّرَةٌ
فِي دَفِّهَا سَعَةٌ قُدَّامَهَا مِيلُ

19. *O deve, uzun ve kalın boynu, gayet dolgun çehresi ve dolgun böğürleriyle erkeği andırmalı. Adımlarının arası da bir mil tutmalı.*

Anımsatır erkeği o muhteşem cüssesi
Uzun ve kalın boynu, gayet dolgun çehresi
Aldırmaz zorluklara, tıkanmaz hiç nefesi
Bir mil tutar her iki adımının arası
Sanmayın ki bu sözüm bir Acem palavrası

وَجِلْدُهَا مِنْ أَطُومٍ مَا يُؤَيِّسُهُ
طَلْحٌ بِضَاحِيَةِ الْمَتْنَيْنِ مَهْزُولُ

20. *Onun deniz kaplumbağası gibi (kalın ve kaygan) derisine zayıf keneler bile yapışamaz.*

Deniz kaplumbağası gibi parlak derisi
Şayet kalınlığını görmüş olsa birisi
Der ki, filinki bile ancak bunun yarısı
Zayıf keneler dahi yapışmaz derisine
Pislik böceği ürker, yaklaşamaz tersine

حَرْفٌ أَخُوهَا أَبُوهَا مِنْ مُهَجَّنَةٍ
وَعَمُّهَا خَالُهَا قَوْدَاءُ شِمْلِيلُ

21. *Hecin cinsi ve heybetli bu devenin kardeşi babasıdır, amcası da dayısıdır. Boyu uzun, endamlı, soyu sopu bellidir.*

Hecin cinsi bir deve, iri dedikçe iri
Her organı uyumlu, düzgün yapılı biri
Boynu uzun, endamlı, kalmaz kervandan geri
Kardeşi babasıdır, soyuna diyecek yok
Amcası dayısıdır; bunu bilmeyenler çok

يَمْشِي الْقُرَادُ عَلَيْهَا ثُمَّ يُزْلِقُهُ
مِنْهَا لَبَانٌ وَأَقْرَابٌ زَهَالِيلُ

22. *O öylesine semirmiştir ki, göğsünde ve böğürlerinde dolaşan keneler bile kayıp düşer.*

Öyle semirmiştir ki, görenler onu şaşar
Sanma ki gövdesinde cılız haşere yaşar
Üzerinde gezinen keneler kayıp düşer
Gayet dolgun etine, her bakımdan kusursuz
Aynı hızla yol alır kalsa da on gün susuz

عَيْرَانَةٌ قُذِفَتْ بالنَّحْضِ عَنْ عُرُضٍ
مِرْفَقُهَا عَنْ بَنَاتِ الزَّوْرِ مَفْتُولُ

23. *Onun hareketleri yaban eşeğininki gibi kıvrak ve karın etleri çekik; göğsüyle ön ayakları arası da açıktır.*

Yaban eşeği gibi hareketli ve dıvrak
Karın etleri çekik, yürüyüşü pek kıvrak
Göğsüyle ön ayaklar arası hayli uzak
Böylesi bir deveyle yolculuğa ne denir?
Hayran kalır görenler, biniciye imrenir

كَأَنَّ مَا فَاتَ عَيْنَيْهَا وَمَذْبَحَهَا
مِنْ خَطْمِهَا وَمِنَ اللَّحْيَيْنِ بِرْطِيلُ

24. *Gözleriyle gırtlağı ve başının yular takılan yeri ile çenesi arası, uzunluk açısından palandız taşını andırmalıdır.*

Tecrübeli bir deve ortaya yakın yaşı
Sanarsın ki kafası uzun palandız taşı
Tutam tutam kirpikler, belli belirsiz kaşı
Göz hizasından burna, oradan da gırtlağa
Dolanan yular çeker çevirir sola sağa

تُمِرُّ مِثْلَ عَسِيبِ النَّخْلِ ذَا خُصَلٍ
فِي غَارِزٍ لَمْ تَخَوَّنْهُ الْأَحَالِيلُ

25. *Hurma dalı gibi püskullü kuyruğu hafifçe memesine dokundurmalı ve bu dokunuşlar sütü eksiltmemeli.*

Kuyruğunun püskülü sanarsın hurma dalı
Meme üstüne sarkıp hafifçe dokunmalı
O narin dokunuşlar sütü fışkırtmamalı
Tamahım yok sütüne, bir şey gelmez yâdıma
Yeter ki kavuştursun sevgili Suâdıma

قَنْوَاءُ فِي حُرَّتَيْهَا لِلْبَصِيرِ بِهَا
عِتْقٌ مُبِينٌ وَفِي الْخَدَّيْنِ تَسْهِيلُ

26. *Deveden anlayan onun asaletini kemer gibi burnu ile kulaklarından ve uzunca çehresinden tanır.*

Soyuna çekmiş belli, kemer burunlu deve
Kulaklarını gören anlar kurumlu deve
Yanakları pürüzsüz yoldan sorumlu deve
Kim istemez böyle bir deveye sahip olmak
Büyük talihsizliktir bundan mahrum bulunmak

تَخْدِي عَلَى يَسَرَاتٍ وَهْيَ لَاحِقَةٌ
ذَوَابِلٌ وَقْعُهُنَّ الْأَرْضَ تَحْلِيلُ

27. *Yürüyüşü öyle hızlıdır ki, mızrağı andıran ince ve güçlü bacaklarıyla ayaklarını yere basıp kaldırması bir anda gerçekleşir.*

Gayet ince ve güçlü ayaklar yolu tanır
Öylesine hızlı ki, gören uçuyor sanır
Böyle rahvan deveye uzun yol mu dayanır
Yemin etse günaha girmez uçuyor diyen
Varsa böyle devesi, bahse girsin dileyen

سُمْرُ الْعُجَايَاتِ يَتْرُكْنَ الْحَصَا زِيَمًا
لَمْ يَقِهِنَّ رُؤُوسَ الْأُكْمِ تَنْعِيلُ

28. *Ayağını basınca, çivi gibi toynakları çakıl taşlarını parçalar; bunun için ayrıca ayaklarının papuca ihtiyacı yoktur.*

Mızrak gibi bacaklar güven verir bakınca
Yolda çakıl taşları teşkil etmez sakınca
Parçalayıp dağıtır ayağını basınca
Taşırgamaz ayaklar, gerek yoktur pabuca
Aldırmaz yürür gider bir uçtan öbür uca

كَأَنَّ أَوْبَ ذِرَاعَيْهَا إِذَا عَرِقَتْ
وَقَدْ تَلَفَّعَ بِالْقُورِ الْعَسَاقِيلُ

29. *O deve, yakan güneş altında terledikçe hızlanır. Bu sırada serap tepeleri tutuşturmuştur.*

Yakan güneş altında terledikçe hızlanır
Yol boyunca tepeler serapla sarmalanır
O yılmadan yürürken başkaları darlanır
Sayılmaz adımları o derece süratli
Ona kavuşmak için olmalı Arap atlı

يَوْمًا يَظَلُّ بِهِ الْحِرْبَاءُ مُصْطَخِمًا
كَأَنَّ ضَاحِيَهُ بِالشَّمْسِ مَمْلُولُ

30. *Öyle bir gün ki, güneşin hararetinden kertenkelenin sırtı, âdeta külde pişen ekmeğe dönmüştür.*

Kertenkelenin sırtı güneşin şiddetinden
Külde pişmiş ekmeğe döner hararetinden
Böyle bir günde bile o düşmez süratinden
Bu nasıl bir metanet, sakın nazar değmesin
Ateşe dayanıklı yoksa semender misin?

وَقَالَ لِلْقَوْمِ حَادِيهِمْ وَقَدْ جَعَلَتْ
وُرْقُ الْجَنادِبِ يَرْكُضْنَ الْحَصَا قِيلُوا

31. *Bu sırada mor kanatlı çekirgeler bile çakıl taşlarına serilip debelenmekte; kervancı ise kafileyi "Bu sıcakta gidilmez, istirahat ediniz" diye uyarmaktadır.*

Mor kanatlı çekirge uçamaz o sıcakta
Serilir çakıllara güç bitince bacakta
Aranır bir sığınak münasip bir bucakta
Der ki kervancı başı, develeri yed'iniz
Bu sıcakta gidilmez, istirahat ediniz

شَدَّ النَّهارِ ذِرَاعَا عَيْطَلٍ نَصَفٍ
قَامَتْ فَجَاوَبَهَا نُكْدٌ مَثَاكِيلُ

32. *Güneş yükseldiğinde bile o deve, çocuğu ölen orta yaşlı bir kadının uzun kollarıyla çırpınıp diz ve sîne dövüşü gibi hızlı hızlı yol alır.*

Kafileye kervancı sıcakta mola vermiş
Sanarsın bizim deve o yola henüz girmiş
Hani vardır ya kadın, çocuğunu yitirmiş
Feryat ederek onun diz ve sîne dövüşü
Benzer ona devenin süratli yürüyüşü

نَوَّاحَةٌ رِخْوَةُ الضَّبْعَيْنِ لَيْسَ لَهَا
لَمَّا نَعَى بِكْرَهَا النَّاعونَ مَعْقُولُ

33. *Ağıtlarla yavrusuna ağlayan o kadının aklı başından gitmiş ve dövünmekten kolları yorgun düşmüştür.*

Ağıtlarla annenin o döktüğü dilleri
Şuursuzca çırpınıp yorgun düşen kolları
Yürek mi dayanır hiç görünce bu halleri
Kimisi yavrusunun ardından yanar ağlar
Kimisi sevgiliyi hasretle anar ağlar…

تَفْرِي اللَّبانَ بِكَفَّيْهَا ومِدْرَعُهَا
مُشَقَّقٌ عَنْ تَرَاقِيها رَعَابِيلُ

34. *O kadın çırpınarak elleriyle göğsünü döverken, gömleğinin ön kısmı paramparça olmuştur.*

Kurşun yemiş av gibi şuursuzca dönerek
Yakasını bağrını parçalar dövünerek
Kalmamış gözünde yaş ağlayıp sürünerek
Evlat acısı derler, acıdan da acıdır
Ölüm karşısında kul, şaşkın ve duacıdır

HZ. PEYGAMBER'İN HUZURUNA VARIRKEN

تَسْعَى الْوُشَاةُ جَنَابَيْهَا وَقَوْلُهُمُ
إِنَّكَ يَابْنَ أَبِي سُلْمَى لَمَقْتُولُ

35. *Devenin çevresinde koşup duran söz taşıyıcılar diyordu ki: Ey Ebû Sülmâ'nın oğlu, kesinlikle öldürüleceksin!*

Devenin çevresinde, söz taşıyıp öç alan
Bu toplanan gürûhun söyledikleri yalan
Bilir misin dediler, kim sana haber salan?
Peygamber'in emridir, derdest edileceksin
Ebû Sülmâ'nın oğlu, sen kesin öleceksin!

وَقَالَ كُلُّ خَلِيلٍ كُنْتُ آمُلُهُ
لَا أُلْهِيَنَّكَ إِنِّي عَنْكَ مَشْغُولُ

36. *Yardımlarını umduğum her dostum bana: "Seninle uğraşacak değilim" dedi.*

Aldım acı haberi, dostlarımı dolaştım
Elimden tutar diye nicesine ulaştım
Ümit vermedi kimse, gerçekten buna şaştım
Bana söyledikleri "Bizden sana fayda yok"
Nihayet anladım ki, sözde dostlarım pek çok!...

فَقُلْتُ خَلُّوا طَرِيقِي لَا أَبَا لَكُمُو
فَكُلُّ مَا قَدَّرَ الرَّحْمنُ مَفْعُولُ

37. *Bunun üzerine dedim ki: "Çekilin yolumdan ey soysuzlar; Rahmân ne dilediyse o olur."*

Dedim ki o gürûha, ey küstah babasızlar!
Çekiliniz yolumdan, sizi gidi arsızlar!
Kalbiniz kinle dolu, imanda kararsızlar!
Hiç mi duymadınız siz, bunda herkes birleşir
Rahmân'ın her takdiri, mutlaka gerçekleşir

كُلُّ ابْنِ أُنْثَى وَإِنْ طَالَتْ سَلَامَتُهُ
يَوْمًا عَلَى آلَةٍ حَدْبَاءَ مَحْمُولُ

38. *Anasından her doğan uzun yaşasa bile, sonunda o kambur âlete (tabut) binecektir.*

Anasından her doğan uzun yaşasa bile
Binecek tahta ata bekler zamanı gele
Ömürdür çabuk geçer, günler savrulur yele
Ayrılmak kaçınılmaz, ıssız kalır ocağı
Her şey aslına döner, toprak ana kucağı…

أُنْبِئْتُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ أَوْعَدَنِي
وَالْعَفْوُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ مَأْمُولُ

39. *Resûlullâh'ın beni cezalandıracağı haberini aldım. Ancak Resûlullâh'ın şânına yakışan aftır.*

Haber geldi, Peygamber ceza verecek sana
Baş üstüne kararı, kanım helaldir ona
Bilirim Resûlullâh daima aftan yana
O kerem sahibidir sığınanı bağışlar
Bağışlanan bahtiyar, hayata yeni başlar

مَهْلًا هَدَاكَ الَّذِي أَعْطَاكَ نَافِلَةَ الْ
قُرآنِ فِيهَا مَوَاعِيظٌ وَتَفْصِيلُ

40. *Acele etme hele! Hidayeti lutfeden sana Kur'ân'ı verdi; onda ne öğütler, nice açıklayıcı bilgiler vardır.*

Hidayeti lutfeden sana Kur'ân'ı verdi
Hikmetle, öğütlerle hakikati gösterdi
Sayende bunca insan zulmetten nura erdi
N'olur yâ Resûlallâh, biraz mühlet ver bana
Hakkımda yalan haber uçuranlar çok sana

لَا تَأْخُذَنِّي بِأَقْوَالِ الْوُشَاةِ وَلَمْ
أُذْنِبْ وَلَوْ كَثُرَتْ عَنِّي الْأَقَاوِيلُ

41. *Her ne kadar hakkımdaki dedikodular çoksa da ben günah işlemedim. Aleyhimde bulunanların sözüyle beni hesaba çekme.*

Her ne kadar çoksa da hakkımda dedikodu
Bunların tamamını hasımlarım uydurdu
Mert olana sözüm yok, fakat arkadan vurdu
Kıskançlık, koğuculuk hiç sığar mı Kitab'a
Hasmımın sözü ile çekme beni hesaba

لَقَدْ أَقُومُ مَقَامًا مَا لَوْ يَقُومُ بِهِ
أَرَى وَأَسْمَعُ مَا لَوْ يَسْمَعُ الْفِيلُ

42. *Öyle müşkil durumdayım ki, görüp işittiklerimi, yemin ederim ki, fil işitmiş olsa o bile dayanamazdı.*

Yemin olsun, yerimde bir başkası olsaydı
Bulunduğum konumda şayet fil bulunsaydı
Görüp duyduklarımın yarısını duysaydı
Eminim ki heybeti karşısında titrerdi
Ne muhteşem şahsiyet… O bir eroğlu erdi!

لَظَلَّ يُرْعَدُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ لَهُ
مِنَ الرَّسُولِ بِأَذْنِ اللهِ تَنْوِيلُ

43. *Ve o fil, heybeti karşısında tir tir titrerdi; meğer ki, Allah'ın izniyle Resûlullâh onun sağlığını bağışlasın.*

Resûlullâh affeder Allah izin verince
Korkuya gerek yoktur, o araya girince
Tevbende samimiysen bu en büyük güvence
İnsan her an kendiyle söyleşip yüzleşmeli
Ruh ikliminde yeni boyutlar gelişmeli

حَتَّى وَضَعْتُ يَمِينِي لَا أُنَازِعُهُ
فِي كَفِّ ذِي نَقِمَاتٍ قِيلُهُ الْقِيلُ

44. *İşte ben kendi isteğimle geldim ve sağ elimle Resûlullâh'ın elini tutarak biat ettim ki, o adildir, onun sözü sözdür.*

Resûl'ün huzuruna ben isteğimle gittim
Sağ elimle elini tutarak biat ettim
İşte o an kendimi en bahtiyar hissettim
Söz onun, meydan onun, kapalı cümle kapı
Açıktır insanlığa onun kurduğu yapı

لَذَاكَ أَهْيَبُ عِنْدِي إِذْ أُكَلِّمُهُ
وَقِيلَ إِنَّكَ مَنْسُوبٌ وَمَسْؤُولُ

45. *Konuşurken onunla "Anlatılanları yapan sensin ve sorumlusun!" derse diye çok korktum.*

Konuşurken onunla "anlat bakalım" derse
Duyduklarını bir bir o an önüme serse
"Sorumlusun" diyerek hakkımda karar verse
Başım eğik huzurda heybetinden eririm
"Utanmadın mı" derse ben ne cevap veririm?...

مِنْ ضَيْغَمٍ مِنْ ضِرَاءِ الْأُسْدِ مَخْدَرُهُ
فِي بَطْنِ عَثَّرَ غِيلٌ دُونَهُ غِيلُ

46. *Bu korku Asser'in ortasında, fundalıklar arasında yavrularını besleyen aslandan da dehşetli idi.*

Bence sevgili Resûl, merkezinde Asser'in
Sarmaşık ormanında yavrularından emin
Yatmakta olan aslan, keyf eder serin serin
Böylesi bir aslandan daha heybetlidir o
Evet heybetli fakat, gayet şefkatlidir o

يَغْدُو فَيَلْحَمُ ضِرْغَامَيْنِ عَيْشُهُمَا
لَحْمٌ مِنَ الْقَوْمِ مَعْفُورٌ خَرَادِيلُ

47. *Erkenden ava çıkan o aslan, parçaladığı kimselerin toza toprağa belenmiş etlerini iki yavrusuna yedirir.*

Erkenden ava çıkar, ünlüdür savletiyle
Yakaladığı avı parçalar kuvvetiyle
İki yavrusunu da besler insan etiyle
Toprağa belense de parçaladığı eti
Yedirir yavrusuna, bu aslanın âdeti

أَذَا يُسَاوِرُ قِرْنًا لَا يَحِلُّ لَهُ
أَنْ يَتْرُكَ الْقِرْنَ إِلَّا وَهْوَ مَفْلُولُ

48. *O, rakibi aslanla karşılaşacak olsa, kesinlikle onu hurdahaş eder.*

Duyunca ürperirsin onun kükreyişini
Bu bir peşrev sayılır, mutlu eder eşini
Karşılaşsa hasmıyla tez bitirir işini
Süzülerek hedefe kurşun hızıyla gider
Bir göğüs çarpmasıyla hasmı hurdahaş eder

مِنْهُ تَظَلُّ سِبَاعُ الْجَوِّ ضَامِرَةً
وَلَا تَمَشَّى بِوَادِيهِ الْأَرَاجِيلُ

49. *Bu yüzden, o bölgeden geçen canavarlar bile sessizce geçip gider. Yolcular ise o vadiye zaten ayak basamaz.*

Öyle bir aslan ki o, her ortamda avlanır
Çöller vahalar onun, fütürsuzca dolanır
Görse yaban eşeği, o an mıhlanıp kalır
Bulunduğu vadiye insan ayak basamaz
Yaklaşırsa semtine imkânı yok yaşamaz

وَلَا يَزَالُ بِوَادِيهِ أَخُو ثِقَةٍ
مُطَرَّحُ الْبَزِّ وَالدِّرْسَانِ مَأْكُولُ

50. *Kendine güvenen bir yiğit o vadiye ayak basacak olsa, geriye parçalanmış elbisesi ile yenen vücudundan artıklar kalır.*

Kendisine güvenen varsa yiğidim diye
Gidecek olsa onun yaşadığı vadiye
Sadece parçalanmış zırhı kalır geriye
O aslana yaklaşan derhal belasın bulur
Paramparça vücudu kurda kuşa yem olur

أَنَّ الرَّسُولَ لَسَيْفٌ يُسْتَضَاءُ بِهِ
مُهَنَّدٌ مِنْ سُيُوفِ اللهِ مَسْلُولُ

51. *Şüphesiz ki peygamber, Allah'ın aydınlatmak üzere çekilmiş yalın kılıcıdır.*

Şüphe yok Resûlullâh aydınlatan bir nurdur
Onunla aydınlanmak bulunmaz bir huzurdur
Ümmetinden sayılmak başlıca bir gururdur
Gerçi Hint işi kılıç değerlidir, pek çoktur
O Allah'ın kılıcı, onun gibisi yoktur

فِي عُصْبَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ قَالَ قَائِلُهُمْ
بِبَطْنِ مَكَّةَ لَمَّا أَسْلَمُوا زُولُوا

52. *Mekke vadisinde Kureyş'ten Müslüman olan soylu bir topluluğa, sözcüleri "Artık buradan hicret edin!" demişti.*

Kureyş'ten bir topluluk kutsal Mekke şehrinde
Seçmişlerdi İslam'ı putperestlik devrinde
Müşrikler hayat hakkı vermedi evlerinde
Peygamber buyurdu ki, artık burdan gidiniz
Peyderpey Medine'ye kalkıp hicret ediniz

زَالُوا فَمَا زَالَ أَنْكَاسٌ وَلَا كُشُفٌ
عِنْدَ اللِّقَاءِ وَلَا مِيلٌ مَعَازِيلُ

53. *Göçüp gittiler; ancak geride, düşmana karşı koyamayacak kadar güçsüzler ve silahsızlar vardı.*

Nurdan bir kervan gibi çekilip gitti onlar
Önlerine çıkacak düşmanla çarpışanlar
Yalnız güçsüz, silahsız, mecalsizdi kalanlar
En sonunda müşrikler her taraftan sarıldı
Sabreyle kutlu Kâbe, şirkin beli kırıldı

شُمُّ الْعَرَانِينِ أَبْطَالٌ لَبُوسُهُمُ
مِنْ نَسْجِ دَاوُدَ فِي الْهَيْجَا سَرَابِيلُ

54. *Kahraman muhacirin başı dik, gayet vakur; savaşta giydikleri zırh ise sanki Davud peygamberin ördüğü zırhlardandır.*

Kahraman muhacirin başı dik, gayet vakur
Sanarsın ki zırhını Davud peygamber dokur
Kuşanmış silahını dilinde tevhid okur
Bekle İran ve Bizans sıra size gelecek
Allah'ın vaʿdi haktır, fetih gerçekleşecek

بِيضٌ سَوَابِغُ قَدْ شُكَّتْ لَهَا حَلَقٌ
كَأَنَّهَا حَلَقُ الْقَفْعَاءِ مَجْدُولُ

55. *O zırh, gayet sıkça örülmüş ve uzundur; halkaları ise Kaf'a ağacının boğumları gibi parlak ve kaygandır.*

Gayet sıkça örülü o zırh düğüm düğümdür
İç içe halkaları sanki boğum boğumdur
Ok işlemez denen zırh işte bu kördüğümdür
O mübarek sahâbe ikmalde kusur etmez
Tam tekmil donanmadan asla savaşa gitmez

لَا يَفْرَحُونَ أَذَا نَالَتْ رِمَاحُهُمُ
قَوْمًا وَلَيْسُوا مَجَازِيعًا أَذَا نِيلُوا

56. *O muhacirin attığı oklar düşmana saplanınca pek sevinmezler; yenildiklerinde de fazla üzülmezlerdi.*

Attıkları her okun hedefini bulması
Mutlu etmez onları düşmanın vurulması
Savaştan beklenen şey, barışın kurulması
Hedef Hakk'ın rızası, başka gaye gütmezler
Mağlup olsalar bile pek fazla üzülmezler

يَمْشُونَ مَشْيَ الْجِمالِ الزُّهْرِ يَعْصِمُهُمْ
ضَرْبٌ أَذَا عَرَّدَ السُّودُ التَّنَابِيلُ

57. *Onlar, heybetli beyaz develer gibi kendinden emin, vakarla yürür giderler. Bu develer kısa boylu siyah develer gibi kamçıyla yola gelen türden değildir.*

Beyaz develer gibi yürürken gayet emin
Ürpermekte görenler, titremektedir zemin
Gerektiğinde serttir, yerine göre nermin
Ashâbın tekbirlerle meydana çıkışını
Gören siyah düşmanın seyreyle kaçışını

لَا يَقَعُ الطَّعْنُ إِلَّا فِي نُحُورِهِمُ
وَمَا لَهُمْ عَنْ حِيَاضِ الْمَوْتِ تَهْلِيلُ

58. *O sahabiler savaşta sadece göğüslerinden vurulurlar; onlar, ölüm meydanlarında korku ve ürküntü nedir bilmezlerdi.*

Ne ürküntü ne korku ölüm denizlerinden
Galibiyet sevinci okunur yüzlerinden
Yürüyecek nesiller onların izlerinden
Arkadan vurulmanın hesabı ağır olur
Yiğitler ya göğsünden ya alnından vurulur

KASÎDE-İ BÜRDE

Muhammed el-Bûsîrî

قَصِيدَةُ البُرْدَة

محمد البوصيري

NESÎB-GAZEL

أَمِنْ تَذَكُّرِ جِيرَانٍ بِذِي سَلَمٍ
مَزَجْتَ دَمْعًا جَرَى مِنْ مُقْلَةٍ بِدَمِ

1. *Ey gönül, Selemlileri[1] anmaktan mı gözünden kanlı yaş akıtıyorsun?*

Hasret ateşine yanmaktan mı ki
Aşkın neşesine kanmaktan mı ki
Selemli dostları anmaktan mı ki
Kanlı gözyaşları akar gözünden
Âşıksın ey gönül, belli yüzünden

أَمْ هَبَّتِ الرِّيحُ مِنْ تِلْقَاءِ كَاظِمَةٍ
وَأَوْمَضَ الْبَرْقُ فِي الظَّلْمَاءِ مِنْ أَضَمِ

2. *Yoksa Kâzıma[2] tarafından rüzgar mı esti, yahut karanlıklar içinde Izam Dağı'ndan[3] şimşek mi çaktı?*

Ruhunda duyduğun hâlâ o sesti
Neylersin engeller yolunu kesti
Yoksa Kâzıma'dan rüzgar mı esti
Çakan şimşek miydi Izam dağından
Haber mi getirdi nur kaynağından

1 **Selem:** Arap edebiyatında sevgilinin yaşadığı hayâlî ülkenin adıdır. Burada kastedilen ise Medine-i Münevvere'dir.
2 **Kâzıma:** Medine'nin bir başka adıdır.
3 **Izam Dağı:** Medîne çevresindeki dağlardan biri.

فَمَا لِعَيْنَيْكَ إِنْ قُلْتَ اكْفُفَا هَمَتَا

وَمَا لِقَلْبِكَ إِنْ قُلْتَ اسْتَفِقْ يَهِمِ

3. Gözlerine n'oldu ki "dur, ağlama!" desen yaş döker, kalbine n'oldu ki "ayıl, kendine gel!" desen coşup kendinden geçer.

Öyle içlisin ki gören şaşıyor
"Dur" dedikçe gözyaşları taşıyor
"Kendine gel" desen kalbin coşuyor
Ağlasan da inlesen de yeridir
İnsan değil, bu aşk dağlar eritir

أَيَحْسَبُ الصَّبُّ أَنَّ الْحُبَّ مُنْكَتِمٌ

مَا بَيْنَ مُنْسَجِمٍ مِنْهُ وَمُضْطَرِمِ

4. *Yanıp tutuşan kalp ve akan gözyaşı karşısında âşık sevginin gizli kalacağını mı sanır?!*

Paslanan dağlardan güneş batarken
Dalgın dalgın ufuklara bakarken
Izdırapla gözyaşları akarken
Âşık sanır mı ki aşk gizli kalır
Ârifler âşığı yüzünden tanır…

لَوْلَا الْهَوَى لَمْ تُرِقْ دَمْعًا عَلَى طَلَلٍ
وَلَا أَرِقْتَ لِذِكْرِ الْبَانِ وَالْعَلَمِ

5. *Aşk olmasaydı, sevgilinin harap olan yurdundaki izlere yaş dökmez, sorgun ağacı ile o dağı anarak geceler boyu uykusuz kalmazdın.*

Vîrâne görünce yar otağını
Aşktır hatırlatan sevgi çağını
Sorgun ağacıyla Alem dağını
Anar anar uyku girmez gözlere
Bakar ağlar dosttan kalan izlere

فَكَيْفَ تُنْكِرُ حُبًّا بَعْدَ مَا شَهِدَتْ
بِهِ عَلَيْكَ عُدُولُ الدَّمْعِ وَالسَّقَمِ

6. *Gözyaşı ve hastalık aleyhinde âdil şâhit iken sevgini nasıl inkâr edebilirsin?!*

İnkâr edemezsin artık bu işi
Besbelli ki sarmış aşkın ateşi
Sapsarı bir çehre, akan gözyaşı
İki âdil şâhit olduktan sonra
Gül benzin sararıp solduktan sonra

وَأَثْبَتَ الْوَجْدُ خَطَّيْ عَبْرَةٍ وَضَنًى
مِثْلَ الْبَهارِ عَلَى خَدَّيْكَ وَالْعَنَمِ

7. *Aşkın ıstırabı yanaklarında sarı papatya ve anem*[1] *gibi iki çizgi halinde belirirken sevgini nasıl inkâr edebilirsin?!*

Bu aşkın elinden n'olmuşsun gönül
Henüz gonca iken solmuşsun gönül
Izdıraba sahne olmuşsun gönül
Kan çanağı gözler, sapsarı çehre
Daha böyle âşık gelmedi dehre

نَعَمْ سَرَى طَيْفُ مَنْ أَهْوَى فَأَرَّقَنِي
وَالْحُبُّ يَعْتَرِضُ اللَّذاتِ بِالْأَلَمِ

8. *Evet, gece sevgilimin hayali geldi ve beni uykusuz bıraktı; çünkü aşk, zevk ve elemle karışıktır.*

Gece geldi sevgilinin hayali
Beni benden aldı o nur cemâli
Tatmayan bilmezmiş bu mutlu hâli
Aşksız geçen her an ömre zarardır
Sevgide hem lezzet hem elem vardır

1 **Anem:** Hicaz'da yetişen ve meyvesi kızıl olan bir ağaç adıdır. Sevgilinin kınalı parmaklarını ona benzetirler.

يَا لَائِمِي فِي الْهَوَى الْعُذْرِيِّ مَعْذِرَةً
مِنِّي إِلَيْكَ وَلَوْ أَنْصَفْتَ لَمْ تَلُمِ

9. *Uzre*[1] *aşkı gibi bir aşka tutulduğum için ey beni kınayan! Mâzur gör, eğer âdil davransaydın beni kınamazdın.*

Sevda derler buna can dayanır mı?
Diz çöksem yalvarsam yar inanır mı?
Âşık olan kimse hiç kınanır mı?!
Uzreliler gibi âşıkım diye
Dillere düşürüp kınamak niye?

عَدَتْكَ حَالِي لَا سِرِّي بِمُسْتَتِرٍ
عَنِ الْوُشَاةِ وَلَا دَائِي بِمُنْحَسِمِ

10. *Benim hâlim sence mâlum... Sırrım da dedikoducular dan gizli değil, derdim ise bitmez tükenmez...*

Birden can evime saplandı bir ok
Halim sence malum, ızdırabım çok
Benim koğucudan saklım gizlim yok!
Neler çektim neler saymakla bitmez
Gönül yarasına merhem kâr etmez…

1 **Uzre:** Yemen'de tertemiz aşklarıyla meşhur olan bir kabilenin adıdır.

مَحَّضْتَنِي النُّصْحَ لكِنْ لَسْتُ أَسْمَعُهُ
إِنَّ الْمُحِبَّ عَنْ الْعُذَّالِ فِي صَمَمِ

11. *Sen bana samimi öğütte bulundun, fakat ben onu dinleyecek halde değilim; çünkü âşığın kulağı öğüt verenlere karşı sağırdır.*

Sevdadır bu canım, artırır derdin
İçin için yakar, inletir derdin
Sen bana en içten öğütler verdin
Ne çare sağırdır âşık işitmez
Verilen öğüde aldırış etmez

إِنِّي اتَّهَمْتُ نَصِيحَ الشَّيْبِ فِي عَذَلِي
وَالشَّيْبُ أَبْعَدُ فِي نُصْحٍ عَنِ التُّهَمِ

12. *Ak saçların beni uyaran öğüdünü suçladım, hâlbuki ak saç öğüt hususunda suçlanmaktan çok uzaktır.*

Simsiyah saçlarım tel tel ağardı
Dile gelip her tel beni uyardı
Sağır bile bu ikazı duyardı!
Bunca uyarıyı hep yalanladım
Fakat doğru imiş, çok geç anladım

NEFİSTEN ŞİKAYET

فَأَنَّ أَمَّارَتِي بِالسُّوءِ مَا اتَّعَظَتْ
مِنْ جَهْلِهَا بِنَذِيرِ الشَّيْبِ وَالْهَرَمِ

13. *Kötülüğü emreden nefsim, cehâletinden dolayı, ak saçların ve ihtiyarlığın uyarısından ders almadı.*

Bir zamanlar şendi, gülşendi ilim
Güç vardı dizimde, tutardı elim
Şimdi saç ağardı, büküldü belim
Cahil nefsim bundan ibret almadı
Kendi bildiğinden geri kalmadı

وَلَا أَعَدَّتْ مِنَ الْفِعْلِ الْجَمِيلِ قِرَى
ضَيْفٍ أَلَمَّ بِرَأْسِي غَيْرِ مُحْتَشِمِ

14. *Nefsim, misafir (olan ihtiyarlığa) ziyafet için hiçbir güzel amel hazırlamadı; o da ansızın gelip başıma konuverdi!..*

Yaşlılık bir konuk, başa gelince
Birden şaşakaldım onu görünce
Ağırlayamadım kendi gönlümce
N'ola yollarına güller sereydim
O aziz konuğun kadrin bileydim

لَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ أَنِّي مَا أُوَقِّرُهُ
كَتَمْتُ سِرًّا بَدَا لِي مِنْهُ بِالْكَتَمِ

15. *O misafire gereken saygıyı gösteremeyeceğimi bilmiş olsaydım, onun eseri olan ak saçları boyayıp gizlerdim.*

Bir bilseydim onun geleceğini
Gitmemek üzere kalacağını
Saygıda kusurum olacağını
Boyayıp bir güzel gizlerdim onu
Neylersin gençliğin bu imiş sonu

مَنْ لِي بِرَدِّ جِمَاحٍ مِنْ غَوايَتِها
كَمَا يُرَدُّ جِمَاحُ الْخَيْلِ بِاللُّجُمِ

16. *Huysuz atın dizginle çevrilmesi gibi azgın nefsi sapıklığından çevirmede kim bana yardım edecek!*

Huysuz olan ata dizgin vurulur
Küheylanlar koşar koşar yorulur
Ya bu azgın nefsim nasıl durulur?
Onu yanlış yoldan kim çevirecek
Putlaşan benliği kim devirecek!

فَلَا تَرُمْ بِالْمَعَاصِي كَسْرَ شَهْوَتِها
أَنَّ الطَّعَامَ يُقَوِّي شَهْوَةَ النَّهِمِ

17. *Nefsin kötü isteklerini kırmayı günahlarda arama! Çünkü yemek oburluk arzusunu güçlendirir.*

Açgözlüdür nefis ne verirsen yer
Yedikçe semirir, daha var mı der
Dilersen önüne dünyaları ser
Günaha doyurup çatlatamazsın
Ne yaman sinsidir aldatamazsın!

وَالنَّفْسُ كَالطِّفْلِ أَنْ تُهْمِلْهُ شَبَّ عَلَى
حُبِّ الرَّضاعِ وَأَنْ تَفْطِمْهُ يَنْفَطِمِ

18. *Nefis emzikli çocuk gibidir, onu kendi haline bırakırsan daha çok emmek ister; sütten kesersen vazgeçiverir.*

Nefis çocuk gibi, ihmâle gelmez
Emdikçe güçlenir, doymak ne, bilmez
O oburla Hakk'a doğru gidilmez!
Hemencecik sütten kesiver gitsin
Biraz dizginini kısıver gitsin

فَاصْرِفْ هَوَاهَا وَحَاذِرْ أَنْ تُوَلِّيَهُ
أَنَّ الْهَوَى مَا تَوَلَّى يُصْمِ أَوْ يَصِمِ

19. *Nefsi bayağı isteklerinden çevir, onun seni yönlendirmesinden sakın; çünkü nefsânî istekler, hâkim olduğu kimseyi ya helâk yahut rezil eder.*

Aldanıp uyarsan nefsin sözüne
Asla bakamazsın dostun yüzüne
Ne durursun yönel kendi özüne!
Nefsini yenmeyi kolay iş sanma
Sakın bu savaştan yılma, usanma!

وَرَاعِها وَهْيَ فِي الْأَعْمَالِ سَائِمَةٌ
وَأَنْ هِيَ اسْتَحْلَتِ الْمَرْعَى فَلَا تُسِمِ

20. *Nefis çeşitli amellerde otlarken onu kollayıp güt; eğer otlağı tatlı bulursa otlatma!...*

Sen ister sofu ol, istersen molla
Çoban ol, nefsini gözetip kolla!
Islahına çalış mâkul bir yolla
Çok sevdiği şeyi vermemelisin
Çekiver gemini hizaya gelsin

كَمْ حَسَّنَتْ لَذَّةً لِلْمَرْءِ قاتِلَةً
مِنْ حَيْثُ لَمْ يَدْرِ أَنَّ السُّمَّ فِي الدَّسَمِ

21. *İnsan, zehirin yağda olduğunu farketmediği için, nefis ona nice öldürücü lezzetleri güzel göstermiştir.*

Sen öğüt versen de nefis duyar mı
Aklına eseni arda koyar mı
Yer içer, eğlenir, zevke doyar mı?!
Bilmez ki damarlar nehir gibidir
Kandaki yağ atık zehir gibidir!

وَاخْشَ الدَّسائِسَ مِنْ جُوعٍ وَمِنْ شِبَعٍ
فَرُبَّ مَخْمَصَةٍ شَرٌّ مِنَ التُّخَمِ

22. *Açlık ve tokluğun hilelerinden kork, nice açlık vardır ki tokluktan daha zararlıdır!*

Ne açlar ağlasın, ne azsın toklar
Her ifrat özünde tehlike saklar
Ne büyük tuzaktır aşırılıklar!
Az mı çekti ümmet yoktan yokluktan
Daha zararlıdır açlık tokluktan

وَاسْتَفْرِغِ الدَّمْعَ مِنْ عَيْنٍ قَدِ امْتَلأَتْ
مِنَ الْمَحارِمِ وَالْزَمْ حِمْيَةَ النَّدَمِ

23. *Haramlarla dolmuş olan gözden yaş akıt ve pişmanlık perhizine yapış.*

Yıllarca aradım bir iz, bir nişan
Oyaladı beni şöhret ile şan
Şimdi bir müflisim, hâlim perişan
Ağla gözüm ağla, günah diz boyu
Seni kurtaracak nedâmet suyu

وَخَالِفِ النَّفْسَ وَالشَّيْطَانَ وَاعْصِهِما
وَإِنْ هُمَا مَحَّضَاكَ النُّصْحَ فَاتَّهِمِ

24. *Nefis ve şeytana muhalefet ederek onlara başkaldır; her ne kadar sana samimi öğütte bulunsalar da onlara güvenme.*

Şeytana isyan et, nefse başkaldır
Fırsat verme hasma, daima saldır
Ne sinsidir onlar, sanma aptaldır!
Hele bir hatırla Âdem'e n'oldu
Uyunca şeytana cennetten oldu…

وَلَا تُطِعْ مِنْهُمَا خَصْمًا وَلَا حَكَمًا
فَأَنْتَ تَعْرِفُ كَيْدَ الْخَصْمِ وَالْحَكَمِ

25. *Nefis ve şeytana düşman olarak da hakem olarak da boyun eğme; çünkü sen hasmın da hakemin de hilesini bilirsin.*

İster hasım tanı ister hakem bil
Onlara uymayı düşüncenden sil
Ezelî düşmandan olur mu vekil?!
Nefis ve şeytanla mücadelesi
Şu insanoğlunun bitmez çilesi

أَسْتَغْفِرُ اللهَ مِنْ قَوْلٍ بِلَا عَمَلٍ
لَقَدْ نَسَبْتُ بِهِ نَسْلًا لِذِي عُقُمِ

26. *Amelsiz sözden Allah'a sığınırım. Şüphesiz bu halimle ben, iğdiş olan kimseye soy isnat etmiş oldum.*

Öğüt vermek kolay, ne amel ettim!
Bu tutarsızlıkla neyledim n'ettim
Âdetâ iğdişe soy isnâd ettim…
Ben bende değilim hayli zamandır
Bağışla Allah'ım halim yamandır

أَمَرْتُكَ الْخَيْرَ لَكِنْ مَا ائْتَمَرْتُ بِهِ
وَمَا اسْتَقَمْتُ فَمَا قَوْلِي لَكَ اسْتَقِمِ

27. *Sana iyiliği emrettim, lâkin emrettiğim şeyi ben yapmadım ve dürüst davranmadım. Öyleyse benim sana "doğru ol" demem neye yarar?!*

Doğru ol, dürüst ol, hayırdan kalma
İncitme kimseyi, sakın âh alma
Bunları hep sana söyledim amma
Kendim yapmadıkça yarar mı sağlar?!
Şu benim halime günahlar ağlar…

وَلَا تَزَوَّدْتُ قَبْلَ الْمَوْتِ نَافِلَةً
وَلَمْ أُصَلِّ سِوَى فَرْضٍ وَلَمْ أَصُمِ

28. *Ölümden önce nâfile ibadet olarak bir hazırlık yapmadım; farz olandan başka ne namaz kıldım ne de oruç tuttum.*

İlimden uzağım, meylim yok meşka
Ürperip de birgün gelmedim aşka
Ne namaz, ne oruç farzlardan başka
Âhirete azık ne gezer bende
N'eylerim bilmem ki o gün gelende

HZ. PEYGAMBER'E ÖVGÜ

ظَلَمْتُ سُنَّةَ مَنْ أَحْيَا الظَّلامَ إِلَى
أَنِ اشْتَكَتْ قَدَمَاهُ الضُّرَّ مِنْ وَرَمِ

29. *Karanlık geceleri, ayakları şişip ağrıyıncaya kadar ibadetle geçiren o Peygamber'in sünnetine ihanet ettim.*

Resûl haz duyardı gece kalmaktan
Hakk'ın huzurunda fazla kalmaktan
Ayaklar şişerdi namaz kılmaktan!..
Yazık bana yazık, aykırı gittim
Onun sünnetini çok ihmal ettim

وَشَدَّ مِنْ سَغَبٍ أَحْشَاءَهُ وَطَوَى
تَحْتَ الْحِجَارَةِ كَشْحًا مُتْرَفَ الأَدَمِ

30. *O, açlığını hissetmemek için böğürlerinin nazik derisini dürüp bükerek karnına taş bağladı.*

Kolay mı sanarsın nefisle savaş
Günlerce evinde kaynamazdı aş
Açlıktan karnına bağlıyordu taş!
O bir peygamberken böyle yaşardı
İşte bu sebeple zoru başardı…

وَرَاوَدَتْهُ الْجِبَالُ الشُّمُّ مِنْ ذَهَبٍ
عَنْ نَفْسِهِ فَأَرَاهَا أَيَّمَا شَمَمِ

31. *Altundan yüksek dağlar onu kendilerine cezbetmek istedi; o buna aldırış etmeyerek yüksekliğin nerede ve nasıl olduğunu onlara gösterdi.*

Dağlar altın olup arz etti kendin
Elinin tersiyle reddeden sendin
Allah büyük vekil, o yeter derdin
Onlara gösterdin yücelik neymiş
Soyluluk, ululuk, cücelik neymiş

وَأَكَّدَتْ زُهْدَهُ فِيهَا ضَرُورَتُهُ
أَنَّ الضَّرُورَةَ لَا تَعْدُو عَلَى الْعِصَمِ

32. *Geçim sıkıntısı çektiği halde onun bu teklife aldırış etmeyişi, dünyaya önem vermediğini bir kere daha pekiştirmiştir. Kuşkusuz sıkıntı çekmek namusa etki edemez...*

Yaşadığı hayat, çektiği çile
Zühdünün delili sayılsa bile
Hepsini anlatmak gelmez ki dile
"Fakirlik övüncüm" diyebilene[1]
Belâlar bal olur yiyebilene!..

1 "Fakirlik benim övüncümdür" hadis meâli.

وَكَيْفَ تَدْعُو إِلَى الدُّنْيَا ضَرُورَةُ مَنْ
لَوْلَاهُ لَمْ تَخْرُجِ الدُّنْيَا مِنَ الْعَدَمِ

33. *Kendisi olmasaydı, dünyanın yokluktan varlık alanına çıkamayacağı bir şahsın çektiği sıkıntı, onu dünyaya nasıl bağlayabilir ki...*[1]

Vahdet sarayına mahrem olanın
İlhamını dâim Arş'dan alanın
Hatırına dünya yaratılanın
Hak'dan başkasına meyli mi olur?!
O en büyük hazzı kullukta bulur

مُحَمَّدٌ سَيِّدُ الْكَوْنَيْنِ وَالثَّقَلَيْنِ
وَالْفَرِيقَيْنِ مِنْ عُرْبٍ وَمِنْ عَجَمِ

34. *Hz. Peygamber iki dünyanın, insanların ve cinlerin, Arap ve Arap olmayan her iki kesimin de efendisidir.*

Hazret-i Muhammed Hakk'ın sesidir
Her iki dünyanın efendisidir
Arap-Acem onun bir bendesidir
Zaman o gül gibi gül görmüş değil
Sen de o güzelin önünde eğil!

1 Kudsî hadis diye nakledilen "Sen olmasan sen olmasan ben bu felekleri yaratmazdım" meâlindeki rivayete telmih yapılmaktadır.

نَبِيُّنَا الْآمِرُ النَّاهِي فَلَا أَحَدٌ
أَبَرَّ فِي قَوْلِ لَا مِنْهُ وَلا نَعَمِ

35. *Peygamberimiz iyilikle emreden, kötülükten nehyedendir. "Evet" veya "hayır" diye karar veren hiçbir kimse onun kadar doğru karar vermiş değildir.*

Sevgili Peygamber gerek duyarsa
Emreder veyahut yasak koyarsa
Deme ki "kabulüm, bana uyarsa!"
İster evet desin isterse hayır
Elbette hepsinde vardır bir hayır…

هُوَ الْحَبِيبُ الَّذِي تُرْجَى شَفَاعَتُهُ
لِكُلِّ هَوْلٍ مِنَ الْأَهْوَالِ مُقْتَحَمِ

36. *O öyle sevgili bir peygamberdir ki, (kıyamet günü) dehşetli korkulardan herhangi biri hücum ettiği zaman onun şefaati umulur.*

Hakk'ın Habibi'dir dertlere derman
Şefaat yetkisi elinde ferman
İmdada yetişir dilediği an!
Mahşeri andıkça sarar bir sızı
Kurbanın olayım unutma bizi

دَعَا إِلَى اللهِ فَالْمُسْتَمْسِكُونَ بِهِ
مُسْتَمْسِكُونَ بِحَبْلٍ غَيْرِ مُنْفَصِمِ

37. *Hazret-i Peygamber (bütün insanları) Allah'a davet etti. O'na sarılanlar kopmayan sağlam bir ipe yapışmışlardır.*

İnsanları davet etti Allah'a
Kulluk etmesinler başka ilaha
Sapmasınlar küfre, şirke bir daha
Ona sarılanlar güvenliktedir
Her iki dünyada esenliktedir

فَاقَ النَّبِيِّينَ فِي خَلْقٍ وَفِي خُلُقٍ
وَلَمْ يُدَانُوهُ فِي عِلْمٍ وَلا كَرَمِ

38. *Yaratılışta ve ahlâkta bütün peygamberlerden üstündür. İlim, asâlet ve cömertlikte hiçbir peygamber onun mertebesine yükselmiş değildir.*

Bütün nebîlerden üstündür elhak
Bir başka özenle yaratmıştı Hakk
Hele bir ilmine keremine bak!..
Onun kemâline eren olmadı
Daha öylesini gören olmadı

وَكُلُّهُمْ مِنْ رَسُولِ اللهِ مُلْتَمِسٌ
غَرْفًا مِنَ الْبَحْرِ أَوْ رَشْفًا مِنَ الدِّيَمِ

39. *Bütün peygamberler Resûlullah'ın (irfan) denizinden bir avuç veya cömertlik yağmurundan bir yudum su istemektedir.*

Bütün nebîlerin sensin ulusu
İrfan denizinden avuç dolusu
Kerem sağnağından bir tek yudum su
İstiyorlar senden yâ Resûlallah!
Sunuver kansınlar, elhamdülillah

وَوَاقِفُونَ لَدَيْهِ عِنْدَ حَدِّهِمُ
مِنْ نُقْطَةِ الْعِلْمِ أَوْ مِنْ شَكْلَةِ الْحِكَمِ

40. *Diğer peygamberler Resûlullah'ın huzurunda, dereceleri bakımından, ilmin noktası veya hikmetin harekesi gibi kalırlar.*

Görmemiştir varsa feleğin gözü
Duymamıştır asla böyle bir sözü
Sen ilmin kaynağı, hikmetin özü
Diğerleri ancak nokta gibidir
Üç beş harekeden sade biridir!..

فَهْوَ الَّذِي تَمَّ مَعْنَاهُ وَصُورَتُهُ
ثُمَّ اصْطَفَاهُ حَبِيبًا بَارِئُ النَّسَمِ

41. *O öyle bir peygamberdir ki, maddesi ve mânası tam kemâle ermiş, sonra da insanı yaratan Allah onu kendine sevgili seçmiştir.*

Sîret ve sûreti tamam olunca
Nebîler fihristi hitam bulunca
En sonra o geldi vakit dolunca
Arınıp süzüldü, kemâle erdi
Bu sebeple Allah habibim derdi

مُنَزَّهٌ عَنْ شَرِيكٍ فِي مَحَاسِنِهِ
فَجَوْهَرُ الْحُسْنِ فِيهِ غَيْرُ مُنْقَسِمِ

42. *O, güzelliğinde ortağı olmayandır. Ondaki güzellik cevheri de bölünmüş değildir.*

Âlemde hüsnüne yoktur bir bedel
Böyle hükmeylemiş takdîr-i ezel
Son Resûl olmalı güzelden güzel!
Feyzini güzeller hep senden alır
Yanında güzellik pek sönük kalır!

دَعْ مَا ادَّعَتْهُ النَّصَارَى فِي نَبِيِّهِمُ
وَاحْكُمْ بِمَا شِئْتَ مَدْحًا فِيهِ وَاحْتَكِمِ

43. *Hıristiyanların kendi peygamberleri hakkındaki (aşırı) iddialarını bırak da Hazret-i Peygamber hakkında dilediğin gibi hüküm ver.*

Şu hıristiyanlar gör ki n'eyledi
Tevhide aykırı sözler söyledi
"İsa ilah" deyip bühtân eyledi
Ayrı tut ilahtan âciz beşeri
Övebildiğince öv peygamberi…

وَانْسُبْ إِلَى ذَاتِهِ مَا شِئْتَ مِنْ شَرَفٍ
وَانْسُبْ إِلَى قَدْرِهِ مَا شِئْتَ مِنْ عِظَمِ

44. *Onun şahsına dilediğin üstün hasletleri izafe et, Onun kadrini dilediğin büyüklük sıfatları ile yücelt.*

Ulvî dileklerle, aydın yüzlerle
Titreyen dudaklar, nemli gözlerle
Adını anarken kutlu sözlerle
Sakın bu övgüde aşırı gitme
Şirki andıracak sözü sarfetme!

فَأَنَّ فَضْلَ رَسُولِ اللهِ لَيْسَ لَهُ
حَدٌّ فَيُعْرِبَ عَنْهُ نَاطِقٌ بِفَمِ

45. *Resûlüllah'ın fazâletinin bir hududu yoktur ki, konuşan kimse o fazileti dile getirebilsin...*

Onun irfanını kim sezebilir
Kim anlatabilir, kim yazabilir
Söz incilerini kim dizebilir?!
Divanlar dolusu bunca emekler
Yine de bu meydan şâiri bekler…

لَوْ نَاسَبَتْ قَدْرَهُ آيَاتُهُ عِظَمًا
أَحْيَى اسْمُهُ حِينَ يُدْعَى دَارِسَ الرِّمَمِ

46. *Onun mûcizeleri büyüklük bakımından zâtı derecesinde olsaydı, ismi anıldığı zaman çürüyen kemikleri bile diriltirdi!..*

Bütün bunlar ona Hak'tan inâyet
Gösterdiği bunca mûcize, âyet
Zâtı kadar büyük olsaydı şayet
İsmi anılınca yer yarılırdı!
Çürüyen kemikler hep dirilirdi…

لَمْ يَمْتَحِنَّا بِمَا تَعْيَى الْعُقُولُ بِهِ
حِرْصًا عَلَيْنَا فَلَمْ نَرْتَبْ وَلَمْ نَهِمِ

47. *Bize olan aşırı sevgisinden dolayı o, aklın almadığı şeyle bizi imtihan etmedi. Biz de şüpheye düşmedik ve şaşırıp bir hata yapmadık.*

Mutluluk, esenlik onun izinde
Her ilkesi mâkul, her emri zinde
Akla güç gelenin yeri yok dinde!
Onun her sözüne "âmennâ" dedik
Ne şüpheye düştük ne de gevşedik

أَعْيَا الْوَرَى فَهْمُ مَعْنَاهُ فَلَيْسَ يُرَى
فِي الْقُرْبِ وَالْبُعْدِ فِيهِ غَيْرُ مُنْفَحِمِ

48. *Onun kemalini anlamak bütün varlıkları âciz bıraktı. Ona yakın ve uzak olanlarda hayret ve acizden başka bir şey görülmez!*

Bir bilsem ki ona bende olanın
Yanında bulunup feyiz alanın
Farkı mı var ondan uzak kalanın?!
Onu anlamaktan âcizdir beşer
Kemâlini gören akıllar şaşar…

كَالشَّمْسِ تَظْهَرُ لِلْعَيْنِينِ مِنْ بُعُدٍ
صَغِيرَةً وَتُكِلُّ الطَّرْفَ مِنْ أَمَمِ

49. *Hazret-i Peygamber, uzaktan gözlere küçük görünen, fakat yakından (ve doğrudan bakılınca) gözü kamaştıran güneş gibidir.*

Bir ışık ki yansır Arş'a ulaşır
Anlatmak ne mümkün, dilim dolaşır
O bir güneş, bakan gözler kamaşır!
Nuruna pervane âşık gönüller
Sevdasıyla açıp solmada güller…

وَكَيْفَ يُدْرِكُ فِي الدُّنْيَا حَقِيقَتَهُ
قَوْمٌ نِيَامٌ تَسَلَّوْا عَنْهُ بِالْحُلُمِ

50. *Uyuyan ve gördüğü düşle avunanlar, dünyada onun yüce varlığını nasıl anlayabilir?!..*

Varlığı sadece dıştan görenler
Uyurgezer gibi ömür sürenler
Işıktan çok karanlığı sevenler
Ne bilsin Muhammed Mustafa kimdir
Nübüvvet nasıl bir nurlu iklimdir!..

فَمَبْلَغُ الْعِلْمِ فِيهِ أَنَّهُ بَشَرٌ
وَأَنَّهُ خَيْرُ خَلْقِ اللهِ كُلِّهِمِ

51. *Onun hakkında ilmin varabildiği en son netice, onun bir beşer ve Allah'ın yarattığı bütün varlıkların en hayırlısı olduğudur.*

Elbet anlatamaz şâir böylesin
Nutku tutulmuştur, kalem n'eylesin
Bırak da son sözü ilim söylesin
Âdem evladının o en hasıdır
Yaratılmışların en âlâsıdır…

وَكُلُّ آيٍ أَتَى الرُّسْلُ الْكِرامُ بِهَا
فَإِنَّمَا اتَّصَلَتْ مِنْ نُورِهِ بِهِمِ

52. *Bütün peygamberlerin getirdiği mûcizeler, onlara, ancak onun nurundan ulaşanlardan ibarettir.*

İnsanlık lâhuttan beklerdi haber
Kurtuluş dilerdi nice derbeder
Mûcizeyle gelen bunca peygamber
Hep senin nurunu yansıtıyordu
Müjdeciyiz, önce geldik diyordu…

فَأَنَّهُ شَمْسُ فَضْلٍ هُمْ كَوَاكِبُهَا
يُظْهِرْنَ أَنْوَارَهَا لِلنَّاسِ فِي الظُّلَمِ

53. *Çünkü o bir fazilet güneşidir; diğer peygamberler ise (güneş batınca) karanlıkta insanlara parıltısını gösteren yıldızlar gibidir.*

Doğar güneş, mahcup yıldız saklanır
Yıkanır güneşle, yunup paklanır
Akşamla birlikte çıkıp aklanır
Güneş sensin, onlar birer yıldızdır
Nurundan yansıyan parlak yaldızdır!..

أَكْرِمْ بِخَلْقِ نَبِيٍّ زَانَهُ خُلُقٌ
بِالْحُسْنِ مُشْتَمِلٍ بِالْبِشْرِ مُتَّسِمِ

54. *Güzel ahlâkın kendisini süslediği Peygamber'in yaratılışı Allah'ın ne büyük ikramıdır! Güzellik onu bürümüş ve güzel yüz ona nişan olmuştur.*

Bir fıtratı var ki özel mi özel
Kudret hiç üstünden çekmemiştir el!
Hilkati ne güzel, huyu ne güzel
O bize Allah'ın büyük lutfudur
Şans denen şey varsa eminim budur

كَالزَّهْرِ فِي تَرَفٍ وَالْبَدْرِ فِي شَرَفٍ
وَالْبَحْرِ فِي كَرَمٍ وَالدَّهْرِ فِي هِمَمِ

55. *Hz. Peygamber yumuşaklıkta çiçek, şerefte dolunay, cömertlikte deniz, himmet hususunda sonsuz zaman gibidir.*

Açtıkça çiçekler hep onu ansın
Dolunay görsün de haline yansın
Keremi yanında derya utansın!..
Zaman da öğrensin enginlik neymiş
Sonluluk, sonsuzluk, dinginlik neymiş…

كَأَنَّهُ وَهْوَ فَرْدٌ مِنْ جَلَالَتِهِ
فِي عَسْكَرٍ حِينَ تَلْقَاهُ وَفِي حَشَمِ

56. *Onunla yalnızken karşılaştığın zaman, heybetiyle sanki O, bir ordu veya emrine âmâde olanlar arasında gibidir.*

Ürperir ilk gören, sert biri sanır
Tanıyınca sever, heyecanlanır
Asaleti karşısında utanır
O bir kral değil, hak peygamberdi
Sahte ünvanları hep yere serdi

كَأَنَّما اللُّؤلُؤُ الْمَكْنُونُ فِي صَدَفٍ
مِنْ مَعْدِنَيْ مَنْطِقٍ مِنْهُ ومُبْتَسَمِ

57. *Sedef içinde gizli inciler, sanki onun söz ve tebessümünden oluşmuştur.*

Sedeftir, esrarı saklıyor özü
Hikmetin kaynağı incidir sözü
Aydan da aydınlık mübarek yüzü
Özüne sözüne hayranım ey dost!
Yolunun tozuna kurbanım ey dost!

لَا طِيبَ يَعْدِلُ تُرْبًا ضَمَّ أَعْظُمَهُ
طُوبَى لِمُنْتَشِقٍ مِنْهُ وَمُلْتَثِمِ

58. *Onun kemiklerini saran toprağa denk olacak hiçbir koku yoktur: Onu koklayana ve öpene ne mutlu!..*

Düşde gördüğümü gerçekte bulsam
Gül olup Ravzanda açılıp solsam
N'ola toprağında bir tek kum olsam
Toprağın ıtrıyla kâinat dolsun
Onu öpüp koklayana aşkolsun!..

HZ. PEYGAMBER'İN DOĞUMU

أَبَانَ مَوْلِدُهُ عَنْ طِيبِ عُنْصُرِهِ
يَا طِيبَ مُبْتَدَأٍ مِنْهُ وَمُخْتَتَمِ

59. *Allah onun doğumunu tertemiz soyundan meydana getirdi; ne güzel bir başlangıç ve ne güzel bir son...*

Atası İbrahim, soyu ne güzel
Tertemiz mayası, huyu ne güzel
Serviler de hayran, boyu ne güzel
Müjde dostlar müjde, doğdu o güzel!
Başlangıcı ne hoş, sonu ne güzel…

يَوْمٌ تَفَرَّسَ فِيهِ الْفُرْسُ أَنَّهُمُ
قَدْ أُنْذِرُوا بِحُلولِ الْبُؤْسِ وَالنِّقَمِ

60. *(Onun doğduğu gün) Öyle bir gündür ki, o gün İranlılar, keder ve azapların gelişiyle korkutulduklarını sezdiler.*

Olayları doğru okuyan Persler
Diyordu ki gece gündüzü besler
Uyarıdır bize bu gelen sesler
Uyan İran uyan, uyuyor musun
Gelen hakkın sesi duyuyor musun!.

وَبَاتَ أَيوَانُ كِسْرَى وَهْوَ مُنْصَدِعٌ
كَشَمْلِ أَصْحَابِ كِسْرَى غَيْرَ مُلْتَئِمِ

61. *Kisra'nın adamlarının bir daha bir araya gelmeyecek şekilde dağıldığı gibi onun sarayı da öylece yarılıp ayrıldı.*

Talihi Kisrâ'nın ona darıldı
Sarayının sütunları yarıldı
Adamları birer birer dağıldı
Bekle gör vaktini ey köhne İran!
Kurtaramaz seni Şah Enuşirvân

وَالنَّارُ خَامِدَةُ الْأَنْفَاسِ مِنْ أَسَفٍ
عَلَيْهِ وَالنَّهْرُ سَاهِي الْعَيْنِ مِنْ سَدَمِ

62. *Onun doğumuna duyduğu eseften dolayı (taptıkları) ateşin nefesi kesilip söndü. Nehirleri de öfke ve üzüntüsünden kaynak ve yatağını değiştirdi.*

Bütün mecûsîler şaşkına döndü
Taptıkları ateş ansızın söndü!..
Öfkeyle mûbedleri hayli dövündü
Nehrin uğradığı deprem müthişti
Hem kaynağı hem yatağı değişti

وَسَاءَ سَاوَةَ أَنْ غَاضَتْ بُحَيْرَتُهَا

وَرُدَّ وَارِدُهَا بِالْغَيْظِ حِينَ ظَمِي

63. *Göllerinin yere batması Savalıları ümitsizliğe düşürdü ve susadıkları zaman göle gidenler öfkeyle geri döndüler.*

Kaynıyordu İran, pek huzursuzdu
Savalılar üzgün ve umutsuzdu
Gölleri kurumuş, Sava susuzdu!
Koşup suya giden eli boş döndü
Susuz Savalılar çılgına döndü!

كَأَنَّ بِالنَّارِ مَا بِالْمَاءِ مِنْ بَلَلٍ

حُزْنًا وَبِالْمَاءِ مَا بِالنَّارِ مِنْ ضَرَمِ

64. *Sanki ateşte, sudaki ıslaklık (ve söndürme) özelliği varmış gibi üzüntüsünden (söndü). Su da ateşteki alev (ve yakma) özelliğine sahip gibiydi.*

Neler oldu o gün bir düşün hele
Doğumu âleme saldı velvele
Ola ki insanlık kendine gele!
Ateş su kesildi bir anda sanki
Sular ateş olup yaktı inan ki…

وَالْجِنُّ تَهْتِفُ وَالأَنْوارُ سَاطِعَةٌ
وَالْحَقُّ يَظْهَرُ مِنْ مَعْنًى وَمِنْ كَلِمِ

65. *Onun doğduğu gün cinler sevinç cığlıkları atıyor, nurlar yükselip yayılıyor, hakikat mânada ve sözde ortaya çıkıyordu.*

Cinler sevincinden çığlık atıyor
Yükselen nur ruha neşe katıyor
Bâtılın yıldızı sönmüş batıyor!
Artık cihan hep şen, güldür, çemendir
Madde ve mânada hak egemendir

عَمُوا وَصَمُّوا فَأَعْلَانُ الْبَشائِرِ لَمْ
تُسْمَعْ وَبَارِقَةُ الأَنْذَارِ لَمْ تُشَمِ

66. *Kör ve sağır kesildiler de müjdelerin ilânı işitilmedi ve korku şimşekleri görülmedi.*

Ârif her olaydan bir şeyler sezer
Gâfiller yer içer âvâre gezer
Uyarıya kulak veren ne gezer!..
Sağırdırlar sanki, kördü gözleri
Karanlıktı gece ve gündüzleri

مِنْ بَعْدِ مَا أَخْبَرَ الْأَقْوَامَ كَاهِنُهُمْ
بِأَنَّ دِينَهُمُ الْمُعْوَجَّ لَمْ يَقُمِ

67. *Kavimlere, eğri dinlerinin devam edemeyeceğini kâhinleri haber verdikten sonra dahi uyarıları fark edemediler.*

Kâhinler kavmini uyarıyordu
Bu din böyle devam etmez diyordu
Gelin Hakk'a diye yalvarıyordu
Yürekler pas tutmuş, silemediler
Hak nedir, bâtıl ne, bilemediler…

وَبَعْدَ مَا عَايَنُوا فِي الْأُفْقِ مِنْ شُهُبٍ
مُنْقَضَّةٍ وَفْقَ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ صَنَمِ

68. *Yerdeki putların (yüz üstü) düştüğü gibi ufukta yıldızların akmasını gördükleri halde yine fark edemediler.*

Yere serilmişti Kâbe'de putlar
Şaşkındı müşrikler, kırık umutlar
Kâinatsa yeni doğuşu kutlar
Yıldızlarda cümbüş, kayan kayana
Her şeyde ibret var, fakat duyana!..

حَتَّى غَدَا عَنْ طَرِيقِ الْوَحْيِ مُنْهَزِمٌ
مِنَ الشَّيَاطِينِ يَقْفُو أَثْرَ مُنْهَزِمِ

69. *Öyle ki şeytanlar (yıldızların akması karşısında) vahiy yolundan dönüp peşpeşe kaçışıyorlardı.*

Vahiy kapısını şükür açana
Artık geçit yoktur fesat saçana
Şeytanlarda panik, kaçan kaçana
Zaman zaman İblis kursa da pusu
Daha tutunamaz şeytan ordusu!

كَأَنَّهُمْ هَـرَبًا أَبْطَالُ أَبْرَهَةٍ
أَوْ عَسْكَرٌ بِالْحَصَى مِنْ رَاحَتَيْهِ رُمِي

70. *Onlar âdeta Ebrehe'nin yiğit erleri (!) veya (Hz. Peygamber'in) avuçlarından atılan çakıl taşları karşısındaki (bozguna uğrayan) asker gibiydiler.*

Kaçıp kurtulmaya yoktu ferleri
Sanki Ebrehe'nin yiğit erleri (!)
Hayrete düşürdü hep görenleri
Resûlün attığı çakıl taşları
Nasıl eğdirmişti mağrur başları…

HZ. PEYGAMBER'İN MÛCİZELERİ

نَبْذًا بِهِ بَعْدَ تَسْبِيحٍ بِبَطْنِهِمَا
نَبْذَ الْمُسَبِّحِ مِنْ أَحْشَاءِ مُلْتَقِمِ

71. *Hz. Peygamber'in avuçlarındaki çakıl taşları, tesbih ettikten sonra, tıpkı tesbih eden Hz. Yûnus'un, kendini yutan balığın karnından atıldığı gibi atıldılar.*

Balık değil sanki bu bir okyanus
Tesbih etmekteydi karnında Yunus
Emir Hak'tan geldi: Yuttuğunu kus!
Tıpkı Yunus gibi avucunda taş
Tesbih ediyordu sessiz ve yavaş…

جَاءَتْ لِدَعْوَتِهِ الْأَشْجَارُ سَاجِدَةً
تَمْشِي إِلَيْهِ عَلَى سَاقٍ بِلَا قَدَمِ

72. *O'nun davetine ağaçlar secde ederek ve ayaksız, kökleri üstüne (sürünerek) yürüyüp geldiler.*

Bütün varlık onu tanır bilirdi
Davet etse ağaç yürür gelirdi
Yürürken toprakta izi kalırdı
Nübüvvetin nuru her şeyi bürür
Mûcize olunca ağaçlar yürür…

كَأَنَّما سَطَرَتْ سَطْرًا لِمَا كَتَبَتْ
فُرُوعُها مِنْ بَدِيعِ الْخَطِّ فِي اللَّقَمِ

73. *Ağaçlar öyle çizgi çizdiler ki, sanki kökleriyle yol ortasına en güzel yazıyı yazmışlardı.*

Nice bin kez dünya boşalıp dolmuş
Son Resûlle insan ufkunu bulmuş!
Ağacın kökleri bir kalem olmuş
En güzel yazıyla anlatır onu
Bahtiyardır bence okuyan bunu

مِثْلَ الْغَمَامَةِ أَنَّى سَارَ سائِرَةٌ
تَقِيهِ حَرَّ وَطِيسٍ لِلْهَجِيرِ حَمِي

74. *(Ağaçların hareketi) bulut gibi idi; o nereye gitse bulut da gider ve onu, günün en sıcak vaktinde fırın gibi kızgın güneşin hararetinden korurdu.*

Sütannesi her an kol kanat germiş
Çocuk bu ya oynar, kıra gidermiş
Bir ak bulut ona eşlik edermiş!
Onunla birlikte gider dururmuş
Yakıcı güneşten onu korurmuş

أَقْسَمْتُ بِالْقَمَرِ الْمُنْشَقِّ أَنَّ لَهُ
مِنْ قَلْبِهِ نِسْبَةً مَبْرُورَةَ الْقَسَمِ

75. *Yarılan aya yemin ederim ki onun Hz. Peygamber'in kalbine bir benzerliği vardı.*

Bu gerçeği bir de siz benden duyun
Yemin ederim ki yarılan ay'ın
Resûle benzeyen yanı olayın
Onun da mübarek kalbi yarılmış
İman, hikmet konup sonra sarılmış

وَمَا حَوَى الْغَارُ مِنْ خَيْرٍ وَمِنْ كَرَمٍ
وَكُلُّ طَرْفٍ مِنَ الْكُفَّارِ عَنْهُ عَمِي

76. *Hayır ve kerem sahibini (Hz. Peygamber'i) mağaranın saklayışı ve kâfirlerin bütün gözlerinin ona karşı kör kesilişi onun mûcizelerindendir.*

Sevir Dağı bence dağlar yücesi
Mağara önünden hicret gecesi
Kâfirlerin gelip geçti nicesi
İçerde peygamber, bilemediler
Kör oldu gözleri göremediler

فَالصِّدْقُ فِي الْغَارِ وَالصِّدِّيقُ لَمْ يُرَيَا
وَهُمْ يَقُولُونَ مَا بِالْغَارِ مِنْ أَرِمِ

77. *Onlar, mağarada hiç kimse yok derken, sâdık olan Hz. Muhammed (s.a.v.) ile sıddık olan Ebû Bekir mağarada (bulundukları halde) görülmediler.*

Diz dize iki dost bu izbe yerde
Müşrikler yok diyor kimse içerde
Sanki gözlerine inmişti perde
Teselli ederdi Resûl azimle
Korkma Ebû Bekir, Allah bizimle!

ظَنُّوا الْحَمَامَ وَظَنُّوا الْعَنْكَبُوتَ عَلَى
خَيْرِ الْبَرِيَّةِ لَمْ تَنْسُجْ وَلَمْ تَحُمِ

78. *Müşrikler, mahlûkâtın en hayırlısının üzerine örümceğin ağını örmediğini ve güvercinin uçup dolaşmadığını sandılar.*

Böyle mûcizeyi acep kim görmüş
Bir örümcek gelip ağını örmüş
Orada güvercin bir yuva kurmuş
Resûlullah sakin, ne gam ne telaş
Müşrikler öfkeli, dolaş ha dolaş…

وِقَايَةُ اللهِ أَغْنَتْ عَنْ مُضَاعَفَةٍ
مِنَ الدُّرُوعِ وَعَنْ عَالٍ مِنَ الْأُطُمِ

79. *Allah'ın (onu) koruması, kat kat zırhlara ve sağlam kalelere ihtiyaç bırakmadı.*

Gönüller tevhidle buluşur bir gün
İnsanlar barışıp uzlaşır bir gün
Bu din hedefine ulaşır bir gün
Erişince Hak'dan bunca inâyet
Zırh üstüne zırh giymeye ne hâcet!

مَا سَامَنِي الدَّهْرُ ضَيْمًا وَاسْتَجَرْتُ بِهِ
إِلَّا وَنِلْتُ جِوَارًا مِنْهُ لَمْ يُضَمِ

80. *Zamanın bana zulmederek zarar vermesinden dolayı her ne vakit ona sığındımsa, onun tam bir himayesinden başka bir şey bulmadım.*

Neler çektim neler dehrin elinden
Ne sitemler duydum nâdân dilinden
Tutmaz oldu kimsecikler elimden
İltica edince Resûlullah'a
Ne lütuflar gördüm, şükür Allah'a…

وَلَا الْتَمَسْتُ غِنَى الدَّارَيْنِ مِنْ يَدِهِ
إِلَّا اسْتَلَمْتُ النَّدَى مِنْ خَيْرِ مُسْتَلِمِ

81. *Her ne zaman onun elinden iki dünyanın zenginliğini istedimse, kendisinden iyilik görülenlerin en hayırlısı olandan (Hz. Muhammed'den) bol bol ihsan aldım.*

Bir ömür boyunca uğraştım durdum
Yıllar yılı nice hayaller kurdum
Dünya ve ahrete dâir umudum
Onun sayesinde hep gerçek oldu
Gözüm gönlüm şimdi huzurla doldu

لَا تُنْكِرِ الْوَحْيَ مِنْ رُؤْيَاهُ إِنَّ لَهُ
قَلْبًا إِذَا نَامَتِ الْعَيْنَانِ لَمْ يَنَمِ

82. *Onun rüyasında meydana gelen vahyi inkâr etme; çünkü onun, gözleri uyuduğu zaman uyumayan bir kalbi vardır.*

Bir tuzaktır evham, fâsit çemberdir
Unutma ki o bir hak peygamberdir
Rüyada gördüğü gerçek haberdir
Onun duyduğunu herkes duyamaz
Gözü uyusa da kalbi uyumaz…

وَذَاكَ حِينَ بُلوغٍ مِنْ نُبُوَّتِهِ
فَلَيْسَ يُنْكَرُ فِيهِ حَالُ مُحْتَلِمِ

83. *(Rüyada olan) bu vahiy, onun peygamberlik mertebesine erdiği bir zamanda idi. O halde böyle bir zamanda rüya görenin hâli inkâr olunamaz.*

Vahye gebe ruhu onu yakardı
Çıkıp derin derin ufka bakardı
Gördüğü rüyalar bir bir çıkardı
Rüya olgunluğun göstergesidir
Nübüvvet beşerin son rütbesidir

تَبَارَكَ اللهُ مَا وَحْيٌ بِمُكْتَسَبٍ
وَلَا نَبِيٌّ عَلَى غَيْبٍ بِمُتَّهَمِ

84. *Hâşâ vahiy çalışıp kazanmakla elde edilmiş değildir ve hiçbir peygamber de gâibden verdiği haberde yanlış yapmaz.*

İnsanlığı irşad etsinler diye
Gaybın kapıları ancak nebiye
Açılır, sunulur nice hediye
Peygamberlik -hâşâ- çabayla değil
Dervişlik, sofuluk abayla değil!

كَمْ أَبْرَأَتْ وَصِبًا بِاللَّمْسِ رَاحَتُهُ
وَأَطْلَقَتْ أَرِبًا مِنْ رِبْقَةِ اللَّمَمِ

85. *Onun eli, nice hastayı dokunmakla iyileştirdi ve nice şifaya muhtaç olan kimseyi cinnet bağından kurtarıp salıverdi.*

Her buyruğu onun derde devâdır
Gül kokan nefesi câna şifadır
Ona Lokman demek bence hatadır!..
Kime dokunduysa mübarek eli
Şifaya kavuştu bir nice deli…

وَأَحْيَتِ السَّنَةَ الشَّهْبَاءَ دَعْوَتُهُ
حَتَّى حَكَتْ غُرَّةً فِي الْأَعْصُرِ الدُّهُمِ

86. *Onun duası nice kıtlık ve kuraklık yılını ihya etti. Hatta o sene, karanlık asırlar içinde bembeyaz parlayan bir yıla benzedi.*

Görülmedik âfet Hicaz'ı vurur
Müthiş bir kuraklık kasar kavurur
Nihayet Peygamber duaya durur
Duasıyla sanki gök iner yere
Ola ki gâfiller mûcize göre…

بِعَارِضٍ جَادَ أَوْ خِلْتَ الْبِطَاحَ بِهَا
سَيْبٌ مِنَ الْيَمِّ أَوْ سَيْلٌ مِنَ العَرِمِ

87. *(Resûlullah'ın duası üzerine) sağanak yağdıran bir bulut sebebiyle derelerden akan suyu, denizden bir ırmak veya Arim[1] vadisinden gelen sel zannedersin.*

Niyaz eyledikçe ulu hazrete
İnmiş sağnak yağmur âciz ümmete
Yağmur sele dönmüş, seller rahmete
Derya gibi seli görenler şaşmış
Sanarlar ki Arim göleti taşmış

دَعْنِي وَوَصْفِي آيَاتٍ لَهُ ظَهَرَتْ
ظُهُورَ نَارِ الْقِرَى لَيْلًا عَلَى عَلَمِ

88. *Bırak beni de onun, gece yüksek dağ başında yakılan ziyafet ateşi gibi besbelli olan mûcizelerini anlatayım.*

N'ola şu aczimi bir atabilsem
Güç verip şiire ses katabilsem
Mûcizelerini anlatabilsem
Bana bir şey deme, duyamıyorum
Onu anlatmaya doyamıyorum…

1 **Arim:** Kur'ân-ı Kerîm'de geçtiğine göre Yemen'deki Sebe' kavmini cezalandırmak üzere şiddetli yağmurların sebep olduğu bir seldir (Sebe' 34/16).

فَالدُّرُّ يَزْدَادُ حُسْنًا وَهْوَ مَنْتَظِمٌ
وَلَيْسَ يَنْقُصُ قَدْرًا غَيْرَ مَنْتَظِمِ

89. *Muntazam olarak dizilen inci daha güzeldir; bununla beraber dizilmemek incinin kıymetini eksiltmez.*

"Şiirde hikmet var" diyordu Resûl
Kâinatta nizam, her şeyde usûl
İnsan için hedef kemâle vusûl
Ne kadar güzeldir inci, dizince
Değeri mi düşer dizilmeyince?!

فَمَا تَطَاوَلَ آمَالُ الْمَدِيحِ إِلَى
مَا فِيهِ مِنْ كَرَمِ الْأَخْلَاقِ وَالشِّيَمِ

90. *Şairin hayal gücü, ondaki yüksek ahlâkı ve temiz huyu anlatmaya yetmez.*

Sanatkârın işi gerçekten zormuş
Ruh sancılarıyla kıvranıp durmuş
Onu övmek için hayaller kurmuş
Nerde peygamberin yüksek meâli
Nerde şâirlerin kısır hayali…

KUR'ÂN'IN FAZİLETİ

آيَاتُ حَقٍّ مِنَ الرَّحْمنِ مُحْدَثَةٌ
قَدِيمَةٌ صِفَةُ الْمَوْصُوفِ بِالْقِدَمِ

91. *Allah'ın hak olan âyetleri (lafız itibariyle) sonradan, (mana itibariyle) ezelîdir; çünkü kadîm olan Allah'ın sıfatıdır.*

Âyet âyet inen Kur'ân'ın özü
Ezelîdir, zirâ Rahmân'ın sözü
Sonradandır lafza bürünen yüzü
Mâna da lafız da birer mûcize
Nice münkirleri getirdi dize…

لَمْ تَقْتَرِنْ بِزَمَانٍ وَهْيَ تُخْبِرُنَا
عَنِ الْمَعَادِ وَعَنْ عَادٍ وَعَنْ إِرَمِ

92. *Kur'ân âyetleri bize âhiretten, Âd ve İrem kavimlerinden haber vermeleri itibariyle (mânası ve hükümleri) belirli bir zamana ait değildir.*

Nasıl var olmuştu âlem ilk baştan
Haber vermektedir yaratılıştan
Kürsü'den, Kalem'den, Levh ile Arş'tan
Evrenseldir Kur'ân, zamana sığmaz
Değil bir bölgeye, mekâna sığmaz!

دَامَتْ لَدَيْنا فَفَاقَتْ كُلَّ مُعْجِزَةٍ
مِنَ النَّبِيِّينَ إِذْ جاءَتْ وَلَمْ تَدُمِ

93. *Onlar, bugün hâlâ elimizde bulunmakta olup diğer peygamberlerin mûcizelerinden üstündür; çünkü onların mûcizeleri (belirli bir zamanda gelmiş) ve devam etmemiştir.*

Bütün mûcizeler Kur'ân yanında
Başlayıp bitmiştir vukû ânında
Yalnız Kur'ân'dır ki, onun şânında
Ebedî yaşayan mûcize denmiş
Son Kitap olarak dünyaya inmiş

مُحَكَّماتٌ فَمَا يُبْقِينَ مِنْ شُبَهٍ
لِذِي شِقَاقٍ وَمَا يَبْغِينَ مِنْ حَكَمِ

94. *Onlar, şüpheye yer vermeyen ve (kendisinin üstünde) hiçbir hakem kabul etmeyen muhkem âyetlerdir.*

Nice âyetleri kesin ve muhkem
Şüpheye yer yoktur, gerekmez hakem
Kısır anlayışa etmekte sitem
Yazık o iklime girmeyenlere
Ondaki esrârı görmeyenlere…

مَا حُورِبَتْ قَطُّ إِلَّا عَادَ مِنْ حَرَبٍ
أَعْدَى الأَعَادِي إِلَيْهَا مُلْقِيَ السَّلَمِ

95. *Her ne zaman Kur'ân âyetlerine harp ilan edilecek olsa, sonunda en azılı düşmanlar bile gerçeği görerek ona teslim olmuşlardır.*

Ona savaş açan azılı düşman
Anlayınca hakkı, olur bin pişman
Ürperir vicdanı, der ki el emân!
Bağışla Allahım küstahlık ettim
Benlik gayyâsında şüphe ürettim…

رَدَّتْ بَلَاغَتُهَا دَعْوَى مُعارِضِهَا
رَدَّ الْغَيُورِ يَدَ الْجَانِي عَنِ الْحُرَمِ

96. *Namusuna düşkün kimsenin kendi hareminden câninin elini çekip defettiği gibi, Kur'ân'ın belâgatı da muarızlarının iddiasını öylece reddetmiştir.*

Kelâm-ı ezelî lafza can verdi
Belâgat Kur'ân'la kemâle erdi
Mûcize ne imiş insanlık gördü
İtiraza mahal kalmadı hasma
İdrâki kıtlara pek kulak asma!

لَهَا مَعَانٍ كَمَوْجِ الْبَحْرِ فِي مَدَدٍ
وَفَوْقَ جَوْهَرِهِ فِي الْحُسْنِ وَالْقِيَمِ

97. *Kur'ân âyetlerinin, deniz dalgaları gibi birbirini destekleyen mânaları vardır, fakat onlar güzellik ve değer bakımından denizin cevherinden daha üstündür.*

Art arda âyetler ruhları bürür
Sanarsın okyanus coşmuş köpürür
Şirkin izlerini siler süpürür
Allah Allah, o ne müthiş belâgat!
Beşer kudretinin üstünde kat kat

فَمَا تُعَدُّ وَلَا تُحْصَى عَجَائِبُهَا
وَلَا تُسَامُ عَلَى الْأَكْثَارِ بِالسَّأَمِ

98. *Kur'ân ayetlerinin olağanüstülükleri saymakla bitmez ve çok okumakla bıkıp usanılmaz.*

Kur'ân'la tanışan başka söz anmaz
Okudukça okur, bıkmaz usanmaz
O iksirden ruhu içmekle kanmaz
Kur'ân'ın esrârı hiç sayılır mı
O esrârı tadan hiç ayılır mı?!

قَرَّتْ بِهَا عَيْنُ قَارِيهَا فَقُلْتُ لَهُ
لَقَدْ ظَفِرْتَ بِحَبْلِ اللهِ فَاعْتَصِمِ

99. *Kur'ân'ı okuyanın gözü ve gönlü onunla tatmin olmuştur. Onu okuyana dedim ki: Allah'ın ipi olan Kur'ân sayesinde isteğine ulaştın, artık ona sımsıkı sarıl.*

Gördüm okuyordu, dedim ki ona
Gözün aydın olsun, ne mutlu sana!
Kur'ân sebîlinden iç kana kana
Buyruğunu tut ki mutlu olasın
Kaygıdan kurtulup huzur bulasın

إِنْ تَتْلُها خِيفَةً مِنْ حَرِّ نَارِ لَظًى
أَطْفَأْتَ نَارَ لَظًى مِنْ وِرْدِها الشَّبِمِ

100. *Eğer onu lezâ*[1] *ateşinin hararetinden korktuğun için okursan, onun serin suyuyla cehennem ateşini söndürürsün.*

Oku, yay feyzini bütün cihana
İmrenir melekler ehl-i Kur'ân'a
Endişen olmasın ahretten yana
Zebânîler bile dönüp bakamaz
Bin cehennem olsa seni yakamaz!..

1 **Lezâ:** Cehennemin isimlerinden biridir.

كَأَنَّهَا الْحَوْضُ تَبْيَضُّ الْوُجُوهُ بِهِ
مِنَ الْعُصَاةِ وَقَدْ جَاؤُوهُ كَالْحُمَمِ

101. *Kur'ân âyetleri havz-ı kevser gibidir. Günahkârlar ona kömür gibi simsiyah girseler dahi yüzleri ak pâk olarak çıkarlar.*

Ondaki mânaya, üslûba bir bak
Sanarsın derinden akan bir ırmak
Havz-ı Kevser gibi leziz ve berrak
Simsiyah yüzleri tertemiz yıkar
Günahkâr girenler pâk olup çıkar

وَكَالصِّرَاطِ وَكَالْمِيزَانِ مَعْدِلَةً
فَالْقِسْطُ مِنْ غَيْرِهَا فِي النَّاسِ لَمْ يَقُمِ

102. *Onlar Sırat ve Terazi gibi dosdoğrudur. İnsanlar arasında onun gösterdiği adaletin dışında bir adalet sürekli değildir.*

Terazidir Kur'ân gayet duyarlı
Kılı kırka yaran hakka ayarlı
Onu hakem bilen ne kadar kârlı
Adâlet biricik tutunacak el
Güneşin altında yok ondan güzel…

لَا تَعْجَبَنْ لِحَسُودٍ رَاحَ يُنْكِرُهَا
تَجَاهُلًا وَهْوَ عَيْنُ الْحَاذِقِ الْفَهِمِ

103. *İyi anladığı ve tam erbabı olduğu halde, bilmezlikten gelerek onu inkâra yeltenen kıskancın haline sakın şaşma!..*

Niceleri onu kıskanıp durmuş
Bilerek gerçeği yalan uydurmuş
Kendince Kur'ân'a tuzaklar kurmuş
Nur engellenir mi bak şu şaşkına
Bırak o şaşkını Allah aşkına!

قَدْ تُنْكِرُ الْعَيْنُ ضَوْءَ الشَّمْسِ مِنْ رَمَدٍ
وَيُنْكِرُ الْفَمُ طَعْمَ الْمَاءِ مِنْ سَقَمٍ

104. *Bazan ağrı yüzünden göz güneşin ışığını ve hastalıktan dolayı ağız suyun tadını inkâr eder.*

Kapatınca ruhun penceresini
Karanlıkta bulur o kendisini
Artık dinleyemez Kur'ân sesini
Kaçar aydınlıktan, hastadır gözü
Bir türlü gerçeğe inanmaz özü

MİRÂC MÛCİZESİ

يَا خَيْرَ مَنْ يَمَّمَ الْعَافُونَ سَاحَتَهُ
سَعْيًا وَفَوْقَ مُتُونِ الْأَيْنُقِ الرُّسُمِ

105. *Ey ihtiyaç sahiplerinin koşarak ve bastığı yerde iz bırakan güçlü develere binerek kapısına yöneldiği kimselerin en hayırlısı (olan Peygamber)!*

Sendedir hamiyet, mürüvvet, mertlik
Kurbanın olayım bu ne cömertlik
Özlem burcu burcu, bitmez hasretlik
Kervan katar katar yola koyulmuş
Canlar kurtuluşu kapında bulmuş

وَمَنْ هُوَ الْآيَةُ الْكُبْرَى لِمُعْتَبِرٍ
وَمَنْ هُوَ النِّعْمَةُ الْعُظْمَى لِمُغْتَنِمِ

106. *İbret almak isteyenler için senden başka varlığı en büyük âyet kim olabilir?! Ve ganimet bilenler için senden başka en yüce nimet kim olabilir?!*

Raksedip felekler döndükçe dönsün
Aşkınla tutuşan canlar övünsün
Bırak nasipsizler varsın dövünsün!
Senden daha büyük âyet mi olur
Senden daha aziz nimet mi olur?!

سَرَيْتَ مِنْ حَرَمٍ لَيْلًا إِلَى حَرَمٍ
كَمَا سَرَى الْبَدْرُ فِي دَاجٍ مِنَ الظُّلَمِ

107. *Sen, zifiri karanlık bir gecede dolunayın gidişi gibi bir Harem'den diğer bir Harem'e gittin.*

Mirâc için Hak'dan davet gelince
Gündüze dönmüştü karanlık gece
Utandı dolunay seni görünce
Kutsal yolculukta bineğin Burak
Başlangıcı Kâbe, Kudüs ilk durak

وَبِتَّ تَرْقَى إِلَى أَنْ نِلْتَ مَنْزِلَةً
مِنْ قَابِ قَوْسَيْنِ لَمْ تُدْرَكْ وَلَمْ تُرَمِ

108. *Sen (Mirâc gecesi) Kâbe-kavseyn denilen öyle bir mertebeye yükseldin ki, o mertebe (diğer peygamberler tarafından) ne ulaşıldı ne de istenebildi.*

O gece gökleri gezip dolaştın
Sonsuz mesafeyi Refref'le aştın
Kâbe-kavseyn makamına ulaştın
Yayın uçlarına hele bir bakın
Allah'a ondan da olmuştu yakın…

وَقَدَّمَتْكَ جَمِيعُ الْأَنْبِيَاءِ بِهَا
وَالرُّسْلِ تَقْدِيمَ مَخْدُومٍ عَلَى خَدَمِ

109. *(O gece) bütün nebî ve resûller, hizmetçinin efendiyi öne geçirdiği gibi seni öne geçirdiler.*

Enbiya ervâhı saf saf oldular
Görüp kemâlini donakaldılar
Buyur edip seni öne aldılar
Yürü var dediler, meydan senindir
Artık bundan sonra devran senindir…

وَأَنْتَ تَخْتَرِقُ السَّبْعَ الطِّبَاقَ بِهِمْ
فِي مَوْكِبٍ كُنْتَ فِيهِ صَاحِبَ الْعَلَمِ

110. *Sen, kalabalık bir topluluk içinde sancak sahibi olarak onlara uğrayıp yedi kat gökleri yarıp gittin.*

Cebrail rehberin, yedi kat gökler
Selama durmuştu bütün melekler
Nicedir gök ehli gelişin bekler
Nebîler kervanı, sen alemdârsın
Tevhid meydanında bir şehsuvârsın…

حَتَّى أَذَا لَمْ تَدَعْ شَأْوًا لِمُسْتَبِقٍ
مِنَ الدُّنُوِّ وَلَا مَرْقًى لِمُسْتَنِمِ

111. *Allah'a yaklaşmak üzere yükselmek isteyenlere yükselecek bir yer ve ileri geçmek isteyenlere bir nihayet bırakmayıncaya dek yükseldin.*

Tur'da Musa niyaz etti, görmedi
İsa göğe ağdı, fakat ermedi
Hiçbir nebî böyle devran sürmedi
Makamlar son buldu, bitti rütbeler
Vuslat gerçekleşti, indi perdeler…

خَفَضْتَ كُلَّ مَقَامٍ بِالْأَضَافَةِ إِذْ
نُودِيتَ بِالرَّفْعِ مِثْلَ الْمُفْرَدِ الْعَلَمِ

112. *Sen Mirâc'a davet olunduğunda, bir sancak gibi kendi makamına nisbetle bütün makamları aşağıda bıraktın.*

Yön nedir, mekân ne, hepsi izâfî
Yükselince Hakk'a o rûh-ı sâfî
Mirâc için bence bu bile kâfî!
Ufuklarda bayrak, rehbersin bize
Seni tam anlamak ne haddimize

كَيْمَا تَفُوزَ بِوَصْلِ أَيِّ مُسْتَتِرٍ
عَنِ الْعُيُونِ وَسِرٍّ أَيِّ مُكْتَتِمِ

113. *Gözlerden ne yaman gizli olan Allah'a kavuşmak ve nice önemli sırları anlamak için mirâc ettin.*

Vuslatın hazzına eresin diye
Bir nice esrârı göresin diye
Ümmetine müjde veresin diye
Mirâcla taçlandı peygamberliğin
Âlemlere rahmet o rehberliğin…

فَحُزْتَ كُلَّ فَخَارٍ غَيْرَ مُشْتَرَكٍ
وَجُزْتَ كُلَّ مَقَامٍ غَيْرَ مُزْدَحَمِ

114. *Kimse sana ortak olmadan bütün övünülecek sıfatları kendinde topladın ve her makamı tek başına geçtin.*

Zâtına nisbetle her rütbe engin
Ruh iklimin ey dost ne kadar zengin!
Esrâra mahremsin, bulunmaz dengin
Melek deyip hata eder kimisi
Sensin insanlığa Allah vergisi…

وَجَلَّ مِقْدَارُ مَا وُلِّيتَ مِنْ رُتَبٍ
وَعَزَّ إِدْرَاكُ مَا أُولِيتَ مِنْ نِعَمِ

115. *Senin sahip olduğun mertebelerin derecesi yüce ve sana verilen nimetleri hakkıyla anlamak zordur.*

Senden önce her şey hayaldi, zandı
Seninle rütbeler anlam kazandı
Allah ile vuslat ne kutlu andı!...
Kıskansa yeridir seni melekler
Bildim neden döner böyle felekler

بُشْرَى لَنَا مَعْشَرَ الْأَسْلَامِ أَنَّ لَنَا
مِنَ الْعِنَايَةِ رُكْنًا غَيْرَ مُنْهَدِمِ

116. *Ey İslâm toplumu! Allah'ın ezelî bir lutfu olarak bizim yıkılmayan bir dayanağımız vardır, ne mutlu bizlere...*

Müjde müslümanlar, ne mutlu bize!
Hele bir bakınız tarihimize
Gülümser sayfalar hep yüzümüze
Bu muhteşem saray yıkılır sanma
Fakat düşün, çalış, yılma, usanma!

لَمَّا دَعَا اللهُ داعِينا لَطَاعَتِهِ
بِأَكْرَمِ الرُّسْلِ كُنَّا أَكْرَمَ الأُمَمِ

117. *Allah bizleri, peygamberlerin en şereflisi olan Hz. Muhammed vasıtasıyla kendine itaate davet edince, biz de ümmetlerin en şereflisi olduk.*

Bizlere Allah'ı tanıtan sensin
Ümmetine rahmet ve güvencesin
Bizi bizden daha fazla seversin
Bu ne büyük şeref, ne kutlu nimet
Ne şanlı peygamber, ne şanslı ümmet!…

CİHADIN ÖNEMİ

رَاعَتْ قُلُوبَ الْعِدَا أَنْبَاءُ بِعْثَتِهِ
كَنَبْأَةٍ أَجْفَلَتْ غُفْلًا مِنَ الْغَنَمِ

118. *Arslanın kükreyişi, bir şeyden habersiz otlayan koyun sürüsünü ürküttüğü gibi, onun peygamberlik haberleri de düşmanların kalplerine öylece korku saldı.*

Aslanın duyunca kükreyişini
Seyreyle sürünün titreyişini
Bir de Peygamber'in, sen, gelişini
Duyan düşmanların halini düşün!
Artık kapanmıştır yolu dönüşün

مَا زَالَ يَلْقَاهُمْ فِي كُلِّ مُعْتَرَكٍ
حَتَّى حَكَوْا بِالْقَنَا لَحْمًا عَلَى وَضَمِ

119. *Hz. Peygamber her savaşta düşmanla karşılaşmaktan geri kalmadı; öyle ki, mızrak ile (öldürülen düşmanlar), kasap kütüğünde doğranan ete benzedi.*

Harp değildi maksat, şirke son vermek
Mazluma, âcize kol kanat germek
Düşman için onu savaşta görmek
En feci ölümdü her bölüğünde
Kıyılmaktı sanki et kütüğünde…

وَدُّوا الْفِرَارَ فَكَادُوا يَغْبِطُونَ بِهِ
أَشْلاَءَ شَالَتْ مَعَ الْعِقْبَانِ وَالرَّخَمِ

120. *Düşmanlar, karakuş ve kartalların (savaş meydanından) kapıp kaldırdığı et parçalarına özenircesine harpten kaçmak isterlerdi.*

Mücahitler hamle yaptığı zaman
Sığınacak delik arardı düşman
Bir de kartalları görünce o an
N'ola der, beni de kapıp kaldırsa
Bir an için rahat nefes aldırsa…

تَمْضِي اللَّيالِي وَلَا يَدْرُونَ عِدَّتَهَا
مَا لَمْ تَكُنْ مِنْ لَيالِي الْأَشْهُرِ الْحُرُمِ

121. *Haram aylarının geceleri olmadıkça düşmanlar, gelip geçen gecelerin sayısını bilmezlerdi.*

Fark edemezlerdi gece gündüzü
Anlayamazlardı söylenen sözü
Donuktu düşmanın sararan yüzü
Beklerlerdi haram ayları gelsin
Gelsin de birazcık yüzleri gülsün

كَأَنَّمَا الدِّينُ ضَيْفٌ حَلَّ سَاحَتَهُمْ
بِكُلِّ قَرْمٍ إِلَى لَحْمِ الْعِدَا قَرِمِ

122. *İslâm dini sanki düşmanların etine iştahlı, bütün kumandanlarla, onların üzerine inen misafir gibidir.*

Bayram ederlerdi olunca sefer
Kükreyen aslandı sanki her nefer
Sonucudur elbet imanın zafer!
Bürünmüş zırhına hepsi maşlahlı
Ziyafete gider gibi iştahlı

يَجُرُّ بَحْرَ خَمِيسٍ فَوْقَ سَابِحَةٍ
يَرْمِي بِمَوْجٍ مِنَ الْأَبْطَالِ مُلْتَطِمِ

123. *Hz. Peygamber at üzerinde, dalgalar gibi art arda ok yağdıran kahramanlardan oluşan deniz gibi bir orduyu sevk ve idare ediyordu.*

Asker dalga dalga denizdir sanki
Heybetinden düşman titrer inan ki
Resûl'ün önünden geçtiği anki
Yükselen tekbirler coşturur arş'ı
Bundan sonra tekbir ordunun marşı…

مِنْ كُلِّ مُنْتَدِبٍ لِلّٰهِ مُحْتَسِبٍ
يَسْطُو بِمُسْتَأْصِلٍ لِلْكُفْرِ مُصْطَلِمِ

124. *O kahramanlar, küfrün kökünü kazımak için hücum ederler, sevabını yalnız Allah'tan bekler ve O'nun her davetini hemen kabul ederlerdi.*

Haykırır mücahit aşka gelerek
Küfrü tâ kökünden kazımak gerek
Zira yayılmasın, mikrop, giderek!
Ne gözünde dünya ne şan ne şeref
Hakk'ın rızasıdır biricik hedef

حَتَّى غَدَتْ مِلَّةُ الْأِسْلَامِ وَهْيَ بِهِمْ
مِنْ بَعْدِ غُرْبَتِهَا مَوْصُولَةَ الرَّحِمِ

125. *Nihayet İslâm milleti garip kaldıktan sonra o kahramanlar sayesinde hısım ve akrabalarına kavuştu.*

Hani Mekke devri ne gündü o gün
Garipti müslüman, yılgın ve üzgün
Anavatanından edildi sürgün
Yiğitler ne yaman plan kurdular
İslâm'ı yurduna kavuşturdular

مَكْفُولَةً أَبَدًا مِنهُمْ بِخَيْرِ أَبٍ
وَخَيْرِ بَعْلٍ فَلَمْ تَيْتَمْ وَلَمْ تَئِمِ

126. *(Çocuk ve kadınlar) en hayırlı baba ve kocaların sayesinde (düşmanlardan) ebediyyen korunarak yetim ve dul kalmadı.*

Mübarekti onlar, eroğlu erdi
Kelle koltuğunda cihad ederdi
Bu sayede canlar huzura erdi
Güvenlikte artık yurdum, milletim
Kadınlar dul kalmaz, çocuklar yetim

هُمُ الْجِبالُ فَسَلْ عَنْهُمْ مُصَادِمَهُمْ
مَاذَا رَأَى مِنْهُمُ فِي كُلِّ مُصْطَدَمِ

127. *Mücahitler dağlar gibidir. Şimdi sen, her savaşta onlardan neler gördüklerini düşmanlarından sor.*

Sıra dağlar gibi mücahit, dimdik
İzin vermez surda açılsın gedik
Bu ne kahramanlık, bu ne yiğitlik
Asıl sen onları bir de hasma sor
Neler görmüş neler, anlatması zor

وَسَلْ حُنَيْنًا وَسَلْ بَدْرًا وَسَلْ أُحُدًا
فُصُولَ حَتْفٍ لَهُمْ أَدْهَى مِنَ الْوَخَمِ

128. *Düşmanlar için vebadan daha tehlikeli birer felaket mevsimi olan savaşları sen Huneyn'den, Bedir'den ve Uhud'dan sor.*

Bedir'den Uhud'dan sor sen onları
Söyler sana Huneyn, hep olanları
Vebadan beterdi harbin sonları
Her mevsim onlara ölüm getirdi
O şirk ruhlarını yedi bitirdi…

الْمُصْدِرِي الْبِيضَ حُمْرًا بَعْدَ مَا وَرَدَتْ
مِنَ الْعِدَا كُلَّ مُسْوَدٍّ مِنَ اللِّمَمِ

129. *Onlar, düşmanların sarkan saçlarıyla simsiyah olan ense köküne beyaz olarak indirdikleri kılıçları kıpkızıl olarak kaldıranlardır.*

Siperlerden başlar bir bir söküne
Aldırmaz mücahit, bakar yeküne
Düşmanın simsiyah ense köküne
İner eğri kılıç, bembeyaz iner
Bitirir işini, kıpkızıl döner…

وَالْكَاتِبِينَ بِسُمْرِ الْخَطِّ مَا تَرَكَتْ
أَقْلَامُهُمْ حَرْفَ جِسْمٍ غَيْرَ مُنْعَجِمِ

130. *Hatt*[1] *oklarıyla yazı yazan mücahidlerin kalemleri, düşmanın vücudunun hiçbir tarafında noktasız yer bırakmamıştır.*

Can alıp verirler, bu bir pazardı
Yiğitler mızrakla yazı yazardı
Karşısında düşman candan bezerdi
Peşpeşe hedefe oklar gidende
Noktasız yer bırakmazdı bedende…

1 **Hatt:** Bahreyn ve Uman'da birkaç kasaba ve köyün adıdır. Hindistan'dan getirilen oklar bu liman kasabalarında pazarlandığı için kasabanın adıyla anılırdı.

شَاكِي السِّلاحِ لَهُمْ سِيمَا تُمَيِّزُهُم
وَالْوَرْدُ يَمْتازُ بِالسِّيمَا عَنِ السَّلَمِ

131. *Nasıl ki gül, güzel manzarasıyla palamut ağacından seçilirse, keskin silahlı mücahidler de kendilerini başkalarından ayıran bir görünüme sahiptirler.*

Bellidir yüzünden kimdir mücahit
Hem gâzidir onlar hem şanlı şehit
Kim görmüş tarihte böyle bir yiğit!
Kıyaslanır mı hiç çalı ile gül
Nerde haylaz karga, nerede bülbül…

تُهْدِي إِلَيْكَ رِيَاحُ النَّصْرِ نَشْرَهُمُ
فَتَحْسَبُ الزَّهْرَ فِي الْأَكْمَامِ كُلَّ كَمِي

132. *Zafer rüzgarları sana onların güzel kokusunu sunuyor. Zırhına bürünen her kahramanı henüz kılıfından çıkmamış çiçek sanırsın.*

Bak işte esiyor zafer yelleri
Estikçe titriyor gönül telleri
Fethetmişti o ruh bunca illeri
Bürünmüş zırhına sanki Herküldür
Hayır, açılmamış bir gonca güldür!..

كَأَنَّهُمْ فِي ظُهُورِ الْخَيْلِ نَبْتُ رُبًا
مِنْ شِدَّةِ الْحَزْمِ لَا مِنْ شَدَّةِ الْحُزُمِ

133. *Atların sırtında, kolanların sıkı bağlanmasından değil, azim ve sebatlarının kuvvetli oluşundan dolayı sanki mücahitler yükseklerde biten kökleri sağlam ağaçlar gibidir.*

Fırtına gibiydi at binişleri
Sağdan hamle yapıp sol dönüşleri
Bir darbede hasmı indirişleri
Şaşkına çevirdi şövalyeleri
Kaçarken çığlıktı velveleleri

طَارَتْ قُلُوبُ الْعِدَا مِنْ بَأْسِهِمْ فَرَقًا
فَمَا تُفَرِّقُ بَيْنَ الْبَهْمِ وَالْبُهَمِ

134. *Mücahitlerin şiddetli hücumundan korkan düşmanların kalpleri uçtu da yiğitle kuzuyu ayırt edemez oldular.*

Haykırsa yürekler güp güp hoplardı
Korkudan düşmanın ödü patlardı
Uçuşan havada yalnız oklardı
Ayırt edemezdi kuzuyla kurdu
Kurtuluşa artık yoktu umudu

وَمَنْ تَكُنْ بِرَسُولِ اللهِ نُصْرَتُهُ
إِنْ تَلْقَهُ الْأُسْدُ فِي آجَامِهَا تَجِمِ

135. *Ormanlarda arslanlar, Resûlullah'ın sayesinde zafer kazanan kimseye rastlayacak olsalar korkudan susarlar.*

Kollar Resûlullah her kutlu ânı
Niyaz eder Hakk'a savaş zamanı
Onun duasıyla bir kahramanı
Kükreyen canavar görünce susar
Aslan bile olsa korkudan pusar

وَلَنْ تَرَى مِنْ وَلِيٍّ غَيْرَ مُنْتَصِرٍ
بِهِ وَلَا مِنْ عَدُوٍّ غَيْرَ مُنْقَصِمِ

136. *Onun yardımıyla zafer kazanmayan bir dost ve perişan olmayan bir düşman asla göremezsin.*

Gördün ki bir kişi Peygamber'e yâr
Özü sözü doğru, gayet lütufkâr
Budur bahtiyarlık, budur asıl kâr
Peygamber'i seven kalır mı mahrum?!
Sevmeyen bahtsızlar zillete mahkûm

أَحَلَّ أُمَّتَهُ فِي حِرْزِ مِلَّتِهِ
كَاللَّيْثِ حَلَّ مَعَ الْأَشْبَالِ فِي أُجُمِ

137. *Arslanların yavrularıyla birlikte (kendileri için güvenli olan) ormana indiği gibi Hz. Peygamber de ümmetini dinin sağlam sığınağına indirdi.*

İnsanlığa dinin güzelliğini
Ümmete İslâm'ın esenliğini
Gösterip sağladı güvenliğini
Ümmetini dine, dini ümmete
Emanet eyleyip gitti cennete…

كَمْ جَدَّلَتْ كَلِمَاتُ اللهِ مِنْ جَدِلٍ
فِيهِ وَكَمْ خَصَمَ الْبُرْهَانُ مِنْ خَصِمِ

138. *Allah'ın kelâmı (olan Kur'ân), İslâm dinine karşı nice mücadele edenleri yere serdi; ve onun kuvvetli delilleri, nice azılı düşmanları mağlup ve perişan etti.*

Niceler İslâm'a sataşıp durmuş
Beşer mantığıyla esip savurmuş
Kendince zavallı hayaller kurmuş
Güçlü delillerle hasmın sesini
Kısıverdi, Kur'ân, tık nefesini

كَفَاكَ بِالْعِلْمِ فِي الْأُمِّيِّ مُعْجِزَةً
فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَالتَّأْدِيبِ فِي الْيُتُمِ

139. *Okuma yazma bilmeyen bir ümmînin câhiliye döneminde yaşadığı halde ilim, yetim olduğu halde yüksek bir terbiyeye sahip olması sana mûcize olarak yeter.*

Bütün varlığınla dön Hak'tan yana
Gerekmez mûcize aklı olana
Ümmîde bu ilim yetmez mi sana!
Cahil bir toplumda kalmıştı yetim
Peki, bu ahlâkı ona veren kim?

NEDÂMET VE ÜMİT

خَدَمْتُهُ بِمَدِيحٍ أَسْتَقِيلُ بِهِ
ذُنُوبَ عُمْرٍ مَضَى فِي الشِّعْرِ وَالْخِدَمِ

140. *Bu kasîde ile ona (Resûlüllah'a) hizmet ettim. Hayatım boyunca başkalarına şiir yazarak ve hizmet ederek işlediğim günahların, bu kasîde vesilesiyle affını umarım.*

Çileli başımla yıllarca gezdim
Nice nâmertlere şiirler yazdım
Günahla kirlenen ömürden bezdim
Bu şiʿri armağan ettim Resûl'e
Umarım affıma olur vesile

إِذْ قَلَّدَانِيَ مَا تُخْشَى عَوَاقِبُهُ
كَأَنَّنِي بِهِمَا هَدْيٌ مِنَ النَّعَمِ

141. *Başkalarına yazdığım şiir ve ettiğim hizmet, boynuma, neticesinden korkulan bir gerdanlık taktığı için, bunlarla sanki ben kurbanlık bir deveyim...*

Maziyi andıkça artar melâlim
Derdimi dökmeye yoktur mecâlim
Bu kadar günahla nic'olur hâlim
Giderek bu korku bitirir beni
Tasması boynunda kurbanım, hani!..

أَطَعْتُ غَيَّ الصِّبَا فِي الْحَالَتَينِ وَمَا
حَصَلْتُ إِلَّا عَلَى الآثَامِ وَالنَّدَمِ

142. *Her iki halde de (başkalarına şiir yazmak ve hizmet etmekle) çocukça taşkınlıklarda bulundum. Neticede günah ve pişmanlıktan başka bir şey elde etmedim.*

Günahla tanıştım ilk şaşkınlıkla
Sonra devam etti alışkanlıkla
Gençliğin verdiği o taşkınlıkla
Neler yaptım neler, şimdi pişmanım
Gönül melül mahzun, ben perişanım

فَيَا خَسَارَةَ نَفْسٍ فِي تِجَارَتِهَا
لَمْ تَشْتَرِ الدِّينَ بِالدُّنْيَا وَلَمْ تَسُمِ

143. *Ey ticaretinde zarar eden nefis! Dünyaya karşılık dini satın almadın ve iyi bir pazarlık yapmadın.*

Nimettir bu dünya, servettir ömür
Herkes azığını burdan götürür
Ya bu nefsim n'eyler, ne işler görür!
Feda etti, yazık, dini dünyaya
Koskoca bir ömür gitti hebâya

وَمَنْ يَبِعْ آجِلًا مِنْهُ بِعَاجِلِهِ
يَبِنْ لَهُ الْغَبْنُ فِي بَيْعٍ وَفِي سَلَمِ

144. *Kim ki din hususunda peşini veresiyeye satarsa, onun peşin ve veresiyede iflas edeceği besbellidir.*

Gâfiller her değer maddîdir derler
Dünya için dini ihmal ederler!
Yazık, âhirete müflis giderler
Dini veresiye, dünyayı peşin
Saymaya kalkarsan bitiktir işin…

أَنْ آتِ ذَنْبًا فَمَا عَهْدِي بِمُنْتَقِضٍ
مِنَ النَّبِيِّ وَلَا حَبْلِي بِمُنْصَرِمِ

145. *Eğer günah işleyecek olursam, Hz. Peygamber'le olan ahdim bozulmaz ve onunla olan bağım kopmuş sayılmaz.*

Benlik zindanında çok çektim çile
Gurur ve riyayı savurdum yele
Arada bir günah işlesem bile
Peygamber'le olan ahdim bozulmaz
Aramızda olan bağlar çözülmez

فَأَنَّ لِي ذِمَّةً مِنْهُ بِتَسْمِيَتِي
مُحَمَّدًا وَهْوَ أَوْفَى الْخَلْقِ بِالذِّمَمِ

146. *Şüphesiz isminin Muhammed olması dolayısıyla ben onun himayesindeyim. O ise, yaratılanlar içinde sözünü yerine getirenlerin en vefalısıdır.*

Biter bu kaygılar gün olur biter
Adımın Muhammed olması yeter
Adaş adaşının elinden tutar
Hâşâ o kapıdan kesmem umudum
Yabancı sayılmam ben de Mahmud'um

إِنْ لَمْ يَكُنْ فِي مَعادِي آخِذًا بِيَدِي
فَضْلًا وَإِلَّا فَقُلْ يَا زَلَّةَ القَدَمِ

147. *Eğer kıyamet günü lutfedip elimden tutmazsa, (o zaman sen bana) şöyle de: "Ey ayağı sürçen zavallı nerdesin!"*

Lutfedip tutmazsan o gün elimden
Kime gidip yardım isterim, kimden?!
Ayağım sürçer de düşersem birden
Seslen dostum o an, arkamdan bana
Eyvah sana, yazık sana, vah sana!

حَاشَاهُ أَنْ يُحْرَمَ الرَّاجِي مَكارِمَهُ
أَوْ يُرْجَعَ الْجَارُ مِنْهُ غَيْرَ مُحْتَرَمِ

148. *Hâşâ o, kereminden umanı mahrum etmez; ona sığınan komşu, hürmet ve şefaat görmeden dönmez.*

Gün olur bir olay gelirse başa
Kesip ümidini düşme telaşa
Kereminden mahrum eder mi, hâşâ!
Resûl'ün yaktığı meş'ale sönmez
O kapıyı çalan eli boş dönmez…

وَمُنْذُ أَلْزَمْتُ أَفْكَارِي مَدَائِحَهُ
وَجَدْتُهُ لِخَلَاصِي خَيْرَ مُلْتَزَمِ

149. *Bütün düşüncemi onun medh ü senasına ayıralı, kurtuluşum için onu hâmilerin en hayırlısı buldum.*

Fikir çilesiyle hayli yoğruldum
Şükür umduğumdan fazlasın buldum
Ne mutlu, Peygamber şâiri oldum!
İltica eyledim Resûlullah'a
Yoktur eyvallahım bir başka şâha!

وَلَنْ يَفُوتَ الْغِنَى مِنْهُ يَدًا تَرِبَتْ
إِنَّ الْحَيَا يُنْبِتُ الْأَزْهَارَ فِي الْأُكَمِ

150. *Yağmurun tepelerde bile çiçek bitirdiği gibi, onun bol şefaati de ümitsiz kalan bir eli bırakmaz.*

Rahmet yağdığında bir düşün hele
Açar türlü çiçek kırlarda bile
Şefaat sözcüğü gelince dile
Benim de gönlümde açar çiçekler
Bir gariptir, senden şefaat bekler

وَلَمْ أُرِدْ زَهْرَةَ الدُّنْيَا الَّتِي اقْتَطَفَتْ
يَدَا زُهَيْرٍ بِمَا أَثْنَى عَلَى هَرِمِ

151. *(Bu kasîdeyi yazarken), Herim'i*[1] *övmesi üzerine Züheyr'in*[2] *elleriyle derlediği göz alıcı dünya (nimetlerini) istemedim.*

Şiiriyle Züheyr övmüş Herim'i
Kralın şâire bolmuş keremi
Acep Rabbim bize ödül vere mi?
Bir onun lutfundan dilerim rahmet
Allahümme salli alâ Muhammed

DUA VE NİYAZ

يَا أَكْرَمَ الرُّسْلِ مَا لِي مَنْ أَلُوذُ بِهِ
سِوَاكَ عِنْدَ حُلُولِ الْحَادِثِ الْعَمَمِ

152. *Ey yaratılmışların en hayırlısı olan Peygamber! Kıyamet günü geldiğinde benim senden başka sığınacak kimsem yoktur.*

Ey kerem sahibi yüce Peygamber!
Vakit tamam diye gelince haber
Bilinmez diyara başlar bir sefer
Bunca ağır yükle bilmem n'ederim
O gün senden başka kime giderim?!

1 **Herim b. Sinan:** Câhiliye döneminde cömertliğiyle meşhur bir Arap meliki.
2 **Züheyr b. Ebî Sülmâ:** Câhiliye devrinin önde gelen şâir ve hatiplerinden.

وَلَنْ يَضِيقَ رَسُولَ اللهِ جَاهُكَ بِي
أَذَا الْكَرِيمُ تَجَلَّى بِاسْمِ مُنْتَقِمِ

153. *Kerîm olan Allah, kıyamet gününde müntekım ismiyle tecelli edince, ey Allah'ın Resûlü bana şefaat etmekle senin makam ve rütbene asla noksanlık gelmez.*

Müntakim ismiyle Rabbim tecelli
Ederse, bizlere sensin teselli
Şefaat kânısın özünden belli
Arz et halimizi ulu Allah'a
Güçlük mü var cânım sen gibi şâha

فَأَنَّ مِنْ جُودِكَ الدُّنْيَا وَضَرَّتَهَا
وَمِنْ عُلُومِكَ عِلْمَ اللَّوْحِ وَالْقَلَمِ

154. *Şüphesiz dünya ve ahiret senin cömertliğinden. Levh'in ve Kalem'in ilmi de senin ilmindendir.*

Bu yalın gerçeği bilenler bilir
Senin ilmin Levh u Kalem'den gelir
Kereminden dünya-ahret feyz alır
Müştâkız feyzine yâ Resûlallah
Arınsın ruhumuz, sun şey'en lillah.

يَا نَفْسُ لَا تَقْنَطِي مِنْ زَلَّةٍ عَظُمَتْ
أَنَّ الْكَبَائِرَ فِي الْغُفْرانِ كَاللَّمَمِ

155. *Ey nefs, büyük günahlardan dolayı Allah'ın rahmetinden ümit kesme! Çünkü Allah'ın mağfiretine nisbetle büyük günahlar küçük hatalar gibidir.*

Kesme ümidini, gel etme ah vah
İşlemiş olsan da bir nice günah
Affeder hepsini, Gafûr'dur Allah
El aç dergâhına seherde erken
Ürpersin vicdanın dua ederken

لَعَلَّ رَحْمَةَ رَبِّي حِينَ يَقْسِمُهَا
تَأْتِي عَلَى حَسَبِ الْعِصْيانِ فِي الْقِسَمِ

156. *Umarım ki Rabbim rahmetini taksim ederken, taksim günahların (çokluğuna göre) yapılır.*

Huzuruna boyun büküp gidince
Coşturur deryâ-yı rahmeti bence
Rabbim o rahmeti taksim edince
Günahlara göre taksim yapılır
En çok payı ondan âsiler alır

يَا رَبِّ وَاجْعَلْ رَجَائِي غَيْرَ مُنْعَكِسٍ
لَدَيْكَ وَاجْعَلْ حِسَابِي غَيْرَ مُنْخَرِمِ

157. *Ya Rabbi! (Rahmetine olan) ümidimi huzurunda ters çevirme ve hesabımı noksan eyleme.*

Düşündükçe artar, coşar imanım
İsmini anarken ürperir cânım
Ey rahmeti sonsuz olan sultanım!
N'olur ümidimi çıkarma boşa
Beni amelimle koyma başbaşa

وَالْطُفْ بِعَبْدِكَ فِي الدَّارَيْنِ أَنَّ لَهُ
صَبْرًا مَتَى تَدْعُهُ الْأَهْوَالُ يَنْهَزِمِ

158. *İki dünyada da kuluna lutf eyle, çünkü korkular hücum ettiği zaman onun bitip tükenen bir sabrı vardır.*

Huzuruna elim bomboş gidende
Her yandan korkular hücum edende
Dayanacak tâkat ne gezer bende
Lütuf senin, kerem senin, suç benim
N'olur Rabbim günahımdan geç benim

وَائْذَنْ لِسُحْبِ صَلَاةٍ مِنْكَ دَائِمَةً
عَلَى النَّبِيِّ بِمُنْهَلٍّ وَمُنْسَجِمِ

159. *Allah'ım, sürekli olan salavât bulutlarına izin ver de Hz. Peygamber üzerine sağnak sağnak rahmet yağdırsınlar.*

Esen yeller selamımı götürsün
Kıble yeli nur kokunu getirsin
Onulmaz dertlere derman yetirsin
İzin ver Allah'ım bulutlar ağsın
Her an Habibine salavat yağsın

مَا رَنَّحَتْ عَذَبَاتِ الْبَانِ رِيحُ صَبًا
وَأَطْرَبَ الْعِيسَ حَادِي الْعِيسِ بِالنَّغَمِ

160. *Seher yeli sorgun ağacının dallarını hareket ettirdikçe ve deveci boz develeri nağmeleriyle coşturdukça o rahmet yağdıkça yağsın.*

Seher yeli dalı dala kattıkça
Sorgun yaprağını kımıldattıkça
Boz deveyi süren nâra attıkça
Selam olsun bizden Resûlullah'a
Son buldu kasîdem, şükür Allah'a

KASÎDE-İ BÜRDE'YE NAZÎRE

Ahmed Şevkî

نَهْجُ البُرْدَة

أحمد شوقي

NESÎB - GAZEL

رَيْمٌ عَلَى الْقَاعِ بَيْنَ الْبَانِ وَالعَلَمِ
أَحَلَّ سَفْكَ دَمِي فِي الْأَشْهُرِ الْحُرُمِ

1. *Sorgun ağaçları ile o dağ arasındaki ovada bir ceylan harem aylarında kanımı dökmeyi helal gördü.*

Sorgun ağaçlarıyla o dağın arasında
Dalgın dalgın yürürken ıssız çöl ovasında
Vurdu bir ceylan beni, kaldım yol ortasında
Hem de harem ayları kan dökmesi yasaktı
Öldürdü bakışıyla, kalbime köz bıraktı

رَمَى القَضَاءُ بِعَيْنَيْ جُؤْذَرٍ أَسَداً
يا سَاكِنَ الْقَاعِ أَدْرِكْ سَاكِنَ الْأَجَمِ

2. *Kader okunu, iri gözlü yaban sığırı yavrusu bakışıyla aslana bir attı ki... Ey ovada yaşayan ormandakinin imdadına yetiş.*

Gör ki kader okunu bir aslana fırlattı
Şahâne gözleriyle ona bir bakış attı
Yaralanan aslanı bu hal hayli bunalttı
Ey ovada yaşayan, yetiş ormandakine
Zavallı aslan düşmüş ceylanın kemendine

لَمَّا رَنَا حَدَّثَتْنِي النَّفْسُ قَائِلَةً
يَا وَيْحَ جَنْبِكَ بِالسَّهْمِ الْمُصِيبِ رُمِي

3. *Uzun süre bakınca kendi kendime, eyvah dedim, bu gelen ok sana değmesin...*

Bakınca uzun süre, sarsıldım gidemedim
Bir an toparlanınca amanın eyvah dedim
Bana değse gelen ok, bu yarayla n'iderdim
Bilirim sırdır sevda, herkese açılmaz ki
Oktan sakınsam bile kaderden kaçılmaz ki

جَحَدْتُهَا وَكَتَمْتُ السَّهْمَ فِي كَبِدِي
جُرْحُ الْأَحِبَّةِ عِنْدِي غَيرُ ذِي أَلَمِ

4. *Attığı ok ciğerime saplandığı halde gizledim, yok bir şeyim dedim. Zaten sevgilinin açtığı yara acıtmaz ki…*

Saplandı ciğerime attığı ok, gizledim
Kınamasınlar diye "Yoktur bir şeyim" dedim
"Daha fazla atsaydı" demeden edemedim
Sevgilinin açtığı yara hiç acıtır mı?
Aşk ağlatırmış derler, fakat hiç incitir mi?

رُزِقْتَ أَسْمَحَ مَا فِي النَّاسِ مِنْ خُلُقٍ
أَذَا رُزِقْتَ الْتِمَاسَ العُذْرِ فِي الشِّيَمِ

5. *Sen insanlar arasında en hoşgörülü bir ahlaka sahipsin; hata işleyenin özrünü kabul etmek doğuştan gelen bir huyundur.*

Sendedir ey sevgili, sendedir hep öngörü
Güzel ahlak kimliğin, özelliğin hoşgörü
Mahcup eyle serviyi salınarak gel yürü
Bilmem gören oldu mu senin gibi dilberi
Varsa eğer bir bilen buyursun gelsin beri

يَا لاَئِمِي فِي هَوَاهُ وَالهَوَى قَدَرٌ
لَوْ شَفَّكَ الْوَجْدُ لَمْ تَعذِلْ وَلَمْ تَلُمِ

6. *Ona âşıkım diye ey beni kınayan kişi, seni de aşk sarartıp soldursaydı beni eleştirmez ve kınamazdın.*

Aşk bir kaderdir cânım, âşık olan kınanmaz
Sevda derdi çekmeyen bu gerçeğe inanmaz
Duygusuz olan gönlü ateşe atsan yanmaz
Seni de aşk sarartıp soldursa kınar mıydın?
Beni böyle dillere düşürüp anar mıydın?

لَقَدْ أَنَلْتُكَ أُذْناً غَيرَ وَاعِيَةٍ

وَرُبَّ مُنتَصِتٍ وَالْقَلْبُ فِي صَمَمِ

7. *Senin eleştirine kulak versem de pek ciddiye almadım. Nice susup dinleyen var ki, kalbi öğütçüye kapalıdır.*

Dinlesem de öğüdü pek ciddiye almadım
"Bu sevdadan gel vazgeç" diyorsun, anlamadım
Aşktaki ulvî hazzı bir şeyde bulamadım
Bilmez misin âşığın kulağı tıkalıdır
Gönlü sevdadan başka her söze kapalıdır

يَا نَاعِسَ الطَّرْفِ لاَ ذُقْتَ الْهَوَى أَبَدًا

أَسْهَرْتَ مُضْنَاكَ فِي حِفْظِ الْهَوَى فَنَمِ

8. *Ey uyuklayan kişi, sen aşkı hiç tanımamışsın, onu beklerken hep uyanık kalmışsın, sen uyumana bak...*

Ey uyuklayan kişi, aşkı tanımamışsın
Başında bekliyorken hep uyanık kalmışsın
Belli ki hayatından fazla kâm almamışsın
Başka şeye dalmışsın, gönlün aşka pek uzak
Fazla bir şey diyemem artık uyumana bak!

أَفْدِيكَ أَلْفًا وَلا آلُو الْخَيالَ فِدًى
أَغْرَاكَ بِالبُخْلِ مَن أَغراهُ بِالكَرَمِ

9. *Aşkına can veririm, bu uğurda hayali önleyemem. Sana cimriliği hoş gösteren, ona da cömertliği güzel göstermiştir.*

Bu nasıl bir güzellik, bu ne endam ne edâ
Yoluna canım fedâ, kurduğum hayal fedâ
Bir cilve bekler senden, kapında herkes gedâ
Çok hoş görünür sana nekeslik ve cimrilik
Huy olmuş başkasına civanmertlik, cömertlik

سَرَى فَصَادَفَ جُرْحًا دامِيًا فَأَساً
وَرُبَّ فَضْلٍ عَلَى الْعُشَّاقِ لِلْحُلُمِ

10. *O, geceleyin giderken kanayan bir yara gördü ve derhal onu tedavi etti. Öyle ya, hayaller ve rüyalar âşıklara ne büyük bir ikramdır.*

Geceleyin yürürken o sevgili bir ara
Görünce bir garipte açılmış derin yara
Dindirdi akan kanı, uğramasın zarara
Âşıklar için hayal vazgeçilmez bir değer
Bir de sevgilin ise hayal konusu eğer...

مَنِ المَوائِسُ بَانًا بِالرُّبَى وَقَنًا
اللَّاعِبَاتُ بِرُوحِي السَّافِحَاتُ دَمِي

11. *O tepelerdeki sorgun dalları gibi sallananlar, ok gibi bakışlarıyla ruhumu oynatırlar ve kanımı dökenler, acep kimdi bunlar?*

Sorgun dalları gibi salınan o dilberler
Bakışları ok gibi yüreğimi delerler
Ruhumu oynatırlar ve kanımı dökerler
Kimdi bu insafsızlar, bir bilen bulunmaz mı?
Şu yaralı gönlümün hiç dermanı olmaz mı?

السَّافِراتُ كَأَمْثَالِ البُدُورِ ضُحًى
يُغِرْنَ شَمْسَ الضُّحَى بِالْحَلْيِ وَالْعِصَمِ

12. *Onlar yüzlerini açınca dolunay gibidirler, takı ve gerdanlıklarıyla kuşluk güneşini bile kıskandırırlar.*

Kaldırınca peçeyi sanarsın ki dolunay
Boynundaki gerdanlık yeni doğmuş parlak ay
Güneş bile kıskanır, âh efendim vay ki vay!
Bu nasıl bir manzara, bana bir şeyler söyle
Sen de mi vurgun yedin, neden susarsın öyle

اْقَاتِلاتُ بِأَجْفَانٍ بِهَا سَقَمٌ
وَلِلْمَنِيَّةِ أَسْبَابٌ مِنَ السَّقَمِ

13. *Onlar hasta eden bakışlarıyla öldürürler. Zaten hastalık ölüm sebeplerinden sayılır.*

Bakış vardır insana neşe verir, güldürür
Güzel vardır insanı bakışıyla öldürür
Sevdalı gönülleri bir nazarda soldurur
Ölüme neden çoktur, hepsi Allah'ın işi
Onlardan birisi de güzellerin bakışı

الْعَاثِرَاتُ بِأَلْبَابِ الرِجَالِ وَمَا
أُقِلْنَ مِنْ عَثَرَاتِ الدَّلِّ فِي الرَّسَمِ

14. *Onların salınışı erkeklerin kalbini sekteye uğratsa da endamlı yürüyüşlerinde bir değişiklik olmaz.*

O endamı görenler bilsem neler hatırlar
Erkeklerin kalbini sekteye uğratırlar
Bîçâre âşıkları inletip ağlatırlar
Gayet vakur bir edâ, nazlı nazlı yürürler
Sevdalı gönülleri peşlerinden sürürler

الْمُضْرِمَاتُ خُدُوداً أَسفَرَتْ وَجَلَتْ
عَنْ فِتنَةٍ تُسلِمُ الأَكْبَادَ لِلضَّرَمِ

15. *Peçeyi kaldırıp da büyüleyen yüzleri ortaya çıkıp parlayınca, tutuşan kırmızı yanaklar ciğerleri ateşe yakar.*

Kaldırınca peçeyi, büyüleyen o yüzler
Doğuştan sürmelidir ceylan bakışlı gözler
Görülmemiş nezaket, can veren tatlı sözler
O kırmızı yanaklar lâleyi andırmakta
Tutuşan gönülleri ateş de yandırmakta

الحَامِلاَتُ لِوَاءَ الْحُسْنِ مُختَلِفاً
أَشكَالُهُ وَهوَ فَرْدٌ غَيْرُ مُنْقَسِمِ

16. *Onlar değişik şekillerdeki güzellik sancağını taşıyanlardır. Oysa güzellik bir tektir, bölünmez.*

Güzellik sancağının şekli çeşit çeşittir
Elinde taşıyanlar güzellikte eşittir
Kemerler al ipekten örülü bir şerittir
Güzellik bir tek kavram, bölünme kabul etmez
O bir hüsn ü ândır ki, tarife gücüm yetmez

مِنْ كُلِّ بَيضَاءَ أَوْ سَمْرَاءَ زُيِّنَتَا
لِلْعَيْنِ وَالحُسْنُ فِي الْآرَامِ كَالْعُصُمِ

17. *Her beyaz veya esmer göze hoş görünse de işaret levhasında güzelliğin rengi beyazdır.*

Kimi zaman güzeller al yeşile bürünür
Esmer, beyaz her biri göze pek hoş görünür
Sülün gibi yürürken etekleri sürünür
Gerçi esmer edâlı, onun her tavrı nazdır
Güzelliğin levhada simgesi hep beyazdır

يُرَعْنَ لِلْبَصَرِ السَّامِي وَمِنْ عَجَبٍ
أَذَا أَشَرْنَ أَسَرْنَ اللَّيْثَ بِالْغَنَمِ

18. *Bakmasını bilenler onlardan sakınırlar. Ancak kınalı parmaklarıyla işaret edince aslanı esir almaları gerçekten şaşılacak bir olaydır.*

Kimisi göremedim diye yanar yakılır
Bakmasını bilenler güzellerden sakınır
Çarpılma korkusuyla dikkatlice bakınır
O kınalı parmaklar bir işaret edince
Aslanları avlarlar, şaşılacak şey bence

وَضَعْتُ خَدِّي وَقَسَّمْتُ الفُؤَادَ رُبِيً
يَرْتَعْنَ في كُنُسٍ مِنْهُ وَفِي أَكَمِ

19. *Onlara teslim oldum, gönlümü küme küme böldüm. Artık ceylanların yurdunda ve tepelerde bol bol beslensinler.*

Gönlümü taksim ettim, küme küme dağıttım
Ceylanların yurduna, tepeciklere attım
Teslim oldum onlara, böylece rahat ettim
Gönlünce beslensinler gönlümün ikliminde
Onlarla birlikteyim, onlarla her zeminde

يَا بِنْتَ ذِي اللَّبَدِ الْمَحْمِيِّ جانِبُهُ
أَلْقَاكِ فِي الْغَابِ أَمْ أَلْقَاكِ في الأُطُمِ

20. Ey her yandan güvenli, erkek aslanın kızı, annen seni ormanda mı doğurdu yoksa köşkte mi?

Sakın kimse kem gözle senden yana bakmasın
Erkek aslanın kızı, sen güven altındasın
Mutluluk kardeşindir, hiç endişen olmasın
Acep annen köşkte mi ormanda mı doğurdu?
Bu nasıl bir letafet, bal ile mi yoğurdu?

مَا كُنْتُ أَعْلَمُ حَتَّى عَنَّ مَسْكَنُهُ
أَنَّ الْمُنَى وَالمَنَايَا مَضْرِبُ الْخِيَمِ

21. *Önceleri bilmezdim, nerde kaldığı nihayet belli oldu; meğer vuslat ile ölüm çadır kurmuşlar.*

Bilmezdim önceleri meskeni neresidir
Ardınca koşanlar kim, acep neyin nesidir
Kulak verdim gelen ses bir yabancı sesidir
Meğer vuslatla ölüm çadır kuruvermişler
Bir gün o dertli âşık bize uğrar demişler

مَنْ أَنْبَتَ الغُصْنَ مِنْ صَمْصَامَةِ ذَكَرٍ
وَأَخْرَجَ الرِّيمَ مِنْ ضِرْغَامَةِ قَرِمِ

22. *Erkeğin kılıcından (baba) bu nârin fidanı (sevgili) bitiren ve etobur aslandan (anne) bu ceylanı (sevgili) çıkaran kim ola ki?*

Bu fidanın babası sert adam mıymış, hayret
O aslandan bu ceylan hiç doğar mıymış, hayret
Zıtlıklar birbirini nasıl emzirmiş, hayret
Ne diyebilirim ki, can güzel cânân güzel
Güzeli güzelliği yaratansa en güzel

بَيْنِي وَبَيْنَكِ مِن سُمُرِ القَنَا حُجُبٌ
وَمِثْلُها عِفَّةٌ عُذْرِيَّةُ العِصَمِ

23. *Sümür ağacının ok gibi dikenleri ikimizin arasında bir perdedir; O, Uzreli âşıkların iffeti gibi bizi korur.*

Nezihtir Uzre aşkı, ölüm sayar vuslatı
Hayaliyle yetinir, odur gönül devleti
Bu istiğna âşıka Allah'ın bir nimeti
Gün olur canla cânân gelirse bir araya
Cânân candır, can cânân, girmesinler araya

لَمْ أَغْشَ مَغْنَاكِ إِلَّا فِي غُضُونِ كِرىً
مَغْنَاكِ أَبْعَدُ لِلْمُشْتَاقِ مِن أَرَمِ

24. *Ey sevgili, senin evini ancak rüyada görebiliyorum. O ev âşık için İrem sarayından da uzak.*

Sana ulaşmak muhal şüphesiz biliyorum
Hayalinle avunup teselli buluyorum
Kaldığın evi ancak rüyada görüyorum
İrem sarayından da o ev bana uzaktır
Bilen bilir ki vuslat âşıka bir tuzaktır

DÜNYAYA SİTEM

يَا نَفْسُ دُنْيَاكِ تُخْفِى كُلَّ مُبْكِيَةٍ
وَأَنْ بَدَا لَكِ مِنْهَا حُسْنُ مُبْتَسَمِ

25. *Ey nefis, her ne kadar dünya sana güzel ve güleryüzlü görünse de O, ağlatan her şeyi senden gizlemektedir.*

Ne yamandır şu dünya, türlü renge bürünür
Saklar çirkin yüzünü, sana güzel görünür
Görünüşe aldanan ömür boyu sürünür
İyi düşün, dünyanın gel aldanma süsüne
O bir ömür hırsızı dikkatle bak yüzüne

فُضّي بِتَقْوَاكِ فَاهاً كُلَّمَا ضَحِكَتْ
كَمَا يَفَضُّ أَذَى الرَّقْشَاءِ بِالثَّرَمِ

26. *Her gülüşünde onun ağzını takva sayesinde kapat. Nitekim yılanın zehiri dişini kırmakla önlenir.*

Her gülüşünde onun ağzını tıkayıver
Takva ile kirini bir güzel yıkayıver
Dünyayı bilmek için kalp gözünle bakıver
Dişini kırar isen zehirini önlersin
Korkma artık yılandan varsın yanına gelsin

مَخْطُوبَةٌ مُنْذُ كَانَ النَّاسُ خَاطِبَةٌ
مِن أَوَّلِ الدَهْرِ لَمْ تُرمِلْ وَلَمْ تَئِمِ

27. *İnsanlık var olalı beri herkes onun izdivacına talip ve herkes onun peşindedir. Fakat, o kadim zamandan beri hiç dul kalmamıştır.*

İnsanlık var olalı herkes dünyaya tâlip
Her seveni aldatır, her isteğinde gâlip
Kendisi bir acûze, gönüllere o sahip
Devr-i kadîmden beri o hiç dul kalmamıştır
Gaflet ne yaman bir şey, kimse ders almamıştır

يَفْنَى الزَّمانُ وَيَبْقَى مِن أَسَاءَتِهَا
جُرْحٌ بِآدَمَ يَبْكِي مِنْهُ فِي الأَدَمِ

28. *Zaman gelip geçer, fakat kötülüğün (günahın) açtığı yara Âdem'i hep ağlatmıştır...*

Zamandır gelip geçer, ardında izi kalır
Günah vicdan yarası, silinmez sızı kalır
Gözyaşı ve tövbeyle Allah'a arzı kalır
Günahı küçümseme, hele bir bak ne oldu
Hatayı işleyince Âdem Cennetten oldu

لا تَحْفَلي بِجَنَاهَا أَوْ جِنَايَتِهَا
المَوْتُ بِالزَّهْرِ مِثْلُ المَوْتِ بِالْفَحَمِ

29. *Dünyanın verdiği mutluluk veya mutsuzluğu pek önemseme. Söz konusu ölümse, çiçek koklamakla kömür dumanı solumak aynı şeydir.*

Herkes dünyadan yana koşsa da akın akın
Ne mutluluğa güven ne mutsuzluktan yakın
İncinme hiç kimseden, incitmekten çok sakın
Ölüm kaçınılmazsa yok sebebin kıymeti
İstersen duman kokla ister çiçek demeti

كَمْ نَائِمٍ لاَ يَرَاهَا وَهْيَ سَاهِرَةٌ
لَوْلاَ الأَمَانِيُّ وَالأَحْلاَمُ لَمْ يَنَمِ

30. *Dünyanın kurduğu tuzakları görmeyip gaflet içinde uyuyan niceleri var; halbuki dünya hep uyanıktır. Eğer ümitler ve hayaller olmasa kimse uyuyamazdı.*

Hayat nedir, dünya ne, farkına varmayanlar
Silkinerek gafletten uyanıp kalkmayanlar
Sürünmeye mahkumdur gayesiz yaşayanlar
Dünyayı imar eden ümittir, hayallerdir
Bunu gerçekleştiren büyük şahsiyetlerdir

طَوْراً تَمُدُّكَ فِي نُعْمَى وَعَافِيَةٍ
وَتَارَةً فِي قَرَارِ البُؤْسِ وَالوَصَمِ

31. *Bazen dünya sana nimet ve âfiyet sunar, bazen çok acı ve ıstırap verir.*

Dünya ikiyüzlüdür, nimet verir güldürür
Bazen abus yüzüyle kahreder süründürür
Felek her an çarkını bu şekilde döndürür
Pek kendine güvenme, felek aynı felektir
Ona hiç güven olmaz, karakteri dönektir

كَمْ ضَلَّلَتْكَ وَمَنْ تُحْجَبْ بَصِيرَتُهُ
أَنْ يَلْقَ صَابَا يَرِدْ أَوْ عَلْقَماً يَسُمُ

32. *Dünya kaç kez aklını çelip seni saptırdı. Basireti bağlanan kimseye bitkinin acı suyunu en güzel içecek ve acı hıyarı da en iyi yiyecek diye pazarlar.*

Câzibesiyle dünya kaç kez aldattı seni
Kısır görüşlülükle hayli bunalttı seni
En sonunda sıradan avama kattı seni
Acı bitki suyunu içirir şerbet diye
Verir acı hıyarı âfiyetle ye diye

يَا وَيْلَتَاهُ لِنَفْسِي رَاعَهَا وَدَهَا
مُسْوَدَّةُ الصُّحُفِ فِي مُبْيَضَّةِ اللِّمَمِ

33. *Vah zavallı nefsim dünya senin başına ne işler açtı. (Bak işte) amel defteri siyah, saçlar ise ağarmış.*

Gitti gençlik dönemi, vah zavallı nefsim vah
Ağardı saçlar artık amel defteri siyah
Bir fırsattı gençliğim, anlayamadım eyvah!
Hele bir bak şu dünya neler açtı başına
Merhameti yok onun, bakmaz gözün yaşına

رَكَضْتُهَا فِي مَرِيعِ المَعْصِيَاتِ وَمَا
أَخَذْتُ مِنْ حِمْيَةِ الطَّاعَاتِ لِلتُّخَمِ

34. *Ben o nefsi günah merasına salıverdim, fakat mide fesadına uğramaması için ibadet perhizini ihmal ettim.*

Mera günah alanı, nefsimi salıverdim
Canının çektiğini bir güzel yesin dedim
Midesi bozulmasın diye tedbir almadım
Oysa çok fazla yemek beden için zehirdir
Nefis eğitiminde ibadet panzehirdir

هَامَتْ عَلَى أَثَرِ اللَّذَّاتِ تَطْلُبُهَا
وَالنَفْسُ أَنْ يَدْعُهَا دَاعِي الصِّبَا تَهِمِ

35. *O, zevk veren şeyleri elde etmek için şuursuzca atılır. Bir de gençlik arzuları nefsi tahrik edecek olsa o hemen dalıverir.*

Zevke düşkündür nefis, görünce dayanamaz
Şuursuzca atılır gafletten uyanamaz
Sonucu neye varır, durup hesaplayamaz
Bir de gençlik dürtüsü onu tahrik ederse
Kabul eder her sözü, o yönde kim ne derse

صَلاحُ أَمْرِكَ لِلأَخْلَاقِ مَرْجِعُهُ
فَقَوِّمِ النَّفْسَ بِالأَخْلاقِ تَسْتَقِمِ

36. *Senin durumun ancak ahlak ile düzelir. Öyleyse nefsi ahlak ile düzelt ki dürüst ve düzgün olasın.*

Hayatın ahlak ile bir güzel düzen alır
Her şeyini yitirsen ahlak sermayen kalır
O sermayeyle insan hızlı mesafe alır
Kişi ancak ahlakla arınır ve düzelir
Din ahlakın kaynağı, dürüstlük dinden gelir

وَالنَّفْسُ مِنْ خَيْرِهَا فِي خَيْرِ عَافِيَةٍ
وَالنَّفْسُ مِنْ شَرِّهَا فِي مَرتَعٍ وَخِمِ

37. *Nefis iyi bir yol izlediğinde mutluluğun zirvesindedir. Kötü bir yol tuttuğunda ise tehlikeli bir alanda âdi şeylerle beslenir.*

Nefis iyi yol tutsa kazanır âbâd olur
Sabretse güçlüklere başarır hep şâd olur
Kötü yol izler ise daima berbâd olur
İlimle irfan ile ruhunu donatanlar
Onlardır değerlere en çok değer katanlar

تَطْغَى أَذَا مُكِّنَتْ مِنْ لَذَّةٍ وَهَوىً
طَغْيَ الجِيَادِ أَذَا عَضَّتْ عَلَى الشُّكُمِ

38. *Nefis kendi keyfince hareket edip zevke düşkün olunca, gemi azıya alan küheylan gibi şâha kalkar.*

Zevkine düşkün nefis azıtır, tuğyan eder
Tanımaz edep haya, ahlaka isyan eder
Sensin diyen herkese sınırsız ihsan eder
O bir küheylan gibi gemi azıya almış
Kâr etmez öğüt vermek, işi Allah'a kalmış

أَنْ جَلَّ ذَنْبِي عَنِ الغُفرَانِ لِي أَمَلٌ
فِي اللهِ يَجْعَلُنِي فِي خَيْرِ مُعْتَصِمِ

39. *Mağfiret karşısında günahım ne kadar büyük olursa olsun, Allah'ın beni en iyi şekilde koruyacağını ümit etmekteyim.*

Kuldan beklenen kusur, yaradandan gufrandır
Affetmek, bağışlamak Allah'ın şânındandır
Onun rahmet deryası engin Bahri Ummandır
Büyükse de günahım kesemem asla ümîd
Gufranı karşısında hiç olur muyum nevmîd

أُلْقِي رَجَائِي أَذَا عَزَّ المُجِيرُ عَلَى
مُفَرِّجِ الكَرْبِ فِي الدَارَيْنِ وَالغَمَمِ

40. *Kıyamet günü zorda kalınca ben, her iki dünyada bela ve sıkıntıların giderilmesine vesile olan o zâta ümidimi bağladım.*

Kıyamet korkulu gün, başım darda kalınca
İşlediğim günahın hesabı sorulunca
Gizli saklı yaptığım yüzüme vurulunca
Sığınırım Resül'ün o gün şefaatine
Belki bağışlar Rabbim o zâtın hürmetine

أَذَا خَفَضْتُ جَنَاحَ الذُّلِّ أَسْأَلُهُ
عِزَّ الشَّفاعَةِ لَمْ أَسْأَلْ سِوىَ أَمَمِ

41. *O gün perişan bir halde ondan isteğim şefaat şerefine nail olmaktır. Bu isteğim onun için gayet kolay bir şeydir.*

O gün günah yükünü iki büklüm taşırım
Bu perişan halimle huzura yaklaşırım
Meded senden diyerek eline yapışırım
Şefaat konusunda senin için güçlük yok
Kapında bekleyenin haddi yok hesabı yok

وَأَنْ تَقَدَّمَ ذُو تَقْوىً بِصَالِحَةٍ
قَدَّمْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ عَبْرَةَ النَّدَمِ

42. *O gün takva sahibi olan salih amelini takdim ederse, ben de pişmanlık gözyaşlarımı takdim ederim.*

Takva sahibi olan gelir salih amelle
Bense gözyaşlarımı arz ederim elemle
Huzurundayım Rabbim, ümidimle emelle
Layık mı keremine beni yüzgeri etmek
Mahşer halkı önünde kulunu mahcup etmek

HZ. PEYGAMBER'E GÜZELLEME

لَزِمْتُ بابَ أَميرِ الأَنْبِيَاءِ وَمَن
يُمْسِكْ بِمِفتَاحِ بَابِ اللَّهِ يَغْتَنِمِ

43. *Peygamberler şâhının kapısına sığındım. Kim Beytullah'ın kapısının anahtarına sarılırsa kazançlı çıkar.*

Ben kendimi bileli onun aşkına yandım
Peygamberler şahının kapısına dayandım
Onun kutlu elinden tevhidi içip kandım
Hakikat sarayının anahtarı ondadır
Mutluluk ve esenlik hep onun yolundadır

فَكُلُّ فَضْلٍ وَأَحْسَانٍ وَعَارِفَةٍ
مَا بَيْنَ مُسْتَلِمٍ مِنْهُ وَمُلْتَزِمِ

44. *Fazilet, ihsan, iyilik ve güzellik adına ne varsa Hacer-i Esved ile Mültezem arasındadır.*

Her tür ahlakî erdem, iyilik ve güzellik
Hedefidir İslam'ın mutluluk ve esenlik
Ahlakta ve hukukta aslolan evrensellik
Tevhidin sembolüdür ve kutsaldır Beytullah
Ahlakın timsâlidir Hazret-i Resûlullah

عَلَّقْتُ مِنْ مَدْحِهِ حَبْلاً أُعَزُّ بِهِ
فِي يَومٍ لَا عِزَّ بِالأَنْسَابِ وَاللُّحَمِ

45. *Ben onu methetmekle, akraba ve soy sopun geçersiz olduğu bir günde, bana şeref kazandıran bir ipe tutunmuş oldum.*

Rahmettir âlemlere, bu gerçeğe inandım
Yüreğim ürpererek güzel adını andım
Ona şiir yazmakla büyük şeref kazandım
Ne akraba ne soy sop, giderek hepsi biter
Onun ümmeti olmak şeref olarak yeter

يُزْرِي قَرِيضِي زُهَيْراً حِينَ أَمْدَحُهُ
وَلا يُقَاسُ إِلَى جُودِي لَدَى هَرِمِ

46. *Resûlullah'ı övmek için yazdığım şiir Züheyr'i utandırır. Benim cömertliğim Herim'in Züheyr'e gösterdiğiyle kıyaslanmaz.*

Züheyr övmüş Herim'i bol bol câize almış
Araplar arasında bu hâdise nam salmış
Hükümdar da sanattan ve şiirden anlarmış
Görse şi'rimi Züheyr mutlaka utanırdı
Herim'in câizesi gayet basit kalırdı

مُحَمَّدٌ صَفْوَةُ البَارِي وَرَحْمَتُهُ
وَبُغيَةُ اللهِ مِنْ خَلْقٍ وَمِنْ نَسَمِ

47. *Muhammed Allah'ın seçkin kulu ve rahmeti, varlığı ve insanı yaratmadaki gayesidir.*

Allah'ın seçkin kulu, rahmetidir Muhammed
Varlığın yaratılış hikmetidir Muhammed
Ümmetin güvencesi, devletidir Muhammed
Bizden salât ve selam olsun aziz ruhuna
Nebiler kervanının bilcümle ervahına

وَصَاحِبُ الحَوْضِ يَومَ الرُّسْلُ سَائِلَةٌ
مَتَى الوُرُودُ وَجِبْرِيلُ الْأَمِينُ ظَمِي

48. *Havz-ı Kevser'in sahibi odur. Cebrâil de susamış, peygamberler ise varış ne güne diye sorup dururlar.*

Yaradanın bir lutfu, onundur Havz-ı Kevser
Görülmez içenlerde fânilikten bir eser
Her yanda fıskiyeler, gül kokan meltem eser
Cibril-i Emin teşne, peygamberler sorarlar
Varış ne güne diye daima gün sayarlar

سَنَاؤُهُ وَسَنَاهُ الشَّمْسُ طَالِعَةً

فَالجِرْمُ فِي فَلَكٍ وَالضَّوْءُ فِي عَلَمِ

49. *Onun yüceliği ve nuru, doğup yükselen güneş gibidir. Güneş kendi döngüsünde akarken ışığı âleme yayılır*

Resûlullah ufukta doğup yükselen güneş
Aydınlatır âlemi, ne dengi var ne bir eş
Vahyin son temsilcisi, ne mutlu bize kardeş
Gel el ele verelim, kovalım karanlığı
Kurtaralım birlikte bunalan insanlığı

قَدْ أَخْطَأَ النَّجْمَ مَا نَالَتْ أُبُوَّتُهُ

مِنْ سُؤْدُدٍ بَاذِخٍ فِي مَظْهَرٍ سَنِمِ

50. *Onun seçkin ve çok yüksek bir soydan gelmesi, o derece yüksek olmayan yıldızları bile şaşırttı.*

Var mı böyle bir soy sop insanlığın gördüğü
İbrahim peygambere varan bir soy kütüğü
Yıldızlar şöyle dursun kıskandırmakta göğü
Yirmi atası malum Abdullah'tan Adnan'a
Var mı böyle şecere, bilirsen söyle bana

نُمُوا أَلَيْهِ فَزَادُوا فِي الوَرَى شَرَفاً
وَرُبَّ أَصْلٍ لِفَرْعٍ فِي الْفَخَارِ نُمِي

51. *Resûlullah onların soyundan geldiği için insanlar arasında onların da şan ve şerefleri artmıştır. Nitekim bir çok ata neslinden gelenlerle iftihar eder.*

Hakkıdır ataların torunla anılması
Soyağacında meşhur evladın bulunması
Şereftir torununun bir peygamber olması
Mensubiyet duygusu mutlu eder insanı
Yeter ki sen geldiğin o soyu iyi tanı

حَوَاهُ فِي سُبُحَاتِ الطُّهْرِ قَبْلَهُمُ
نُورَانِ قَامَا مَقَامَ الصُّلْبِ وَالرَّحِمِ

52. *Atalarından önce kutsal alanda onu, baba ve anne yerine geçen iki nur kuşatmıştı.*

Henüz anne, babası tatmamışlardı sürur
Onu kutsal alanda kuşatmıştı iki nur
İlki hilkatten gelen ve tecelli eden nur
Arınmışlık Resûl'ün hilkatinin aslıdır
Temizlik ve aydınlık onun temel vasfıdır

لَمَّا رَآهُ بَحِيرًا قَالَ نَعْرِفُهُ
بِمَا حَفِظْنَا مِنَ الأَسْمَاءِ وَالسِّيَمِ

53. *Rahip Bahira onu görünce "İsimler ve sîmâlar hakkındaki bilgimizden biz onu tanıyoruz" dedi.*

Şam'a giden kervana Resûlullah yoldaştı
Kervan Busra köyüne iyden iye yaklaştı
Görünce simâsını Rahip Bahira şaştı
Dedi işte bu yavru gelecekte peygamber
Kutsal metinlerimiz bize vermekte haber

سَائِلْ حِرَاءَ وَرُوحَ القُدْسِ هَلْ عَلِمَا
مَصُونَ سِرٍّ عَنِ الأَدْرَاكِ مُنْكَتِمِ

54. *Hira dağına ve Cebrâil'e sor ki, idrâkten saklı kalan (bilinmeyen) gizli sırlardan acaba haberleri var mı?*

İlâhî vahye mazhar Hira dağına bir sor
Bir de vahyi getiren melek Cebrâil'e sor
Var mı gizli sırlardan acep haberleri, sor
Nereden bilecekler bildirmeyince Allah
İlâhî sırra mahrem sadece Resûlullah

كَمْ جِيئَةٍ وَذَهَابٍ شُرِّفَت بِهِمَا
بَطْحَاءُ مَكَّةَ فِي الأَصْبَاحِ وَالغَسَمِ

55. *Sabah akşam Hira dağına o gidip gelişler, Mekke vâdilerine ne büyük şeref kazandırmıştı.*

Sabah akşam demeden Hira'ya gidiş-geliş
O mübarek mekânda inzivaya çekiliş
Gerçekten peygamberlik gayet çileli bir iş
Mekke vâdilerinin buna tanık olması
Ne büyük bir şereftir saygıyla anılması

وَوَحْشَةٍ لِابنِ عَبْدِ اللهِ بينَهُمَا
أَشْهَى مِنَ الأُنْسِ بِالأَحْسَابِ وَالحَشَمِ

56. *Bu gidiş ve geliş esnasında Abdullah'ın oğlunun (Hz. Peygamberin) yaşadığı yalnızlık, dost ve çevresiyle olmaktan daha çok haz vericiydi.*

İnziva esnasında ruh Allah'a yükselir
Kalbine ilâhî feyz aktıkça akar gelir
O an aldığı hazzı acep kim bilebilir?
Dostlarla ünsiyetten o inziva daha hoş
Vahdetten başka her şey ona nisbetle bomboş

يُسَامِرُ الوَحْيَ فِيهَا قَبْلَ مَهْبِطِهِ
وَمَنْ يُبَشِّرْ بِسِيمَى الخَيْرِ يَتَّسِمِ

57. V*ahiy inmeden önce orada vahye hazırlanırdı. Zaten hayırla müjdelenen kimse onun belirtilerini üzerinde taşırdı.*

Ruhu kalabalıktan sıkılır daralırdı
Halvete girdiğinde gönlü ferahlanırdı
Vahiy inmeden önce ona hazırlanırdı
Hayırla müjdelenen belli olur yüzünden
Hikmet incileriydi dökülen her sözünden

لَمَّا دَعَا الصَّحْبُ يَسْتَسْقُونَ مِنْ ظَمَأٍ
فَاضَتْ يَدَاهُ مِنَ التَّسنيمِ بِالسَّنَمِ

58. *Susuz kalan sahabe Resûlullah'tan su isteyince, parmakları arasından âdeta cennetteki tesnim suyu çıkıp taşmıştı.*

Ordu Hudeybiye'ye yol almış gidiyordu
Huzursuzdu sahâbe, suyumuz yok diyordu
Gelerek Peygamber'e ondan su istiyordu
Resûlullah elini bir kaba batırınca
Taşan sudan içmişti oradakiler kanınca

وَظَلَّلَتْهُ فَصَارَتْ تَسْتَظِلُّ بِهِ
غَمَامَةٌ جَذَبَتْهَا خِيرَةُ الدِيَمِ

59. *Daimî rahmet olan o yavrunun durumu bir bulutu cezbetmiş, o da bulutun altında gölgelenmişti.*

Halime anne mutlu, nur topunu emdirir
Öz kızı Şeyma onu gezdirir, eğlendirir
Evden uzaklaşınca bulut gölgelendirir
Melekler kanat gersin, bulutlar gölge salsın
Abdullah'ın yetimi büyüsün murat alsın

مَحَبَّةٌ لِرَسُولِ اللَّهِ أُشْرِبَهَا
قَعَائِدُ الدَّيْرِ وَالرُّهْبَانُ فِي القِمَمِ

60. *Resûlullah'a olan sevgi, dağ başındaki manastırlarda münzevi bir hayat süren râhipleri bile etkilemişti.*

Resûlullah sevgisi gönülleri donatmış
İslam'ın enginliği dört bir yanı kuşatmış
Dağ başında râhibe şefkat eli uzatmış
Güneş hiç ayrım yapmaz, aydınlatır her yeri
Aydınlanmak isteyen, işte nur, gelsin beri

أَنَّ الشَّمَائِلَ أَنْ رَقَّتْ يَكَادُ بِهَا
يُغْرَى الجَمَادُ وَيُغْرَى كُلُّ ذِي نَسَمِ

61. *Hal ve tavır incelip zarafet kazanınca, neredeyse cansız varlıklar ve bütün canlılar ondan etkilenir.*

Ulvî fikir, yüksek ruh kendini dışa vurur
Nezaket ve zarafet her halinden okunur
Örneklik vasfı ancak böylesinde bulunur
Sevgili Peygamberim işte böyle biridir
Canlı cansız her varlık alkışlasa yeridir

وَنُودِيَ اِقْرَأْ تَعَالَى اللَّهُ قَائِلُهَا
لَم تَتَّصِلْ قَبْلَ مَنْ قِيلَتْ لَهُ بِفَمِ

62. *Ona "Oku!" diye hitap eden yüce Allah'tır. Bundan önce (peygamberlere) böyle hitap edildiğine dair bir bilgi yoktur.*

Yüce Allah doğrudan ona "Oku!" buyurdu
Kendi iradesini bu hitapla duyurdu
Rabbim bununla bize ilmi emrediyordu
Önceki peygamberler bu hitâba ermedi
Ümmetleri bir böyle medeniyet kurmadı

هُنَاكَ أَذَّنَ لِلرَّحمنِ فَامْتَلَأَتْ
أَسْمَاعُ مَكَّةَ مِنْ قُدْسِيَّةِ النَّغَمِ

63. *O dönemde Efendimiz insanları Allah'a davet etti. Öyle ki Mekke'nin kulakları kutsal tevhid nağmesiyle dolmuştu.*

O bütün insanları davet etti Allah'a
Tapmasınlar Rahman'dan başka hiçbir ilâha
O şirkin pençesine düşmesinler bir daha
Tevhid sesini duysun, uyansın Mekkeliler
Bu gelen davet Hak'tan, daha neyi beklerler

فَلا تَسَلْ عَنْ قُرَيشٍ كَيْفَ حَيْرَتُهَا
وَكَيْفَ نُفْرَتُهَا فِي السَّهْلِ وَالعَلَمِ

64. *Bu davet karşısında Kureyşliler ovada olsun dağda olsun nasıl şaşkına döndüklerini ve nasıl öfkeyle dağılıp gittiklerini sorma sen artık.*

Mekkeliler nezdinde seçkindi Kureyşliler
İşitince daveti o an şoka girdiler
Bizler böyle bir sözü hiç duymadık dediler
Homurdanarak bir bir oradan dağıldılar
Resûlullah'a karşı çirkin tavır aldılar

تَسَاءَلُوا عَنْ عَظِيمٍ قَدْ أَلَمَّ بِهِمْ
رَمْىَ المَشَايِخِ وَالوِلْدَانِ بِاللَّمَمِ

65. *Kureyşliler, başlarına gelen, yaşlıları ve gençleri çılgına çeviren bu büyük olayı aralarında tartışıp duruyorlardı.*

Olayı çözememiş, apışıp kalmışlardı
Kendi aralarında hayli tartışmışlardı
Şirki terk etmemekte karara varmışlardı
Her yaştan Kureyşliler çarpılmışa döndüler
Yine de yüzlerini putlara döndürdüler

يَاجَاهِلِينَ عَلَى الهَادِي وَدَعْوَتِهِ
هَلْ تَجْهَلونَ مَكَانَ الصَّادِقِ العَلَمِ

66. *Ey doğru yolu göstereni ve onun davetini kabul edemeyen cahiller! Nasıl olur da doğru ve dürüstlüğü açıkça bilinen zâtı takdir edemezsiniz?*

Doğru yolu gösteren, çırpınıp gayret eden
Sizi şirkten kurtarıp tevhide davet eden
Elçiye karşı gelmek, bu ne küstahlık, neden?
Neden böyle bîgâne, ilgisiz kalırsınız?
Elinizin ürünü puta aldanırsınız

لَقَّبْتُمُوهُ أَمِينَ القَوْمِ فِي صِغَرٍ
وَمَا الأَمِينُ عَلَى قَوْلٍ بِمُتَّهَمِ

67. *Küçük yaştan beri ona Emin (halkın güvendiği kimse) lakabını verdiniz. Emin olan kimse söylediği sözden dolayı suçlanamaz.*

Ve siz ey Mekkeliler, ona "Emin" dediniz
Küçük yaşından beri onu böyle bildiniz
Emin yalanlanır mı, neden düşünmediniz?
Bu nasıl bir çelişki, utanın kendinizden
Hidayete ermeniz onun isteği sizden

فَاقَ البُدُورَ وَفَاقَ الأَنْبِيَاءَ فَكَمْ
بِالخُلْقِ والخَلْقِ مِنْ حُسْنٍ وَمِنْ عِظَمِ

68. *O, dolunaydan da nebilerden de üstündür. Pek çok güzellik ve büyüklük yaratılıştan ve ahlaktan gelir.*

Güzellik var doğuştan yaratılıştan gelir
Ululuk var mizaçtan güzel ahlaktan gelir
Onun aziz kadrini yüce yaratan bilir
Dolunaydan üstün o, peygamberler serveri
Dünya dünya olalı gelmedi öyle biri

KUR'ÂN MÛCİZESİ

جَاءَ النَّبِيُّونَ بِالآيَاتِ فَانْصَرَمَتْ
وَجِئْتَنَا بِحَكِيمٍ غَيْرِ مُنْصَرِمِ

69. *Peygamberler bir çok mûcize gösterdi ve o mûcizeler son buldu. Sen ise bizlere bitip tükenmeyen Kur'ân'ı getirdin.*

Peygamberler eliyle nice mûcize indi
Kendilerinden sonra onlar bitip tükendi
Kur'ân-ı Kerim ise mûcizenin tâ kendi
Dünya durdukça durur, o ebedi mûcize
Solmayan gül gibidir, bu şeref yeter bize

آيَاتُهُ كُلَّمَا طَالَ المَدَى جُدُدٌ
يَزِينُهُنَّ جَلاَلُ العِتْقِ وَالقِدَمِ

70. *Zaman uzayıp gittikçe Kur'ân'ın âyetleri yepyeni kalır. Kadim ve yıllanmışlıktan kaynaklanan azamet onun âyetlerini süsler.*

Yıllar bin yıllar geçer, âyetleri eskimez
Her an terütazedir, bu işe akıl ermez
Gece gündüz okuyan usanma nedir bilmez
Kadim olanda heybet, yıllanmıştaki lezzet
Âyetler için bu hal hem revnak hem de zinet

يَكَادُ فِي لَفْظَةٍ مِنْهُ مُشَرَّفَةٍ
يُوصِيكَ بِالحَقِّ وَالتَّقوَى وَبِالرَّحِمِ

71. *Âdeta onun mübarek bir tek cümlesi sana hem hakkı hem takvayı hem de akrabayı gözetip kollamayı öğütler.*

Kur'ân'ın lafızları çok yönlüdür bilesin
Derinliğine dal ki kalbine huzur gelsin
Aksi halde sürekli onu tekrar edersin
Bir tek âyet öğretir hem hakkı hem takvayı
Diğer yandan öğütler akrabaya bakmayı

يَا أَفْصَحَ النَّاطِقِينَ الضَّادَ قَاطِبَةً
حَدِيثُكَ الشَّهْدُ عِنْدَ الذَّائِقِ الفَهِمِ

72. *Ey dad harfini en fasih bir şekilde telaffuz eden Peygamber! Ağzının tadını bilenler için senin sözün şekerdir.*

Muallaka şâiri, nedir iʿcaz ne bilsin
Gelsin de belagatı hadisinden öğrensin
Dad harfini en fasih telaffuz eden sensin
Senin sözün şekerdir taddan anlayan için
Nice sevdalı gönül can verir tadmak için

حَلَّيْتَ مِنْ عَطَلٍ جِيدَ البَيَانِ بِهِ
فِي كُلِّ مُنْتَثِرٍ فِي حُسْنِ مُنْتَظِمِ

73. *Takılar güzele güzellik kattığı gibi senin üslubun da her nesre nazım güzelliği kazandırmıştır.*

Bir mûcize gibidir büyüler dil insanı
Eğer tanıdın ise peygamberî beyânı
Doyamazsın tadına olursun bir hayranı
Sanarsın ki üslubu akıp giden bir nehir
Hâşa nazım diyemem, gayet tatlı bir nesir

بِكُلِّ قَوْلٍ كَرِيمٍ أَنْتَ قَائِلُهُ
تُحْيِي القُلُوبَ وَتُحْيِي مَيِّتَ الهِمَمِ

74. *Senin her değerli sözün kalplere hayat verir ve ölü emelleri diriltir.*

Söz vardır etkisiyle kitleleri sürükler
Söz şifadır bir nice hasta ruhu temizler
Söz hikmet incisidir, sevdalı gönlü süsler
İksirdir senin sözün kalplere hayat verir
Duyan o hakikati taş bile olsa erir

سَرَتْ بَشَائِرُ بِالهَادِي وَمَوْلِدِهِ
فِي الشَّرْقِ والغَرْبِ مَسْرَى النُّورِ فِي الظُلَمِ

75. *Yayılan aydınlığın karanlığı ortadan kaldırması gibi Resûlullah'ın doğum müjdesi de doğuda ve batıda öyle yayıldı.*

Varlıktaki zıtlıklar birlikte bulunamaz
Nur doğunca orada karanlık barınamaz
Hak egemen olunca batıla hiç yer kalmaz
İnsanlığın ufkunu aydınlatan güneşsin
Kozmik düzende yüzen o güneşe sen eşsin

KUTLU DOĞUM'DA DÜNYANIN O GÜNKİ DURUMU

تَخَطَّفَتْ مُهَجَ الطَّاغِينَ مِنْ عَرَبٍ
وَطَيَّرَتْ أَنْفُسَ البَاغِينَ مِنْ عُجُمِ

76. *Onun doğumunun duyulması zorba Araplara korku saldı ve zalim Acemlerin uykusunu kaçırdı.*

Doğumuyla salmıştı Araplara velvele
Acemler sırasını bekliyor vakti gele
Yıkılacaktır Bizans, sonunu bekle hele
Doğumun müjdesidir, bütün bunlar olacak
Zulmün sonu yıkımdır, dön de bir tarihe bak

رِيعَتْ لَهَا شَرَفُ الأَيوَانِ فَانْصَدَعَتْ
مِنْ صَدْمَةِ الحَقِّ لاَ مِنْ صَدْمَةِ القُدُمِ

77. *Kisrâ'nın sarayının eyvanları korkudan sarsılıp yarılmıştı. Bu olayı insan tarafından değil, Hakk'ın bir sadmesi sonucuydu.*

Kisrâ'nın o muhteşem sarayı sarsılmıştı
Kemerleri taşıyan sütunlar yarılmıştı
Adamları korkudan kaçarak dağılmıştı
Olmadan olacağı haber verdi bilenler
Olaya şahid oldu hep sonradan gelenler

أَتَيْتَ وَالنَّاسُ فَوْضَى لاَ تَمُرُّ بِهِمْ
إِلاَّ عَلَى صَنَمٍ قَدْ هَامَ فِي صَنَمِ

78. *Sen dünyaya geldiğinde insanlar düzensiz, kargaşa içindeydiler. Gördüğün manzara, putlaşmış şuursuzların puta tapmalarından başka bir şey değildi.*

Sen geldiğinde toplum müthiş bunalımdaydı
Doğan kız çocukları gömülmeye adaydı
Kodamanlar Mekke'de tefeciliği yaydı
Körelmişti vicdanlar, kalmamıştı zinde ruh
Eliyle yaptıkları puta tapan bir güruh

وَالْأَرْضُ مَمْلُوءَةٌ جَوْراً مُسَخَّرَةٌ
لِكُلِّ طَاغِيَةٍ فِي الخَلْقِ مُحْتَكِمِ

79. *Zulümle dolan yeryüzü, halk üzerinde baskı kuran azgın yöneticilerin elindeydi.*

Yeryüzünde haksızlık, zulüm kol geziyordu
Güce sahip zorbalar güçsüzü eziyordu
Namus ayak altında, kadın eziliyordu
Hakkını arayanın zindandan gelir sesi
Sehpada can verenler bilinmez kimin nesi

مُسَيْطِرُ الفُرْسِ يَبْغِي فِي رَعِيَّتِهِ
وَقَيْصَرُ الرُّومِ مِنْ كِبرٍ أَصَمُّ عَمِ

80. *Farsları yönetenler halka zulmediyorlar, mağrur Bizans imparatorları ise halkın taleplerine karşı sağırdılar, kördüler.*

İranlılar Şâhlardan nice zulüm gördüler
Ağır vergi yüküyle halkları sömürdüler
Mağrur kayserler ise sağırdılar, kördüler
Onca fakir fukara kaygılıydı, üzgündü
Duaya kalkan eller ümitsiz geri döndü

يُعَذِّبَانِ عِبَادَ اللهِ فِي شُبَهٍ
وَيَذْبَحَانِ كَمَا ضَحَّيْتَ بِالغَنَمِ

81. *Bunlar, en ufak şüphe üzerine Allah'ın kullarına işkence ediyor ve senin kurbanlık koyunu boğazladığın gibi insan kesiyorlardı.*

En ufak şüphe bile işkence nedeniydi
Bunu uygulayanlar deniden de deniydi
Zaten halk bir sürüydü, onların kölesiydi
Koyun gibi kesilir insan bıçak altında
Normaldi bu onların devr-i saltanatında

وَالخَلْقُ يَفْتِكُ أَقْوَاهُم بِأَضْعَفِهِمْ
كَاللَّيْثِ بِالْبَهِمِ أَوْ كَالْحُوتِ بِالبَلَمِ

82. *O toplumlarda halktan güçlü olanlar, aslanın kuzuyu, büyük balığın küçük balığı parçalayıp öldürdüğü gibi güçsüzleri öldürüyordu.*

Değişmezdi bu kural, hükmünü sürdürürdü
Toplumda güçlü olan güçsüzü öldürürdü
Hakkını arayanı ezer süründürürdü
Aslanın pençesinde kuzu durumunda halk
Büyük balık ağzında küçüğün haline bak

HZ. PEYGAMBER'İN MİRÂCI

أَسْرَى بِكَ اللهُ لَيْلاً أَذْ مَلائِكُهُ
والرُّسُلُ فِي المَسْجِدِ الأَقْصَى عَلَى قَدَمِ

83. *Gece yolculuğu için Allah sana izin verince, melekler ve peygamberler Mescid-i Aksa'da ayakta bekliyorlardı.*

Devr-i kadîmden beri Mescid-i Aksa makam
Saf saf olmuş melekler, bütün nebiler tamam
Geçti Peygamberimiz onlara oldu imam
Ne kutlu bir olaydı bu gece yolculuğu
Manevî seferlerde düşünme yorgunluğu

لَمَّا خَطَرْتَ بِهِ اِلتَفُّوا بِسَيِّدِهِمْ
كَالشُّهْبِ بِالبَدْرِ أَوْ كَالْجُنْدِ بِالعَلَمِ

84. *Sen varınca, yıldızlar dolunayın ve askerler bayrağın çevresinde toplandığı gibi onlar da senin çevreni sarmışlardı.*

Sen varınca çevreni kuşattı peygamberler
Bu şanlı yolculukta seni tebrik ederler
Mübarek olsun senin kutlu mirâcın derler
Sanarsın ki yıldızlar dolunayı kuşatmış
Askerlerse bayrağın çevresini donatmış

صَلَّى وَرَاءَكَ مِنْهُم كُلُّ ذِي خَطَرٍ
وَمَنْ يَفُزْ بِحَبِيبِ اللهِ يَأْتَمِمِ

85. *Önemli bütün şahsiyetler arkanda namaz kıldı. Resûlullah'a uyan herkes başarıya ulaşır.*

Enbiya ervâhına imam oldu o gece
Ne kadar mutluydular o an seni görünce
Gündüz aydınlığına döndü karanlık gece
Habîbullah'a uyan umduğuna ulaşır
Ondan aldığı feyzi her an şerefle taşır

جُبْتَ السَّمَاوَاتِ أَوْ مَا فَوْقَهُنَّ بِهِمْ
عَلَى مُنَوَّرَةٍ دُرِّيَّةِ اللُّجُمِ

86. *O gece gökleri ve ulvi âlemleri, dizgini inciden bir nur saçan bineğin üstünde gezdin dolaştın.*

O mübarek seferde bir bir gökleri aştın
Rûhânî varlıkları görüp gezdin, dolaştın
Yayın uçları kadar haremgâha yaklaştın
O nasıl bir câzibe mesafeler kalkmıştı
O an Resûlullah'ı rûhâniyet sarmıştı

رَكُوبَةً لَكَ مِنْ عِزٍّ وَمِنْ شَرَفٍ
لاَ فِي الجِيَادِ وَلاَ فِي الأَيْنُقِ الرُّسُمِ

87. *Binişinle şeref ve onur kazanan o binekteki hız, ne yarış atında ne güçlü develerde vardı.*

Senin Burağa binmen onun için onurdu
Nice bin yıldan beri seni bekler dururdu
Işık hızı diyemem, o ilâhî bir nurdu
Yarış atı ve deve onunla kıyaslanmaz
Dünyevî akıl ile mirâc anlaşılamaz

مَشِيئَةُ الخَالِقِ البَارِي وَصَنْعَتُهُ
وَقُدْرَةُ اللهِ فَوْقَ الشَّكِّ وَالتُّهَمِ

88. *Bu hadise, emsalsiz yaratıcının irade ve sanatının bir sonucudur. Allah'ın kudreti hususunda şüphe ve tereddüde yer yoktur.*

Eseridir bu olay ilâhî iradenin
Metafizik alanda geçersiz zaman zemin
Allah'ın kudretinden şüphe etmez bir mümin
Kulun iradesinden söz etmekten gel vazgeç
Allah'ın kudretinin benzeri olur mu hiç!

حَتَّى بَلَغْتَ سَمَاءً لا يُطَارُ لَهَا
عَلَى جَنَاحٍ وَلاَ يُسْعَى عَلَى قَدَمِ

89. *Öyle bir yüceliğe erdin ki, oraya kanatla uçulmaz ve yürümekle varılmaz.*

Erdiğin yüceliğe bizim aklımız ermez
O rûhânî âlemi senden başkası bilmez
Madde insana perde, ötesini pek görmez
Ayak, kanat burada canlının aracıdır
Madde üstü alan da peygamber mirâcıdır

وَقِيلَ كُلُّ نَبِيٍّ عِنْدَ رُتْبَتِهِ
وَيَا مُحَمَّدُ هَذَا العَرْشُ فَاسْتَلِمِ

90. *O sırada denildi ki, her peygamber kendine ait makamdadır. Yâ Muhammed işte arş, artık yaklaşıver!*

Ötelerden gelen ses, o mutluluk ânında
Diyordu ki yer alsın her nebi makamında
Melekler saf saf olmuş arşın dört bir yanında
Yâ Muhammed işte arş, gel buyur, yaklaşıver
Gördüğün bunca sırrı git ümmete haber ver

خَطَطْتَ لِلدِّينِ وَالدُّنْيَا عُلُومَهُمَا
يَا قَارِئَ اللَوْحِ بَلْ يَا لاَمِسَ القَلَمِ

91. *Din ve dünyaya ait bilgileri sen öğrettin insanlara, sen ey levh-i mahfuzu okuyan, ey kaleme dokunan!*

Öğrettin insanlara din nedir, dünya nedir
Mutluluğa ermenin yolu yöntemi nedir
Kâmil insan olmanın gerçek erdemi nedir
Sen ey levh-i mahfuzun esrarını okuyan!
Sırrı yazan kalemin cızırtısını duyan!

أَحَطْتَ بَيْنَهُما بِالسِّرِّ وَانْكَشَفَتْ
لَكَ الخَزَائِنُ مِنْ عِلْمٍ وَمِنْ حِكَمِ

92. *Sen, bir yandan din ve dünyaya ait sırları saklarken diğer yandan ilim ve hikmet hazineleri sana açılmıştır.*

Din ve dünyaya ait sırların mahremisin
Âdem'in yüz akısın, soyunun ekremisin
Sen bilginin kaynağı hikmet hazinesisin
Dilersen hazineyi erbabına açarsın
Kıymetini bilene incileri saçarsın

وَضَاعَفَ القُرْبُ مَا قُلِّدْتَ مِنْ مِنَنٍ
بِلا عِدَادٍ وَمَا طُوِّقْتَ مِنْ نِعَمِ

93. *Allah'a olan yakınlığın, sahip olduğun sayısız ilâhî ikram ve nimetlerle arttıkça artmıştı.*

Rabbim seni müstesna ahlak üzre yarattı
Sayısız nimetlerle, ihsaniyle donattı
Manevî kurbiyyetin her an arttıkça arttı
Allah'a senden yakın başka kim olabilir
Nur kaynağından feyzi başka kim alabilir

SEVR DAĞI'NDAKİ MÛCİZE

سَلْ عُصْبَةَ الشِّرْكِ حَوْلَ الغَارِ سَائِمَةً
لَوْلاَ مُطَارَدَةُ المُخْتَارِ لَمْ تُسَمِ

94. *Mağara çevresinde dolanıp araştıranların durumunu sen müşrik takımına sor. Eğer Allah uzaklaştırmasaydı onlar çekip gitmezdi.*

Mağara çevresinde araştırıp dolaşan
Resûl'ü bulmak için dört bir yana koşuşan
Nihayetinde nasıl olmuşlardı perişan
Sor onların halini, müşrik takımına sor
Hakk'ın himayesinde hiç olur muymuş kusur

هَلْ أَبْصَرُوا الأَثَرَ الوَضَّاءَ أَمْ سَمِعُوا
هَمْسَ التَّسَابِيحِ وَالقُرْآنِ مِنْ أَمَمِ

95. *Sevr mağarasına girmelerine engel olan gördükleri parlak nübüvvet nuru muydu? Yoksa Resûlullah'ın tesbih ve Kur'ân sesini duymaları mıydı?*

Nübüvvet nuru muydu görmelerine engel
Kur'ân nağmesi miydi girmelerine engel
Tesbihinin sesi mi bulmalarına engel
Endişeden, telaştan şaşırmıştı müşrikler
Sanki Sevr dağına toplanmış bakar körler

وَهَلْ تَمَثَّلَ نَسْجُ العَنْكَبُوتِ لَهُمْ
كَالْغَابِ وَالحَائِمَاتُ الزُّغْبُ كَالرُّخَمِ

96. *Yoksa örümcek ağı onlara orman, güvercin de kartal olarak mı göründü?*

Kuşattılar her yandan o sarp Sevr dağını
Orman mı sanmışlardı örümceğin ağını?
Kartalın mı sandılar güvercin yatağını?
Algıları körleşmiş, hakkı bilemediler
İçerde Resûlullah onu göremediler

فَأَدْبَرُوا وَوُجُوهُ الأَرْضِ تَلْعَنُهُمْ
كَبَاطِلٍ مِنْ جَلاَلِ الحَقِّ مُنْهَزِمِ

97. *Hakkın azameti karşısında yenilgiye uğrayan bâtıl gibi yüz geri döndüler. Önde gelen müşrikler ise onlara lanet ediyordu.*

Bu bir ilâhî takdir, kesin gerçekleşecek
Yakın bir gelecekte Mekkeliler görecek
Karşı gelen müşrikler cezasını çekecek
Bozgun görmüşler gibi geri dönüyorlardı
Önde gelenler ise lanet okuyorlardı

لَوْلاَ يَدُ اللهِ بِالجَارَيْنِ مَا سَلِمَا
وَعَيْنُهُ حَوْلَ رُكْنِ الدِّينِ لَمْ يَقُمِ

98. *Eğer o iki komşuya Allah'ın yardımı olmasaydı kurtulamazlardı. Ve dinin esasını korumak için O'nun inayeti olmasaydı din ayakta duramazdı.*

İki dosta mağara Allah'ın bir nimeti
Nasıl kurtulurlardı, olmasa inayeti
O'nun lutfuyla kaim dinin bu dirayeti
Görünürde sebep çok, sen gerçek sebebe bak
İki dostu koruyan aslında Cenâb-ı Hak

تَوَارَيَا بِجَنَاحِ اللَّهِ وَاسْتَتَرَا
وَمَنْ يَضُمُّ جَنَاحُ اللَّهِ لا يُضَمِ

99. *Onlar Allah'ın himayesine sığınıp saklanmışlardı. O'nun himayesinde bulunan zulme uğramaz.*

Hakk'ın himayesine sığınıp saklandılar
Alınması gereken her tedbiri aldılar
Bundan ötesini de Allah'a bıraktılar
O kerem sahibidir, sığınan mahrum kalmaz
O'nun himayesinde olan zulme uğramaz

BÛSÎRÎ'YE ÖYKÜNME

يَا أَحْمَدَ الخَيْرِ لِي جَاهٌ بِتَسْمِيَتِي
وَكَيْفَ لاَ يَتَسَامَى بِالرَّسُولِ سَمِي

100. *Ey iyilik timsali Ahmed! İsmimden dolayı benim bir değerim var. Peygamberle adaş olanın şânı yücelmez mi?*

Bir şanstır benim için Ahmed adını almak
Ne büyük bahtiyarlık seninle adaş olmak
Şiirlerimle sana övgülerde bulunmak
Mahmud da bağrı yanık bu yolun bir yolcusu
Adaşı peygamberin, olmak diler komşusu

المَادِحُونَ وَأَرْبَابُ الهَوَى تَبَعٌ
لِصَاحِبِ البُرْدَةِ الفَيْحَاءِ ذِي القَدَمِ

101. *Sana medhiye yazanlar ve âşıklar, bu konuda önemli yeri bulunan meşhur Kasîde-i Bürde şairini izlemektedir.*

Bürde'yi örnek bilir sana övgü yazanlar
Bûsirî'den feyz alır bağrı yanık ozanlar
Şânını yüceltmede bu okunan ezanlar
Getirdiğin aziz din ümidi insanlığın
Şarktan garba yayıldı ünü müslümanlığın

مَدِيحُهُ فِيكَ حُبٌّ خَالِصٌ وَهَوًى
وَصَادِقُ الحُبِّ يُمْلِي صَادِقَ الكَلِمِ

102. *Bûsırî'nin kasîdesinde terennüm ettiği sevgi ve aşk gayet içten ve samimidir. Zaten gerçek sevgi doğru ve samimi sözlerle ifade edilir.*

Samimidir Bûsırî aşkında, sevgisinde
Yaşadığı sürece onun gönlü hep sende
Şiʿriyle hizmetinde, o kapında bir bende
Samimiyet besbelli şiʿrinde, sanatında
Her dizesi bir inci anlayanın katında

أَللَّهُ يَشْهَدُ أَنِّي لاَ أُعَارِضُهُ

مَنْ ذَا يُعَارِضُ صَوْبَ العَارِضِ العَرِمِ

103. *Allah şahid ki, ben onunla yarışıyor değilim. Sele dönüşen sağnağa kim karşı durabilir?*

Kim onunla yarışır, kim karşı gelebilir?
Yok böyle bir niyetim, gerçeği Allah bilir
Benimki bir özenti, başka elden ne gelir
Sağnak yağmur altında kimse fazla kalamaz
O coşkun şair ile kimse yarış yapamaz

وَأَنَّمَا أَنَا بَعْضُ الغَابِطِينَ وَمَنْ

يَغْبِطْ وَلِيَّكَ لاَ يُذْمَمْ وَلاَ يُلَمِ

104. *Allah şahid ki, ben onunla yarışıyor değilim. Sele dönüşen sağnağa kim karşı durabilir?*

Ben şiir alanında ona öykünmekteyim
Kasîde konusunda onu izlemekteyim
Peygamber sevgisini ondan öğrenmekteyim
Yâ Rab senin dostuna, kınanır mı imrenen?
Resûlullah'a şair olmaya karar veren

هَذَا مَقَامٌ مِنَ الرَّحْمنِ مُقْتَبَسٌ
تَرْمِي مَهَابَتُهُ سَحْبَانَ بِالبَكَمِ

105. *Resûlullahın haiz olduğu makamı anlatmak ilâhî bir lütuftur. Onun azameti Sahbân'ı*[1] *bile dilsiz hale getirir.*

Kolay değil anlatmak nübüvvet makamını
İlahi bir lütuftur yazabilmek şânını
Bir bir dile getirmek o güzel ahlakını
Belagatıyla Sahbân anlatamaz, lâl olur
Onun söyledikleri yalnız arz-ı hâl olur

BİR BAŞKA DOLUNAY

البَدْرُ دُونَكَ فِي حُسْنٍ وَفِي شَرَفٍ
وَالبَحْرُ دُونَكَ فِي خَيْرٍ وَفِي كَرَمِ

106. *Güzellik ve şerefte dolunay, iyilik ve cömertlikte ise deniz sana nisbetle çok geride kalır.*

Görse dolunay seni mahcup olur utanır
Kendisini uzayda sönmüş bir yıldız sanır
Cömertliğin yanında denizler susuz kalır
Nutku tutulmuş şair, yazamaz artık gazel
Kemaline, hüsnüne yoktur âlemde bedel

1 Sahbân: Sahabe neslinden olan Sahbân, Beni Bâhile kabilesinden olup hitabet ve belağatıyla ün salmıştır.

شُمُّ الجِبَالِ إِذَا طَاوَلْتَهَا انْخَفَضَتْ
وَالأَنْجُمُ الزُّهْرُ مَا وَاسَمْتَهَا تَسِمِ

107. *Dağların zirvesi yüksekse de sana nisbetle aşağıda kalır. Parlak yıldız seninle yarışsa mağlup olur.*

Yaşadığı sürece şair hayal kurmakta
O hayal örgüsüyle hep seni anlatmakta
Görünce kemalini aczinden ağlamakta
Yanında yüce dağlar birer tepedir sanki
Zöhre yıldızı dahi bir kandildir inan ki

وَاللَّيْثُ دُونَكَ بَأْسًا عِنْدَ وَثْبَتِهِ
إِذَا مَشَيْتَ إِلَى شَاكِي السِّلاَحِ كَمِي

108. *Aslanın saldırdığı andaki gücü, senin gücün kadar olamaz. Sen silahlı düşmanın üzerine yürüdüğünde silahlanırsın.*

Saldırınca aslanın gücü ne kuvveti ne
Benzer mi hiç o senin şiddetli savletine
Bilenler hayran senin sabrına, sebatine
Tam silahlı düşmanın sen üstüne varınca
Kalır ayak altında sanarsın ki karınca

تَهْفُو إِلَيْكَ وَإِنْ أَدْمَيْتَ حَبَّتَهَا
فِي الحَرْبِ أَفْئِدَةُ الأَبْطَالِ وَالبُهَمِ

109. *Savaşta sen düşmanın yüreğini çatlatınca, yiğitler ve kahramanların gönlü çabucak sana meylederdi.*

Biter harem ayları, geçer günler saatlar
Seni gören düşmanın o ân yüreği çatlar
Kaçmasına yok imkân, işe yaramaz atlar
Bunu gören yiğitler derhal teslim olurdu
Gönülden inanarak kurtuluşu bulurdu

مَحَبَّةُ اللهِ أَلْقَاهَا وَهَيْبَتُهُ
عَلَى ابْنِ آمِنَةٍ فِي كُلِّ مُصْطَدَمِ

110. *Allah, her savaş meydanında Âmine'nin oğlu üzerinde sevgi ve azametini gösterdi.*

Her savaş meydanında Allah mahabbetini
Âmine'nin oğluna vermişti heybetini
Esirger mi Resûl'den avn ü inâyetini?
Bu yüzden savaşları zaferle sonuçlandı
O her teşebbüsünde iyi sonuç alandı

كأنَّ وَجْهَكَ تَحْتَ النَّقْعِ بَدْرُ دُجًى
يُضِيءُ مُلْتَثِمًا أَوْ غَيْرَ مُلْتَثِمِ

111. *Savaşta toza belense de sanarsın ki yüzün karanlık gecede bir dolunay. O sırada yüzünde poşu olsun veya olmasın, cemalin her yeri aydınlatır.*

Savaş hengâmesinde toza belense yüzün
Dolunaya engel yok, aydınlatır nur yüzün
Seninle farkı yoktur gece ile gündüzün
İster kullan poşunu istersen hiç kullanma
Aydınlatır cemalin her yeri, tasalanma

بَدْرٌ تَطَلَّعَ فِي بَدْرٍ فَغُرَّتُهُ
كَغُرَّةِ النَّصْرِ تَجْلُو دَاجِيَ الظُّلَمِ

112. *Dolunayın üzerine doğan bir dolunay… Onun parlaklığı zafer parlaklığı gibidir, zulmün karanlığını o aydınlatır.*

Dolunay aydınlatmış bir başka dolunayı
Allah Allah! Gördün mü sen hiç böyle olayı
Dolunayın yanında kim tanır hilal ayı?
Zulmün karanlığını giderip aydınlattı
Hak ve hakikat nedir, bizlere o anlattı

ذُكِرْتَ بِاليُتْمِ فِي القُرْآنِ تَكْرِمَةً
وَقِيمَةُ اللُّؤْلُؤِ المَكْنُونِ فِي اليُتُمِ

113. *Şânını yüceltmek için Kur'ân seni yetim diye anmakta. Öyledir, istiridye içindeki inciye değer kazandıran yetim (bir tek) oluşudur.*

Yüceltmek için Kur'ân sana yetim demekte
Hem yetim hem öksüzdün, bunu herkes bilmekte
Biricik inciye de "o bir yetim" denmekte
İstiridye içinde saklı yetim değilsin
Çıplak uyarıcısın, bunu insanlık bilsin

أَللهُ قَسَّمَ بَيْنَ النَّاسِ رِزْقَهُمُ
وَأَنْتَ خُيِّرْتَ فِي الأَرْزَاقِ وَالقِسَمِ

114. *Allah insanlar arasında rızkı taksim etti; fakat bu konudaki tercihi sana bıraktı*

İnsanların rızkını Allah'tır taksim eden
Yaşadığı sürece hayatı tanzim eden
Zengin, fakir, az ve çok, deme sakın bu neden
Sana bıraktı Rabbim bu konuda seçimi
Severek benimsedin fakîrâne geçimi

أَنْ قُلْتَ فِي الأَمْرِ «لا» أَوْ قُلْتَ فِيهِ «نَعَمْ»
فَخِيرَةُ اللهِ فِي «لا» مِنْكَ أَوْ «نَعَمِ»

115. *Bir şey hakkında evet veya hayır diye karar verecek olsan, bilesin ki Resûlullah'ın onunla ilgili evet veya hayır şeklindeki kararı seninkinden daha doğrudur.*

Bir şey hakkında bizim "evet", "hayır" dememiz
Hatalı olabilir indî karar vermemiz
O şeyi her yönüyle imkânsızdır bilmemiz
Öyleyse bakmalıyız Resûlullah ne diyor
Onun "evet" ve "hayrı" sonucu belirliyor

أَخُوكَ عِيسَى دَعَا مَيْتًا فَقَامَ لَهُ
وَأَنْتَ أَحْيَيْتَ أَجْيَالاً مِنَ الزَّمَمِ

116. *Kardeşin İsa ölüyü çağırınca dirilip kalktı, sen ise yaşayan ölü nesillere hayat verdin.*

Kardeşti sana İsa, tevhidi getirmişti
İlâhî bir mûcize, ölüyü diriltmişti
Yahudiler ne korkunç işkenceler etmişti
Sen ölü nesilleri diriltip hayat verdin
Kalıcı mûcizeyi insanlığa gösterdin

وَالجَهْلُ مَوْتٌ فَإِنْ أُوتِيتَ مُعْجِزَةً
فَابْعَثْ مِنَ الجَهْلِ أَوْ فَابْعَثْ مِنَ الرَّجَمِ

117. *Cehalet ölümdür, sana mûcize verildiyse, ister cehaleti kaldırarak (topluma) hayat ver, ister ölüyü dirilt fark etmez.*

Ölüyü dirilterek bir mûcize göstermek
İmanı gerektirir böyle hârika görmek
Bundan da önemlisi cehaleti gidermek
Ruhları dirilterek onun şirki yıkması
Mûcize değil midir hakça düzen kurması?

HIRİSTİYANLARIN İDDİASINA REDDİYE

قَالُوا غَزَوْتَ وَرُسلُ اللهِ مَا بُعِثُوا
لِقَتْلِ نَفْسٍ وَلاَ جَاؤَوا لِسَفْكِ دَمِ

118. *Sen savaş yaptın, Allah'ın elçileri adam öldürmek için gönderilmedi, onlar kan dökmek için gelmedi dediler.*

"Allah peygamberleri salmaz öldürsün diye
İnanmayan herkesin kanını döksün diye
Öyleyse bunca çetin yaptığın savaş niye?"
Bazı art niyetliler böyle iddâ ettiler
İslâm'ın etrafında hep şüphe ürettiler

جَهْلٌ وَتَضْلِيلُ أَحْلَامٍ وَسَفْسَطَةٌ
فَتَحْتَ بِالسَّيْفِ بَعْدَ الفَتْحِ بِالقَلَمِ

119. *Bu iddia bir cehalet, bir saptırma ve safsatadır. Oysa sen önce kalemle fethettin. (Son çare olarak) güç kullandın.*

Bu iddia cehalet, açık bir saptırmadır
Gerçeklerden habersiz hayali uydurmadır
Yaptığına bak hele, tamamen safsatadır
Oysa önce tebliğle uyardın, irşad ettin
Son çare, müşriklerin üzerlerine gittin

لَمَّا أَتَى لَكَ عَفْوًا كُلُّ ذِي حَسَبٍ
تَكَفَّلَ السَيْفُ بِالجُهَّالِ وَالعَمَمِ

120. *Soylu ve aklı başında herkes sana kolayca teslim oldu. Cahillerin ve umum halkın durumunu da kılıç üstlendi.*

Davetini ilk önce soylular kabullendi
Onları izleyenler hakka aklı erendi
İnatçı cahillerse direndikçe direndi
En son çare olarak kılıç devreye girdi
Hakka kafa tutanı o hizaya getirdi

وَالشَرُّ أَنْ تَلْقَهُ بِالخَيْرِ ضِقْتَ بِهِ
ذَرْعًا وَأَنْ تَلْقَهُ بِالشَرِّ يَنْحَسِمِ

121. *Kötülüğe iyilikle karşılık verirsen etki alanını daraltmış olursun. Eğer güçle karşılarsan kötülüğü sonlandırırsın.*

İyilik kötülüğü bitirmezse azaltır
Onun etki gücünü kısıtlar ve daraltır
Güçle karşılık vermek siler onu karartır
Kötülüğe kötülük her kişinin kârıdır
Kötülüğe iyilik er kişinin kârıdır

سَلِ الْمَسِيحِيَّةَ الغَرَّاءَ كَمْ شَرِبَتْ
بِالصَّابِ مِنْ شَهَوَاتِ الظَّالِمِ الغَلِمِ

122. *Sen bu durumu makul Hıristiyanlığa sor; kana susamış şirret zalimlerden ne işkenceler görmüş.*

Az mı çekti ilk dönem masum Hıristiyanlar
Yahudiydi İsa'ya o tuzağı kuranlar
Ne işkenceler gördü ona sevgi duyanlar
Makul hıristiyana sor ki onlar ne çekmiş
Bir dini yaymak için neler yapmak gerekmiş

طَرِيدَةُ الشِّركِ يُؤْذِيهَا وَيُوسِعُهَا
فِي كُلِّ حِينٍ قِتَالاً سَاطِعَ الحَدَمِ

123. *Şirki kaldırmak isteyenler, her zaman ağır işkenceyle ve can yakıcı savaşla karşılaşırlar.*

Her dönemde horlanır bâtıla karşı çıkan
Akla hayale gelmez işkencedir can yakan
Fakat görülmemiştir mücadeleden bıkan
Hiç kolay olmamıştır yayılması dinlerin
Kim ne yaparsa yapsın âkıbet müminlerin

لَوْلاَ حُمَاةٌ لَهَا هَبُّوا لِنُصْرَتِهَا
بِالسَّيْفِ مَا انْتَفَعَتْ بِالرِّفْقِ وَالرَّحَمِ

124. *Hıristiyanlığı himaye edenler silahla onun imdadına koşmasalardı gösterilen şefkat ve merhamet bir işe yaramazdı.*

Sevgiden çok insanlar kuvvete boyun eğer
Hıristiyanlar gücü kullanmasalar eğer
Yayılmazdı dinleri, kimse vermezdi değer
Ayrılınca tevhidden hurafeye daldılar
Şeriat olmayınca sevgiye sarıldılar

لَوْلاَ مَكَانٌ لِعِيسَى عِنْدَ مُرْسِلِهِ
وَحُرْمَةٌ وَجَبَتْ لِلرُّوحِ فِي الْقِدَمِ

125. *Eğer onu gönderenin nezdinde İsa'nın saygın bir değeri ve ezelde onun hürmeti gerektiren bir yeri olmasaydı (onu çarmıha gererlerdi).*

Olayların seyrinde bir bilinmez karar var
Takdîr-i ilâhîde hikmetsiz iş ne arar
Gönderenin nezdinde İsa'nın değeri var
O değer olmasaydı çarmıha gererlerdi
Böylece yahudiler murada ererlerdi

لَسُمِّرَ البَدَنُ الطُّهْرُ الشَّرِيفُ عَلَى
لَوْحَيْنِ لَمْ يَخْشَ مُؤْذِيهِ وَلَمْ يَجِمِ

126. *Hürmeti gerektiren mevkii olmasaydı, o tertemiz aziz beden iki tahta üzerine çivilenir, ona bu işkenceyi yapanlar da ne korkar ne çekinirdi.*

Ruhundan ikram edip onu bedenleştiren
Kendi himayesinde günbegün geliştiren
Vahyini göndererek onu azizleştiren
İşkence çekmesine hiç rıza gösterir mi?
Çarmıhta ölmesine acep izin verir mi?

جَلَّ المَسِيحُ وَذَاقَ الصَّلْبَ شَانِئُهُ
أَنَّ العِقَابَ بِقَدْرِ الذَّنْبِ وَالجُرُمِ

127. *"Onun aleyhindekiler onu çarmıha germe zevkini tatmıştır" şeklindeki iddiadan Hz. İsa beridir. Zira ceza ve günah suçla orantılı olmalıdır.*

Öfkeli Yahudiler bir araya geldiler
Vücudunu ortadan kaldıralım dediler
Ne öldürdüler onu ne de asabildiler
Düşmanlarına Allah bu zevki tattırmadı
O sevgili kulunu çarmıha astırtmadı

أَخُو النَّبِيِّ وَرُوحُ اللهِ فِي نُزُلٍ
فَوْقَ السَّمَاءِ وَدُونَ العَرْشِ مُحْتَرَمِ

128. *O, Resûlullah'ın kardeşi, Allah'ın nezdinden indirilen ruhudur. Kendisi dünya semasında ve arştan aşağı saygın bir makamdadır.*

İsa, Resûlullah'ın peygamber kardeşidir
Nebiler kurbiyette birbirinin eşidir
İsa beşerdir amma rûhânî bir kişidir
Rûhâniyetiyle o semaya yükselmişti
Aslına rücu etti, zaten ordan gelmişti

عَلَّمْتَهُمْ كُلَّ شَيْءٍ يَجْهَلُونَ بِهِ
حَتَّى القِتَالَ وَمَا فِيهِ مِنَ الذِّمَمِ

129. *Sen onlara bilmedikleri her şeyi, hatta savaşı ve savaş hukukunu da öğrettin.*

Hıristiyanlar senden öğrenmişti her şeyi
Her alanda hukuku koruyup gözetmeyi
Yapılan antlaşmadan kesinkes dönmemeyi
Onlar İslam'a olan borcunu bilmelidir
Uygarlık tarihinden bunu öğrenmelidir

دَعَوتَهُمْ لِجِهَادٍ فِيهِ سُؤْدُدُهُمْ
وَالحَرْبُ أُسُّ نِظَامِ الكَوْنِ وَالأُمَمِ

130. *Sen onları şan ve şereflerini yücelten bir cihada davet ettin. Zira dünyada ve milletler arasında düzen savaşla kurulur.*

Sen onları yücelten cihada davet ettin
Maddî rûhî kurtuluş yollarını öğrettin
Risalet görevini hakkıyla tamam ettin
Bir milleti yücelten gösterdiği azimdir
Cihad düzen kurucu, o bir dinamizmdir

لَوْلاَهُ لَمْ نَرَ لِلدَّوْلاَتِ فِي زَمَنٍ
مَا طَالَ مِنْ عُمُدٍ أَوْ قَرَّ مِنْ دُهُمِ

131. *Eğer cihad olmasaydı biz güven ve istikrar içinde uzun süre yaşayan devletler göremezdik.*

Olmasa cihad eğer ne din ne devlet olur
Ne güven ne istikrar ne de bir millet olur
Yetişmez kahramanlar, halk için zillet olur
Kötü ve kötülükle mücadeledir cihad
Ruhun arınmasında bir vasıtadır cihad

تِلْكَ الشَّـوَاهِدُ تَتْرَى كُلَّ آوِنَةٍ
فِي الأَعْصُرِ الغُرِّ لاَ فِي الأَعْصُرِ الدُّهُمِ

132. *Durumun böyle olduğuna karanlık asırlar değil, gelişmenin art arda devam ettiği parlak yüzyıllar tanıktır.*

İstersen eğer kanıt dön de bir maziye bak
Birbirini izleyen o asırlar ne parlak!..
Karanlık çağda zulüm yayılmıştır artarak
Cihad olmayan yerde gelişme mi olurmuş
Toplumlar cihad ile istikrara kavuşmuş

بِالأَمْسِ مَالَتْ عُرُوشٌ وَاعْتَلَتْ سُرُرٌ
لَوْلاَ القَذَائِفُ لَمْ تَثْلَمْ وَلَمْ تَصُمِ

133. *Dün nice saltanatlar yıkıldı ve niceleri kurulup yükseldi. Eğer bombalar olmasaydı surda gedik açılmaz ve harabeler olmazdı.*

Gidelim gel tarihe, görelim neler olmuş
Kimi tahtlar yıkılmış, kimileri kurulmuş
Dünya artık bu yükü taşımaktan yorulmuş
Bombalar yağmasaydı dikilmezdi gökdelen
Yok mu bu çılgınlığın üstesinden bir gelen?!

أَشْيَاعُ عِيسَى أَعَدُّوا كُلَّ قَاصِمَةٍ
وَلَمْ نُعِدَّ سِوَى حَالاَتِ مُنْقَصِمِ

134. *İsa'nın taraftarları her türlü yıkım ve felaketi hazırladılar. Biz onların yaptıkları yıkımı saymakla başa çıkamayız.*

İsa'nın bağlıları Firavn'u arattılar
Tarihleri boyunca katliamlar yaptılar
Barış, sevgi diyerek dünyayı aldattılar!
Bunlardan hesap soran bir dönem gelmez mi ki?
Mazlumun gözyaşını bir silen olmaz mı ki?

SAHABENİN FAZİLETİ

مَهْمَا دُعِيتَ أَلَى الهَيْجَاءِ قُمْتَ لَهَا
تَرْمِي بِأُسْدٍ وَيَرْمِي اللَّهُ بِالرُّجُمِ

135. *Sen savaşa zorlanınca hazırlanır, aslan gibi sahabelerle atışa geçerdiniz. Allah Teâla da (şeytan ruhlu) o düşmanı kovup uzaklaştırırdı.*

Zorlanınca savaşa derhal hazırlanırdın
Aslan sahabelerle üslerine varırdın
"Mahcup etme Allah'ım" diyerek yalvarırdın
Huzurundan şeytanı kovduğu gibi Allah
Kovardı düşmanları, sunardı size felah

عَلَى لِوَائِكَ مِنْهُمْ كُلُّ مُنْتَقِمٍ
لِلَّهِ مُسْتَقْتِلٍ فِي اللَّهِ مُعْتَزِمِ

136. *Senin sancağının altında toplanan o sahabeden, Allah için intikam almak isteyenlerin hepsi, büyük bir azimle Allah yolunda ölüme koşanlardı.*

Sancağının altında bir araya gelenler
Allah için düşmandan intikam almak diler
Andıkça şehadeti ashabın yüzü güler
Düğüne gider gibi giderlerdi savaşa
Var mı öyle bir ordu, çıksın bunlarla başa

مُسَبِّحٍ لِلِقَاءِ اللَّهِ مُضْطَرِمٍ
شَوقًا عَلَى سَابِحٍ كَالبَرْقِ مُضْطَرِمِ

137. *Onlar, dilde tesbih, Allah'a kavuşmak şevkiyle tutuşup yanan ve yıldırım hızıyla koşan atlar üstünde savaşırlardı.*

Onlardı bu uğurda her güçlüğe dayanan
Şehadet arzusuyla her an tutuşup yanan
Onlardı Rablerini tesbih, tekbirle anan
At üstünde düşmana müthiş akın ederdi
O sahabeler nesli gerçek eroğlu erdi

لَوْ صَادَفَ الدَّهْرَ يَبْغِي نَقْلَةً فَرَمَى
بِعَزْمِهِ فِي رِحَالِ الدَّهْرِ لَمْ يَرِمِ

138. *Sahabe, göçüp gitmekte olan zaman kervanına rastlayıp azimle ona karşı koysa, hiçbir yere kıpırdayamaz.*

Devr-i Âdem'den beri sürüp giden şu zaman
Devam eder yoluna, sanarsın ki bir kervan
Şayet sahâbe ona "Dur, gitme" dese, o an
İmkanı yok bir yere adım dahi atamaz
Yürüyüp gitmek nerde, parmak kıpırdatamaz

بِيضٌ مَفَالِيلُ مِنْ فِعْلِ الحُرُوبِ بِهِمْ
مِنْ أَسْيُفِ اللَّهِ لاَ الهِنْدِيَّةُ الخُذُم

139. *Onlar, Hint yapımı keskin kılıç değil, Allah'ın kılıçlarından beyaz ve savaşın etkisiyle gedikler açılmış bir kılıçtır.*

Sahabe Hint yapımı kılıçlara benzemez
O Allah'ın kılıcı, işine akıl ermez
Girdiği savaşlarda düşmana aman vermez
Kılıçlarının ağzı olmuştu gedik gedik
Düşmanın vücuduysa kalmıştı delik deşik

كَمْ فِي التُرَابِ إِذَا فَتَّشْتَ عَنْ رَجُلٍ
مَنْ مَاتَ بِالعَهْدِ أَوْ مَنْ مَاتَ بِالقَسَمِ

140. *Allah'a verdiği sözü veya yeminini yerine getirmek için ölenleri araştırırsan, nice yiğitler toprak altındadır.*

Ahde bağlı kalarak ölenleri araştır
Yeminini yerine getireni soruştur
Ne yiğitler görürsün toprağı bir karıştır
Sözün ne olduğunu ancak sahabe anlar
Bu yüzden topraktadır bir nice kahramanlar

لَوْلاَ مَوَاهِبُ فِي بَعْضِ الأَنَامِ لَمَا
تَفاوَتَ النَّاسُ فِي الأَقْدَارِ وَالقِيَمِ

141. *Bazı kimselere özel ilâhî lütuf olmasaydı, kaderde ve değerde insanlar arasında bir fark kalmazdı.*

Şayet ilâhî lütuf ermese kimisine
Ayak basamazlardı kemal mertebesine
Yiğitlik, kahramanlık sünepenin nesine
İnsanlar arasında değer farkı kalmazdı
Sıradanlığa insan asla razı olmazdı

ŞERİATIN DEĞERİ

شَرِيعَةٌ لَكَ فَجَّرْتَ العُقُولَ بِهَا
عَنْ زَاخِرٍ بِصُنُوفِ العِلْمِ مُلْتَطِمِ

142. *Öyle bir şeriatın var ki, onun sayesinde çeşitli ilimler alanında dalgalı denizler gibi akılları coşturdun.*

İlâhî bir kaynaktan gelen bu şeriatın
Bilgeleri mat eden o evrensel hikmetin
O tükenmez hazine yolundaki ümmetin
Dalgalı deniz gibi akılları coşturur
Sevdalı gönülleri aşkınla buluşturur

يَلُوحُ حَوْلَ سَنَا التَّوْحِيدِ جَوْهَرُهَا
كَالْحَلْيِ لِلسَّيْفِ أَوْ كَالْوَشْيِ لِلْعَلَمِ

143. *O şeriatın cevheri, tevhid şimşeği çevresinde kılıçtaki süs ve bayraktaki nakış gibi parlamaktadır*

Şeriatın cevheri şimşektir, aydınlatır
Tevhid akidesinin özünü hatırlatır
Düşünmeye sevk eder, zihinleri parlatır
Sanki kılıcın süsü ve bayrağın nakışı
Kendine hayran eder nice derin bakışı

غَرَّاءُ حَامَتْ عَلَيْهَا أَنْفُسٌ وَنُهًى
وَمَنْ يَجِدْ سَلْسَلاً مِنْ حِكْمَةٍ يَحُمِ

144. *O şeriat parlaktır, nice nefisler, akıllar ona taliptir. Zira hikmet sahibini bulan ona sahip olmak ister.*

Yeni açmış gül gibi o şeriat parlaktır
Onun teklif ettiği düzende her şey haktır
Bu gerçeği bilmeyen, anlamayan ahmaktır
Ruh ve akıl sadece onunla tatmin olur
O hikmet sebilinden içenler huzur bulur

نُورُ السَّبِيلِ يُسَاسُ العَالَمُونَ بِهَا
تَكَفَّلَتْ بِشَبَابِ الدَّهْرِ وَالهَرَمِ

145. *Yolun aydınlığı herkesi ona doğru sevk eder. O, her çağda insanlığın esenliğini üstlenmiştir.*

Kefilidir şeriat halkın güvenliğinin
Dünya ve âhirette onun esenliğinin
Kaynağıdır her çağda müslüman benliğinin
Yolunun aydınlığı cezbetmekte herkesi
Kurtuluş çağrısıdır İslam'ın o gür sesi

يَجْرِي الزَّمَانُ وَأَحْكَامُ الزَّمَانِ عَلَى
حُكْمٍ لَهَا نَافِذٍ فِي الخَلْقِ مُرْتَسِمِ

146. *Zaman akıp gidiyor, bu süreçte gelişen olaylar karşısında toplumda geçerli ve yerleşik olan bir yargı uygulanır.*

Akıp gitmekte zaman, bu akış önlenemez
Gelişen olayların bir türlü sonu gelmez
Farklı yorumlarınsa önüne geçilemez
Bir hukuk sisteminde bunlar sorun yaratmaz
İlke sağlam olunca başka çözüm aratmaz

لَمَّا اِعْتَلَتْ دَوْلَةُ الأَسْلاَمِ وَاتَّسَعَتْ
مَشَتْ مَمَالِكُهُ فِي نُورِهَا التَّمِمِ

147. *İslam devleti gelişip genişleyince, yöneticiler şeriatın o mükemmel aydınlığında hareket etmişlerdi.*

İslam kısa zamanda gelişip genişledi
Yönetenler elinde hukuk düzgün işledi
Fakihler sorunları dantel gibi işledi
Elbet kolay değildi ilm-i fıkhın tedvini
Hukuk temeli üzre yükseldi İslam dini

وَعَلَّمَتْ أُمَّةً بِالقَفْرِ نَازِلَةً
رَعْيَ القَيَاصِرِ بَعْدَ الشَّاءِ وَالنَعَمِ

148. *O şeriat, çölde yaşayan bir millete koyun ve deve çobanlığından sonra kralları gütmeyi de öğretti.*

Bu dinin sayesinde çölde yaşayan millet
Başarmıştı kurmayı kızgın sahrada devlet
Bir devlet ki temeli özgürlük ve adalet
Deve çobanıydılar, öğretti yönetmeyi
Kisra ve kayserleri adaletle gütmeyi

كَمْ شَيَّدَ المُصْلِحُونَ العَامِلُونَ بِهَا
فِي الشَّرْقِ وَالغَرْبِ مُلْكًا بَاذِخَ العِظَمِ

149. *Şeriatı uygulayan ıslahatçılar doğuda ve batıda nice büyük devlet kurdular.*

Az görülür tarihte böyle soylu bir millet
Hem doğu hem batıda kurmuş olduğu devlet
Çağlar boyu İslam'a eylemişlerdi hizmet
İslam medeniyeti bu sayede yükseldi
İlim ve düşüncede emsalsiz hale geldi

لِلعِلْمِ وَالعَدْلِ وَالتَّمْدِينِ مَا عَزَمُوا
مِنَ الأُمُورِ وَمَا شَدُّوا مِنَ الحُزُمِ

150. *Onlar ilim, adalet ve şehircilik alanlarında ne müthiş azim ve ne yaman ciddiyet gösterdiler.*

Yaymak için İslam'ı Çin'e kadar vardılar
İlme ulaşmak için hep seferber oldular
Gittikleri her yerde ne şehirler kurdular…
Onların gösterdiği ciddiyetti, sebattı
Başarıyı sağlayan düzenli çalışmaktı

سُرْعَانَ مَا فَتَحُوا الدُّنْيَا لِمِلَّتِهِمْ
وَأَنْهَلوا النَّاسَ مِنْ سَلْسَالِها الشَّبِمِ

151. *Onlar, dinleri uğruna kısa zamanda dünyayı fethettiler. Onun soğuk sebilinden insanlara sundular.*

O coşkun imanları âdeta bir volkandı
Her nefer şâha kalkmış sanarsın küheylandı
Çok kısa bir zamanda Endülüs'e dayandı
Amaçları İslam'ı tüm dünyaya yaymaktı
Onun adaletini âleme duyurmaktı

سَارُوا عَلَيْهَا هُدَاةَ النَّاسِ فَهْيَ بِهِمْ
أَلَى الفَلَاحِ طَرِيقٌ وَاضِحُ العِظَمِ

152. *İnsanlara yol gösterenler, dinin gereklerini bizzat uyguladılar. Din, onların sayesinde kurtuluşa giden büyük bir cadde haline geldi.*

Dini yayan, yaşayan bizzat o öncülerdi
Sonraki nesillere pek güzel örneklerdi
Onların elinde din evrensel hale geldi
Bize gösterdikleri ne makam ne maddedir
Şeriat kurtuluşa götüren bir caddedir

لاَ يَهْدِمُ الدَّهْرُ رُكْنًا شَادَ عَدْلُهُمُ
وَحَائِطُ البَغْيِ أَنْ تَلْمَسْهُ يَنْهَدِمِ

153. *Onların diktiği adalet âbidesini zaman aşındırıp yıkamaz. Azgınların suru ise dokunsan yıkılır.*

Etkili her silahtan adaletin pençesi
Mazlumlara sığınak, haklının güvencesi
Mutluluktan ağlıyor görürsün bir nicesi
Adalet âbidesi dünya durdukça kalır
Zalimlerin surları dokununca yıkılır

نَالُوا السَّعَادَةَ فِي الدَّارَيْنِ وَاجْتَمَعُوا
عَلَى عَمِيمٍ مِنَ الرِضْوَانِ مُقْتَسَمِ

154. *Onlar iki dünyada da mutluluğa ermiş ve umumî olan ilâhî rızadan pay almak üzere toplanmışlardır.*

Yolunda olanlara her zaman Allah yardır
İki dünyada onlar mutlu ve bahtiyardır
Boldur Allah'ın lutfu, herkesin payı vardır
Cimrilikten münezzeh o şânı yüce Allah
Gel kesme ümidini, bizim içindir felah

دَعْ عَنْكَ رَومَا وَآثِينَا وَمَا حَوَتَا
كُلُّ اليَوَاقِيتِ فِي بَغْدَادَ وَالتُّوَمِ

155. *Roma, Atina ve onların egemenliğindeki yerlerden vazgeç; yakut ve inci hepsi Bağdat'ta.*

Hani eski dünyanın Atina'sı, Roma'sı
İnsanlığın mitosla kirlenmiş hafızası
Önleyememiş bunu filozofun dehâsı
Tarihin akışını gör Dicle'de Fırat'ta
Madde mana adına ne ararsan Bağdat'ta

وَخَلِّ كِسْرَى وَأَيوَانًا يَدِلُّ بِهِ
هَوَى عَلَى أَثَرِ النِّيرَانِ وَالأُيُمِ

156. *Kisrâ'yı, mecûsiliğin ateş ve dumanının izlerini yansıtan sütunlu sarayını sen boş ver.*

Sâsâni Devleti'nin muhteşem sarayları
Halkın sırtında yüktü ordu ve alayları
Görürsen izlerini, anlarsın olayları
Mecûsilik yansımış sarayın eyvanına
Halkını saptıranın yuh olsun irfanına

وَاتْرُكْ رَعْمَسِيسَ أَنَّ الْمُلْكَ مَظْهَرُهُ

فِي نَهْضَةِ العَدْلِ لاَ فِي نَهْضَةِ الهَرَمِ

157. *Bırak sen Ramses'i, devletin gücünü gösteren yüksek ehramlar değil, yüceltilen adalettir.*

Olmamalı ehramlar devletin güç simgesi
Adalet asıl güçtür, uygarlık göstergesi
Zalim bir firavundur; bırak sen şu Ramses'i
Ehramlara gömülmek sağlamaz ebediyet
Hani nerde adalet, nerde kaldı hürriyet?

دَارُ الشَّرَائِعِ رَومَا كُلَّمَا ذُكِرَتْ

دَارُ السَّلاَمِ لَهَا أَلْقَتْ يَدَ السَّلَمِ

158. *Roma kanunlar ülkesi, fakat Bağdat'ın adı her anıldığında o, teslim bayrağını çeker.*

Kanunlarla anılır tarihte Roma adı
O paganist toplumdan nâm ü nişan kalmadı
Barbarların önünde yıkımdan kurtulmadı
Mukayese yaparsan aralarında eğer
Bağdat'a karşı Roma teslim bayrağı çeker

مَا ضَارَعَتْهَا بَيَانًا عِنْدَ مُلْتَأَمٍ
وَلاَ حَكَتْهَا قَضَاءً عِنْدَ مُخْتَصَمِ

159. *Toplum nezdinde Roma, belagatta ve hukuki uygulamada Bağdat'a benzemez.*

Toplum nezdinde Roma Bağdat ile benzeşmez
Hukuki icraat da birbirine denk düşmez
Edebiyatta Roma Bağdat'la boy ölçüşmez
Biri vahiy toplumu, diğeri ise pagan
Aralarında nasıl benzerlik kurar insan?

İSLAM HALİFELERİNİN BAŞARILARI

وَلاَ احْتَوَتْ فِي طِرَازٍ مِنْ قَيَاصِرِهَا
عَلَى رَشِيدٍ وَمَأْمُونٍ وَمُعْتَصِمِ

160. *Kayserlerin yönetim tarzı Harun Reşîd'in, Me'mun ve Muʿtasım'ınki ile örtüşmez ve onları kuşatamaz.*

Roma despotizminden ne halk ne bilge memnun
Nerede o Neronlar, nerde halife Me'mun
Harun Reşid, Muʿtasım; Neron ise bir mecnûn
Onların yönetimi İslam'ın altın çağı
O dönemin Bağdat'ı ilim irfan yatağı

مَنِ الَّذِينَ إِذَا سَارَتْ كَتَائِبُهُمْ
تَصَرَّفُوا بِحُدُودِ الأَرْضِ وَالتُّخَمِ

161. *Onların orduları harekete geçtiği zaman hudut boylarında kimler kalabilir ki…*

Geçince harekete halifenin ordusu
Hudut boylarını da sarar ölüm korkusu
Bu muhteşem orduya kuramaz kimse pusu
Başlayınca hücuma yeri göğü inletir
Yükselen tekbir sesi düşmanları titretir

وَيَجْلِسُونَ إِلَى عِلْمٍ وَمَعْرِفَةٍ
فَلاَ يُدَانُونَ فِي عَقْلٍ وَلاَ فَهَمِ

162. *O halifeler düzenledikleri ilim irfan meclisine katıldıkları için akılda ve anlayışta kimse onlarla boy ölçüşemez.*

Ulema meclisiydi sarayı halifenin
Hâmisiydi halife edip ve şairlerin
Tıp ilminde, hikmette temâyüz edenlerin
Onların değerini herkes takdir edemez
Yüksek idrâkleriyle kimse boy ölçüşemez

يُطَأْطِئُ العُلَماءُ الهَامَ إنْ نَبَسُوا
مِنْ هَيْبَةِ العِلْمِ لاَ مِنْ هَيْبَةِ الحُكُمِ

163. *O mecliste ulema konuşur, en önemli meseleler üzerinde durur ve onlara baş eğerdi. Bu durum halifeye değil, ilme duydukları saygıdan ileri geliyordu.*

O mecliste ulema konuşup tartışırdı
Neyse en doğru görüş birlikte paylaşırdı
İlmin ağırlığını, onurunu taşırdı
Onlar sadece ilme, hakka boyun eğerdi
Hakkın hatırı büyük emîrinkinden derdi

وَيُمْطَرُونَ فَمَا بِالأَرْضِ مِنْ مَحَلٍ
وَلاَ بِمَنْ بَاتَ فَوْقَ الأَرْضِ مِنْ عُدُمِ

164. *Halifeler, kurak bölgelere ve yoksulluktan aç olarak yatağa girenlerin üzerine yardım yağdırırlardı.*

Yoksullar üzerine yardım olup yağdılar
Karanlıklar üstüne güneş gibi doğdular
Halifeler ülkeden sefaleti kovdular
Amaçları hiç kimse aç ve açık kalmasın
Hakkı olmayan şeye kimse el uzatmasın

خَلاَئِفُ اللهِ جَلَّوا عَنْ مُوَازَنَةٍ
فَلاَ تَقِيسَنَّ أَمْلاَكَ الوَرَى بِهِمِ

165. *Allah'ın halifeleri başkasıyla bir tutulmaktan uzaktır. Sakın sen onları başka hükümdarla kıyaslama.*

Bir başkadır İslam'ın yönetim anlayışı
Hakkı hâkim kılmaktır halifenin ilk işi
Sonra ehil olana vermek gerek her işi
Gel sen halifeleri kimseyle kıyaslama
Kıyaslayan olursa onu ciddiye alma

DÖRT BÜYÜK HALİFE

مَنْ فِي البَرِيَّةِ كَالْفَارُوقِ مَعْدِلَةً
وَكَابْنِ عَبْدِ العَزِيزِ الخَاشِعِ الحَشِمِ

166. *Hani insanlar arasında adalet konusunda Hz. Ömer gibisi, Ömer bin Abdülaziz gibi huşu ve haya sahibi âdil bir devlet adamı hani nerede?*

Adalet konusunda var mı Ömer gibisi
Titremekte elinde adalet terazisi
Ömer bin Abdülaziz Ömer'in ikincisi
İnsanlık öyleleri yine görür mü, bilmem
Öyle âdil bir düzen acep gelir mi, bilmem

وكالإمام إذَا مَا فَضَّ مُزْدَحَمًا

بِمَدْمَعٍ فِي مَآقِي القَوْمِ مُزْدَحِمِ

167. *Halkın başı sıkıntıya girdiğinde onların sorununu çözecek İmam Ali gibisi nerde!..*

Başı sıkışan herkes Ali nerede derdi
Çekinmeden halini Ali'ye arz ederdi
O bir bilge kişiydi, çabucak hallederdi
Şu deyim halk dilinde sanki dönmüştü virde
"Sorun önemli amma, çözecek Ali nerede?"

الزَّاخِرُ العَذْبُ فِي عِلْمٍ وَفِي أَدَبٍ

وَالنَّاصِرُ النَّدْبُ فِي حَرْبٍ وَفِي سَلَمِ

168. *O, ilim ve belagatta coşkun bir derya; savaşta ve barışta çabucak başarıya ulaşan bir zat idi.*

Ali büyük şahsiyet, o bir eroğlu erdi
En müşkil sorunları hakîmâne çözerdi
Görünce düşman onu hayatından bezerdi
İlimde, belagatta coşkun bir derya Ali
O hem aslan yürekli, hem de bir mâna Ali

أَو كَابْنِ عَفَّانَ وَالقُرْآنُ فِي يَدِهِ
يَحْنُو عَلَيْهِ كَمَا تَحْنُو عَلَى الفُطُمِ

169. *Veya Hz. Osman, elindeki Kur'ân'ı yazmayı, sütten yeni kesilen çocuğun emme arzusu gibi arzulardı.*

Kur'ân'ı âyet âyet yazdı Hazret-i Osman
Sûrelerin düzeni ona edildi ihsan
Medyundur ona ümmet, medyundur ona insan
Sütten kesilen çocuk nasıl sever emmeyi
Çok sevmişti Kur'ân'a son şeklini vermeyi

وَيَجْمَعُ الْآيَ تَرْتِيبًا وَيَنْظِمُهَا
عِقْدًا بِجِيدِ اللَّيَالِي غَيْرَ مُنْفَصِمِ

170. *O, âyetleri toplayıp sıralamış, kopmasın diye onları gecelerin boynuna gerdanlık yapmış.*

Âyet ve sûreleri derleyip düzenlemiş
Kopup gitmesin diye yazı ipine dizmiş
Gecelerin boynuna onu gerdanlık etmiş
İnciye benzetemem, o bir başka gerdanlık
Çağlar üstü bir değer, muhtaç ona insanlık

جُرْحَانِ فِي كَبِدِ الأَسْلاَمِ مَا الْتَأَمَا
جُرْحُ الشَّهِيدِ وَجُرْحٌ بِالْكِتَابِ دَمِي

171. *İslam'ın yüreğinde kapanmayan iki yara var; biri Kerbela şehidinin, diğeri, üzerine kan sıçrayan Kitab'ın yarası*[1].

Osman'la Hüseyin'in o kanayan yarası
Bizim tarihimizde işlenen yüz karası
Yarayı kaşıyanlar bugünün maskarası
Cinayetler kalsa da zamanın gerisinde
Kapanmaz iki yara İslam'ın bünyesinde

وَمَا بَلاَءُ أَبِي بَكْرٍ بِمُتَّهَمٍ
بَعْدَ الجَلاَئِلِ فِي الأَفْعَالِ وَالخِدَمِ

172. *O önemli olaylardan sonra anlaşılmıştır ki, Ebû Bekir'in karşılaştığı sıkıntı ve yaptığı hizmetler küçümsenecek türden değildir.*

İrtidat olayında Ebu Bekir dik durdu
Aldığı önlemlerle isyanları durdurdu
Sarsılan otorite tam yerine oturdu
Bu sınavda başarı göstermeseydi şayet
Kurulduğu dönemde yıkılırdı bu devlet

1 Kitab'ın yarası: Kur'ân okurken şehid edilen Hz. Osman'ın kanının Kur'ân'a sıçraması olayına işaret edilmektedir.

بِالحَزْمِ وَالعَزْمِ حَاطَ الدِّينَ فِي مِحَنٍ
أَضَلَّتِ الحِلْمَ مِنْ كَهْلٍ وَمُحْتَلِمِ

173. *Yaşlı ve genç herkes paniklediği bir sırada o, temkin ve kararlılıkla dini korudu.*

Her yerde münafıklar fitneyi körükledi
Her yaştan müslümanlar o anda panikledi
O büyük halifenin kararını bekledi
Kurduğu birliklerle âsileri susturdu
Böylece Ebû Bekir aziz dini korudu

وَحِدْنَ بِالرَّاشِدِ الفَارُوقِ عَنْ رُشْدٍ
فِي المَوْتِ وَهْوَ يَقِينٌ غَيْرُ مُنْبَهِمِ

174. *Dosdoğru Yolda bulunan Hz. Ömer, Efendimizin ölümü esnasında yoldan sapmıştı. Hâlbuki o, ölümden kurtuluş olmadığını yakinen biliyordu.*

Resûl'ün vefat günü, o ne acı bir gündü
Duyunca bunu Ömer o an çılgına döndü
Dediler ki İslam'ın artık güneşi söndü
Ebû Bekir haykırdı: Allah bâki, ölümsüz
Senin bu taşkınlığın hem yersiz hem lüzumsuz

يُجَادِلُ القَوْمَ مُسْتَلًّا مُهَنَّدَهُ
فِي أَعْظَمِ الرُّسْلِ قَدْرًا كَيْفَ لَمْ يَدُمِ

175. *O, değeri çok büyük Peygamberin uğruna müşriklere meydan okuyor ve kılıcıyla mücadele ediyordu. Peki, bu durum niye devam etmedi, Resûlullah neden öldü?*

O, İslam'a, Resûl'e kendini adamıştı
Müşrikler karşısında ön safta savaşmıştı
Çıkan engelleri hep başarıyla aşmıştı
Öyleyse Resûlullah nasıl ölebilirdi?
Acı haberi ona kimler verebilirdi?

لا تَعْذُلُوهُ إِذَا طَافَ الذُّهُولُ بِهِ
مَاتَ الحَبِيبُ فَضَلَّ الصَّبُّ عَنْ رَغَمِ

176. *Siz bu sürçmeden ötürü Ömer'i kınamayın; zira sevgilisi vefat etmiş, âşık mâşukunu yitirmişti.*

Bazıları hayatı gayet temkinli yaşar
Ne de olsa insandır, gün gelir o da şaşar
Ömer gibi bir anda sürçüp hataya düşer
Mâşukunu yitiren âşık döner şaşkına
Kınamayın ne olur onu Allah aşkına

DUÂ VE NİYAZ

يَا رَبِّ صَلِّ وَسَلِّمِ مَا أَرَدْتَ عَلَى
نَزِيلِ عَرْشِكَ خَيْرِ الرُّسُلِ كُلِّهِمِ

177. *Yâ Rabbi, bütün peygamberlerin en hayırlısı ve senin arşının konuğuna dilediğin gibi salat eyle, selam et.*

Sevgili Resûl'üne son vahyini indirdin
Lutfedip âlemlere rahmet diye gönderdin
Ona salat etmeyi âyetinle bildirdin
Davet ettin mirâca, ağırladın kulunu
Müminlere gösterdin yücelmenin yolunu

مُحْيِ اللَّيَالِي صَلاَةً لاَ يُقَطِّعُهَا
إِلاَّ بِدَمْعٍ مِنَ الأَشْفَاقِ مُنْسَجِمِ

178. *O, geceleri namaz kılarak ihya ederdi. Ancak, Allah korkusundan akıttığı sicim gibi yaş sebebiyle namaza ara verirdi.*

O, ıssız gecelerde ruhunu dinlendirir
Hakk'ın huzurundayken haşyet içinde erir
Gözyaşı sel olunca namaza ara verir
O doyumsuz huzura namazda eriyordu
Bir başkaydı secdesi, âdeta eriyordu

مُسَبِّحًا لَكَ جُنحَ اللَّيْلِ مُحْتَمِلاً
ضُرًّا مِنَ السُّهْدِ أَوْ ضُرًّا مِنَ الوَرَمِ

179. *Gece karanlığında seni tesbih eden o Resûl, yorgunluğun ve şişen ayakların verdiği acıya tahammül ederdi.*

Gece karanlığında seni tesbih etmekte
Zâtını takdis edip şânını yüceltmekte
Nedir kulluk, böylece o bize öğretmekte
Fazla namaz kılmaktan bazen bîtâb düşerdi
Kıyamda çok kalmaktan ayakları şişerdi

رَضِيَّةٌ نَفسُهُ لاَ تَشْتَكِي سَأَمًا
وَمَا مَعَ الحُبِّ إِنْ أَخْلَصْتَ مِنْ سَأَمِ

180. *Kendisi bu durumdan memnundu, bıkıp usanmak gibi bir sıkıntısı yoktu. Zaten sevgi ihlasla birleşince bıkma olmaz.*

Bu halden memnundu o, bıkma yok, usanma yok
İbadetin verdiği huzura denk huzur yok
Namazda bulmuştu o, haz ve huzuru en çok
Severek yapılırsa ibadetten bıkılmaz
Böylelerin namazı asla kazaya kalmaz

وَصَلِّ رَبِّي عَلَى آلٍ لَهُ نُخَبٍ
جَعَلْتَ فِيهِم لِوَاءَ البَيْتِ وَالحَرَمِ

181. *Yâ Rabbi, onun seçkin ehlibeytine sen rahmet eyle. O evin ve haremin sancağını sen onlara verdin.*

Rahmetinle şâd eyle yâ Rabbi ehlibeyti
Onlar Resûlullah'ın en aziz emaneti
Ehlibeyte muhabbet Habibinin sünneti
O mübarek hânenin ve haremin sancağı
Onların elindedir Peygamberin bayrağı

بِيضُ الوُجُوهِ وَوَجْهُ الدَّهْرِ ذُو حَلَكٍ
شُمُّ الأُنُوفِ وَأَنْفُ الحَادِثَاتِ حَمِي

182. *Zamânenin yüzü simsiyah ve olayların gidişi çok karışıksa da onların yüzü apak ve onurları çok yüksekti.*

Olaylar ehlibeyti tehlikelere sürdü
Nice zahmetler çekti, ne kara günler gördü
Asla taviz vermeden sünnet üzre yürüdü
Zamanın yüzü siyah, onlarınki apaktı
Onurları çok yüksek, zaliminki alçaktı

وَأَهْدِ خَيْرَ صَلاَةٍ مِنْكَ أَرْبَعَةً
فِي الصَّحْبِ صُحْبَتُهُمْ مَرْعِيَّةُ الحُرَمِ

183. *Yâ Rabbi, dört büyük sahabeye de rahmetini bolca lutfeyle. Onların Hz. Peygamberle olan dostluğu saygıyı gerektiren bir dostluktu.*

Resûlullah'ın dostu, en seçkin sahabesi
Bu dinin uluları, saygıya değer hepsi
Kaynağından su taşır, hepsi rahmet çeşmesi
Rahmet eyle Allah'ım sen o büyük dört zâta
Onların sayesinde erdi İslam rahata

الرَّاكِبِينَ إِذَا نَادَى النَّبِيُّ بِهِمْ
مَا هَالَ مِنْ جَلَلٍ وَاشْتَدَّ مِنْ عَمَمِ

184. *Resûlullah onları cihada çağırdığında, büyük tehlike ve yaygın şiddet karşısında onlar daima hazır durumdaydılar.*

Resûlullah cihada çağırınca onları
O an lebbeyk diyerek görürsün koşanları
Kimse düşünmez artık geride kalanları
Onlar hazır bir asker, emir beklemektedir
Tehlike karşısında daima tetiktedir

الصَّابِرِينَ وَنَفْسُ الْأَرْضِ وَاجِفَةٌ
الضَّاحِكِينَ إِلَى الأَخْطَارِ وَالقُحَمِ

185. *Savaşın dehşetinden yer bile titrerken, onlar sabredip direnirler ve tehlikeler karşısında gülüp geçerler.*

Gör ki savaş meydanı titrer tekbir sesinden
Kılıç şakırtısından ve at kişnemesinden
Sahabede eser yok ölüm endişesinden
Tehlike karşısında onlar gülüp geçerler
Gerekirse şehadet şerbetini içerler

يَا رَبِّ هَبَّتْ شُعُوبٌ مِنْ مَنِيَّتِهَا
وَاسْتَيْقَظَتْ أُمَمٌ مِنْ رَقْدَةِ العَدَمِ

186. *Yâ Rabbi, nice halklar ölüm uykusundan uyandı; nice milletler gaflet içinde yok olmaktan kurtuldu.*

Sahabe güçlüklere ölümüne dayandı
O ne müthiş tevekkül, o ne büyük imandı
Onların gayretiyle nice halklar uyandı
Tevhid hakikatını cihana haykırdılar
Çok kısa bir sürede sonucunu aldılar

سَعْدٌ وَنَحْسٌ وَمُلْكٌ أَنْتَ مَالِكُهُ
تُدِيلُ مِنْ نِعَمٍ فِيهِ وَمِنْ نِقَمِ

187. *Yâ Rab, mülkün sahibi sensin. Uğur, uğursuzluk, nimet ve mahrumiyet hepsi senin tasarrufundadır.*

Mülk senindir Allah'ım, nimet ve mahrumiyet
Uğur ve uğursuzluk hepsi senden, nihayet
Eğer sen dilemesen kim ederdi hidayet
Mülkünde ortağın yok, bu gerçeğe inandık
O vahdet sebilinden şükür içerek kandık

رَأَى قَضَاؤُكَ فِينَا رَأْيَ حِكْمَتِهِ
أَكْرِمْ بِوَجْهِكَ مِنْ قَاضٍ وَمُنْتَقِمِ

188. *Senin hakkımızdaki hükmün, hükmü verenin hikmetine uygundur. O yüce zâtın hürmetine kötüler karşısında iyi hükmedene ikram eyle.*

Hakkımızdaki hükmün uygundur hikmetine
Sen kerem sahibisin, doymayız nimetine
Yâ Rab, ulûhiyetin ve zâtın hürmetine
Kötüler karşısında iyi hüküm verene
İkram eyle Allah'ım işi doğru görene

فَالْطُفْ لأَجْلِ رَسُولِ الْعَالَمِينَ بِنَا
وَلاَ تَزِدْ قَوْمَهُ خَسْفًا وَلاَ تُسِمِ

189. *Âlemlerin Resûl'ü hürmetine bizlere lutfeyle. Onun ümmetinin yükünü artırma ve güçlüklerle karşılaştırma.*

Âlemlerin Resûl'ü hürmetine lutfeyle
Ümmetinin yükünü artırma, sen rahmeyle
Güçlükler karşısında onlara yardım eyle
Sen kerem sahibisin, biz kullarınsa âciz
Cümle açı doyuran nimetine muhtacız

يَا رَبِّ أَحْسَنْتَ بَدْءَ الْمُسْلِمِينَ بِهِ
فَتَمِّمِ الفَضْلَ وَامْنَحْ حُسْنَ مُخْتَتَمِ

190. *Yâ Rabbi, başlangıçta müslümanlara iyilik ve ihsanda bulundun, lutfunu tamamla ki sonları da iyi olsun.*

Zayıftı başlangıçta, sen İslam'a güç verdin
En müşkil bir ânında melekleri gönderdin
Böylece aziz dini tam kemale erdirdin
Lutfeyle sen Allah'ım sonu da güzel olsun
Çok çekti müslümanlar, artık yüzleri gülsün

EL-KASÎDETÜ'L-HAMRİYYE-1

İbnü'l-Fârız

القَصِيدَةُ الخَمْرِيَة

ابن الفارض

KUTSAL AŞKIN DESTANI -1

شَرِبْنَا عَلَى ذِكْرِ الْحَبِيبِ مُدَامَةً
سَكِرْنَا بِهَا مِنْ قَبْلِ أَنْ يُخلَقَ الْكَرْمُ

1. *Sevgiliyi anarak şarap içtik ve onunla sarhoş olduk; fakat daha üzüm çubuğu yaratılmamıştı.*

Andık sevgiliyi andıkça içtik
Öyle hâl oldu ki biz bizden geçtik
Yaratılmamıştı üzüm çubuğu
Aşk deryasını biz ezelde geçtik

لَهَا الْبَدْرُ كَأْسٌ وَهْيَ شَمْسٌ يُدِيرُهَا
هِلَالٌ وَكَمْ يَبْدُو أَذَا مُزِجَتْ نَجْمُ

2. *Dolunay o şaraba kadeh, hilal sâki, kendi de güneştir; yıldızlar oraya yansıyınca neler ortaya çıkar neler…*

Kadehi dolunay, sâkisi hilal
Şarapsa güneştir, tadan olur lâl
Aksedince yıldız o saf şaraba
Seyreden kimsede kalır mı mecâl!

وَلَوْلَا شَذَاهَا مَا اهْتَدَيتُ لِحَانِهَا
وَلَوْلَا سَنَاهَا مَا تَصَوَّرَهَا الْوَهْمُ

3. *Güzel kokusu olmasa meyhanenin yolunu bulamazdım, parlak aydınlığı olmasa hayal onu tasarlayıp kavrayamazdı.*

Kokusuz olsaydı bilmem n'olurdum
Meyhane yolunu nasıl bulurdum
Olmasa ışığı bu kadar parlak
Almazdı hayalim, donakalırdım

وَلَمْ يُبْقِ مِنْهَا الدَّهْرُ غَيْرَ حُشَاشَةٍ
كَأَنَّ خَفَاهَا فِي صُدُورِ النُّهَى كَتْمُ

4. *Zaman ona ait sönük bir nefesten başka bir şey bırakmadı; sanki o, bilgelerin gönlünde sır olup kalmıştı.*

Bırakmadı zaman aşktan bir eser
Sönük bir nefesten başka ne gezer!
Benim diyen herkes fark etmez onu
Bu esrarı bilge olanlar sezer…

وَمِنْ بَيْنِ أَحْشَاءِ الدِّنَانِ تَصَاعَدَتْ
وَلَمْ يَبْقَ مِنْهَا فِي الْحَقِيقَةِ إِلَّا اسْمُ

5. *Testilerin dibinden yükselip taştı, gerçekte onun adından başka bir şey kalmadı.*

Köpürüp yükseldi, testiden taştı
Önceleri çılgın, sonra yavaştı
Adı kaldı ancak dillerimizde
Batan güneş gibi ufuktan aştı

فإِنْ ذُكِرَتْ فِي الْحَيِّ أَصْبَحَ أَهْلُهُ
نَشَاوَي وَلَا عَارٌ عَلَيْهِمْ وَلَا أَثْمُ

6. *Kabilenin içinde onun adı anılacak olsa sevinip şenlik ederler; bunda ne bir günah ne de kınanacak bir şey var.*

O lâhutî şarap bir an, nasılsa
Kabile içinde adı anılsa
Duyan sarhoş olur, henüz tatmadan
Ayıp günah olmaz her ne yapılsa!..

وإِنْ خَطَرَتْ يَوْمًا عَلَى خَاطِرِ امْرِئٍ
أَقَامَتْ بِهِ الْأَفْرَاحُ وَارْتَحَلَ الْهَمُّ

7. *O şarap bir gün birinin hatırından geçecek olsa sevinçten uçar, tasa ve gam çekip gider.*

Birinin aklından geçecek olsa
Şayet bir tek yudum içecek olsa
Düğün bayram eder, kalmaz tasası
Ayrılığı dahi seçecek olsa!

وَلَوْ نَظَرَ النُّدْمَانُ خَتْمَ إِنَائِهَا
لَأَسْكَرَهُمْ مِنْ دُونِهَا ذَلِكَ الْخَتْمُ

8. *Dostlar şarap testisinin üstündeki mühre bakacak olsalar, daha içindekini tatmadan sarhoş olurlar.*

Kimler geçebilir ateşten nehri
Aşkolsun çözene Hârutî sihri!
Sarhoş olur dostlar bir an görseler
Testinin üstünde bulunan mührü

وَلَوْ نَضَحُوا مِنْهَا ثَرَى قَبْرَ مَيِّتٍ
لَعَادَتْ إِلَيْهِ الرُّوحُ وَانْتَعَشَ الْجِسْمُ

9. *Bir ölünün kabrine o şaraptan serpseler, ruh derhal bedene döner ve ceset canlanır.*

Serpseler bir kabrin üstüne şayet
Döner ruh bedene, şâd olur gâyet
Çürüyen kemikler canlanır birden
Doğrulur kabirden kalkar nihâyet!

وَلَوْ طَرَحُوا فِي فَيْءِ حَائِطِ كَرْمِهَا
عَلِيلًا وَقَدْ أَشْفَى لَفَارَقَهُ السُّقْمُ

10. *Şayet asmanın bittiği duvar gölgesine hastayı yatırsalar, hastalığı ölümcül de olsa derhal iyileşir.*

Nâmerdine değil, sorsan merdine
Anlamaz tabipler, bilmez derdi ne
Asmanın altına ağır hastayı
Yatırsalar şifâ bulur derdine!

وَلَوْ قَرَّبُوا مِنْ حَانِهَا مُقْعَدًا مَشَى
وَيَنْطِقُ مِنْ ذِكْرَى مَذَاقَتِهَا الْبُكْمُ

11. *Onun içildiği meyhaneye bir kötürümü yaklaştıracak olsalar, kötürüm kalkıp yürür ve tadı anılacak olsa dilsiz dile gelir.*

Kötürüm yürürdü, şırahânenin
Semtine yaklaşsa o meyhânenin
Dilsiz dile gelir tadını ansa
Konusu olurdu, tıp, efsânenin!

وَلَوْ عَبِقَتْ فِي الشَّرْقِ أَنْفَاسُ طِيبِهَا
وَفِي الْغَرْبِ مَزْكُومٌ لَعَادَ لَهُ الشَّمُّ

12. *O şarabın güzel kokusu doğuda yayılsa, tâ batıdaki nezleli bile onun kokusunu duyar ve nezleden kurtulur.*

Şeyda gönüllerin o yavuklusu
Doğudan yayılsa güzel kokusu
Nezleli batıda hisseder hemen
Ne çeker burnunu ne de akar su

وَلَوْ خُضِّبَتْ مِنْ كَأْسِهَا كَفُّ لَامِسٍ
لَمَا ضَلَّ فِي لَيْلٍ وَفِي يَدِهِ النَّجْمُ

13. *Birinin eli onun kâsesine dokunup boyanacak olsa, elinde yıldız varmışçasına gece yolunu şaşırmaz.*

Kâsesinden kına yaksa eline
Kim imrenmez böyle şanslı geline
Karanlık geceler döner gündüze
Sanarsın yıldızı almış eline…

وَلَوْ جُلِيَتْ سِرًّا عَلَى أَكْمَهَ غَدَا
بَصِيرًا وَمِنْ رَاوُوقِهَا تَسْمَعُ الصُّمُّ

14. *Doğuştan kör olan birinin gözüne gizlice ondan sürme çekilse derhal görür. Süzülürken o şarabın şırıltısını hissedecek olsa, sağır duymaya başlar.*

Gizlice âmânın, sürme gözüne
Çekseler açılır, bilmez özü ne
Hissedecek olsa şırıltısını
Duyar sağır, neşe gelir yüzüne

وَلَوْ نَالَ فَدْمُ الْقَوْمِ لَثْمَ فِدَامِهَا
لأَكْسَبَهُ مَعْنَى شَمَائِلِهَا اللَّثْمُ

15. *Halkın en aptalı dudağını onun emziğine dayasa, elbette o emzik şarabın esrarından ona bir şeyler verir.*

Ahmak biri sürahiyi eğdirse
Dudağını emziğine değdirse
Esrarından neler verir o şarap
Bülbül olur hangi meclise girse

وَلَوْ رَسَمَ الرَّاقِي حُرُوفَ اسْمِهَا عَلَى
جَبِينِ مُصَابٍ جُنَّ أَبْرَأَهُ الرَّسْمُ

16. *Büyücü onun adının harflerini bir delinin alnına yazsa, şifâya kavuşması için bu yeter.*

Delinin alnına büyücü, şayet
Yazsa harflerini aşkın, nihâyet
Dokunmuş sanırsın peygamber eli
Kurtulur cinnetten kalmaz şikâyet

وَفَوْقَ لِوَاءِ الْجَيْشِ لَوْ رُقِمَ اسْمُهَا
لَأَسْكَرَ مَنْ تَحْتَ اللِّوا ذَلِكَ الرَّقْمُ

17. *Onun adı ordunun sancağına yazılsa, sancağın altında bulunanları sarhoş eder.*

Güçtür nâdanların onu bilmesi
Yazılsa sancağa mey kelimesi
Baştan sona ordu kendinden geçer
Artık zordur aklın başa gelmesi…

تُهَذِّبُ أَخْلاَقَ النَّدامَى فَيَهْتَدِي
بِهَا لِطَرِيقِ الْعَزْمِ مَنْ لَا لَهُ عَزْمُ

18. *O şarap harâbî olanların ahlâkını düzeltir, yaşama iradesini yitiren onun sayesinde kendine gelir.*

Harâbât ehlini getirir yola
Bakar mı tadanlar hiç sağa sola?!
Varlığın esrârı hep onda gizli
İnsan bu gerçeği bir bilse n'ola

وَيُكرِمُ مَنْ لَمْ يَعْرِفِ الْجُودَ كَفُّهُ
وَيَحْلُمُ عِنْدَ الْغَيْظِ مَنْ لَا لَهُ حِلْمُ

19. *Cömertlikle tanışmamış olan cömert kesilir, hoşgörü nedir bilmeyen de öfkelenince uysallaşır.*

Onun sayesinde tamahkâr cimri
Kurtulur o dertten arınır kiri
Öfkeden çılgına dönen dengesiz
Bakarsın ki olmuş uysalın biri

وَلَوْ أَنَّ رَكْبًا يَمَّمُوا تُرْبَ أَرْضِهَا
وَفِي الرَّكْبِ مَلْسُوعٌ لَمَا ضَرَّهُ السَّمُّ

20. *Onun yetiştiği diyara doğru bir kervan yola çıksa ve aralarından birini akrep sokacak olsa, zehir ona asla zarar vermez.*

Onun yetiştiği aziz diyara
Giden kervandaki bir bahtı kara
Akrep tarafından sokulsa bile
Boşa gider zehir, kavuşur yâra

يَقُولُونَ لِي صِفْهَا وَأَنْتَ بِوَصْفِهَا
خَبِيرٌ أَجَلْ عِنْدِي بِوَصْفِهَا عِلْمُ

21. *Bana "o şarabı anlat, sen onu anlatmayı iyi bilirsin" diyorlar. Evet, onun niteliklerine ilişkin bende hayli bilgi var.*

Anlat bize onu, anlat dediler
Kime sorsak "sırr-ı hilkat" dediler
Tadan o iksirden ayılmadı hiç
Bâri biraz bilgi sen kat dediler

صَفَاءٌ وَلَا مَاءٌ وَلُطْفٌ وَلَا هَوَا
وَنُورٌ وَلَا نَارٌ وَرُوحٌ وَلَا جِسْمُ

22. *Su değil safâdır; hava değil lütuftur; ateş değil nurdur; cisim değil ruhtur.*

Su değil safâdır, ateş değil nur
Hava değil asla, lütuf ve sürûr
Önce acı gelir, sorma gerisin
Cisim değil ruhtur, ruhtaki huzur

تَقَدَّمَ كُلَّ الْكَائِنَاتِ وُجُودُهَا
قَدِيمًا وَلَا شَكْلٌ هُنَاكَ وَلَا رَسْمُ

23. *Ezelde hiçbir şekil ve izden eser yokken o bütün varlıklardan önce vardı.*

Şekil, hacim, sûret yokken o vardı
Varlık zuhûr için imkân arardı
İmdada yetişti lâhûtî şarap
Bir sır ki enfüsü âfâkı sardı…

وَقَامَتْ بِهَا الْأَشْيَاءُ ثَمَّ لِحِكْمَةٍ
بِهَا احْتَجَبَتْ عَنْ كُلِّ مَنْ لَا لَهُ فَهْمُ

24. *Ve her şey onun sayesinde belirginleşip varlığa büründü; fakat ne hikmetse sonradan kıt anlayışlılardan gizlendi.*

İlhamıyla aşkın varlık var oldu
Önce dalgalanıp sonra duruldu
Farketmedi bu hikmeti nâdanlar
Anlayanlar can evinden vuruldu

وَهَامَتْ بِهَا رُوحِي بِحَيْثُ تَمَازَجَا اِتْ
تِحَادًا وَلَا جِرمٌ تَخَلَّلَهُ جِـرمُ

25. *Aşkıyla tutuşan ruhum onunla karışıp bir oldu, fakat bu, bir cismin ötekiyle karışıp birleşmesi türünden değildi.*

Sardıkça diyordum, o aşk ruhumu
"Birlik" denen o sır acaba bu mu?
Bir cismin cisimle karışmasına
Hiç benzer mi aşkla ruhun durumu

فَخَمْرٌ وَلاَ كَرْمٌ وآدَمُ لِي أَبٌ
وَكَرْمٌ وَلاَ خَمْرٌ وَلِي أُمُّهَا أُمٌّ

26. *Şarap varken üzüm asması yoktu, Âdemse babamdı benim. Artık asma var şarap yok, anası onun anamdı benim.*

Şarap varken asma yoktu o zaman
Âdem bana baba olmuştu o an
Anası şarabın anamdı benim
Şarap yok asma var, efendim aman!

وَلُطْفُ الْأَوَانِي فِي الْحَقِيقَةِ تَابِعٌ
لِلُطْفِ الْمَعَانِي وَالْمَعَانِي بِهَا تَنْمُو

27. *Gerçekte bedenlerin (kapların) letâfet kazanması ruhların (mânâların) letâfetine tâbidir. Ruhlar da letâfet kazanan bedenler sayesinde gelişip yücelir.*

Ruhtaki letâfet yansır bedene
Latif beden tâbi olur yedene
Geliştirir ruhu saflaşan beden
Döner yardım yine yardım edene…

وَقَدْ وَقَعَ التَّفْرِيقُ وَالْكُلُّ وَاحِدٌ
فَأَرْوَاحُنَا خَمْرٌ وَأَشْبَاحُنَا كَرْمُ

28. *Ayırım gerçekleşmiş olsa da hepsi birdir; ruhlarımız şarap, bedenlerimiz ise asmadır.*

Görsen de ayrılık pek kulak asma
Hepsi birdir cânım, boşa savaşma
Bu bir sırdır herkes anlamaz onu
Ruhumuz şaraptır, bedense asma

فَلَا قَبْلَهَا قَبْلٌ وَلَا بَعْدَ بَعْدَهَا
وَقَبْلِيَّةُ الْأَبْعَادِ فَهْيَ لَهَا حَتْمُ

29. *O şaraptan önce ne bir önce, ondan sonra ne bir sonra vardı; sonraların öncesi onun için bir zorunluluktu.*

Öncesinde aşkın hiç yoktu önce
Sonralar son buldu onu görünce
Dönmüyordu henüz zamanın çarkı
Hep akla aşk gelir önce denince

وَعَصْرُ الْمَدَى مِنْ قَبْلِهِ كَانَ عَصْرُهَا
وَعَهْدُ أَبِينَا بَعْدَهَا وَلَهَا الْيُتْمُ

30. *Onun yapıldığı şıra, uzun asırlar öncesinden sıkılmıştı. Babamız Âdem'in Allah ile olan sözleşmesi ondan sonraydı ve Âdem o şarabın yetimi sayılırdı.*

Sıkılmıştı şıra asırlar önce
Süzülüp saflaştı inceden ince
Babamın mîsâkı çok sonra ondan
Âdem o şarabın yetimi bence

مَحَاسِنُ تَهْدِي الْوَاصِفِينَ لِوَصْفِهَا
فَيَحْسُنُ فِيهَا مِنْهُمُ النَّثْرُ وَالنَّظْمُ

31. *Bütün güzellikler, övenleri onu övmeye yönlendirir; bu yüzden onun hakkında yazdıkları nesir de nazım da güzeldir.*

Aşka neş'e katan kudret ezeldir
Dönüp bize sunan yine o eldir
Eğer övüyorsa onu bir yazı
Nesir olsun nazım olsun güzeldir!

وَيَطْرَبُ مَنْ لَمْ يَدْرِهَا عِنْدَ ذِكْرِهَا
كَمُشْتَاقِ نُعْمٍ كُلَّمَا ذُكِرَتْ نُعْمُ

32. *Nuʿm'un adı anıldığı zaman ona âşık olanın sevinçten oynaması gibi, o şarabı tanımayan bile adı anılınca coşup oynar.*

Bilmese de neymiş, nasılmış tadı
Sevincinden oynar anılsa adı
Tıpkı Nuʿm'u seven âşık misali
Yeter coşmasına mâşukun yâdı

وَقَالُوا شَرِبْتَ الْأَثْمَ كَلَّا وَإِنَّمَا
شَرِبْتُ الَّتِي فِي تَرْكِهَا عِنْدِيَ الْأَثْمُ

33. *"Sen onu içmekle günah işledin" dediler. Hayır, asla; ben içilmemesi günah olan şeyi içtim.*

Günahtır içtiğin, günah diyorlar
İçmemek günahtır bilemiyorlar
Tatmayan ne bilsin aşk şarabını
Ham geldiler yazık, ham gidiyorlar

هَنِيئًا لِأَهْلِ الدَّيْرِ كَمْ سَكِرُوا بِهَا
وَمَا شَرِبُوا مِنْهَا وَلَكِنَّهُمْ هَمُّوا

34. *Tekkedekilere âfiyet olsun; o şaraptan içmedikleri halde sırf düşünmekle nasıl da kendilerinden geçmişlerdi…*

Dervişler tekkede saç baş yoldular
Bir yudum içmeden sarhoş oldular
Âfiyetler olsun Hak dostlarına
Gerçek hazzı düşüncede buldular

فَعِنْدِيَ مِنْهَا نَشْوَةٌ قَبْلَ نَشْأَتِي
مَعِي أَبَدًا تَبْقَى وَإِنْ بَلِيَ الْعَظْمُ

35. *Daha doğmadan önce o şarabın neş'esi bende vardı; kemiklerim çürüse de o neş'e ebediyyen benimle olacaktır.*

Ben doğmadan ruhum onunla sarhoş
Onsuz hayat bir hiç, insanlık bomboş
Çürür kemiklerim, gam değil artık
Birlikte ebedî yaşarız pek hoş!

عَلَيْكَ بِهَا صِرْفًا وَإِنْ شِئْتَ مَزْجَهَا
فَعَدْلُكَ عَنْ ظَلْمِ الْحَبِيبِ هُوَ الظُّلْمُ

36. *Onu saf olarak iç; eğer karıştırmak istersen, sevgilinin ağız suyunu katmamak düpedüz zulüm sayılır.*

O şarabı saf iç, yâhû diyerek
Kutsala en içten bir saygı gerek
Katarsan cânânın ağız suyunu
Katıver canına minnet bilerek

وَدُونَكَهَا فِي الْحَانِ وَاسْتَجْلِهَا بِهِ
عَلَى نَغَمِ الأَلْحَانِ فَهْيَ بِهَا غُنْمُ

37. *Onu meyhânede ara ve mûsikî nağmeleriyle süsle. Doğrusu mûsikî eşliğinde içilen şarap ganimet sayılır.*

Meyhânededir o, ara bulursun
Erip vuslatına sermest olursun
Bir de mûsikiyle süslersen onu
Felekten doyumsuz bir kâm alırsın…

فَمَا سَكَنَتْ وَالْهَمُّ يَوْمًا بِمَوْضِعٍ
كَذلِكَ لَمْ يَسْكُنْ مَعَ النَّغَمِ الْغَمُّ

38. *Hiçbir zaman şarapla tasa bir arada bulunmadığı gibi hüzün de mûsikî ile birlikte bulunmaz.*

Bulunmaz birlikte şarapla keder
Birisi gelince öbürü gider
Mûsikîyle hüznün barıştığını
Söyleyene bilmem kim akıllı der!

وَفِي سَكْرَةٍ مِنْهَا وَلَوْ عُمْرَ سَاعَةٍ
تَرَى الدَّهْرَ عَبْدًا طَائِعًا وَلَكَ الْحُكْمُ

39. *Ömründe bir kerecik onunla sarhoş olursan kendini imparator, zamanı da emrindeki köle görürsün!*

Kolay bilme aşkı, her an yanarsın
İçerek zehrini sanma kanarsın!
Bir defacık sarhoş olsan ömründe
Kendini dünyaya sultan sanarsın

فَلَا عَيْشَ فِي الدُّنْيَا لِمَنْ عَاشَ صَاحِيًا
وَمَنْ لَمْ يَمُتْ سُكْرًا بِهَا فَاتَهُ الْحَزْمُ

40. *Ayık gezen dünyada yaşadım demesin; onunla sarhoş olup ölmeyen de pek akıllı sayılmaz.*

Esrâr-ı hilkati bilmeyenlerde
Meyhâne semtine gelmeyenlerde
Yaşadım demesin ayık gezenler
Akıl mı var sarhoş ölmeyenlerde?!

عَلَى نَفْسِهِ فَلْيَبْكِ مَنْ ضَاعَ عُمْرُهُ
وَلَيْسَ لَهُ مِنْهَا نَصِيبٌ وَلَا سَهْمُ

41. *O şaraptan pay almayıp ömrü boşa gideni bırak da kendi haline ağlasın!*

Ondan içmeyenler varsın ağlasın
Boşa geçen ömre yansın ağlasın
Nice günler doğup battı üstünden
Kaçan fırsatları ansın ağlasın!...

EL-KASÎDETÜ'L-HAMRİYYE-2

Ebû Medyen et-Tilimsânî

القَصِيدَةُ الخَمْرِيَة

أبو مدين التلمساني

KUTSAL AŞKIN DESTANI -2

أَدِرْهَا لَنا صِرْفاً وَ دَعْ مَزْجَها عَنَّا
فَنَحْنُ أُناسٌ لا نَرى الْمَزْجَ مُذْ كُنَّا

1. *O şarabı bize saf olarak sun, karışık olandan verme. Biz oldum olası karışık şaraba rıza göstermeyen kimseleriz.*

Bizler ezelî aşkın derbeder mecnunuyuz
O vahdet şarabının doyumsuz meftunuyuz
Ayrı düştük vatandan, firkatin mahzunuyuz
Sâki saf sun şarabı, karışık istemeyiz
Bizler oldum olası karışık ne bilmeyiz

وَ غَنِّ لَنا فَالْوَقْتُ قَدْ طَابَ بِاسْمِهَا
لِأَنَّا إِلَيْها قَدْ رَحَلْنَا بِـهَا عَنَّا

2. *Onun adıyla zamana neşe geldi, bize şarkı söyle; zira biz onunla kendimizden geçtik.*

Onun adıyla geldi huzur neşe hayata
Gel bize şarkı söyle, sevince sevinç kata
Bu fırsatı kaçırmak hata üstüne hata
Bizler kanıncaya dek ondan içtikçe içtik
O ilâhî şarapla biz kendimizden geçtik

عَرَفْنَا بِهَا كُلَّ الوُجودِ وَلَمْ نَزَل
إِلَى أَنْ بِهَا كلَّ المَعَارِفِ أَنْكَرْنَا

3. *Bütün varlığı biz onun sayesinde tanıdık ve giderek onun sebebiyle bütün bilgilere sırt çevirdik.*

Varlığı tanımamız hep onun sayesinde
Kemale erişimiz onun himayesinde
Şarkılar bestelenmiş onun teranesinde
O bir âb-ı hayattır, odur bilgi kaynağı
Başka kaynak nemize, odur tevhid sancağı

هِيَ الخَمْرُ لَمْ تُعْرَفْ بِكَرْمٍ يَخُصُّهَا
وَلَمْ يَجْلُهَا رَاحٌ وَلَمْ تَعْرِفِ الدَّنَّا

4. *O öyle şaraptır ki; kendine özgü üzüm çubuğu yoktur; hiçbir şarap onu keşfetmemiş ve şarap küpü onu tanımamıştır.*

Üzüm çubuğunu o asla tanımış değil
O bir maddî ilkeden elde edilmiş değil
Başka türden şaraplar onu keşfetmiş değil
Şarap küpüne sığmaz, mekân nedir tanımaz
Gerçekte insan aklı o iksirden anlamaz

لَهَا كُلُّ رُوحٍ تَعْرِفُ العَهْدَ عَهْدَهَا
وَفِي كُلِّ قَلْبٍ جَاهِلٍ لِلسّوَى مَعْنَى

5. *Her ruh onunla yaptığı sözleşmeyi bilir. Her cahil kalp onu başkasıyla karıştırır.*

Elest bezminde bizim onla sözleşmemiz var
Sözüne sadık kalan her ruh aslını arar
Bu geliş neredendir diye merakla sorar
Vay cahilin haline, bilmeden araştırır
Çoğu zaman gerçeği sahteyle karıştırır

مُشَعْشَعَةٌ تكْسُو الوُجُوهَ جَمَالَةً
وَفِي كُلِّ شَيءٍ منْ لَطافَتِهَا مَعْنَى

6. *Gayet parlaktır, her yüze güzellik kazandırır, her şey onun letafetinden bir anlam taşır.*

O her nurun aslıdır, bunu bilenler bilir
Yüzlerdeki güzellik hep o kaynaktan gelir
Onun feyziyle eşya belli bir düzen alır
Güzellik mükemmellik birbiriyle yarışır
Onun letafetinden her varlık bir iz taşır

حَضَرْنَا فَغِبْنَا عِنْدَ دَوْرِ كُؤُوسِهَا
وَعُدْنَا كَأَنَّا لَاحَضَرْنَا وَلَاغِبْنَا

7. *O şarap kadehlerde dolandırılınca biz kendimize geldik ve kendimizden geçtik. Önceki halimize dönünce sanki ne kendimizden geçmiş ne de kendimize gelmiştik.*

Sunuldu kadeh kadeh biz kendimize geldik
O neşeyle bu yolda haylice ilerledik
Öyle bir hal oldu ki kendimizi bilmedik
Uyanınca anladık bu ilâhî cilveymiş
Zamanı aşan ruhun yaşadığı neşveymiş

وَأَبْدَتْ لَنَا فِي كُلِّ شَيءٍ أَشَارَةً
وَمَا احْتَجَبَتْ أَلَّا بِأَنْفُسِنَا عَنَّا

8. *O bize her şeyde bir işaret gösterdi, o işareti görmeye engel olan sadece nefislerimizdi.*

Her şey ona tanıktır, her şey ondan bir nişan
Bu idrake ermeyen akıl kalmış perişan
Bu yolda engel nefis, nefistir yoldan şaşan
Gel nefsine yan çıkma, istekleri süflîdir
Ruhun talepleriyse ulvîden de ulvîdir

وَلَمْ تُطِقِ الْأَفْهامُ تَعْبِيرَ كَنْهِهَا
وَلكِنَّهَا لاَذَتْ بِأَلْطَافِهَا الْحُسْنَى

9. *Akıllar onun mahiyetini anlatamaz, ancak onun güzel lutfuna sığınıp kalmışlardır.*

Onun mahiyetini hiç kimse bilemedi
En üstün akıl bile akıl erdiremedi
O mahrem bir alandır kimseler giremedi
Akla düşen sığınmak lutfuna ihsanına
Onun güzel lutfuyla kavuşur ikramına

نَصَحْتُكَ لاتَقْصِدْ سِوَى بَابِ حَانِهَا
فَمَنْ وَجَدَ الْأَعْلَى فَلاَ يَطْلُبُ الْأَدْنَى

10. *Onun meyhanesinin kapısından başka yere gitme diye sana öğüt verdim, zira en yükseğe sahip olan birisi, alçaktakini istemez.*

En içten öğüt verdim, bu sana bir hediye
Onun meyhanesinden taşraya gitme diye
Gülistan olsa bile sayılır bir bâdiye
En ulvî bir değere sahip olan terk etmez
Aklı başında olan süflîyi tercih etmez

مَوانِعُنَا مِنَّا حُظُوظُ نُفُوسِنَا
فَإِنْ قُطِعَتْ عَنَّا اِلَيْهَا تَوَاصَلْنَا

11. *Ona kavuşmamıza engel olan nefsânî hazlarımızdır, onlarla ilişkimiz kesilince ona kavuşuruz.*

Kul olarak varsa da içten niyazlarımız
Zaman zaman şımarıp depreşir nazlarımız
Ona kavuşmamıza engeldir hazlarımız
Hazlardan vazgeçmeden vuslata eremezsin
Rûhen arınmadıkça cemali göremezsin

تَجَلَّتْ دُنُوّاً واخْتَفَتْ بِمَظَاهِرٍ
وَجَلَّتْ فَمَا أَغْنَى وَدَقَّتْ فَمَا أَسْنَى

12. *Tecellisiyle yaklaştı, görünürlerde gizlendi. Fakat açık oluşu doyurup kandırmadı, letafeti daha fazla engeldi.*

Bu gerçeği bilenler asla edemez inkâr
Görünürde gizlidir, gönüllerde âşikâr
Bu idrake erende artık kalır mı karâr
Tecelliden anlayan onun sırrına erdi
Letafeti açıkça zuhuruna engeldi

وَمَا الْكَوْنُ إِلاَّ مَظهَرًا لِجَمَالِهَا
أَرَتْنَا بِهِ فِي كُلِّ شَيْءٍ بَدَا حُسْنَا

13. *Kâinat sade onun cemalinin mazharıdır, onu bizlere her şeyde güzellik olarak gösterdi.*

Elbette onun zâtı mâhiyetin aynısı
Bu kâinatsa yalnız cemalinin aynası
Gördüğün güzellikler hep onun yansıması
Her varlıkta güzellik yer yer gülümsemekte
O ilâhî kudreti bir bir sergilemekte

لَهَا الْقِدْمُ الْمَحْضُ الَّذِي شُفِعَتْ بِهِ
بَقَاءً غَداً يَفْنَى الزَّمَانُ وَلَا يَفْنَى

14. *Ebediyeti de kuşatıp saran salt öncelik ve ezelilik ona aittir; yarın zamanın varlığı sona erse de o ebedidir son bulmaz.*

Odur kıdem mülkünün biricik hükümrânı
Onun fiillerinde işe katma zamanı
Kurup işleten odur hem zamanı hem ânı
Zaman izâfî değer, zihnimizin ürünü
Mutlakla kıyaslama hâdis varlık türünü

يُعيدُ وَيُبْدِي فِعْلُها كُلَّ مُحْدَثٍ
وَكُلَّ قَديمٍ فَهْيَ قَدْ حَازَتِ الْمَعْنَى

15. *Onun fiili kadim ve sonradan ortaya çıkan her şeyi var eder ve bu döngüyü devam ettirir. O, varlığın tam mânasını haizdir.*

Kudretine denk yoktur, o fi'liyle her şeyi
Kadîm, hâdis ne varsa kuşatmıştır en iyi
Nasıl kurmuş bir düşün varlıktaki dengeyi
Varlığı başlatan o, yasayı koyan odur
Döngüyü sürdüren o, görüp kollayan odur

فَمَا وَجَدَ الْآباءُ مِنْ لُطْفِ صُنْعِها
عَلَى قِدَمِ الْأَحْيَانِ مَا أَنْكَرَ الْأَبْنَا

16. *Öncekiler (babalar), onun sanatının inceliğinden zamanın kadim olduğuna dair sonrakilerin (evlatların) karşı çıkacağı bir fikre sahip değillerdi.*

Yaratılış bir lütuf, bunda în ü ân olmaz
Zaman üstü varlıkta asla zaman bulunmaz
Onun her fi'li haktır, neden niçin sorulmaz
Kudemânın fikri bu, onlar böyle söyledi
Sonra gelen nesiller bu fikri onayladı

أُذَاكِرُها قِفْ عِنْدَ حَدِّكَ وَاقِفاً
بِعَقْلِكَ عَمَّا حَيَّرَ الْعَقْلَ وَالذِّهْنَا

17. *Şunu hatırlatırım: Aklı ve zekayı hayrete sevk eden konularda aklınla sağlam dur, haddini aşma.*

Akıl dalar düşünür, bazen düşer hayrete
Bocalayıp kalınca düşme sakın dehşete
Aklın da var sınırı, gel teslim ol hikmete
Aklını kullanırken haddi aşmamalısın
Öğüdümdür bu sana, haktan şaşmamalısın

أَتَزْعُمُ فِيمَا قُلْتَ أَنَّكَ صَادِقٌ
رُوَيْدَكَ مَا الْعِرْفَانُ قَالُوا وَلَاقُلْنَا

18. *Söylediğinin doğru olduğunu mu sanıyorsun, biraz yavaş ol, irfanın ne olduğunu ne onlar anlatabildiler ne de biz.*

Söylediğin her sözü pek doğru mu sanırsın
Öyle düşünüyorsan gerçekten aldanırsın
Bir ârifin yanında mahcup olur kalırsın
Ne biz ne öncekiler irfanı çözemedik
O gizemli bilgiye akıl erdiremedik

لَقَدْ رُمْتَ مَا لاَ تَسْتَطِيعُ مَرَامَهُ
وَأَنَّى لَهَا حَدٌّ يُكَيِّفُهَا أَنَّى

19. *Henüz ne olduğuna akıl erdiremediğin şeyi istiyorsun; onu niteliğiyle tarif etmek nerde, sen nerde...*

Onun mâhiyetini tanımak istiyorsun
Henüz ne olduğunu dahi bilemiyorsun
Bir türlü tereddüdü atıp silemiyorsun
Konu metafizikse kavranması hayli zor
Onu bütün künhüyle anlaması hayli zor

كَفَاكَ بِأَعْيانِ الْوُجُودِ مُفَكِّراً
بِكُلِّ مَليحٍ يَمْلأُ الْعَيْنَ والْأُذْنَا

20. *Bütün güzelliğiyle gözü ve kulağı doyuran varlığın sabit kavramlarını düşünmek sana yeter.*

Var ya sâbit kavramlar, varlığın temelidir
Onları kavramaksa bilgenin emelidir
Öteden haber soran bunları bilmelidir
Soyut güzellikleri düşün, kâm almaya bak
Gel sen yoğun maddeyi maddepereste bırak

فَذَاكَ عَيْنُ الْعِزِّ أَنْ رُمْتَ عِزَّهَا

فَمَنْ رَامَ أَنْ يَحْيَا بِهَا دَائِمًا يَفْنَى

21. *Onunla şereflenmek istiyorsan işte o şerefin kendisidir. Kim onunla birlikte sürekli yaşamak isterse yok olup gider.*

Keşke tanısam onu, şereflensem diyorsun
O şerefin kendisi, neden bilemiyorsun
İçindeki şüpheyi hala silemiyorsun
Onunla hemhâl olan dayanamaz yok olur
Yok olsa da sonunda ebediyyen kurtulur

أَلَيْهَا جَمِيعُ الْكَائِنَاتِ مَشُوَّقَةٌ

تَزِيدُ افْتِقَاراً وَهْيَ عَنْهُنَّ مَا أَغْنَى

22. *Bütün kâinat ona özlem duymaktadır, ona olan ihtiyacı arttıkça artar. Hâlbuki onun onlara ihtiyacı yoktur.*

İhtiyacı yoksa da âlem ona hayrandır
Sevdalı gönüllerde o biricik sultandır
Bu idrake yükselmek bulunmaz bir irfandır
Gel sen aczini düşün, kula kulluk yaraşır
Böylesi bir pâyeyi insan şerefle taşır

لَهَا مُطْلِقُ الْوَجْهِ الحُسَينِ الَّذِي نَأَتْ
جِنَايَتُهُ لَكِنَّهَا أَبَدًا تُجْنَى

23. *Ona karşı işlenen cinayet uzakta kalmışsa da Hüseyn'in yüzünün parlaklığı daima ondan devşirilir.*

Kerbela'dır tarihte ümmetin yüz karası
Kanar hâlâ yürekte facianın yarası
Uzak sanma olayın günümüzle arası
Hüseyin'in yüzünde parlayan nur ondandır
Ehlibeyt hasretinin devası hep ondandır

وَمَا الْعَقْلُ إِلَّا مِنْ مَوَاهِبِ جُودِهَا
غَدَا وَالِهاً فِي أَمْرِهَا طَائِعاً مَثْنَى

24. *Akıl sadece onun cömertliğinin bir lutfudur; ona karşı hayran ve saygıyla eğilmektedir.*

Varlık, cömertliğinin muhteşem ihsanıdır
Akıl onun bir lutfu, küçük bir ikramıdır
Var olduğundan beri hep onun hayranıdır
Gönülse coşar durur, sevdası hiç eksilmez
Varlığında kaybolmuş, bir başka şey düşünmez

تَقُولُ أُنَاسٌ قَدْ تَمَلَّكَهُ الْهَوَى
أَجَلْ لَسْتُ فِي لَيْلَى بِأَوَّلِ مَنْ جُنَّا

25. *İnsanlar, aşk onu tutsak etti diyorlar. Evet öyledir, Leylanın ilk mecnunu ben değilim ya.*

Görenler âşka düşmüş esir olmuş diyorlar
Özgürlüğe kavuştum, yazık bilemiyorlar
Tatmayan bilmez derler, çok doğru söylüyorlar
İnsaf edin Leylâ'nın ilk mecnunu ben miyim
Aşktan anlamayana bilmem ki ben ne deyim

خَفِيتُ بِهَا عَنْ كُلِّ مَا عَلِمَ الْوَرَى
وأُظْهِرُ لُبْنًا والْمُرَادُ سِوَى لُبْنَا

26. *Ben aşkı insanların bildiği her şeyden gizledim, fakat güzel kokulu tütsü şeklinde onu açığa vurmaktayım. Ancak bu bir başka tütsüdür.*

Bu aşk konusunda ben farklı bir yol izledim
Kimse bilmesin diye gayet sıkı gizledim
Nice zamanlar onun kokusunu özledim
Gayet nefis kokulu tütsüdür, yayıyorum
Bu farklı tütsüyü ben bir lütuf sayıyorum

وأَنِّي كَمَا شَاءَ الْغَرَامُ مُوَحِّدٌ
وأَنْ مِلْتُ تَمْوِيهًا إِلَى الرَّوْضَةِ الغَنَّا

27. *Her ne kadar yanılıp o bahçeye meyletsem de ben aşkın istediği gibi bir muvahhidim.*

Ârifler satın almaz dünyayı bir akçeye
Bilmeyen gerçeğini kapılır câzibeye
Yanılıp meyletsem de o güzelim bahçeye
Ben aşkın istediği çılgın bir muvahhidim
Şaşmam sadakatimden kadimdir benim ahdim

وَيُذَكِّرُنِي مَرَّ النَّسِيمِ بِعَرْفِهَا
وَيُطْرِبُنِي الْحَادِي أَذَا بِاسْمِهَا غَنَّى

28. *O bana tatlı tatlı esen meltemi hatırlatıyor ve deveci onun adına söylediği gazellerle beni çoşturuyor.*

Serin esen meltemler onu hatırlatıyor
Devecinin nağmesi hep onu anlatıyor
Söylediği gazeller ruha neşe katıyor
Bu varlıkta görünen her şey ondan bir nişan
Sırra vâkıf âşıkın gönlü bundan perişan

وَلاَ عَجَبٌ مِنِّي الْحَنِينُ وَذُو الْهَوَى
أَذَا شَاقَهُ شَوْقٌ إِلَى قَصْدِهِ حَنَّا

29. *Benim hasret çekmemde şaşılacak bir şey yok, zira âşık sevdiğine karşı iştiyakla özlem duyar.*

Âşıkın gıdası aşk, bir türlü ona kanmaz
Aşktan başka bir değer olduğuna inanmaz
Bu halinden dolayı âşık asla kınanmaz
İradesiyle âşık olan görülmüş değil
O çok yüce bir duygu, önünde sen de eğil

فَلِلّهِ مَا أَرْضَى فُؤَادِي لِمَا بِهِ
وَذُو الْحَالِ مَا أَحْلَى وَذُو الْعَيْشِ مَا أَهْنَى

30. *Doğrusu ben gönlümdekinden memnun değilim. Oysa hal sahibi olanlar ne tatlı ve yaşamasını bilenler ne mutlu yaşamaktadırlar.*

Bu çetin yolculukta yürüdüm adım adım
Nicedir ben gönlümü hala arıtamadım
Ben o ulvî hazlardan bir türlü tadamadım
Kim bilir hal sahibi ne tatlı hayat yaşar
Onların mutluluğu maddî hazları aşar

أُوَافِقُ قَوْماً ضَمَّهُمْ مَقْعَدُ الْهَوَى
وَأَنْ كَانَ كُلاًّ مِنْهُمْ قَاصِدًا فَنَّا

31. *Aşk meclisinde toplananların hepsi farklı hal sergileseler de ben onların bu tavrını uygun buluyorum.*

Bir araya toplanmış aşka gönül verenler
Can içinde can bulmuş bu esrara erenler
Farklı hale sahiptir bu yolu izleyenler
Onların bu tavrını ben de benimsiyorum
Kimse bu farklılığı kınamasın diyorum

فَهَذَا يُوَرِّى فِي الْغَزَالَةِ غَيْرَةً
وهَذَا بِعَيْنِ السُّكْرِ يَسْتَمْلحُ الغُصْنَا

32. *İşte şu, aşkla yanıp tutuşmakta, bu ise o mestane bakışıyla dalı pek güzel görmekte.*

Bir baksana şu âşık içten içe yanmakta
Bu da mest bakışıyla dalı güzel sanmakta
Gördüğü her şey ona yâri hatırlatmakta
Her şey aşktan bir eser, bakıp görebilene
Aşkın kazandırdığı sırra erebilene

وَهَذَا بِلَيْنِ العِطْفِ يُبْدِي صَبَابَةً
وَهَذَا يَرَى مَيْلاً أَلَى الْمُقْلَةِ الْوَسْنَا

33. *Şu âşık uysal tavrıyla sevdasını dışa vurmakta, bu ise baygın bakışıyla uykuya meyletmektedir.*

Bak şu âşık aşkını nasıl dışa vuruyor
Durgun, uysal haliyle o bunu gösteriyor
Sevdası uğruna günden güne eriyor
Bir başka âşık ise baygın bakışa vurgun
Gönlü coşkun bir derya, bazen durgun mu durgun

وَذَا فِي سُرُورٍ بِالدُّنُوِّ وَذَا لَهُ
غَرَامٌ وَهَذَا بِالنَّوى يُظْهِرُ الْحُزْنَا

34. *Şu, sevgiliye yakın olmakla mutlu; bu da kendisini sevdaya kaptırmış. Şu ise sevgiliden uzak düştüğü için hüzünlü.*

Şu âşık cânânına yakın olmaktan memnun
Bu ise sevgiliden ayrı düşmüş pek mahzun
Diğeri servi boylu dilbere olmuş meftun
Herkes sevda peşinde, renklidir aşk meydanı
Aşkta çekilen çile insan eder insanı

وَذَا بَاسِمٌ أَذْ نَالَ مَا كَانَ طَالِبًا
وَهَذَا بِسَيْلِ الدَّمْعِ قَدْ قَرَّحَ الجُفْنَا

35. *Aradığına kavuştuğu için şunun yüzü gülmekte, bu ise gözlerinden kanlı yaş akıtmakta.*

Bulmuş aradığını şunun yüzünden belli
Diğeri vuslat için kan ağlıyor elemli
Bu uğurda acıyı minnet bilmek önemli
Bu sahranın mecnunu er geç Leyla'yı bulur
Sabırla ekşi koruk giderek helva olur

وَذَا خَائِفٌ مِنْ قَطْعِهِ بَعْدَ وَصْلِهِ
وَذَا بَالرِّضَى مِنْ حَالِهِ وَجَدَ الأَمْنَا

36. *Şu, vuslattan sonra ayrılıktan korkmakta, bu ise halinden memnun kendini güvende hissetmekte.*

Kimi âşık kaygılı, gamdan âzad olamaz
Firkati düşündükçe vuslattan haz alamaz
Hazla elem iç içe bir türlü kurtulamaz
Kimisi halden memnun ne endişe ne keder
Bilir ki böyle gelmiş bu dünya böyle gider

وَهَذَا مُحِبٌّ بالصُّدُودِ مُنَعَّمٌ
وَذَا آخِذٌ بالصَّدِّ مِنْ قُرْبِهِ مُضْنَى

37. *Şu âşık sevgilinin uzakta oluşunu nimet bilir, bu ise yakınındayken ondan uzak kalmayı can yakıcı sayar.*

Bazısı minnet bilir yardan uzak olmayı
Bazısı azap sayar yakında bulunmayı
Yakında bulunup da yardan uzak kalmayı
Budur aşkın cilvesi uzakken yakın olur
Kimi zaman yakınken çok uzakta bulunur

وَهَذَا تَسَاوَى الْوَصْلُ وَالْهَجْرُ عِنْدَهُ
فَأَنْحَى أَلَيْهَا يَقْطَعُ السَّهْلَ وَالْحُزْنَا

38. *Şu âşığa göre vuslat ile firkat eşit düzeydedir; bu uğurda düz ova, dağ tepe demeden yürür gider.*

Kimi âşık vuslatla firkati aynı görür
Hedefe varmak için engel tanımaz yürür
Zamanı mesafeyi kendi peşinden sürür
O bir ufuk yolcusu dağları aşar gider
Baş açık yalın ayak olmuştur bir derbeder

وَهَذَا يَرَى بِالسَّيفِ مِنْهَا أَشَارَةً
فَيَشْتَاقُ سَعْيًا نَحْوَهَا الضَّرْبَ وَالطَّعْنَا

39. *Bu âşık da sevgiliye kılıçla ulaşılacağını sanarak bu uğurda dövüşmeye ve yaralamaya can atar.*

Kimi âşık bu yolda kavgayı göze alır
Hiç tereddüt etmeden kılıç bile kullanır
Bunu yiğitlik değil, büyük mutluluk sanır
Dön de bir tarihe bak, gerçekten üzülürsün
Yar uğruna ölüme koşanları görürsün

وَهَذَا يَرَى كُلَّ الْجِهَاتِ مَقَاصِدًا
وَهَذَا يَرَى مَهْدًا عَلَى مَتْنِهِ يُبْنَى

40. *Biri her yönü (her şeyi) kendi amacına uygun görürken, diğeri ise aşkı yapılacak binanın temeli için bir hazırlık sayar.*

Her yönü kendisine uygun görür kimisi
Tevhide ayarlıysa pusulanın ibresi
Endişeye yok mahal, kolay artık gerisi
Kimisine göre aşk her şeyin temelidir
Sağlam temel üstüne bina yükselmelidir

وَمَا ضَرَّ هَذَا الْخُلْقَ وَالقَصْدُ وَاحِدٌ
أَذَا نَحْنُ خَلَصْنَا أَلَيْهَا تَوَجَّهْنَا

41. *Bizler ihlas ile aşka yönelirsek, maksat bir olduğuna göre bu farklılıklar zarar vermez.*

Başkadır aşkın dili, bîgâneler bilemez
Maksat birse ifade farkından zarar gelmez
Farklılık olmayınca insandan söz edilmez
O vahdet deryasından herkes nasip almalı
Doldurup testisini içip aşka kanmalı

دَعَا بِاسْمِهَا الْحَادِي وَنَحْنُ عَلَى الْغَضَا
فَقُلْنَا لَهُ بِاللّهِ مِنْ ذِكْرِهَا زِدْنَا

42. *Deveci aşkın adıyla gazel okumaya başlayınca dayanamayıp dedik ki, Allah aşkına onun adını daha fazla an.*

Deveci başlayınca "yâ leyl" diye gazele
Onun adıyla övgü düzüyordu güzele
Dedik ki Allah için daha çok söyle hele
O yanık nağmelere bilmem nasıl dayandık
Zaten yanık gönlümüz, o gün bir daha yandık

فَجَادَ أَلَى أَنْ أَهْدَتِ الرَّكْبَ نَشْوَةً
وَنَحْنُ عَلَى الْأَكْوَارِ مِنْ طَرَبٍ مِلْنَا

43. *O, kafileyi neşelendirince bizler de devenin üzerinde salınıp çoşuyorduk.*

Deveci kafileyi pek hoş neşelendirdi
Bu uzun yolculukta bizleri eğlendirdi
Kasvetli gönülleri bir hayli dinlendirdi
Biz devenin üstünde salınıp coşuyorduk
Devam eden neşemiz hiç bitmese diyorduk

لَعَمْرُكَ حَتَّى الْعِيسُ الَّذِي لَهَا السُّرَى
عَجِبْتُ لِشَوْقٍ يَشْمَلُ الرَّكْبَ وَالْبُدُنا

44. *Hayatına yemin olsun ki, bu gece yolculuğundan boz develer bile zevk aldı. Kafilenin şevke gelmesine hayret ettim.*

Kafileye katılan herkes pek memnun kaldı
O boz develer bile bu coşkudan haz aldı
Nağmeler eşliğinde hızlandıkça hızlandı
Deve de kafile de şevk içinde, apıştım...
Ne mübarek seferdi, doğrusu ben de şaştım

وَحَتَّى غَصُونَ الْبَانِ مَالَتْ تَرَنُّحًا
وَغَنَّتْ عَلَيْهَا كُلُّ صَادِحَةٍ مَثْنَى

45. *Hatta sorgun ağacının dalları bile şevke gelmiş sallanıyor, dallarda ki her kuş da şarkı söylüyordu.*

Sorgun dalları bile sallanıp duruyordu
Dallara konan kuşlar şarkılar söylüyordu
Anlatılmaz manzara, her taraf inliyordu
Bu hali yaşayanda bilmem ki can mı kalır
Bunu tecelli bilen hayatından kâm alır

أَهَلْ عَائِدٌ لِي رَقْدَةٌ كَيْ أَرَى بِهَا
خَيَالَ رَسُولٍ زَايِراً مَضْجَعِي وَهْنَا

46. *Yoksa O, ben uykuda yatarken kendisini görmem için ziyaretime gelen bir hayal elçisi miydi?*

Neydi yaşadığım hal, var mı acep bir bilen
Ben yatarken uykuda ziyaretime gelen
Hayal elçisi miydi bakıp yüzüme gülen
Hayalse de gördüğüm sevdamın hayaliydi
Gâipten uzanan el, bildim onun eliydi

فَأَنْ جَاءَنِي بِالقُرْبِ مِنْهَا مُبَشِّرٌ
وَهَبْتُ لَهُ سُرُوراً وَمَا أَغْنَى

47. *Eğer o bana sevgiliden haber getiren bir müjdeci ise, ben ona her şeyimi seve seve veririm.*

Getirdiyse şayet o, sevgiliden müjdeyi
Cana minnet bilirim her şeyimi vermeyi
En ulvî gaye bilir ruhum ona ermeyi
Âşığın gönlü zengin, can güzel cânân güzel
Hayal ufkunda bile yaşanan her ân güzel

حَيِيْنَا بِهَا دَهْراً وَقَدْ حَكَمَتْ لَنَا
وَنَحْنُ بِهَا نَحْيَا يَقِينًا أَذَا مِتْنَا

48. *Biz onunla uzun yıllar yaşadık, o bize hükmederdi. Biz ölünce, şüphesiz yine onunla yaşayacağız.*

Nice yıllardan beri can beraber kardeşiz
"Kâlû belâ"dan beri yürüyoruz yoldaşız
O bizi yönetirken farkımız yok haldeşiz
Biz ölsek de onunla kalsak da onunlayız
Ruh bedenden ayrılır, bizler hiç ayrılmayız

فَلَسْتُ أَرَى عِنْدِي لِحَالِي تَغَيُّرًا
وَلاَ مُطْرِقًا فِكْراً وَلاَ قَارِعًا سِنَّا

49. *Ben kendi halimde bir değişiklik görmüyorum. Düşünceye dalmış ve yaşı ilerlemiş biri de değilim.*

Dün ne isem bugün de aynı hal üzereyim
Yok bende bir değişim, neden farklı göreyim
Ahde bağlanalı ben ne isem hep öyleyim
Derin düşüncelere dalan biri değilim
Akranlarından geri kalan biri değilim

وَإِنِّي عَلَى مَا أَكَّدَ الْعَهْدُ بَيْنَنَا
مَدَى الدَّهْرِ لا خُنَّا الْعُهُودَ وَلاَ حُلْنَا

50. *Şu var ki, ben aramızdaki güçlü ahde öteden beri hep bağlı kaldım; ne o ahde ihanet ettim ne de o bağı çözdüm.*

Ben bu beraberlikten doyumsuz bir haz aldım
Aramızdaki ahde daima bağlı kaldım
Gün geldi ıstırapla hazin hazin ağladım
Ahde ihanet edip lâubâlî gezmedim
Aramızdaki bağı hiçbir zaman çözmedim

وَأَزْكَى صَلاَةُ اللهِ ثُمَّ سَلاَمُهُ
عَلَى مَنْ حَوَى كُلَّ الْمَحَاسِنِ وَالْحُسْنَى

51. *Allah'ın en temiz ve en nezih salatı ve selamı, bütün güzellikleri kuşatan O zâtın üzerine olsun.*

Kutsal aşkın destanı nihayet oldu tamam
Aşk sahilsiz bir deniz, fakat son buldu kelam
Rabbimizden en temiz, en saf salat ü selam
O güzeller güzeli Efendimize olsun
Onu seven gönüller nurla huzurla dolsun

وَأَصْلُ وُجُودِ الْعَالَمِينَ جَمِيعِهِمْ
هُوَ الْمُطَهَّرُ الْمَجْلَى هُوَ الْمَقْصَدُ الْأَسْنَى

52. *O, bütün âlemlerin varoluşunun aslıdır. O, ilâhî tecellilere mazhar ve yüce bir gayedir.*

Odur varlığın aslı, âlemlerin özüdür
Tecellilere mazhar, aşkın gören gözüdür
Hakikatin sözcüsü, onun gülen yüzüdür
O bir gaye şahsiyet, insanlığın rehberi
Vahyin son temsilcisi, Allah'ın Peygamberi

KASÎDE-İ MÜNFERİCE

İbnü'n-Nahvî

قَصِيدَةُ المُنْفَرِجَة

ابن النحوي

اِشْتَدِّي أَزْمَةُ تَنفَرِجي
قَدْ آذَنَ لَيْلُكِ بِالْبَلَجِ

1. *Ey keder, artır şiddetini artır ki çekilip gidesin; senin bu karanlığın sabah aydınlığını haber vermekte.*

Artır şiddetini, artır ey keder!
Azmin karşısında bunca gam n'ider
Çok sürmez karanlık çekilip gider
Her güçlüğü kesin kolaylık izler
Ne geceler sonsuz ne de gündüzler

وَظَلامُ اللَّيلِ لَهُ سُرُجٌ
حَتّى يَغْشَاهُ أَبُو السُّرُجِ

2. *Karanlık gecenin de kandilleri var; nihayet kandiller şahı çıkarak geceyi kuşatır.*

Karanlık geceyi yıldızlar süsler
Doğunca şahkandil başlar gündüzler
Dert çekenler her an sabahı gözler
Varlıkta iç içe zıtlıklar elhak
Zıtlıkta âhengi sağlayana bak!

وَسَحَابُ الْخَيْرِ لَهَا مَطَرٌ
فَأَذَا جَاءَ الإِبَّانُ تَجِي

3. *Hayır bulutunun öylesine bereketli yağmuru vardır ki, vakti gelince o yağmur yağar da yağar.*

Her şeyin bir vakti bir mevsimi var
Varlıkta tesadüf, boşluk ne arar
Vakti gelir rahmet her yanı sarar
Sen bu kâinatı sahipsiz sanma
Tesadüf diyene sakın inanma

وَفَوائِدُ مَوْلَانَا جُمَلٌ
لِسُرُوحِ الأَنْفُسِ وَالْمُهَجِ

4. *Mevlâmızın nefis ve ruhu beslemek için öylesine yararlı lutufları vardır ki...*

Mevlâ'nın kuluna nice lutfu var
Rahmet susuzları o lutfu arar
Ruh aç ise beden ne işe yarar…
Arınmak isteyen kalkmalı erken
Ürpermeli kalbi dua ederken

وَلَـها أَرَجٌ مُحْيِي أَبَدًا
فَاقْصُدْ مَحيًا ذَاكَ الْأَرَجِ

5. *O ilâhî lutfun ruha neşe veren nefis bir kokusu vardır; öyleyse gayen, neşe veren o güzel kokular olsun.*

İlahî lutuftur besleyen ruhu
Zinde tutar daim fikr ü fütûhu
Yayılır her yana, misktir, misk yâhu!
Gayen hep o güzel kokular olsun,
Ruh iklimin miskle, amberle dolsun

فَلَرُبَّتَمَا فَاضَ الْمَحْيَا
بِبُحُورِ الْمَوْجِ مِنَ اللُّجَجِ

6. *O rûhânî kokulara yönelince, rahmet deryasının dalgalarıyla ruha neşe salan o kutsal an taşarak sarıp sarmalar.*

Ân olur ki insan coştukça coşar
Derya-i rahmetse taştıkça taşar
Sükûna eren ruh ne haller yaşar
Böyle fırsatları kaçırmamalı
Hayatı boş yere geçirmemeli

وَالْخَلْقُ جَمِيعًا فِي يَدِهِ

فَذَوُو سَعَةٍ وَذَوُو حَرَجِ

7. *Bütün yaratıklar O'nun tasarrufu altındadır; kimisi bolluk içinde yaşar, kimisi darlıkta sıkıntı çeker.*

O'nun varlığının künhü bilinmez
Kudreti dışında bir şey bulunmaz
Hikmetinden asla sual olunmaz
Bakarsın kimisi bollukta yüzer
Kimisi yoksuldur, avare gezer

وَنُزُولُهُمْ وَطُلُوعُهُمْ

فَأَلَى دَرَكٍ وَعَلَى دَرَجِ

8. *Düşüş ve yükseliş bakımından halkın tutumu, uçuruma yuvarlanmak ve yüksek dereceleri elde etmek istikametindedir.*

"İnsanım ben, gücüm her şeye yeter
Benle başlar her şey ve bende biter."
Böyle düşünenler şeytandan beter
Alçaltan yücelten hep O'dur mutlak
Ulvî bir idrâke yükselmeye bak

وَمَعائِشُهُم وَعَواقِبُهُم
لَيْسَتْ فِي الْمَشْيِ عَلَى عِوَجِ

9. *İnsanoğlunun dünyadaki yaşantısı ve âhiretteki durumu rastgele bir tarzda değil, bir hikmete göre cereyan etmektedir.*

Varlıkta hiçbir şey başıboş değil
Her eylem kendinden bir oluş değil
Bu düzen rastgele kurulmuş değil
Her şeyde bir hikmet, bir nice sır var
Ârif o hikmeti her işte arar

حِكَمٌ نُسِجَتْ بِيَدٍ حَكَمَتْ
ثُمَّ انْتَسَجَتْ بِالْمُنْتَسِجِ

10. *Bu sayılanlar, kudret eliyle dokunmuş hikmet içeren hükümlerdir. Sonra onlar, yaratıkları ilmik ilmik örerek aralarında uyum ve âhengi sağlamıştır.*

Nedir varlıktaki uyum ve âhenk
Türleri ayıran kim, hevenk hevenk
Tamtamına her şey birbirine denk
Hikmetle dokunmuş varlık kumaşı
Bunu görmeyenler gerçekten şaşı

فَأَذَا اقتَصَدَتْ ثُمَّ انْعَرَجَتْ

فَبِمُقتَصِدٍ وَبِمُنْعَرِجِ

11. *O ilâhî hükümler doğru ve mâkul veya eğri ve kusurlu gözükürlerse, (bilesin ki bu durum) doğru veya kusurlu kimselerle ilişkilidir.*

Olamaz takdirde kusur ve yanlış
Bundan şüphe etmek tümüyle yanlış
Fi'lin sonucudur doğru ve yanlış
Yaratan Allah'sa, tercih kuldandır
Kulda sorumluluk işte bundandır

شَهِدَتْ بِعَجَائِبِهَا حُجَجٌ

قامَتْ بِالْأَمْرِ عَلَى الْحِجَجِ

12. *İnsanı hayrete sevk eden o hükümlerin gerçekliğine aklî ve naklî deliller tanıktır. Bu husustaki deliller, aksi görüşü yansıtan delillere baskındır.*

Takdîr-i ilâhî insanı, yer yer
Sevkeder hayrete, bu nasıl iş der
Delille o şüphe çözülüp gider
Bu deliller aksi zayıf delile
Her zaman baskındır, bir bak sen hele

وَرِضًا بِقَضَاءِ اللَّهِ حِجًى

فَعَلَى مَرْكُوزَتِهِ فَعُجِ

13. *Mâkul olan, Allah'ın takdirine rıza göstermektir; o halde rızayı merkeze alarak yönünü belirle.*

İlâhî kazâya rıza göstermek
"O'ndan gelen her şey kabulüm" demek
İman budur işte, bu zevke ermek
Her işte hedefin rıza olmalı
Bu kutsal hedeften ayrılmamalı

وَإِذا انْفَتَحَتْ أَبْوَابُ هُدًى

فاعْجِلْ لِخَزائِنِهَا وَلِجِ

14. *Hidayet kapıları açılınca, onun hazinelerine dalmakta acele et.*

Uyanık ve atak olmalı insan
Hidayet kapısı açıldığı an
Büyük bir süratle işte o zaman
İlâhî rahmete derhal dalmalı
Rahmetten payını bol bol almalı

وَإِذَا حَاوَلْتَ نِهَايَتَهَا
فَاحْذَرْ إِذْ ذَاكَ مِنَ الْعَرَجِ

15. *Hidayetin son noktasına ermek istersen, edebe aykırı davranmaktan sakın.*

Sözde davranışta ölçü edeptir
Kur'ân baştan sona edep demektir
Menzile varmaya edep gerektir
Edebe aykırı davranma sakın
Allah'a edepli herkesten yakın

لِتَكُونَ مِنَ السُّبَّاقِ إِذَا
مَا جِئْتَ أَلَى تِلْكَ الْفُرَجِ

16. *Böylece sen o geniş ve yüce makamlara kavuşanlardan olursun.*

İslâm esenliktir, İslâm bir barış
Bu uğurda koşmak kutsal bir yarış
Son hedef, erkenden cennete varış
Babamızdan miras bizlere cennet
Ona layık olmak ne büyük nimet

فَهُنَاكَ الْعَيْشُ وَبَهْجَتُهُ

فَلِمُبْتَهِجٍ وَلِمُنْتَهِجِ

17. *Mutlu olmak ve Hakk'a kavuşmak isteyen için, gerçek hayat ve ebedî mutluluk oradadır.*

Bilirsin ki dünya pek kan içici
Her şey fâni burda, her zevk geçici
Vefa nedir bilmez, hep aldatıcı
Şaşırıp da cânım gel düşme dara
Gerçek mutluluğu cennette ara

فَهِجِ الأَعْمَالَ إِذَا رَكَدَتْ

فإِذَا مَا هِجْتَ إِذًا تَهِجِ

18. *Amellerde bir durgunluk, bir duraksama olunca derhal harekete geçir; sen hareket ettirince onlarda bir gelişme olacaktır.*

Karamsarlık seni teslim alınca
İbadet hayatın durgunlaşınca
Harekete geçir fırsat bulunca
İbadetle aydınlanır gönüller
Böyle gönüllerde açılır güller

وَمَعَاصِي اللَّهِ سَمَاجَتُهَا
تَزْدَانُ لِذِي الْخُلُقِ السَّمِجِ

19. *Allah'a karşı gelme günahını işlemek, kötü huylulara şirin gözükür.*

Çekinmez günahtan kalbi kararan
Bunun için fırsat kollar an be an
İsyan için imkân bulduğu zaman
Mutlu olur işlediği günahtan
Ürpermez vicdanı, korkmaz Allah'tan

وَلِطَاعَتِهِ وَصَبَاحَتِهَا
أَنْوَارُ صَبَاحٍ مُنْبَلِجِ

20. *Allah'a itaat etmenin kazandırdığı güzellik ise şafak aydınlığı gibi parlaktır.*

Sadık kul olanın yüzü apaktır
Şafak aydınlığı gibi parlaktır
Özü doğru, sözü daima haktır
Hakk'ın nuru parlar baksan yüzüne
Doyum olmaz onun tatlı sözüne

مَن يَخْطُبْ حُورَ الْخُلْدِ بِهَا
يَظْفَرْ بِالْحُورِ وَبِالْغُنُجِ

21. *Cennetteki hurilere talip olan kimse, Allah'a karşı gösterdiği itaat sayesinde onları ve onların işvesini, nazını elde eder.*

Kul, ibadetinden bol sevap bekler
Bu yüzden farzlara nâfile ekler
Elbet boşa gitmez onca emekler
Layıktır onlara nazlı huriler
Lutfedecek Rabbim gör neler neler…

فَكُنِ الْمَرْضِيَّ لَهَا بِتُقًى
تَرضَاهُ غَدًا وَتَكُونُ نَجِي

22. *Artık sen, takva sayesinde o hurilere layık bir eş olmaya ve âhiret azabından kurtulmaya bak.*

Duyarlı dindarlık takva demektir
Helalden kazanıp helal yemektir
Mahrumsan takvadan boşa emektir
Takvanın ödülü huri gılmândır
Kurtuluş müjdesi elde fermandır

وَاتْلُ الْقُرْآنَ بِقَلْبٍ ذِي
حَزَنٍ وَبِصَوْتٍ فِيهِ شَجِي

23. *Kur'ân-ı Kerîm'i mahzun bir kalple ve hüzünlü bir sesle oku!*

Vazgeç boş sevdadan, Hakk'a bel bağla
Allah'la bağını Kur'ân'la sağla
Hüzünlü bir sesle oku ve ağla
Hissetsin benliğin yayılan feyzi
Kurtaracak odur mahşerde bizi

وَصَلاةُ اللَّيلِ مَسَافَتُهَا
فَاذْهَبْ فِيهَا بِالْفَهْمِ وَجِي

24. *Gece namazı Kur'ân'ı okuma merhaleleridir, anlamak üzere onların arasında git gel.*

Gece namazında okunan Kur'ân
Merhale sayılır her âyet o ân
Mânaca irtibat kurduğun zaman
Her âyet yeni bir açılım sunar
Tatmine eren ruh gerçeğe kanar

وَتَأَمَّلْهَا وَمَعَانِيهَا

تَأْتِ الْفِرْدَوْسَ وَتَنْفَرِجِ

25. *O âyetler ve mânaları üzerine iyi düşün ki Firdevs cennetine girip gam ve kederden kurtulasın.*

İlâhî rızaya ermek istersen
Firdevs cennetine girmek istersen
Rabbin cemâlini görmek istersen
Düşün, âyetlerin mânasına dal
Kurtul gerilimden, hayattan kâm al

وَاشْرَبْ تَسْنِيمَ مُفَجَّرِهَا

لَا مُمْتَزِجًا وَبِمُمْتَزِجِ

26. *Bunları yaptığın takdirde, kaynağını Firdevs'ten alan tesnîm suyundan saf ve (kâfûrla) karışık olarak kana kana iç.*

Bu bir hak söz, sakın atma yabana
Endişen olmasın ahretten yana
Bil, Rabbin ikramı hazırdır sana
Gel tesnîm suyundan saf olarak iç
İstersen kâfurla karıştır da iç

مُدحَ الْعَقْلُ الآتِيهِ هُدًى
وَهَوًى مُتَوَلٍّ عَنْهُ هُجِي

27. *Böylesine aydınlanan aklın fiili doğru olacağından övgüye değer görülmüş; itaatten yüz çeviren nefsin dürtüsüyle işlenenler ise eleştirilmiştir.*

Akla kılavuzdur vahyin gelişi
Vahiyle nurlanan aklın her işi
Verimlidir onun hep işleyişi
Nefsânî duyguyla işlenen fiil
Mahveder insanı, bunu iyi bil

وَكِتَابُ اللهِ رِيَاضَتُهُ
لِعُقُولِ الْخَلْقِ بِمُنْدَرِجِ

28. *Allah'ın kitabı olan Kur'ân'da, insan aklını eğitip geliştiren ilkeler mevcuttur.*

Kuşatır her yönden hayatı Kur'ân
Düşüneni eder kendine hayran
Onun irşadıyla gelişir insan
Eğitir aklını, olgunlaştırır
Toplumları ancak o barıştırır

وَخِيارُ الْخَلقِ هُداتُهُمُ
وَسِوَاهُمْ مِنْ هَمَجِ الْهَمَجِ

29. *İnsanların en hayırlısı doğru yolu gösterenlerdir; diğerleri ise çoban düzeyinde bayağı kimselerdir.*

Hayırlı insan kim, kimin nesidir?
Doğruyu gösteren en iyisidir
Onun her bir sözü Hakk'ın sesidir
Diğerleri ise işe yaramaz
Çobandan bayağı, kimse aramaz

وَإِذَا كُنْتَ الْمِقْدَامَ فَلَا
تَجْزَعْ فِي الْحَرْبِ مِنَ الرَّهَجِ

30. *Eğer iyilikte öncü konumundaysan, savaş esnasındaki toz dumandan şikâyet etme.*

Peygamber mesleği, öncülük etmek
Hak ve hakikati halka öğretmek
Her değerden üstün çekilen emek
Kıskanılır öncü, sen sen ol, yılma
Hak bildiğin yoldan sakın ayrılma

وَأَذَا أَبْصَرْتَ مَنَارَ هُدًى

فَاظْهَرْ فَرْدًا فَوْقَ الثَّبَجِ

31. *Hak ve hizmet yolunda bir işaret gördüğün zaman tek başına olsan da sıradanlığın üstüne yüksel.*

Hizmet için imkân doğarsa şayet
Aşkla şevkle göster azamî gayret
"Hayırda yarışın" demekte âyet
Bu yolda çıksa da önüne engel
Aş engeli, onun üstüne yüksel

وَأَذَا اشْتَاقَتْ نَفْسٌ وَجَدَتْ

أَلَمًا بِالشَّوْقِ الْمُعْتَلِجِ

32. *Eğer bir kimse âşık olmuşsa, artık o dayanılmaz acılar çeker.*

Aşk sarmaşık gibi sardıkça sarar
Sevdalı gönülde huzur ne arar
Dilinde leylası hep onu arar
İnsan bir kez âşık olmayagörsün
İçin için yandığını görürsün

وَثَنَايَا الْحَسْنَا ضَاحِكَةٌ

وَتَمَامُ الضِّحْكِ عَلَى الْفَلَجِ

33. *O güzelin ön dişleri gülmektedir, dişlerin seyrek oluşu ise gülüşteki güzelliği tamamlar.*

Güzellerde eksik olmaz cilveler
Kendisi gülmeden dişleri güler
Seyrekse o dişler yüreği deler
Edâdır güzellik ve hüsn ü ândır
Olunca cilveli pek de yamandır

وَعِيَابُ الْأَسرَارِ قَدِ اجْتَمَعَتْ

بِأَمَانَتِها تَحْتَ السُّرُجِ

34. *Sırlar heybesi eyerin altında, emanetleriyle birlikte korunmaktadır.*

Dîvâne âşığın sohbeti yarla
Bu yüzden heybesi doludur sırla
Canı pahasına saklar ısrarla
Âşık sırlarını kimseye demez
Mahremdir anılar, ifşa edemez

وَالرِّفْقُ يَدُومُ لِصَاحِبِهِ
وَالْخَرْقُ يَصِيرُ أَلَى الْهَرَجِ

35. *Ağır başlı ve yumuşak huylu olmak sahibine daima iyilik getirir; sertlik ise bozgunculuğa yol açar.*

Hoşgörü her zaman iylik getirir
Nice müşkilleri çözer bitirir
Sahibini muradına yetirir
Kavgaya yol açar öfke ve sertlik
Şirretlik değildir yiğitlik mertlik

صَلوَاتُ اللهِ عَلَى الْمَهْدِيِّ
الْهَادِي النَّاسَ إِلَى النَّهَجِ

36. *Allah'ın rahmeti, insanlara dosdoğru yolu gösteren Muhammed aleyhisselâmın üzerine olsun.*

Ne büyük kılavuz bize Peygamber
Rabbin mesajıdır verdiği haber
Onsuz gerçeklerden dünya bîhaber
Rahmet et Allahım Efendimize
Gelmeseydi şayet vay halimize!

وَأَبِي بَكْرٍ فِي سِيرَتِهِ
وَلِسَانِ مَقَالَتِهِ اللَّهَجِ

37. *Söz ve yaşantısıyla Hz. Peygamber'i izleyen Hz. Ebû Bekir'e de Allah rahmet eylesin.*

Dostu Peygamber'in Ebû Bekir'di
Derledi ümmeti bir düzen verdi
Her işinde Peygamber'i izlerdi
Özü sözü doğru eroğlu erdi
Sayesinde ümmet huzura erdi

وَأَبِي حَفْصٍ وَكَرَامَتِهِ
فِي قِصَّةِ سَارِيَةِ الْخُلُجِ

38. *Sâriye vakasında kerameti ortaya çıkan Hz. Ömer'e de Allah rahmet eylesin.*

Nehrevan'da başkumandan Sâriye
Kuşatılmış dağdan, bilmez seriye
Haykırdı halife "Dön bak geriye"
O sırada Ömer hutbe okurdu
Ona Medine'den nasıl duyurdu?

وَأَبِي عَمْرٍ وَذِي النُّورَيْنِ
الْمُسْتَحِيِي الْمُسْتَحْيَا الْبَهِجِ

39. *Hz. Peygamber'e iki kez damat (iki nura sahip) olan Hz. Osman, hayâsından dolayı görenlerin de kendisinden hayâ edip saygı duyduğu bir sahabiydi. Allah ona da rahmet eylesin.*

Peygamber'e damat Hazret-i Osman
Topladı Kur'ân'ı, o bir kahraman
Arş ağladı şehit düştüğü zaman
İki nura sahip sahabede tek
Hayânın timsali, edepte örnek

وَأَبِي حَسَنٍ فِي الْعِلْمِ إِذَا
وَافَى بِسَحَائِبِهِ الْخُلُجِ

40. *Küme küme hikmet bulutlarından üzerine ilim hikmet yağan ve Ebu'l-Hasan künyesiyle anılan Hz. Ali'ye de Allah rahmet eylesin.*

Dengi yok Ali'nin ilm ü hikmette
Gözü yok Ali'nin malda servette
Gayesi birlikti aziz ümmette
Hem sen yandın Ali'm hem bizi yaktın
Gittin amma bizi yetim bıraktın

ENDÜLÜS'E AĞIT

Ebü'l-Bekâ er-Rundî

رِثَاءُ الأَنْدَلُس

أبو البقاء الرندي

لِكُلِّ شَيْءٍ إِذَا مَا تَمَّ نُقْصَانُ
فَلَا يُغَرَّ بِطِيبِ الْعَيْشِ إِنْسَانُ

1. *Her şey tamam olup kemale erince başlar eksilme; o halde insan mutlu geçen hayata aldanmamalı.*

Tamam olunca her şey, yazık, başlar eksilme
Bu eksikliği sakın bir başkasından bilme
Tatlı geçen hayata insan aldanmamalı
İnişin yokuşunu asla görmezden gelme!

هِيَ الْأَيَّامُ كَمَا شَاهَدْتَهَا دُوَلٌ
مَنْ سَرَّهُ زَمَنٌ سَاءَتْهُ أَزْمَانُ

2. *Zamandır bu, gördüğün gibi durmadan değişmekte; bir an sevindirdiğini uzun zaman üzmektedir.*

Gördüğün gibi her şey değişmekte durmadan
Zaman denilen saat işlemekte kurmadan
Bir gün sevindirirse günlerce kan ağlatır
Yapacağını yapar hiç kimseye sormadan

وَهذِهِ الدَّارُ لَا تُبْقِي عَلَى أَحَدٍ
وَلَا يَدُومُ عَلَى حَالٍ لَهَا شَانُ

3. *Bu dünya yurdu hiç kimseye acımaz, hiçbir hali birbirini tutmaz.*

Kimseye kalmaz dünya gelenler göçer bir gün
Azrail'in sunduğu şerbetten içer bir gün
Aynı halin devamı imkânsızdır, bilirsin
Tahta ata binenler bu yoldan geçer bir gün

يُمَزِّقُ الدَّهْرُ حَتْمًا كُلَّ سَابِغَةٍ
إِذَا نَبَتْ مَشْرَفِيَّاتٌ وَخُرْصَانُ

4. *Kılıçlar ve mızraklar işlemediğinde bile, zaman (denen o kılıç) her zırhı paramparça eder.*

Hedefini bulmazsa şayet kılıçla mızrak
Sen cengâver değilsin, onları elden bırak!
İnsafı yok zamanın, delip geçer her zırhı
İnanmıyorsan eğer dön de bir maziye bak!

وَيَنْقَضِي كُلُّ سَيْفٍ لِلْفَنَاءِ وَلَوْ
كَانَ ابْنَ ذِي يَزَنٍ وَالْغِمْدَ غُمْدَانُ

5. *Her kılıç çürür yok olur, o kılıç İbn Zîyezen, kını da Gumdan kalesi olsa bile.*

Güvenme silahına bulunsa da yanında
Paslanır çürür kılıç, saklasan da kınında
Gumdan köşkünde bile korunsa yine çürür
Güvendiğin kaleler yıkılır en sonunda…

أَيْنَ الْمُلُوكُ ذَوُو التِّيجَانِ مِنْ يَمَنٍ
وَأَيْنَ مِنْهُمْ أَكَالِيلٌ وَتِيجَانُ

6. *Hani Yemen'in o taçlı kralları? Nerde onların çelenkleri, taçları?*

Hani nerde bir zaman Yemen'i yönetenler!
Muhteşem ordularla her yeri titretenler
O çelenkler o taçlar bugün hangi müzede?
Kaldı mı hiç izleri, hani nerde yitenler?

وَأَيْنَ مَا شَادَهُ شَدَّادُ فِي أَرَمٍ
وَأَيْنَ مَا سَاسَهُ فِي الْفُرْسِ سَاسَانُ

7. *Şeddâd'ın İrem şehrinde kurduğu saraylar, bahçeler nerde? Nerede Sâsân'ın İran'daki saltanatı?*

Hani nerde Nemrud'un o görkemli otağı?
Dillere destan olan güzelim İrem bağı?
İran'da hüküm süren Sâsânîler nic'oldu?
Neden haber vermiyor o yüce Elburz dağı?

وَأَيْنَ مَا حَازَهُ قَارُونُ مِنْ ذَهَبٍ
وَأَيْنَ عَادٌ وَشَدَّادٌ وَقَحْطَانُ

8. *Kârûn'un sahip olduğu altınlar hani? Hani (o bölgede hüküm sürmüş olan) Âd, Adnân ve Kahtân nerde?*

Bir masaldır dillerde Kârûn'un hazinesi
Unutulmuş, bilen yok acaba neyin nesi;
Âd kavmi şimdi nerde, Adnân, Kahtân ne oldu?
Kulak ver de bir dinle, duyuluyor mu sesi!..

أَتَى عَلَى الْكُلِّ أَمْرٌ لَا مَرَدَّ لَهُ
حَتَّى قَضَوْا فَكَأَنَّ الْقَوْمَ مَا كَانُوا

9. *Hepsine gelince o yüce emir, sonlarını getirdi; sanki o halk dünyaya hiç gelmemişti.*

Yüce bir ferman ile bilir misin ne oldu?
İnsanlığa kıyanlar hak ettiğini buldu
Sanırsın ki hiç ayak basmamışlar dünyaya
Esen bir sam yeliyle ikbal gülleri soldu

وَصَارَ مَا كَانَ مِنْ مُلْكٍ وَمِنْ مَلِكٍ
كَمَا حَكَى عَنْ خَيَالِ الطَّيْفِ وَسْنَانُ

10. *Bir zaman var olan o saltanat ve sultanlar, rüya görenin anlattığı bir hayaldir şimdi.*

Ne mülk ne melik kaldı, hepsi hayaldir bugün
Dün bugün için rüya, yaşanan haldir bugün
Zamanın çarkı her an öğütmektedir bizi
Hatırlamak bu hali ruha melâldir bugün

دَارَ الزَّمَانُ عَلَى دَارَا وَقَاتِلِه
وَأَمَّ كِسْرَى فَمَا آوَاهُ إِيوَانُ

11. *Zaman Dârâ'nın ve kâtilinin aleyhine döndü; Kisrâ'ya da yönelince, sarayının eyvanları koruyamadı onu.*

Boydan boya almıştı Kral İskender Şark'ı
Aleyhine Dârâ'nın döndü zamanın çarkı
Dar gelmişti Kisrâ'ya sarayın eyvanları
Sonuçta İskender'in yoktu Dârâ'dan farkı

كَأَنَّمَا الصَّعْبُ لَمْ يَسْهُلْ لَهُ سَبَبٌ
يَوْمًا وَلَا مَلَكَ الدُّنْيَا سُلَيْمَانُ

12. *Sanki hiçbir olay Saʿb'e, bir gün bile gülmemiş, sanki Süleyman dünyaya hâkim olmamış…*

Olayların akışı Saʿb'e kolay gelmedi
Boğuştu güçlüklerle, bir gün yüzü gülmedi
Safdilliktir beklemek fâni olandan bekâ
Bilirsin ki bu dünya Süleyman'a kalmadı

فَجَائِعُ الدَّهْرِ أَنْوَاعٌ مُنَوَّعَةٌ
وَلِلزَّمَانِ مَسَرَّاتٌ وَأَحْزَانُ

13. *Zamanın (gösterdiği) felaketler çeşit çeşittir; zaman içinde sevinçler de hüzünler de vardır.*

Göreceğin belalar bir değil bin türlüdür
Anlarsın bazısını, bazısı örtülüdür
Feleğin cilvesi bu, güldürür ve ağlatır
Nehir gibidir zaman, daha gürültülüdür

وَلِلْحَوَادِثِ سُلْوَانٌ يُسَهِّلُهَا
وَمَا لِمَا حَلَّ بِالْأِسْلَامِ سُلْوَانُ

14. *Her türlü felaketi hafifleten bir teselli vardır; fakat İslam'ın başına gelen felaketi teselli edecek bir şey yok!*

Her olumsuz olaya bulunur bir teselli
Facialar vardır ki kâr etmez bin teselli
Şu İslâm'ın başına gelen felakete bak
Dindirmez bu acıyı, etsen yüz bin teselli…

دَهَا الْجَزِيرَةَ أَمْرٌ لَا عَزَاءَ لَهُ
هَوَى لَهُ أُحُدٌ وَانْهَدَّ ثَهْلَانُ

15. *O adayı (Endülüs'ü) öyle bir âfet kuşatmış ki, dayanılacak gibi değil; sanki Uhud Dağı (dehşetinden) çökmüş, Sehlân ise parçalanmış.*

Sekiz asırdan beri İslâm'ın aziz yurdu
Endülüs'ü bir düşün, nasıl felaket vurdu!
Sanırsın ki Uhud'la Sehlân düşmüş üstüne
İhanet ile düşman el ele tuzak kurdu

أَصَابَهَا الْعَيْنُ فِي الْأَسْلَامِ فَامْتُحِنَتْ
حَتَّى خَلَتْ مِنْهُ أَقْطَارٌ وَبُلْدَانُ

16. *Endülüs'ün Müslümanlığına göz değdi; o diyarda İslâm'dan ne bir iz ne nişan kaldı.*

Anlaşılan, İslâm'a Endülüs'te göz değdi
O güzelim şehirler düşmana boyun eğdi
İslâm'ın damgasını sildiler o bölgeden
Yok mu bir Selahaddîn, n'ola koşup geleydi…

فَاسْأَلْ بَلَنْسِيَةً مَا شَأْنُ مُرِسِيَةٍ
وَأَيْنَ شَاطِبَةٌ أَمْ أَيْنَ جَيَّانُ

17. *Sor ki, Belensiye'ye Mürsiye'nin hali nicedir? Hani Şâtıba, nerede Ceyyân?*

Sor ki Belensiye'ye ne haldedir Mürsiye?
Savunan oldu mu ki acaba ölesiye?
Nerde kaldı Şâtıba, haber var mı Ceyyân'dan?
Nicedir İbn Rüşd'ler çıkmaz oldu kürsüye…

وَأَيْنَ قُرْطُبَةٌ دَارُ الْعُلُومِ فَكَمْ
مِنْ عَالِمٍ قَدْ سَمَا فِيهَا لَهُ شَانُ

18. *İlimler merkezi Kurtuba nerede? Nice değerli âlimler orada yetişip yükselmişti.*

Kurtuba ki ilimler deryasıydı bir zaman
İbn Tufeyl, İbn Rüşd, İbn Bâcce pek yaman
Yüzlerce yıl Batı'ya rehber olan bilgeler
Ürpermekte kabrinde, ört ki öleyim, aman!...

وَأَيْنَ حِمْصُ وَمَا تَحْوِيهِ مِنْ نَزَهٍ
وَنَهْرُهَا الْعَذْبُ فَيَّاضٌ وَمَلْآنُ

19. *Nerede Hıms şehri (İşbiliyye), o güzelim çevresi, tatlı ve coşkun nehri nerede?*

Sorma azizim Hıms'ı, sanırsın ki bir cennet
O şehirde yaşamak eminim câna minnet
Coşkun akan nehriyse andırıyor Fırat'ı
Buraları düşmana terk eylemek bir cinnet!

قَوَاعِدٌ كُنَّ أَرْكَانَ الْبِلَادِ فَمَا
عَسَى الْبَقَاءُ إِذَا لَمْ تَبْقَ أَرْكَانُ

20. *Bunlar ülkenin temeli ve merkeziydi; temel yıkılınca binanın kalması ne mümkün…*

Endülüs'ün temeli, köşe taşıydı bunlar
Bu gerçeği en iyi ilk fatihleri anlar
Yaşamak hiç mümkün mü o temeller çökünce
Bilen yok kaç milyondu orda can veren canlar

تَبْكِي الْحَنِيفِيَّةُ الْبَيْضَاءُ مِنْ أَسَفٍ
كَمَا بَكَى لِفِرَاقِ الْأُلْفِ هَيْمَانُ

21. *Sevgilisinin ayrılığına ağlayan âşık gibi, bugün aziz şeriat üzüntüsünden ağlamakta.*

Hilâl yerine salîb yürekleri dağlıyor
O muhteşem şeriat üzüntüden ağlıyor
Yârinden ayrı düşen bahtsız âşık misali
Endülüs'ten kopanlar karaları bağlıyor

عَلَى دِيَارٍ مِنَ الْأَسْلَامِ خَالِيَة
قَدْ أَقْفَرَتْ وَلَهَا بِالْكُفْرِ عُمْرَانُ

22. *İslamsız kalan ve harap olup çölleşen ülkeye ve yerinde küfrün yükselişine İslâm ağlamaktadır.*

İslâm'ın o güzelim parçası artık bomboş
Ortada dolaşanlar ya haydut ya da sarhoş
O topraklarda küfrün yükselişini görmek
Kahrediyor insanı, bugün ne söylense boş!

حَيْثُ الْمَسَاجِدُ قَدْ صَارَتْ كَنَائِسَ مَا
فِيهِنَّ أَلَّا نَوَاقِيسٌ وَصُلْبَانُ

23. *Orada mescitler kiliseye dönüşmüş, artık çan sesinden ve haçtan başka bir şey kalmamış.*

Kilise olmuş mescit, minare çan kulesi
Duyulmaz bu diyarda "Allahu ekber" sesi
İsa peygamber görse ne derdi bu gürûha
"Siz Hıristiyan değil, bir Allah'ın belası!.."

حَتَّى الْمَحَارِيبُ تَبْكِي وَهْيَ جَامِدَةٌ
حَتَّى الْمَنَابِرُ تَرْثِي وَهْيَ عِيدَانُ

24. *Öyle ki, cansız olduğu halde mihraplar, tahta iken minberler dahi ağlıyor.*

Öyle bir felaket ki tasviri gelmez dile
Yas tutup ağlamakta taştan mihraplar bile
Canlı cansız ne varsa her haliyle yaş döktü
Ağaç ağlar mı deme, minbere bir bak hele…

يَا غَافِلًا وَلَهُ فِي الدَّهْرِ مَوْعِظَةٌ
أَنْ كُنْتَ فِي سِنَةٍ فَالدَّهْرُ يَقْظَانُ

25. *Ey zamanın verdiği dersten habersiz adam! Sen uyusan bile zaman uyumaz.*

Uyan ey dalgın adam, olanlardan ibret al!
Davran toparlan artık, düşmanlara korku sal
Bir zaman bir de düşman uyku nedir bilmezken
Haramdır sana uyku, uyansana, bu ne hal?

وَمَاشِيًا مَرَحًا يُلْهِيهِ مَوْطِنُهُ
أَبَعْدَ حِمْصٍ تَغُرُّ الْمَرْءَ أَوْطَانُ

26. *Ve ey yaşadığı yerde oyalanıp havalı havalı gezen! Hıms (İşbiliyye) düştükten sonra, vatan diye avunacak ne kaldı!*

Yaşadığı ülkede böbürlenip övünen
Öz yurdu esir iken eldekiyle avunan
Verdikten sonra Hıms'ı övünecek ne kaldı?
Yok mu hiç Endülüs'ün şerefini savunan?

تِلْكَ الْمُصِيبَةُ أَنْسَتْ مَا تَقَدَّمَهَا
وَمَا لَهَا مَعَ طُولِ الدَّهْرِ نِسْيَانُ

27. *Bu felaket öncekileri unutturdu, ne kadar zaman geçerse geçsin bunu unutmak ne mümkün!*

Görülmedi tarihte bir böylesi felaket
Geçse de binlerce yıl, unutulmaz bu âfet
İktidar kavgasıydı mahveden Endülüs'ü
Beyinsiz muhterisin ham ervâhına lanet!

يَا رَاكِبِينَ عِتَاقَ الْخَيْلِ ضَامِرَةً
كَأَنَّهَا فِي مَجَالِ السَّبْقِ عِقْبَانُ

28. *Ey savaş alanında şahin gibi süzülen, asil ve eğitimli atlara binenler!*

Sizler, ey soylu Arap atlarına binenler!
Koşu yarışlarında birinciye gelenler
Atlar ki şahin gibi süzülür ufka doğru
Ne derdi halinize, Endülüs'te ölenler?

وَحَامِلِينَ سُيُوفَ الْهِنْدِ مُرْهَفَةً
كَأَنَّهَا فِي ظَلَامِ النَّقْعِ نِيرَانُ

29. *Ey toz duman içinde alev alev parlayan, keskin Hint yapımı kılıçlar kullananlar!*

Ey Hint yapımı keskin kılıçlı kahramanlar!
Bir zamanlar sizindi o şerefler, o şanlar
Ey toz duman içinde kılıçları parlayan
Yiğitler, nerdesiniz, sel oldu akan kanlar…

وَرَاتِعِينَ وَرَاءَ الْبَحْرِ فِي دَعَةٍ
لَهُمْ بِأَوْطَانِهِمْ عِزٌّ وَسُلْطَانُ

30. *Ey vatanında saltanat süren ve denizin ötesinde rahat bir şekilde yaşayanlar!*

Siz ey karşı kıtada refah içinde yüzen!
Bunca felaketleri umursamayıp gezen
Ölü toprağı mıdır serpilen üstünüze?
Bu saltanat yıkılır, bozulur bir gün düzen…

أَعِنْدَكُمْ نَبَأٌ مِنْ أَهْلِ أَنْدَلُسٍ
فَقَدْ سَرَى بِحَدِيثِ الْقَوْمِ رُكْبَانُ

31. *Endülüs halkından haberiniz var mı? Onların başına gelenleri kafileler her yere ulaştırdı.*

Endülüs'ün halinden hiç var mı haberiniz?
Kaç millik mesafe ki aranızdaki deniz?
Herkes duydu, siz hâlâ duymadıysanız yazık
Silkinin bir görelim, belirsin hedefiniz

كَمْ يَسْتَغِيثُ بِنَا الْمُسْتَضْعَفُونَ وَهُمْ
قَتْلَى وَأَسْرَى فَمَا يَهْتَزُّ أَنْسَانُ

32. *Öldürülen veya esir edilenler sizlerden yardım beklerdi, fakat hiç kimsenin kılı kıpırdamadı.*

Ölen öldü, tutsaklar bekliyor bizden yardım
Bu konuda hiç kimse atmadı bir tek adım
Şimdi Târık bin Ziyâd ağlıyor mezarında
İmdat senden Allah'ım, kâr etmiyor feryadım

مَاذَا التَّقَاطُعُ فِي الْأَسْلَامِ بَيْنَكُمْ
وَأَنْتُمْ يَا عِبَادَ اللهِ أَخْوَانُ

33. *Ey Allah'ın kulları, sizler kardeş iken, İslam'la ilgili aranızdaki bu ayrılık ne böyle?*

Nedir bu ilgisizlik, ne bu vurdumduymazlık?
Siz dinde kardeşsiniz, bu nasıl bir aymazlık?
Kendinize geliniz ey Allah'ın kulları!
Yetmedi mi olanlar, bitsin artık gammazlık

أَلَا نُفُوسٌ أَبِيَّاتٌ لَهَا هِمَمٌ
أَمَا عَلَى الْخَيْرِ أَنْصَارٌ وَأَعْوَانُ

34. *Zilleti kabul etmeyen gayretli kimseler yok mu içinizde? Hayrın yardımcıları ve destekçileri kalmadı mı hiç?*

Hele bak sen şu işe, herkes buyruk başına
Ağlar dullar yetimler, bakan yok gözyaşına
Yok mu içinizde hiç hayra, yardıma koşan?
Öz yurdunda esirdir, acı din kardaşına!..

يَا مَنْ لِذِلَّةِ قَوْمٍ بَعْدَ عِزِّهِمُ
أَحَالَ حَالَهُمْ جَوْرٌ وَطُغْيَانُ

35. *Güçlü ve onurlu bir devirden sonra zillete düşen bir milletin yardımına koşan yok mu? Onlar, zulüm ve isyanın baskısı altında artık.*

Bugün yerde sürünen dün aziz olan millet
Namus ayak altında, bu ne korkunç bir zillet
Zulmün egemenliği her şeyi ezip geçti
Yaş kalmadı gözlerde, bu ne dermansız illet…

بِالْأَمْسِ كَانُوا مُلُوكًا فِي مَنَازِلِهِمْ
وَالْيَوْمَ هُمْ فِي بِلَادِ الْكُفْرِ عُبْدَانُ

36. *Dün kendi yurtlarında hükümdar idiler; bugün ise küfür diyarında köle...*

Dün kendi vatanında sultan olanlar, bugün
Küffâr elinde köle, ya ülkesinden sürgün
Ey Musa'yı Fir'avn'dan kurtaran yüce Rabbim!
Bu zalimlerin sonu gelmeyecek mi bir gün?

فَلَوْ تَرَاهُمْ حَيَارَى لَا دَلِيلَ لَهُمْ
عَلَيْهِمُ مِنْ ثِيَابِ الذُّلِّ أَلْوَانُ

37. *O asil insanların perişan ve şaşkın hallerini bir görsen, üzerlerindeki perişan kıyafetten dolayı tanıyamazsın.*

Görsen tanıyamazsın, perişan mı perişan
O soylu insanlardan ne bir iz ne bir nişan
Ümitsiz bekleyişler ve o şaşkın bakışlar
Eli kanlı katildi ortalıkta dolaşan

وَلَوْ رَأَيْتَ بُكَاهُمْ عِنْدَ بَيْعِهِمُ
لَهَالَكَ الْأَمْرُ وَاسْتَهْوَتْكَ أَحْزَانُ

38. *Eğer esir pazarında satılırken ağlaşmalarını görsen, dehşet ve üzüntüden kahrolursun.*

Bir görseydin onların hazin ağlayışını
Köle pazarlarında taşa vurup başını
Dövünen o insanlar bizim kardeşlerimiz!
Kim kurtarır onları, kim silecek yaşını?

يَا رُبَّ أُمٍّ وَطِفْلٍ حِيلَ بَيْنَهُمَا
كَمَا تُفَرَّقُ أَرْوَاحٌ وَأَبْدَانُ

39. *Vah, ruhla bedenin ayrılması gibi, birbirinden ayrılan anne ile evlatlarına vah!*

Âh, nice yavruları ayırdılar anadan
Sanırsın ki bedeni ayırmışlardı candan
Dayanmaz buna yürek, dayanmaz buna zemin
N'olur yetiş imdada yeri göğü yaradan!..

وَطِفْلَةٍ مِثْلَ حُسْنِ الشَّمْسِ أَذْ طَلَعَتْ
كَأَنَّمَا هِـيَ يَاقُوتٌ وَمَرْجَانُ

40. *Doğan güneş gibi güzel, yakut ve mercan değerinde genç kızlar!*

Doğan güneş mi kız mı, bakan gözler kamaşır
Güzellik evsâfını bütün üstünde taşır
Yakut mercan demeye inan dilim varmıyor
Böyle bir yavrucuğa kirli eller bulaşır…

يَقُودُهَا الْعِلْجُ لِلْمَكْرُوهِ مُكْرَهَةً
وَالْعَيْنُ بَاكِيَةٌ وَالْقَلْبُ حَيْرَانُ

41. *Şimdi katır soylu zorba, onu yatağına sürüklemekte; gözler yaş dolu, kalp ise şaşkın bir halde…*

Yeni girmiştir yavru, on dört on beş çağına
Katır soylu alçaklar sürükler yatağına
Feryadı yürek dağlar, yok sesine ses veren
Nerde bir el ki katsın zehiri bardağına…

لِمِثْلِ هذَا يَذُوبُ الْقَلْبُ مِنْ كَمَدٍ
أَنْ كَانَ فِي الْقَلْبِ أَسْلَامٌ وَأَيْمَانُ

42. *Bu felaket karşısında kederden kalp erir; varsa eğer o kalpte iman ve İslam…*

Bunları duyan insan başka şeyle avunmaz
Kahrolur üzüntüden kendi derdine yanmaz
Dinin gerektirdiği sorumluluk ağırdır
İman İslam var ise erir o kalp dayanmaz

RUH KASÎDESİ

İbn Sînâ

القَصِيدَةُ العَيْنِيَةُ الرُوحِيَةُ فِي النَفْس

ابن سينا

RUHUN DÜŞÜŞÜ

هَبَطَتْ إِلَيْكَ مِنَ الْمَحَلِّ الأَرْفَعِ
وَرْقَاءُ ذَاتُ تَعَزُّزٍ وَتَمَنُّعِ

1. *Çok yükseklerden süzülüp gelen gururlu ve nazlı bir güvercin sana kondu.*

Ruh, bedene hayat vermek ve onu yönetmek üzere kendi kutsal âleminden gururlu ve nazlı bir güvercin gibi süzülerek dünyaya inip ten kafesine konuk oldu.

Yücelerden sana gururlu, nazlı
Bir güvercin indi, bülbül âvazlı
Elçisi mi Rabb'in, yoksa nûru mu?
Hayatın esrârı hep onda gizli

مَحْجُوبَةٌ عَنْ كُلِّ مُقْلَةِ عَارِفٍ
وَهْيَ الَّتِي سَفَرَتْ وَلَمْ تَتَبَرْقَعِ

2. *Açık ve peçesiz olduğu halde, kafa gözüyle bakan herkesten saklanmıştır.*

Akıl gözüyle bakanlara göre ruhun varlığı gâyet açıksa da duyularıyla algılamak isteyenler için o bir sırdır, görülmez.

Varlığı besbelli, bir bak yörene
Aşkolsun farkedip onu görene!
Âlemde ne ulvî hakikatler var
Ne bilsin gâfiller, bundan köre ne...

وَصَلَتْ عَلَى كُرْهٍ إِلَيْكَ وَرُبَّمَا
كَرِهَتْ فِرَاقَكَ وَهْيَ ذَاتُ تَفَجُّعِ

3. *İsteksiz olarak seninle ilişki kurduysa da herhalde senden ayrılması ona ağır gelecek ve acıyla kıvranacaktır.*

Ruh kendi anayurdunda mutlu bir hayat sürerken isteksiz olarak dünyaya inip bedenle ilişki kurduktan sonra ona alıştı ve artık ondan ayrılmak istemedi. Ne var ki, ölümle birlikte bedenden ayrılmak ruha çok acı gelecektir.

İndiği hâneyi zamanla tanır
Alışamaz önce, soğuk davranır
Nihayet benimser ten kafesini
Ayrılırken bu kez ağlar, kıvranır

أَنِفَتْ وَمَا أَنِسَتْ فَلَمَّا وَاصَلَتْ
أَلِفَتْ مُجَاوَرَةَ الْخَرَابِ الْبَلْقَعِ

4. *Beğenmedi ve ısınamadı, ancak içli dışlı olunca harabeyle bir arada bulunmaya uyum sağladı.*

Önceleri ruh bedenle ilişkiye yanaşmamış ve bir türlü ona ısınamamıştı. Fakat bu ilişki kurulduktan sonra içli dışlı olunca nihayet ruha nisbetle harabeye benzeyen bedene uyum sağladı.

Letâfet mi güzel, madde mi iyi
Ne arar kafeste, bilmem ki neyi
Özgürlüğü tadan bu zavallı kuş
Nasıl sevdi hayret, bu vîrâneyi!

وَأَظُنُّهَا نَسِيَتْ عُهُودًا بِالْحِمَى
وَمَنَازِلًا بِفِرَاقِهَا لَمْ تَقْنَعِ

5. *Bedenle ilişkisi sebebiyle, sanırım, saflığını koruyacağına dair verdiği sözler ile o yerleri unuttu…*

Ruh, mutlu bir şekilde yaşadığı anayurdundan ayrılmakla kalmayıp saflığını ve temizliğini koruyacağına dair Allah'a verdiği sözü ve kendi kutsal âlemini de unutuverdi.

İnerken Allah'a verdiği sözü
Unutup kirlenmiş tertemiz özü
Hatırlamaz olmuş anayurdunu
Şimdi melül mahzun, solgundur yüzü

حَتَّى أَذَا اتَّصَلَتْ بِهَاءِ هُبُوطِهَا
عَنْ مِيمِ مَرْكَزِهَا بِذَاتِ الْأَجْرَعِ

6. *Öyle ki kendi merkezinin "M"sinden ayrılıp bitek olmayan inişin "H"siyle buluşuverdi.*[1]

Hayatın ilkesi ve merkezi sayılan ruh, kendi ulvî âleminden bayağı sayılan madde âlemine ansızın inerek taşlı kumlu arazi gibi verimsiz olan bedenle buluştu.

Kendi âleminden ne kadar ırak
Şimdi beden ona geçici durak
Bitek olsa hani, yine gam değil
Kupkuru bir iklim, topraksa çorak...

1 Filozof burada "m" harfiyle başlayan "merkez" kelimesi ile "h" harfiyle başlayan "iniş" anlamındaki "hübût" kelimesini kastetmektedir.

عَلِقَتْ بِهَا ثَاءُ الثَّقِيلِ فَأَصْبَحَتْ
بَيْنَ الْمَعَالِمِ وَالطُّلُولِ الْخُضَّعِ

7. *Böylece ağırın "S"si onunla ilişkiye geçince önemli yerlerle ören yerleri arasında kalıvermiştir.*[1]

Yoğun ve ağır olan beden, latif ve hafif olan ruhla ilişkiye geçince ruh, önemli olan kendi anayurduyla yani ilâhî ve manevî varlıklar ile ören yeri gibi değersiz beden arasında kalıp bocalamaya başlamıştır.

Latifse de kendi, maddeyi korur
Arada zavallı bocalar durur
Neler çeker neler fânî bedenden
Çilesini garip böyle doldurur

تَبْكِي أَذَا ذَكَرَتْ عُهُودًا بِالْحِمَى
بِمَدَامِعَ تَهْمِي وَلَمَّا تُقْلِعِ

8. *Saflığını koruyacağına dair verdiği sözü hatırladıkça sürekli olarak ağlıyordu…*

Ruh madde ile ilişkiye geçtikten sonra saflığını yitirip kirlenmişti; fakat temiz kalacağına dair Allah'a verdiği sözü hatırladıkça utancından ağlayıp gözyaşı döküyordu!…

Nedir engel ruhun tam kemâline?
Anlamaz hiç kimse, bilmez hali ne
Unutmuş Allah'a verdiği sözü
O yüzden ağlarmış kendi hâline...

1 Arapça "ağır" anlamındaki "sekîl" kelimesi "s" harfiyle başlar. Anlatılmak istenen hafif ve basit bir varlık olan ruh ile yoğun ve ağır olan bedenin ilişkisinde, ulvî âlemle süflî âlem arasında bocalayan ruhun acınacak halidir.

وَتَظَلُّ سَاجِعَةً عَلَى الدِّمَنِ الَّتِي
دَرَسَتْ بِتَكْرَارِ الرِّيَاحِ الْأَرْبَعِ

9. *Güvercin, sürekli esen dört rüzgârın etkisiyle izleri silinen harabenin başında öter durur…*

Ruh yalnız verdiği sözde durmadığı için değil, maddî varlıkların sahip olduğu sıcaklık, soğukluk, yaşlık ve kuruluk gibi dört niteliğin etkisiyle yıpranıp yaşlanan bedene üzüldüğü için de sürekli ağlamaktadır.

Yıpranır giderek, yaşlanır kafes
Nice nevcivanlar şimdi tık nefes
Güvercin bu hâle yanar yakılır
Odur vîrâneden gelen yanık ses

أَذْ عَاقَهَا الشَّرَكُ الْكَثِيفُ وَصَدَّهَا
نَقْصٌ عَنِ الْأَوْجِ الْفَسِيحِ الْمَرْبَعِ

10. *N'eylersin ki sık örgülü ağ ve bazı eksiklikler güvercinin mutluluk veren o geniş zirveye yükselmesine engel olmuştur.*

Ruh için bir ağ ve kafes durumunda olan bedenin madde ile olan ilişkilerinden kaynaklanan bazı eksiklikler, onun kemâlin o geniş zirvesine yükselmesine engel olmaktadır.

Sık örülmüş bu ağ olmasa eğer
Bakarsın yücelir tâ Arş'a değer
Ruhun o zirveye yükselmesine
Maddeyle ihtiras engelmiş meğer

حَتَّى أَذَا قَرُبَ الْمَسِيرُ مِنَ الْحِمَى
وَدَنَا الرَّحِيلُ أَلَى الْفَضَاءِ الْأَوْسَعِ

11. *Nihayet bedenden ayrılıp asıl vatana yolculuk zamanı gelip çatmış, o geniş uzaya doğru göç yola koyulmuştur.*

Artık ruhun konuk olduğu bedenden ayrılıp anayurduna dönüş zamanı gelmiş ve göç de yola düzülmüştür.

Vâde tamam olur, diner fırtına
Çileli güvercin döner yurduna
Biterken hasretlik yeniden başlar
Ayrılırken ağlar, bakar ardına...

وَغَدَتْ مُفَارِقَةً لِكُلِّ مُخَلَّفٍ
عَنْهَا خَلِيفَ التُّرْبِ غَيْرَ مُشَيَّعِ

12. *Güvercin, geride kimsenin değer vermediği ve toprak olmak üzere bıraktığı her şeyden ayrılmıştır.*

Nihayet ölümle birlikte ruh bedenden ayrılmış, geride artık kimsenin değer vermediği, toprak olmak üzere terk edilen ceset kalmıştır…

Burkulur yüreğim güller solunca
Söner ümit nurum süre dolunca
Servi boylu ay parçası güzelin
Kim bakar yüzüne toprak olunca

هَجَعَتْ وَقَدْ كُشِفَ الْغِطَاءُ فَأَبْصَرَتْ
مَا لَيْسَ يُدْرَكُ بِالْعُيُونِ الْهُجَّعِ

13. *Güvercin uykuya dalıvermiştir. Perde açılınca uykulu gözlerle göremediklerini görmeye başlamıştır.*

Ölümle birlikte ruh, maddenin tutsağı olmaktan kurtulmuş, bedenle birlikte iken, tıpkı uyurgezer gibi görmediği nice hakikatleri görmeye başlamıştır.

Dalınca güvercin o son uykuya
Anlar ki bu hayat tümüyle rüya!
Neler görür neler kalkınca perde
Sonsuzluğu yaşar haz duya duya...

وَغَدَتْ تُغَرِّدُ فَوْقَ ذُرْوَةِ شَاهِقٍ
وَالْعِلْمُ يَرْفَعُ كُلَّ مَنْ لَمْ يُرْفَعِ

14. *Artık güvercin, yüceliklerin zirvesinde şakımaktadır, çünkü ilim yüksek olmayanları yükseltir.*

Nihayet ruh, beden kafesinden kurtulup anayurduna dönmenin ve dünyada iken bir türlü anlayamadığı hakikatlerin sırrına ermenin sevinciyle bayram etmektedir. Bu mutluluk, ruhun bilgi ile aydınlanmasından kaynaklanmaktadır, çünkü bilgi aşağı düzeydekilerin yükselmesi için biricik vasıtadır.

Yaşadıktan sonra bu macerayı
Görüp tanımıştır, o mâverayı
Öter bilge kuşum Tûbâ dalında
Artık onun yeri cennet sarayı

فَلِأَيِّ شَيْءٍ أُهْبِطَتْ مِنْ شَامِخٍ
عَالٍ إِلَى قَعْرِ الْحَضِيضِ الْأَوْضَعِ

15. *İyi ama, güvercin o yücelik ve yükseklikten bu bayağı çukurun derinliğine neden indirilmiştir?*

Daha önceleri ruh kendi kutsal âleminde mutlu bir hayat sürerken neden bu süflî âleme inip bayağı bir varlık olan bedenle ilişki kurmuştur?

Durdursam dünyayı işe yarar mı?
Sorsam nedir hayat, kâr mı zarar mı?
Güvercin zirveden derin çukura
Neden düştü acep, bir bilen var mı?

أَنْ كَانَ أَهْبَطَهَا الْإِلٰهُ لِحِكْمَةٍ
طُوِيَتْ عَنِ الْفَذِّ اللَّبِيبِ الْأَوْرَعِ

16. *Eğer Allah onu bir hikmete göre indirdiyse o hikmet akıl, zekâ ve yüksek idrâk sahipleri için gizlidir.*

Ruhun dünyaya düşüşünün şayet ilâhî bir hikmeti varsa, bugüne kadar akıl ve idrâk sahibi hiçbir yüksek şahsiyet bu hikmeti anlamış değildir.

Esrâr-ı hilkati şöyle bir düşün
Varsa bir hikmeti eğer düşüşün
En büyük dâhîler çözemediler
Sebebi ne acep geri dönüşün?

فَهُبُوطُهَا أَنْ كَانَ ضَرْبَةَ لَازِبٍ
لِتَكُونَ سَامِعَةً بِمَا لَمْ تَسْمَعِ

17. *Güvercinin inişi, işitmediklerini duyup öğrenmek için kaçınılmaz idiyse, eğer...*

Her ne kadar ruh anayurdunda mutlu idiyse de dünyayı ve oradaki varlıkları tanımıyordu ve bu durum onun için bir eksiklikti. Allah onun bilgiyle donanmasını ve böylece tam kemâle ermesini dilediği için dünyaya inişi kaçınılmazdı.

Duyup öğrenmekse bilmediğini
Tanımaksa eğer görmediğini
Zorunluysa düşüş, anlayan var mı
Gâyesine erip ermediğini?

وَتَعُودَ عَالِمَةً بِكُلِّ خَفِيَّةٍ
فِي الْعَالَمَيْنِ فَخَرْقُهَا لَمْ يُرْقَعِ

18. *Ve güvercin, iki dünyadaki bütün gizlilikleri öğrenip anayurduna bilgin olarak dönmek üzere indiyse eğer, açığı bir türlü kapanmamıştır.*

Her ne kadar ruh madde ve mâna âlemlerindeki ilâhî sırları öğrendikten sonra tam kemâle ermiş olarak anayurduna dönmek üzere inmişse de açığını kapatamamış ve istenen olgunluğa bir türlü kavuşamamıştı.

Sınırlıydı gücü, pek aşamadı
Varlığın sırrına yaklaşamadı
Donanıp bilgiyle dönmekse gâye
Gâyesine, yazık, ulaşamadı

وَهْيِ الَّتِي قَطَعَ الزَّمَانُ طَرِيقَهَا
حَتَّى لَقَدْ غَرِبَتْ بِغَيْرِ الْمَطْلَعِ

19. *Zaman onun yolunu kesiverdi; öyle ki, bir daha doğmamak üzere batıp gitti.*

Ruha, kemâle ermesi ve açığını kapatması için kendisine tanınan süre ne yazık ki yetmemiş, ölüm olayı ile birlikte bir daha doğmamak yani dünyaya bir daha gelmemek üzere beden ikliminde batıp gitmiştir.

Bir hüzündür başlar akşam olunca
Çöker bir sessizlik sarkaç durunca
Batar ruh güneşi doğmamak üzre
Gülistan târumâr, solmuştur gonca...

فَكَأَنَّهَا بَرْقٌ تَأَلَّقَ بِالْحِمَى
ثُمَّ انْطَوَى فَكَأَنَّهُ لَمْ يَلْمَعِ

20. *Âdeta o, bedende parıldayan bir şimşekti, sonra sönüverdi, hiç parıldamamıştı sanki…*

Ne var ki, ruhun bedenle olan ilişkisi, çakan şimşeğin bir an ortalığı aydınlatıp sönmesi kadar kısa sürmüştür. Kâinâtın ömrüne nisbetle insan hayatı "ân"la ifade edilecek kadar kısa olduğu için ruhun burada tam kemâle ermesi ve mutlu olması pek mümkün görülmemektedir. Ancak insanın, ruhundaki sonsuzluk duygusunu tatmin ve ebedî mutluluğu tadabilmesi için âhiret hayatının varlığı ona yeni ufuklar açmakta ve bu durum onun sıradan bir canlı olmadığının temel güvencesi sayılmaktadır.

Vücut ikliminde bir an göründü
Biraz cilveleşip sırra büründü
Kimseler bilmedi mâhiyetini
Bir şimşekti sanki, çaktı ve söndü

İHTİYARLIK ÜZERİNE

İbn Sînâ

قَصِيدَةُ المَشِيبْ

ابن سينا

أَمَا أَصْبَحْتَ عَنْ لَيْلِ التَصَابِي
وَقَدْ أَصْبَحْتَ عَنْ لَيْلِ الشَّبَابِ

1. *Gençlik gecesi sabaha erdi, sen hâlâ çocukluk uykusundan uyanmadın mı?*

Mutluluğun kaynağı neşeli günler boldu
Hayatı cazip kılan o hayaller nic'oldu
O bir gül mevsimiydi, gülleri çabuk soldu
Gençlik gecesi bitti, sen zevke kanmadın mı?
Çocuksu hayallerden hâlâ kurtulmadın mı?

تَنَفَّسَ فِي عِذَارِكَ صُبْحُ شَيْبٍ
وَعَسْعَسَ لَيْلُه فَكَمِ التَّصَابِي

2. *Doğdu şakaklarına ihtiyarlık sabahı, yaşlılık gecesinin karanlığı bastı; daha ne zamana kadar bu çocuksu hayaller?*

Yaşlılık şafak gibi an be an seni sardı
Hele bir bak aynaya şakakların ağardı
Her geçen gün sanarsın başına karlar yağdı
Kaç gün kaldı ömründen yaşanmaya değecek
Daha ne güne kadar bu eğlence sürecek?

شَبَابُكَ كَانَ شَيْطَانًا مَرِيدًا
فَرَجِّمْ مِنْ مَشِيبِكَ بِالشِّهَابِ

3. *Gençliğin yaramaz bir şeytandı, ağaran saçlarını göktaşı gibi yağdırarak kov gitsin onu.*

Bir şeytandı gençliğin, isyankâr mı isyankâr
Dur durak nedir bilmez, nasihat eylemez kâr
İşlerken edepsizlik saymaktaydı onu kâr
Yağdır göktaşlarını, hayatından kov gitsin
İhtiyarlığın nuru o şeytanı defetsin

وَأَشْهَبَ مِنْ بُزَاةِ الدَّهْرِ خَوَّى
عَلَى فُودِي فَأَلْمَأَ بِالْغُرَابِ

4. *Zamanın kırçıl doğanı indi şakaklarına ve kargayı oradan uzaklaştırdı.*

Zamanın doğan kuşu başında ne arardı
Kırçıl kanatlarını şakaklarına sardı
Şaşırmıştın o anda, sanki dünyan karardı
Siyah kargaya yer yok, tutunamaz orada
Gençlik ile yaşlılık barınmaz bir arada

عَفَا رَسْمَ الشَّبَابِ وَرَسْمَ دَارٍ
لَهُمْ عَهْدِى بِهِ مَغْنَى رَبَابِ

5. *İhtiyarlık, gençliğin ve nağmeler eşliğinde sevgiliyle eğlendiğimiz o yerlerin izlerini sildi.*

Nağmeler eşliğinde sevgiliyle gezerdik
Muhteşem güzellikler keşke bitmese derdik
İşte o zaman belki tam murada ererdik
Çökünce ihtiyarlık, yazık, her şey silindi
Çevremde gördüklerim asla böyle değildi

فَذَاكَ ابْيَضَّ مِنْ قَطَرَاتِ دَمْعِي
وَذَاكَ اخْضَرَّ مِنْ قَطْرِ السَّحَابِ

6. *Gözyaşımla ıslanan sakalım ağarırken, buluttan inen yağmurlarla da o yerler yeşerdi.*

Gözyaşımla ıslanan sakalım bak ağardı
Bilmem ki ihtiyarlık hangi işe yarardı
Geçen gün öncekini hep hasretle arardı
Gezdiğimiz o yerler yağmurlarla yemyeşil
Biz döndük harabeye, çevremiz ışıl ışıl

فَذَا يَنْعَى إِلَيْكَ النَّفْسَ نَعْيًا
وَذلِكُمْ نُشُورٌ لِلرَّوَابِي

7. *Solan gençlik, sana haber veriyor öleceksin diye; o yerlerse uyanıp diriliyor yeniden.*

Gençlik solan gül gibi, hatırlatır ölümü
Yokla gönül dünyanı, diri misin ölü mü?
Barışıksan Rabbinle tasa etme ölümü
Hele bir bak o yerler diriliyor yeniden
Bir tohumdur, atılır, dirilsin diye beden

كَذَا دُنْيَاكَ تُرْأَبُ لِانْصِدَاعِ
مُغَايَظَةً وَتُبْنَى لِلْخَرَابِ

8. *Budur dünya dediğin: Dağılmak için biriktirilir, yıkılmak için yapılır.*

Budur dünya dediğin devr-i Âdem'den beri
Değişmekte sürekli kâh ileri kâh geri
Kim acep mutlu olan, varsa göstersin biri
Biriktirmenin sonu dağılmaktır, eyvah ey!
Her yapının kaderi yıkılmaktır, tuhaf şey..

وَيَعْلَقُ مُشْمَئِزُّ النَّفْسِ عَنْهَا
فَلَمَّا عِفْتُهَا أَغْرَيْتُهَا بِي

9. *Tuzağına yakalandığı için ruh dünyadan nefret eder, tuzktan kurtulunca ben onu kendime sıkıca bağladım.*

Nefret eder dünyadan, ruh tutulmuş tuzağa
Farkında değil kimse, bak şöyle sola sağa
Kurtulacaktır bir gün düşen kimse o ağa
Kurtulunca tuzaktan sıkı tutunur bana
Özgürlük işte budur, nasıl anlatsam sana

فَلَوْلَاهَا لَعَجَّلْتُ انْسِلَاخِي
عَنِ الدُّنْيَا وَأَنْ كَانَتْ إِهَابِي

10. *Eğer böyle olmasaydı, derim soyulack olsa bile ben dünyadan sıyrılıp kurtulmada acele ederdim.*

Hâl böyle olmasaydı, kesin tedbir almakta
Pek acele ederdim, dünyadan ayrılmakta
Ruhun kemali için fayda vardır kalmakta
Yoksa ben bu dünyaya eyvallah mı ederdim
Sıyrılıp bedenimden bir an önce giderdim

عَرَفْتُ عُقُوقَهَا فَسَلَوْتُ عَنْهَا

بِأَشْرَاكٍ تَعُوقُ عَنِ اضْطِرَابِ

11. *Dünyanın vefasızlığını bilmek ızdırabımı azaltan bir teselli oldu bana.*

Nice bin yıldan beri boşalıp dolan dünya
Kendi evlatlarını ölüme salan dünya
Nevcivanı pîr edip intikam alan dünya
Yok dünyanın vefası, dönüşünden besbelli
Anlayınca gerçeği bunda buldum teselli

بُلِيتُ بِعَالَمٍ يَعْلُو أَذَاهُ

سِوَى صَبْرِي وَيَسْفَلُ عَنْ عِتَابِي

12. *Bir âleme çattım ki, verdiği ızdırap sabrımı zorlasa da ben ona minnet etmem.*

Bir âleme çattım ki dur durak nedir bilmez
Nâmertle canciğer dost, merdin yüzüne gülmez
Bu tavrına bakıp da teslim olmaya gelmez
Zorlasa da sabrımı ona minnet edemem
Şu ömür hırsızının arkasından gidemem

وَسِيلٌ لِلصَّوَابِ خِلَاطُ قَوْمٍ
وَكَمْ كَانَ الصَّوَابُ سِوَى الصَّوَابِ

13. *Doğruyu bulmak için halkın arasına karışmak bir yöntemdir; ama nice doğrular vardır ki, aslında doğru değildir.*

Her alanda toplumun nabzını tutmak gerek
Bazı hakikatleri orda aramak gerek
Bu bir yöntem işidir, ihmal etmemek gerek
Fakat doğru bilinen her şey doğru değildir
Bazı sözde doğrular özde doğru değildir

أُخَالِطُهُمْ وَنَفْسِي فِي مَكَانٍ
مِنَ الْعَلْيَاءِ عَنْهُمْ فِي حِجَابِ

14. *Ben halka karışsam da yüksek mevkiim onların beni anlamalarına engeldir.*

Halkla hemdem olmanın çok büyüktür yararı
Kurulan ilişkide gözetmeli kararı
Fazla yüzgöz olunca kaçırırsın ayarı
Benim halk nazarında yüksek yerim saklıdır
Çiçekler arasında gülün yeri farklıdır

وَلَسْتُ بِمَنْ يُلَطِّخُه خِلاَطٌ
مَن اغْبَرَّتْ آثَاثٌ عَنْ تُرَابِ

15. *Benim insanlarla olan ilişkim, onlara katılarak üstü başı toza toprağa belenen kimsenin durumuna benzemez.*

Ulema arasında vardır haddi aşanlar
Halkla olayım derken gördüm avamlaşanlar!
Yitirmiş vakarını derbeder dolaşanlar
Benim bu ilişkide elbet tavrım farklıdır
Mesafe ayarlayan bilge kişi haklıdır

أَذَا مَا لَحَّتِ الأَبْصَارُ نَالَتْ
خَيَالاً وَاشْمَأَزَّتْ عَنْ لُبَابِ

16. *Görünce gözler beni, hayal görmüşe döner, zira benim özümü tanımak onların hoşuna gitmez.*

Görünce bu halk beni hayal gördüm zanneder
Anlayamaz özümü, İbn Sînâ buymuş der!..
O her şeyi yüzeysel boyutta idrâk eder
Bu yüzden çok memnundur, halden şikayet etmez
Hakikati kavramak pek de hoşuna gitmez

FARS EDEBİYATINDAN
SEÇMELER

RUBÂÎLER

Ömer Hayyâm

رباعیات

عمر خیام

HİKMET

اسرار ازل را نه تو دانی و نه من ۞ وین حرف معمّا نه تو خوانی و نه من

هست از پس پرده گفت وگوی من و تو ۞ چون پرده برافتد نه تو مانی و نه من

1. *Ezel sırlarını ne sen bilirsin ne de ben. Bu gizemli yazıyı ne sen okuyabilirsin ne de ben. Benle sen perde arkasında dedikodu etmedeyiz, perde inince ne sen kalırsın ne de ben.*

O ezelî esrarı ne sen bilirsin ne ben
Bu gizemli yazıyı ne sen çözersin ne ben
Biz perde arkasında konuşup durmadayız
İnince bir gün perde, ne sen kalırsın ne ben...

انآن که به کار عقل در می کوشند ۞ بیهوده بود که گاونر می دوشند

انآن به که لباس ابلهی در پوشند ۞ کامروز به عقل تره می نفروشند

2. *İşlerini akla dayandıranlar, yazık ki öküzden süt sağan durumuna düşmüşlerdir. Onlar aptal kılığına girseler daha iyi olur. Çünkü bugün akla tere bile satmazlar.*

Her konuda aklını önder bilip danışan
Benzer ona, öküzden süt sağmaya çalışan
Budalalık onlara ne kadar da yakışmış
Akla tere mi satar, kâr etmeye alışan

با این دو سه نادان که چنان می دانند ۞ از جهل که دانای جهان ایشانند
خر باش که از خری که این دونانند ۞ هر کو نه خر است کافرش می خوانند

3. *Şu iki üç cahil, cehaletleri nedeniyle kendilerini dünyanın bilgini sanıyorlar. Eşek oldukları için onlara eşek muamelesi yap. Onlar kendileri gibi eşek olmayana kafir derler.*

Şu bir güruh cahil de bilsem ki neyin nesi
Sanır kendilerini cihânın allâmesi
Eşek olduklarından, eşek say sen onları
Eşek değilse şayet, kâfir sayar herkesi!..

هر یک چندی یکی برآید که منم ۞ با دولت و با سیم و زر آید که منم
چون کارک او نظام گیرد روزی ۞ ناگه اجل از کمین برآید که منم

4. *Her gün birisi çıkar "benim ben" diye servetiyle, altın ve gümüşüyle övünüp durur. İşlerinin tam düzene girdiği gün ansızın ecel pusudan çıkar; o hâla "benim ben" der.*

Her gün çıkar birisi "ben ben" diye övünür
Sayar altın gümüşü servetiyle avunur
Tam yoluna koymuşken işlerini, âniden
Ecel çıkar pusudan, eyvahlarla dövünür

در دهر کسی به گل عذاری نرسید ۞ تا بر دلش از زمانه خاری نرسید
چون شانه که تا سرش بصد شاخ نشد ۞ دستش بسر زلف نگاری نرسید

5. *Yaşanan olaylardan gönlüne bir diken batmadıkça gül yanaklı sevgiliyi hiç kimse elde edememiştir. Başı, tarak gibi yüzlerce dişe ayrılmayan, bir güzelin saçlarına dokunamamıştır.*

Kahır dikeni gönle batmadıkça solmazmış
Gül yanaklı dilbere kimse sahip olmazmış
Tarak gibi yüzlerce dişe ayrılmayan baş
Bir güzelin saçına asla dokunamazmış!

هر راز که انـدر دل دانا باشـد ۞ بایـد که نهفته تر ز عنقا باشد
کاندر صدف از نهفتگی گردد در ۞ آن قطره که راز دل دریا باشد

6. *Bilgenin gönlündeki her sır Ankadan daha gizli tutulmalıdır. Sedefin içinde gizlenen (damla) inciye dönüşmektedir. Gönüldeki bir katre sır da derya olmaktadır.*

Bilgenin gönlünde sır hep gizli kalmalıdır
Masal kuşu Ankâ'dan gizemli olmalıdır
Düşün biraz, bu yüzden inci sedefte saklı
Damla inci olunca gerdanı bulmalıdır

گر بر فلکم دست بدی چون یزدان ۞ برداشتمی من این فلک را ز میان
از نو فلکی دگر چنان ساختمی ۞ کازاده بکام دل رسیدی آسان

7. *İlâhî bir güçle feleği yakalayabilseydim, ben onu aradan kaldırıp yok ederdim. Yeni baştan öyle bir dünya yaşatırdım ki, özgür kişi kolayca muradına ererdi.*

Şayet kendi gücünden güç verseydi Yaradan
Yok ederdim feleği, kaldırırdım aradan
Yaratırdım bir dünya yeni baştan, pek güzel
Özgür kişi kolayca zevk alırdı oradan

اجرام که ساکنان این ایوانند ۞ اسباب تردد خردمندانند
هان تاسر رشته خرد گم نکنی ۞ کانان که مدبرند سرگردانند

8. *Şu kubbeyi donatan yıldızlar, akıl sahiplerinin kafasını karıştırıyor. Sakın akıl ipinin ucunu elinden kaçırma! Çünkü tedbirli olanlar da yoldan çıkabiliyor.*

Gökkubbede yıldızlar nice esrâr taşıyor
Gören düşünürlerin kafası karışıyor
Sen sen ol da kaçmasın akıl ipinin ucu
Tedbirli olanlar da bazen yoldan şaşıyor

نیکی و بدی که در نهاد بشر است ۞ شادی و غمی که در قضا و قدر است
با چرخ مکن حواله کاندر ره عقل ۞ چرخ از تو هزار بار بیچاره تر است

9. *İnsanın yaratılışındaki iyilik ve kötülüğü, kaza ve kader gereği sevinç ve üzüntüyü felekten bilme; çünkü akıl yolunda o senden bin kat daha çaresizdir.*

İnsandaki iyilik-kötülük duygusunu
Kazâ-kader gereği sevinç-gam olgusunu
Nisbet etme feleğe, çünkü akıl yolunda
Felek senden çaresiz; Hak bilir doğrusunu

پندی دهمت اگر به من داری گوش ۞ از بهر خدا جامه تزویر مپوش
عقبی همه ساعتست و دنیا یکدم ۞ از بهر دمی ملک ابد را مفروش

10. *Kulak verir dinlersen sana bir öğüt vereyim: Allah aşkına riya elbisesini giyinme. Âhiret daimidir, dünya ise bir andan ibaret. Bir anlık hayata karşılık ebedi mülkü satma.*

Kulak verip dinlersen sana öğüt veririm
Allah için giyme gel riya hırkası derim
Âhiret ebedî yurt, dünya ise bir anlık
Sonsuzu anlık ile değiştirme şekerim!..

هنگام سپیده‌دم خروس سحری ۞ دانی که چرا همی کند نوحه گری
یعنی که نمودند در آیینهٔ صبح ۞ کز عمر شبی گذشت و تو بیخبری

11. *Tan yeri ağarırken seher horozu ağıt yakıyor, biliyor musun neden? Diyor ki sabah aynasında gösterdiler, ömürden bir gece daha geçti, haberin yok mu?*

Tan yeri ağarırken horoz ağıt yakıyor
Yanık yanık öterken o seni uyarıyor:
Bak sabah aynasına, gitti ömründen bir gün
Hâla haberin yok mu diye feryad ediyor

هم دانه امید به خرمن ماند ۞ هم باغ و سرای بی تو و من ماند
سیم و زر خویش از درمی تا بجوی ۞ با دوست بخور گر نه بدشمن ماند

12. *Her umut danesi harmanda kalır. Bağ-bahçe ve saray sensiz ve bensiz kalır. Gümüş ve altınını son meteliğine kadar dostunla ye; yoksa düşmana kalır.*

Nice umut dânesi çok kez harmanda kalır
Bu bahçeler ve köşkler bensiz ve sensiz kalır
Gümüş ve altınını son dirhemine kadar
Dostunla yemeğe bak, yoksa düşmana kalır

گاویست در آسمان و نامش پروین ۞ یک گاو دگر نهفته در زیر زمین
چشم خردت باز کن از روی یقین ۞ زیر و زبر دو گاو مشتی خر بین

13. *Göklerde ülker adında bir öküz vardır. Başka bir öküz de yerin altında saklanmıştır. Akıl gözünü aç da bir bak hele, iki öküzün arasında nice eşekler vardır.*

Göklerde Ülker adlı kocaman öküz varmış!
Bir başka öküz yerin tâ altına saklanmış
Akıl gözünü aç da hele bak sen şu işe
İkisi arasında nice eşekler kalmış…

آن بیخبران که دُرِّ معنی سفتند ۞ در چرخ به انواع سخن‌ها گفتند
اگه چو نگشتند بر اسرار جهان ۞ اول زَنَخی زدند و آخر خفتن!

14. *Mâna incisini delen o gafil kişiler, felek hakkında çeşitli söz söylediler. Dünyanın sırlarını anlayamayınca, önce çene çaldılar, sonra göçüp gittiler.*

O mâna incisini delip heder ettiler
Şu âlemde câhilce teori ürettiler
Dünyanın esrârını çözemeyince, bu kez
Önce çene çaldılar, sonra göçüp gittiler

از منزلِ کفر تا به دین یک نفس است ۞ وز عالم شک تا به یقین، یک نفس است
این یک نفسِ عزیز را خوش می‌دار ۞ کز حاصلِ عمرِ ما همین یک نفس است

15. *Küfür ile dinin arası bir nefes, şüphe ile kesin bilgi arası da bir nefestir. Öyleyse şu bir nefesin değerini iyi bil, çünkü ömür sermayemiz bir nefesten ibarettir.*

Küfürle dinin farkı sadece bir nefestir
Yakînle şüphe farkı sadece bir nefestir
İyi değerlendir sen bir nefeslik zamanı
Bütünüyle ömrümüz sadece bir nefestir

گر صحبت لیلی طلبی مجنون شو ۞ ازخویشتن و جمله جهان بیرون شو
در خلوت عاشقان گرت راه دهند ۞ بی دیده درآی و بی زبان بیرون شو

16. *Leyla'nın sohbetini istiyorsan Mecnun ol, kendinden ve bütün cihandan geç. Sana âşıklar meclisine girmeye izin verirlerse gözsüz gir, dilsiz çık.*

Leyla'nın sohbetini istiyorsan Mecnun ol
Geç dünyadan, kendinden garip gibi mahzun ol
Âşıklar meclisine girebilirsen eğer
Gözsüz gir ve dilsiz çık, her halinden memnun ol

رفتن به هوای دل شریعت نبود ۞ بی شرع کسی رود طریقت نبود
هر چیز که نادان ز ریاضت بیند ۞ آن وهم و خیال ست، حقیقت نبود

17. *Gönlün havasına uymak şeriat değil; şeriatsız yola gidenin yolu tarikat değil. Bilgisiz kimsenin riyazet esnasında gördüğü şey de hayaldir, hakikat değil.*

Nefsin peşinden gitmek asla şeriat değil
Şeriatın ihmali asla tarikat değil
Riyazet esnasında câhilin gördüğü şey
Vehimdir, hep hayaldir, asla hakikat değil!

در مدرسه قال و خانقه حال بود ۞ دین عشق برون زقال واحوال بود
گر مفتی شرعت و گر واعظ شهر ۞ در محکمه عشق ز بان لال بود

18. *Medresede söz, tekkede hal vardır. Fakat bu aşk sözden de halden de farklı bir şey. İster şeriat müftüsü ister şehir vaizi olsun, aşk mahkemesine gelince dili tutulur.*

Medresede çoktur söz, yaygındır tekkede hâl
Fakat bu aşk bir başka, ne sözdür o ne de hâl
Sen istersen müftü ol, ister şehir vâizi
Aşk hâkimi önüne çıkınca kalmaz mecâl…

تا چشم دلم به نور حق بینا گشت ۞ در دیدهٔ او دو کون ناپیدا گشت
گویی که دلم ز شوق این بحر عظیم ۞ از تن به عرق برون شد و دریا گشت

19. *Gönlüm Hakk'ın nuruyla görmeye başlayınca gözümden iki âlem de silindi. Sanki bu engin denizin şevkiyle gönlüm eridi, terle bedenimden çıkıp deniz kesildi.*

Gönül gözüm âlemi Hak nuruyla görünce
Silindi iki âlem gönül Hakk'a erince
Terle bedenden çıkıp deniz kesildi sanki
O muhteşem denizin şevkiyle eriyince

HAYRET

در گوش دلم گفت فلک پنهانی ۞ حکمی که قضا بود ز من میدانی
در گردش خویش اگر مرا دست بدی ۞ خود را برهاندمی ز سرگردانی

20. *Gönlümün kulağına gizlice felek dedi ki, kaderde yazılan hükmü sen benden bilme. Eğer ben kendi kaderime hakim olsaydım, kendimi şu âvarelikten kurtarırdım.*

Gönlümün kulağına felek bir şey söyledi
Kaderde yazılanı sen benden bilme dedi
Ben kendi kaderime hâkim olsaydım eğer
Âvâre dolaşmazdım, kurtulurdum ebedi

بر بستر خاک خفتگان میبینم ۞ در زیر زمین نهفتگان میبینم
چندان که به صحرای عدم مینگرم ۞ ناآمدگان و رفتگان میبینم

21. *Toprakta yatıp uyuyanlar görüyorum; yerin altında gizli bedenler görüyorum. Yokluk çölüne her baktığımda, henüz gelmeyenler ve gidenler görüyorum.*

Toprak altında yatıp uyuyanlar görürüm
O karanlık mahzende ne civanlar görürüm
Yokluk denilen o çöl, her bakışta bir bilsen
Henüz gelmeyenlerle gidenleri görürüm!

خورشید به گل نهفت می‌نتوانم ۞ و اسرار زمانه گفت می‌نتوانم
از بحر تفکرم براوَرد خرد ۞ دری که ز بیم سفت می‌نتوانم

22. *Güneş balçıkla sıvanmaz, zaten sıvayamam ki; gizli sırları açıkla derler açıklayamam ki. Şayet akıl düşünce deryasından bir inci çıkarsa, korkudan o incide bir delik açamam ki.*

Sıvanmaz derler güneş, zaten sıvayamam ki
Açıkla sırrı derler, nasıl açıklasam ki
Düşünce denizimden akıl inci çıkarsa
Korkudan o iniciye bir delik açamam ki...

ای بس که نباشیم و جهان خواهد بود ۞ نی نام ز ما و نی نشان خواهد بود
زین پیش نبودیم و نبد هیچ خلل ۞ زین پس چو نباشیم همان خواهد بود

23. *Bizler olmasak da yine dünya var olacak; geriye adımız ve sanımız kalmayacak. Bundan önce biz yoktuk, dünyada eksiklik yoktu. Biz olmasak da bundan sonra durum aynı olacak.*

Bizler var olmasak da yine âlem olacak
Geriye ne adımız ne sanımız kalacak
Bir zamanlar yoktuk biz, yoktu âlemde kusur
Biz gidince gelenler yerimizi alacak

این بحر وجود آمده بیرون ز نهفت ۞ کس نیست که این گوهر تحقیق بسفت
هر کس سخنی از سر سودا گفتند ۞ زان روی که هست کس نمی‌داند گفت

24. *Şu varlık denizi gizli bir âlemden gelmiş, fakat hakikat incisini delen yok. Herkes kuruntuya kapılarak bir söz söylemiş, ancak işin aslını bilmiyor ki doğruyu söylesin.*

Gizli evrenden gelmiş iş bu âlem denizi
Aslını bilen yok ki, bilgilendirsin bizi
Muhteşem bir cevherdir o denizin incisi
Hiç kimse bulamadı onu delecek bizi...

از جمـله رفتگان این راه دراز ۞ باز امّده کیست تا بما گوید باز
پس بر سر این دو راههٔ ازّ و نیاز ۞ تا هیـچ نـمانی کـه نمـی‌ایّی باز

25. *Bu uzun yolculuğa çıkanlar arasında geriye dönen var mı ki bize anlatsın? Öyleyse hırs ve arzudan ibaret bu yol ayrımında gittin mi, bir daha geriye dönmeyeceksin.*

Bu uzun yolculuğa çıkanlar hiç dönmedi
Geride kalanlarda ümit nuru sönmedi
Mademki dönmeyecek gidenlerin hiçbiri
Bunca kavga gürültü neden hâlâ dinmedi?

در دایره‌ای که امّد و رفتن ماست ۞ او را نه بدایت نه نهایت پیداست
کس می نزند دمی در این معنی راست ۞ کاین امّدن از کجا و رفتن بکجاست

26. *Geliş ve gidişimiz feleğin çemberinde gerçekleşmede, fakat ne başlangıcı belli ne de sonu. Yüzlerce Cemşid'den geriye kalan bir meclistir bu. Yüzlerce Behram'a konak olmuş bir mezardır.*

İlginç bir döngü âlem, konar, yaşar, geçeriz
Ne başlangıcı belli ne de sonu seçeriz
Doğru bir söz duymadık bu konuda kimseden
Bu gelişler nereden, neden burdan göçeriz?

جامی است که عقل افرین میزندش ۞ صد بوسه ز مهر بر جبین میزندش
این کوزه گر دهر چنین جام لطیف ۞ می‌سازد و باز بر زمین میزندش

27. *Öyle bir kadeh ki, akıl ondan övgüyle söz eder, şefkatle yüz defa alnından öper. Felek çömlekçisi böyle güzel kadehi özenle süsler. Sonra yere vurup paramparça eder.*

Bir kadeh ki aklımız onu övdükçe över
Sevgiyle sarılarak yüz kez alnından öper
Ezel çömlekçisi de özenle süslemişken
Sonunda yere vurup kırmasına o ne der?!

عمرت چه دوصد بود چه سیصد چه هزار ۞ زین کهنه سرا برون برندد ناچار
گر پادشهی و گر گدای بازار ۞ این هر دو به یك نرخ بود اخر کار

28. *İster iki yüz, üç yüz, ister bin yıl yaşa, seni bu köhne saraydan yine atacaklar. İster bir padişah ister sokak dilencisi, ölüm ikisine de aynı değeri biçecek.*

İki yüz üç yüz değil, bin yıl yaşasan da sen
Çare yok atacaklar bir gün bu köhne evden
İster şah padişah ol, istersen bir dilenci
Ölüm hiç ayrım yapmaz, alıp götürür birden

کس مشکل اسرار اجل را نگشاد ۞ کس یک قدم از دایره بیرون ننهاد
من می‌نگرم ز مبتدی تا استاد ۞ عجز است به دست هر که از مادر زاد

29. *Ecelin gizem sorununu kimse çözemedi; bu konuda hiç kimse bir adım olsun ilerleyemedi. Bakıyorum çıraktan ustaya kadar, anasından doğan herkes çaresizlik içinde.*

Ölümün esrârına hiç kimse eremedi
Varlığın ötesini bir adım göremedi
Çıraktan ustaya dek anasından doğanlar
Çaresizlik içinde hiçbir şey bilemedi

دشمن به غلط گفت که من فلسفیم ۞ ایزد داند که آنچه او گفت نیم
لیکن چو در این غم آشیان آمده‌ام ۞ آخر کم از آنکه من بدانم که کیم

30. *Düşmanım yanılarak felsefeci olduğumu söylüyor; Allah biliyor ki onun dediği gibi değilim. Fakat şu gam yurduna geldiğimden beri kim olduğumu bir türlü bilemedim.*

Felsefecisin diyen hasmım hep yanılıyor
Asla öyle değilim, bunu Allah biliyor
Fakat şu gam yurduna geldiğim günden beri
Bilmiyorum ben kimim, söyleyin kim biliyor?

هرگز دل من ز علم محروم نشد ۞ کم ماند ز اسرار که معلوم نشد
هفتاد و دو سال فکر کردم شب و روز ۞ معلومم شد که هیچ معلوم نشد

31. *Gönlüm hiçbir zaman bilgiden yoksun olmadı, anlamadığım fazla bir sır kalmadı. Yetmiş iki yıl gece gündüz düşündüm durdum. Anladım ki hiçbir şey bilmemişim.*

Bir gün olsun ilimden kalmadı gönlüm uzak
Anlamadığım esrâr nerdeyse yoktur, el-hak
Gece gündüz düşündüm, yetmiş iki yıl geçti
Bildim ki bilmemişim, hele sen şu işe bak!

قومی متفکرند اندر ره دین ۞ قومی به گمان فتاده در راه یقین
میترسم از آن که بانگ آید روزی ۞ کای بیخبران راه نه آنست و نه این

32. *Kimisi din hakkında düşüncelere daldı. Kimisi de akıl ve ilim yolunu tuttu. Ansızın pusudan bir ses yükseldi: Ey gafiller, yol ne odur ne de bu diyordu.*

Kimisi din yolunda düşüncelere daldı
Kimisi kesin bilgi konusunda aldandı
Bir ses geldi ansızın "Uyanın ey gâfiller!
Ne odur yol ne de bu" herkes hayrette kaldı

مرغی دیدم نشسته بر بارهٔ طوس ۞ در پیش نهاده کلهٔ کیکاووس
با کله همی گفت که افسوس افسوس ۞ کو بانگ جرسها و کجا نالهٔ کوس

33. *Bir kuşun Tus şehrinin kalesine konduğunu gördüm. Keykâvus'un kellesinin önüne konmuştu. O kelleye bakıp "yazık, yazık" hani çan sesleri, davulun gümbürtüleri nerede diyordu.*

Gördüm bir kuş konmuştu, Tus şehri kalesine
Konmuştu Keykâvus'un o mağrur kellesine
O kelleye baktıkça "yazık yazık" diyordu
Hani o kös sesleri... Artık kimin nesine...

افسوس که نامهٔ جوانی طی شد ۞ و آن تازه بهار زندگانی دی شد
آن مرغ طرب که نام او بود شباب ۞ افسوس ندانم که کی آمد کی شد

34. *Yazık gençlik defteri dürüldü ve hayatın baharı güz oldu. Gençlik denilen o neşe kuşu, yazık, ne zaman geldi, ne zaman gitti anlamadım.*

Yazık gençlik defteri çabuk dürülüp gitti
Ömrün taze baharı sonbahar oldu, bitti
Nerde gençlik denilen o sevimli kuş, hani?
Farkına varamadım şimdi burdaydı, yitti!

این چرخ فلک که ما در او حیرانیم ۞ فانوس خیال از او مثالی دانیم
خورشید چراغ دان و عالم فانوس ۞ ما چون صوریم کاندر او حیرانیم

35. *Karşısında hayrette kaldığımız şu çarkıfeleğe, hayal fânusunun bir örnek olduğunu biliyoruz. Sen güneşi ışık bil, dünyanın da bir fânus olduğunu varsay. Bizler de onun içinde dönüp durmadayız.*

Salar bizi hayrete görünen çark-ı felek
Ona hayal fânusu gayet uygun bir örnek
Sen güneşi ışık bil, dünyayı da say fânus
Biz o fânus içinde dönüp duran kelebek

اوّرد به اضطرارم اوّل به وجود ۞ جز حیرتم از حیات چیزی نفزود
رفتیم به اکراه و ندانیم چه بود ۞ زین امّدن و بودن و رفتن مقصود

36. *Fikrimi sormadan beni zorla yarattı ve hayatım boyunca hayrete düşürdü. Sonunda yine ne için zorla alıp götürdüklerini; anlamadım, var olmak ve bu gelip gitmede amaç ne?*

Sormadan bir şey bana cebren yarattı beni
Yaşadığım sürece hayrete attı beni
İstemediğim halde götürdüler, ne için?
Getirip götürmede neydi maksat şu beni?

آن قصر که با چرخ همیزد پهلو ۞ بر درگه آن شهان نهادندی رو
دیدیم که بر کنگره‌اش فاخته‌ای ۞ بنشسته همی گفت که کوکوکوکو

37. *Göklere kadar yükselen şu sarayın eşiğine padişahlar yüz sürerlerdi. Onun kulesine konmuş bir kumru gördük. Kûû, kûû, kûû diye öterken nerede, hani diyordu.*

Dön de bak şu saraya, göklere yükseliyor
Nice şahlar güçlükle kapısına geliyor
Şimdi burcunda öten nazlı bir kumru gördük
Gû, gû, gû… Dedikçe bağrımızı deliyor!

آنانکه محیط فضل و آداب شدند ۞ در جمع کمال شمع اصحاب شدند
ره زین شب تاریک نبردند برون ۞ گفتند فسانه‌ای و در خواب شدند

38. *Edep ve fazilet sahibi olanlar; ilmin keşfinde ışık saçanlar, bu karanlık gecede dışarı çıktılar, bir masal anlatıp uykuya daldılar.*

Edepte fazilette halka önder olanlar
İlmin inkişafında en önde yer alanlar
Bu karanlık gecede çıktılar dışarıya
Dönmediler bir daha, son uykuya dalanlar…

ارّند یکی و دیگری بربایند ۞ بر هیچ کسی راز همی نگشایند
ما را ز قضا جز این قدر ننمایند ۞ پیمانه عمر ما است می پیمایند

39. *Birini getirirler, diğerini alıp götürürler; bunun sırrını kimseye söylemezler. Kaderle ilgili bundan fazlasını bize göstermezler. Ömrümüz kadehtir sanki ondan içerler.*

Biri getirilirken diğeri götürülür
Söylemezler kimseye, sır perdesi örülür
Anlatmazlar bizlere kaderin cilvesini
Bir kadehtir ömrümüz, tükendiği görülür

گر امّدنم بخود بدی نامدمی ۞ ور نیز شدن بمن بدی کی شدمی
به زان نبدی که اندر این دیر خراب ۞ نه امّدمی نه شدمی نه بدمی

40. *Bana bırakılsaydı dünyaya gelmezdim. Gitmek de elimde olsaydı hiç gitmezdim. Şu harap manastırda bundan daha iyisi olmaz. Ne gelseydim, ne gitseydim ne de var olsaydım.*

İsteğimle dünyaya bilsem gelir miydim hiç
Gitmek elimde olsa, ölsem gider miydim hiç
Şu köhne manastırda bundan iyisi olmaz
Ya gelip gitmeseydim ya da gelmeseydim hiç…

دنیا به مراد رانده گیر اخِر چه؟ ۞ وین نامهٔ عمر خوانده گیر اخِر چه؟
گیرم که به کامِ دل بماندی صد سال ۞ صد سال دگر بمانده گیر اخر چه؟

41. *Diyelim ki dünyada muradınca yaşadın, peki sonu ne? Ömür mektubunu okudun say, sonu ne? Diyelim ki istediğin gibi yüz yıl yaşadın, yüz yıl daha yaşamış olsan sonu ne?*

Diyelim ki gönlünce yaşadın say, sonu ne?
Şu ömür defterini okudun say, sonu ne?
Muradınca tam yüz yıl yaşadın doya doya
Buna yüz daha ekle, peki amma sonu ne?!

دردا که دلم به هیچ درمان نرسید ۞ جانم به لب امد و به جانان نرسید
در بی خبری عمر به پایان امد ۞ و افسانهٔ عشق او به پایان نرسید

42. *Ne yazık ki gönlüm hiçbir derman bulmadı; canım dudağıma geldi de cânâna ermedi. Ömrüm gaflet içinde tükendi gitti; fakat onun aşk efsanesi bir türlü tükenmedi.*

Yazık, bu garip gönlüm asla derman görmedi
Can dudağıma geldi, cânânıma ermedi
Gafletle geçen ömrüm uzadıkça uzadı
Onun aşk efsânesi, vuslat gülü dermedi

SİTEM

یک عاشق پاک و یک دل زنده کجاست ۞ یک سوخته بی فکر پراکنده کجاست
چون بندهٔ اندیشهٔ خویشاند همه ۞ پس در دو جهان خدای را بنده کجاست

43. *Nerede temiz bir aşk, nerede uyanık gönül? Nerede perişan fikirlerle yanıp yakılan bir er? Herkes kendi düşüncesinin kulu olmuş. Yeryüzünde bir Allah kulu yok mu?*

Nerde tertemiz bir aşk, nerde uyanık gönül?
Perişan fikirlerle hani o yanık gönül?
Herkes düşüncesinin kulu kölesi olmuş
Yok mu bir Allah kulu, yok mu bir âşık gönül?

ای صاحب فتوی ز تو پرکارتریم ۞ با این‌همه مستی از تو هشیارتریم
تو خونِ کسان خوری و ما خونِ رَزان ۞ انصاف بده کدام خونخوارتریم؟

44. *Ey fetva veren, biz senden çalışkanız. Bunca sarhoşluğa rağmen senden daha uyanığız. Sen halkın kanını içiyorsun, bizse üzümün kanını. Doğru söyle, biz mi senden daha çok kan dökücüyüz?*

Ey fetva veren hoca, çalışkanız biz senden
Bunca sarhoşken bile akıllıyız biz senden
Sen halkın kanını iç, biz üzümün kanını
Bari biraz insaf et, biz mi hunharız senden?!

ای چرخ همه خسیس را چیز دمی ۞ گر ما بـه آسیا و ومالیـز دمی

ازاده نبان شـب گروکان بنـهد ۞ شاید که بذین جنین فلک تیز دمی

45. *Ey felek, her zaman âdi kişiye bir şey verdin; ona hamam, değirmen ve ev verdin. Özgür olan kişi, akşam yemeğini elde etmek için bir şeyini rehin bırakıyorsa böyle feleğin çarkına edeyim…*

Sen yücelttin ey felek alçakları n'ideyim
Han verdin hamam verdin âdilere n'ideyim
Kula kul olmayanın aşı yok ekmeği yok
Bu yüzden felek senin ben çarkına edeyim…

ای چرخ فلک خرابی از کینهٔ تست ۞ بیدادگری شیوهٔ دیرینهٔ تست

ای خاک اگر سینهٔ تو بشکافند ۞ بس گوهر قیمتی که در سینه تست

46. *Ey çarkıfelek, yıkıp dökmek senin kindarlığından geliyor. Zulmetmek ise senin eski bir alışkanlığındır. Ey toprak, senin bağrını deşecek olsalar, sînenden nice değerli inciler çıkar.*

Ey felek, bu harâbât senin kînin eseri
Eski bir âdetindir, gelmezsin zulmden beri
Ey kara toprak bir gün yarılsa sînen eğer
Ne cevherler saçılır, hepsi yakut değeri

از آب و گلم سرشته ای من چه کنم ۞ وین پشم و قصب تو رشته ای من چه کنم
هر نیک و بدی که از من آید به وجود ۞ تو بر سر من نوشته ای من چه کنم

47. *Beni balçıktan sen yarattın, ne yapayım. Bu yünü, bu ipliği sen dokudun, ne yapayım. Benden meydana gelen iyi kötü her fiili sen alnıma yazmışsın, ben ne yapayım.*

Sen yarattın çamurdan, ne diyebilirim ki
Sen dokudun giydirdin, ne diyebilirim ki
İyi-kötü hayatta neler işledimse ben
Alnıma yazan sensin, ne diyebilirim ki

KÖTÜMSERLİK

یک چند به کودکی باستاد شدیم ۞ یک چند به استادی خود شاد شدیم
پایان سخن شنو که ما را چه رسید ۞ از خاک در آمدیم و بر باد شدیم

48. *Küçükken bir süre hocaya gittik; bir süre de kendi hocalığımızla mutlu olduk. Sözün sonunu dinle, bak ki başımıza ne geldi: Su gibi geldik, yel gibi gittik.*

Küçücüktük bir zaman, arıyorduk bir üstâd
Gün geldi üstâd olduk, bu hâl etti bizi şâd
Dinle sözün sonunu, hele bak sen şu işe
Bir damla sudan geldik, sonunda olduk berbâd...

انها که کهن شدند و اینها که نوند ۞ هر کس بمراد خویش یک تک بدوند
این کهنه جهان بکس نماند باقی ۞ رفتند و رویم دیگر ایند و روند

49. *Yaşlanıp gidenlerle yeni gelen gençler, arzuları peşinde birer birer koştular. Bu köhne dünya kimseye kalmaz, eskiler gitti. Biz de gideceğiz, başkaları da gelip geçecek.*

Geçip giden yaşlılar ve gelen genç insanlar
Diledikleri gibi eğlenceye koşanlar
Yâr olmaz köhne cihan, gitti bak öncekiler
Bizler de gidiciyiz, boş kalır âşiyanlar

از کوزه گری کوزه خریدم باری ۞ آن کوزه سخن گفت ز هر اسراری
شاهی بودم که جام زرینم بود ۞ اکنون شده‌ام کوزه هر خماری

50. *Bir gün satıcıdan bir testi aldım. O testi bütün sırlarını bana açtı: Ben bir şah idim, altın kadehim vardı. Şimdi ise ben sarhoşlara testi oldum.*

Bir gündü, testiciden satın aldım bir testi
İçini döktü bana, dedi hoş bir hevesti
Bir zamanlar şah idim, elimde altın kadeh
Şimdi sarhoş elinde olmuşum ben bir testi

هر سبزه که بر روی زمین بوده است ۞ شمشاد قد زهره جبینی بوده است
کرد از سر آستین به ارزم فشان ۞ کانهم رخ یار نازنینی بوده است

51. *Yeryüzündeki her yeşillik servi boylu, güzel yüzlü bir dilberdi. Sen yenindeki tozu şefkatle silkele. Çünkü o nazlı bir sevgilinin yanağıydı.*

Yeryüzüne serilmiş bu kadar yeşillikler
Servi boylu güzeldi bu gördüğün çiçekler
Yenindeki tozları şefkatle silkele ki
Yanağıydı dilberin, şimdi bir dua bekler

بر سنگ زدم دوش سبوی کاشی ۞ سرمست بدم که کردم این عیاشی
با من به زبان حال می گفت سبو ۞ من چون تو بدم تو نیز چون من باشی

52. *Dün çinî bir testiyi taşa çaldım. Taşkınlıkla bunu yaparken sarhoştum. Testi hal diliyle dedi ki: Ben de senin gibiydim sen de benim gibi olacaksın.*

Dün çinî bir testiyi öfkeyle taşa çaldım
Sarhoş ve serseriydim, yürüdüm yalpaladım
Hal diliyle o testi “Ben de senin gibiydim
Olacaksın ben gibi...” deyince donakaldım

این کهنه رباط را که عالم نام است ۞ و ارآمگه ابلق صبح و شام است
بزمی‌ست که وامانده صد جمشید است ۞ قصریست که تکیه گاه صد بهرام است

53. *Dünya denilen bu kervansaray, alaca renkli sabah ile akşam atının durak yeridir. Yüzlerce Cemşid'den geriye kalan bir meclistir, yüzlerce Behram'a konak olmuş bir mezardır.*

Bilsen bu eski saray, dünya derler adına
Bir duraktır zamanın kır ve yağız atına
Bir nice Cemşid'lerden arta kalan bir meclis
Yüzlerce Behram-gorun mezar olmuş tahtına

هر چند که رنگ و بوی زیباست مرا ۞ چون لاله رخ و چو سرو بالاست مرا
معلوم نشد که در طربخانهٔ خاک ۞ نقاش ازل بهر چه ارآست مرا

54. *Her ne kadar saçım ve yüzüm güzelse de, lâle yanaklı ve servi boylu isem de, bilmiyorum dünya denilen eğlence yerinde ezel ressamı beni hangi amaçla süsledi.*

Güzel yüz lâle yanak, servi gibi boy verdi
Nimetlerle donattı, evlat verdi soy verdi
Ne amaçla süsledi ecel ressamı beni?
En sonunda götürüp çukura koyuverdi

آن قصر که جمشید در او جام گرفت ۞ آهو بچه کرد و روبه آرام گرفت
بهرام که گور می گرفتی همه عمر ۞ دیدی که چگونه گور بهرام گرفت

55. *Cemşid'in kadeh kaldırdığı o sarayda şimdi bir ceylan yavrulamış, bir tilki ise pusuda. Ömrünce yaban eşeği avlayan Behram'ı gördün mü, sonunda mezar onu nasıl avladı?*

Cemşid şarap içmişti o sarayda bir zaman
Şimdi ceylan doğurmuş, tilkiler vermez aman
Yaban eşeği avı tutkusuydu Behram'ın
Günün birinde onu ecel avlamış yaman!..

پیش از من و تو لیل و نهاری بوده است ۞ گردنده فلک نیز بکاری بوده است
هرجا که قدم نهی تو بر روی زمین ۞ آن مردمک چشم نگاری بوده است

56. *Benden ve senden önce de gece gündüz vardı. Dönen felek yine kendi işini yapıyordu. Dikkat et, ayağını toprağa yavaşça bas, çünkü o bir güzelin göz-bebeğiydi.*

Öncedendir bu âlem, yüce kanun gereği
Kendi keyfince döner, ne sandın sen feleği
Ayağını yavaş bas incinmesin a canım
Belki de bastığın yer güzelin göz bebeği...

ما لعبتکانیم و فلک لعبت باز ۞ از روی حقیقتی نه از روی مجاز
یک چند درین بساط بازی کردیم ۞ رفتیم به صندوق عدم یک یک باز

57. *Bizler kuklayız, felekse kukla oynatan. Bu söz mecâz değil gerçektir. Varlık sahnesinde rolümüzü oynadık, sonra da yokluk sandığına birer birer düştük.*

Bizler kuklalarız, felek kukla-bâz
Hakikattir sözüm, sanma ki mecâz
Varlık sahnesinde bitince oyun
Koyarlar sandığa, başlar bir âvâz...

ای پیر خردمند پگه‌تر برخیز ۞ و انّ کودک خاکبیز را بنگر تیز
پندش ده گو که نرم نرمک می‌بیز ۞ مغز سر کیقباد و چشم پرویز

58. *Ey yaşlı bilge kişi, biraz erkence kalk. Şu toprağı eleyen çocuğa dikkatli bak. Ona nasihat et, yavaş elemesini söyle. Zira Perviz'in gözü, Keykubadın kellesidir.*

Ey yaşlı bilge kişi davran biraz erken kalk
Şu toprağı eleyen gencecik yavruya bak!
Öğüt ver biraz ona, söyle yavaş elesin
Perviz'in gözü orda, Keykubâd'ınsa kulak

این کوزه چو من عاشق زاری بوده است ۞ در بند سر زلف نتگاری بوده‌ستت
این دسته که بر گردن او می‌بینی ۞ دستی‌ست که برگردن یاری بوده‌ست

59. *Şu testi benim gibi perişan bir âşıktı, bir güzelin zülfünü bağlanmıştı. Boynunda gördüğün şu kulp ise, bir sevgilinin boynuna sarılmış bir eldi.*

Benim gibi şu testi olmuştu âşık-ı zâr
Şimdilerde bir kolye, takmış onu bir nigâr
Bugün gördüğün takı bilsen neydi o zaman
Bir koldu ki sımsıcak, sarmıştı gerden-i yâr

در کارگه کوزه گری رفتم دوش ۞ دیدم دو هزار کوزه گویا و خموش
ناگاه یکی کوزه براوَرد خروش ۞ کو کوزه گر و کوزه‌خر و کوزه فروش

60. *Dün gece bir çömlekçinin işyerine gittim; konuşan ve susan iki bin testi gördüm. Bir testi âniden haykırmaya başladı: Hani testici; alan nerede, satan nerede!..*

Çömlekçiye uğradım, çalışmaktaydı o an
Baktım iki bin testi dertleşiyordu, hemân
İçlerinden bir testi hal diliyle o zaman
Dedi hey testi yapan, testi satan ve alan!

خاکی که به زیر پای هر نادانی است ۞ کفّ صنمیّ و چهرهٔ جانانی است
هر خشت که بر کنگرهٔ ایوانی است ۞ انگشت وزیر یا سر سلطانی است

61. *Cahillerin ayak bastıkları şu toprak yok mu, bir zaman güzelin eli, bir sevgilinin yüzüydü. Kalenin burcundaki her kerpiç de bir vezirin parmağı, bir sultanın kellesidir.*

Ezerek câhillerin basıp geçtiği toprak
Bir güzelin elidir ya da yüzü, iyi bak
Şu saray duvarında gördüğün bunca tuğla
Ya sultanın kellesi yahut vezirde parmak

عمریست مرا تیره و کاریست نه راست ۞ محنت همه افزوده و راحت کم و کاست
شکر ایزد را که انچه اسباب بلاست ۞ ما را ز کس دگر نمیباید خواست

62. *Hayatım karanlık, işim yolunda gitmiyor. Dertlerim artarken huzurum azalıyor. Allah'a şükürler olsun belanın her çeşidi bende var. Bu konuda başkasından dilenmeye ihtiyacım yok.*

Karanlıktır hayatım, işim yolunda gitmez
Huzurum azalırken, artar çileler bitmez
Belaların sebebi, şükürler olsun bende
Bela dilenmek için artık tâkatım yetmez...

در هر دشتی که لاله‌زاری بوده‌ست ۞ از سرخی خون شهریاری بوده‌ست
هر شاخ بنفشه کز زمین میروید ۞ خالی است که بر رخ نگاری بوده‌ست

63. *Hangi ovada bir lâle bahçesi varsa bir padişahın kanıydı o. Yerden biten her menekşe dalı, bir güzelin yanağında bir bendi.*

Görsen lâle bahçesi herhangi bir ovada
Bir kahramanın kanı dökülmüştür orada!
Menekşe yaprağı da yanağında güzelin
Bir ben idi, yazık ki toprak olmuş burada…

انکس که زمین و چرخ و افلاک نهاد ۞ بس داغ که او بر دل غمناک نهاد
بسیار لب چو لعل و زلفین چو مشک ۞ در طبل زمین و حقه خاک نهاد

64. *Yeri göğü ve felekleri o yarattı. O kederli gönüllerde nice yaralar açtı. Nice yakut gibi dudağı ve mis gibi kokan zülfü yer tahtasına toprak hokkasına o koydu.*

O ki, bu yeryüzünü ve gökleri yaratmış
Yaralı gönüllere dert üstüne dert katmış
Nice yakut dudağı, mis gibi kokan zülfü
Tabuta yerleştirip kara toprağa atmış...

یک روز ز بند عالم ازآد نیم ۞ یک دمزدن از وجود خود شاد نیم
شاگردی روزگار کردم بسیار ۞ در کار جهان هنوز استاد نیم

65. *Dünyanın bağından bir gün bile özgür değilim. Kendi varlığından bir an bile memnun değilim. Çok zamandır feleğe çıraklık ettim. Dünya işinde henüz usta değilim.*

Bağımlıyım dünyaya, asla özgür değilim
Doğrusu varlığımdan hiç de memnun değilim
Yıllar yılı feleğe çıraklık edip durdum
Hâlâ dünya işinde usta biri değilim

از تن چو برفت جان پاک من و تو ۞ خشتی دو نهند بر مغاک من و تو
و انگاه برای خشت گور دگران ۞ در کالبدی کشند خاک من و تو

66. *Seninle benim o tertemiz canımız bedenimizi terk edince mezarımıza bir iki kerpiç koyarlar. Sonra başkalarının mezarına kerpiç için bizim toprağımızı kalıba dökerler.*

O tertemiz ruhumuz çıkınca senle benim
Mezarımıza kerpiç koyarlar senle benim
Sonra da başkasının kabrine koymak için
Toprağımızdan kerpiç yaparlar senle benim

شادی بطلب که حاصلِ عمر دمی است ۞ هر ذرّه ز خاکِ کیقبادی و جَمی است
احوالِ جهان و اصلِ این عمر که هست ۞ خوابی و خیالی و فریبی و دمی است

67. *Mutlu olmana bak, çünkü ömür bir andan ibarettir. Her zerre Keykubad ile Cem'in toprağından gelmektedir. Dünya ahvali ve hayatımızın aslı bir rüya, bir hayal, bir aldatmaca ve bir andan ibarettir.*

Her zerre Keykubâd'la Cem'in toprağındandır
Şâd ol ve mutlu yaşa, toplam ömür bir "an"dır
Bu dünyanın ahvâli, iş bu ömrün esası
Bir rüyadır, bir hayal ve aldatan zamandır

İYİMSERLİK

بر چشم تو عالم ارچه می‌آرایند ۞ مگرای بدان که عاقلان نگرایند
بسیار چو تو روند و بسیار آیند ۞ برپای نصیب خویش کت برپایند

68. *Her ne kadar dünya gözüne süslü görünse de, akıllı kimselerin uzak durduğu şeye sen de yanaşma. Senin gibi pek çok gidenler ve gelenler olmuştur; nasibini almaya bak, çünkü seni de alıp götürecekler.*

Baktığında şu âlem sana cazip gelende
Akıllı yapmıyorsa, yapma o işi sen de
Sen gibi niceleri gelip geçti buradan
Nasibini al cânım, sen de göçersin ben de...

از واقعه‌ای ترا خبر خواهم کرد ۞ و انرا به دو حرف مختصر خواهم کرد
با عشق تو در خاک نهان خواهم شد ۞ با مهر تو سر ز خاک بر خواهم کرد

69. *Sana bir maceradan söz edeceğim, onu iki çift sözle kısaca anlatacağım: Sevginle toprağa gireceğim, yine sevginle topraktan çıkacağım.*

Sana bir mâceradan söz etmek istiyorum
İki çift kısa sözle anlatayım diyorum
Sevginle gireceğim şu toprağın bağrına
O topraktan sevginle çıkmayı diliyorum…

از حادثهٔ زمان زاینده مترس ۞ ازهرچه رسد چو نیست پاینده مترس
این یکدم عمر را به عشرت بگذار ۞ وز رفته نیندیش و زاینده مترس

70. *Zamanın ortaya çıkardığı olaylardan korkma. Başına ne gelirse gelsin, ebedi değildir korkma. Ömrünün birkaç dakikasını huzur içinde geçir; geçmişi tasa etme, gelecekten de korkma.*

Zamanın yol açtığı olaylardan hiç korkma
Geçicidir her olay, başa gelenden korkma
Birkaç günlük şu ömrü huzur içinde geçir
Geçmişi tasa etme, gelecekten de korkma!

ای دوست بیا تا غم فردا نخوریم ۞ وین یکدم عمر را غنیمت شمریم

فردا که ازین دیر فنا درگذریم ۞ با هفت هزار سالگان سر بسریم

71. *Gel ey dost, yarının sıkıntısını çekmeyelim, şu bu anlık ömrü fırsat bilelim. Yarın bu eski manastırdan göçünce, yedi bin sene önce göçenlerle beraber olacağız.*

Gel ey dostum, yarının gamını çekmeyelim
Şu bir nefeslik ömrü kaçmaz fırsat bilelim
Bu köhne manastırdan göçtüğümüzde o an
Önceki ölülerle artık biriz, n'idelim!

بر چهرهٔ گل نسیم نوروز خوش است ۞ در صحن چمن روی دل‌افروز خوش است

از دی که گذشت هر چه گویی خوش نیست ۞ خوش باش و ز دی مگو که امروز خوش است

72. *Gülün yüzünde esen nevruz meltemi ne hoş. Gönlü aydınlatan güzel yüzlü dilber çayır çimende gezer ne hoş. Geçen günler hakkında ne söylesen hoş değil. Dünden söz etme, keyfine bak; bugün ne hoş.*

Eser gülün yüzünde nevruz meltemi ne hoş!
Gönlü aydınlatan yüz gezinir bağda ne hoş!
Geçen günler hakkında ne söylersen hoş değil
Keyfine bak, neymiş dün! Yaşa günü, bak ne hoş!

از دی که گذشت هیچ ازو یاد مکن ۞ فردا که نیامده ست فریاد مکن
برنامده و گذشته بنیاد مکن ۞ حالی خوش باش و عمر بر باد مکن

73. *Bir gün ki geçip gitmiştir, artık onu anma. Yarın ki henüz gelmemiştir, onu çağırma. Gelmemişe ve geçmişe ümit bağlama. Şu anda mutlu olmaya bak, ömrün boşa geçmesin.*

Mademki geçip gitmiş, geçen günleri anma
Henüz yarın gelmedi, bugünden tasalanma
Bırak gelip geçeni, yaşamana bak cânım
Ömürdür çabuk geçer, geçiciye aldanma!

از رنج کشیدن آدمی حر گردد ۞ قطره چو کشد حبس صدف در گردد
گر مال نماند سر بماناد بجای ۞ پیمانه چو شد تهی دگر پر گردد

74. *İnsan sıkıntı çekmekle özgür olur. Nitekim damla sedef hapsinde kalınca inci olur. Eğer iflas ettinse başın sağ olsun, kadeh boşalınca tekrar dolar.*

Güçlüklere katlanan sonunda özgür olur
Damla sedef içinde sabreder inci olur
İflas ettinse ne gam, yeter ki baş sağ olsun
Dolar boşalan kadeh, ağlayanlar şâd olur

این عقل که در ره سعادت پوید ۞ روزی صد بار خود ترا می گوید
دریاب تو این یکدم وقتت که نئی ۞ انّ تره که بدروند و دیگر روید

75. *Bu akıl mutluluk yolunda koşmakta ve günde yüz defa sana şöyle demektedir: Şu bir anlık vaktini iyi geçir, çünkü sen biçildikten sonra tekrar büyüyen tere otu değilsin.*

Akıldır sana dâim mutluluğa koş diyen
Günde yüz defa senden bunu tekrar isteyen
Şu bir anlık vaktini değerlendir, hoş geçir
Tere otu değilsin, biçildikçe büyüyen

تا راه قلندری نپویی نشود ۞ رخساره بخون دل نشویی نشود
سودا چه پزی تا که چو دلسوختگان ۞ ازآد به ترک خود نگویی نشود

76. *Kalenderlik yolunu izlemezsen olmaz, yüzünü gönül kanıyla yıkamazsan olmaz. Âşıklar gibi niçin sevdadan söz ediyorsun, kendini özgürce terk etmezsen olmaz.*

Kalender meşrep diye tanınmadıkça, olmaz
Gönül kanıyla yüzü yıkamadıkça, olmaz
Söz edemezsin asla aşktan sevdadan canım
Âşık gibi kendinden kurtulmadıkça, olmaz

NİYAZ

ای از حرم ذات تو عقل اگه نی ۞ وز معصیت و طاعت ما مستغنی
مستم ز گناه و وز رجاء هشیارم ۞ امید به رحمت تو دارم یعنی

77. *Ey künhünün harimine akıl ermeyen, ey günahımıza ve ibadetimize muhtaç olmayan Allah! Ben günahtan sarhoşum, umuttan yana ayık. Yani umudum ancak senin rahmetinedir.*

Ey zatının künhüne akıl ermeyen Allah!
Kulluktan başka şeye değer vermeyen Allah!
Ben günahtan sarhoşum, ümitten yana ayık
Ey rahmet isteyeni boş çevirmeyen Allah!

از خالق کردگار و از رب رحیم ۞ نومیدنیم بجرم و عصیان عظیم
گر مست و خراب مرده باشم امروز ۞ فردا بخشد به استخوانهای رمیم

78. *Günahım, isyanım büyükse de yaradan merhametli Rabbimden umudumu kesmem. Bugün sarhoş ve harap bir halde ölsem de yarın elbette çürümüş kemiklerimi affeder.*

Günahım büyükse de lutfundan kesmem ümid
Yaradan Rabbim rahîm, olamam asla nevmîd
Bugün sarhoş ve harap halde ölsem, yine de
Yarın affeder elbet, çürüsem, olsam kadîd

يا رب بگشاي بر من از رزق دري ۞ بي منت مخلوق رسان ما حضري

از باده چنان مست نگهدار مرا ۞ كز بيخبري نباشدم دردسري

79. *Yâ Rabbi, bana bir rızık kapısı aç, mahlûka minnet etmeden bir geçim ihsan et. Beni şarapla öyle kendimden geçir ki, baş ağrısı bile duymayayım.*

Rızık senden ey Rabbim, başkasına gitmeyim
Değil nâmerde hatta merde minnet etmeyim
Şarapla sarhoş et de unutayım her şeyi
Hatta baş ağrısını dahi hissetmeyeyim

با رحمت تو من از گناه نديشم ۞ با توشه تو زرنج ره نديشم

گر لطف توام سفيد رو انگيزد ۞ حقا كه زنامهٔ سيه نديشم

80. *Rahmetin benimle oldukça günahımı düşünmem. Azığın yanımdayken yol zahmetini düşünmem. Lutfun beni yüzü ak haşrederse, gerçekten kapkara amel defterini düşünmem.*

Rahmetin yâr oldukça günahımı düşünmem
Yoldaşım sen oldukça yolculuğu düşünmem
Lutfunla huzuruna ak yüzle çıkabilsem
Simsiyah defterimi bir kez olsun düşünmem…

بر سینه ی غم پذیر من رحمت کن ۞ بر جان و دل اسیر من رحمت کن
بر پای خرابت رو من بخشای ۞ بر دست پیاله گیر من رحمت کن

81. *Gam çekmeye alışmış gönlüme acı, tutsak olmuş canıma merhamet et. Meyhaneye giden ayağımı bağışla, kadehi tutan elime acı.*

Gamla yoğrulmuş gönlüm, acı bana ne olur!
Tutsaktır tende cânım, acı bana ne olur!
Meyhane yolundaki ayağımı bağışla
Kadehi tutan ele acı biraz ne olur!..

کنه خردم در خور اثبات تو نیست ۞ و اندیشهٔ من جز به مناجات تو نیست
من ذات ترا به واجبی کی دانم ۞ دانندهٔ ذات تو جز ذات تو نیست

82. *Aklımda seni isbat edecek liyakat yok. Düşüncem, ancak sana yakarmaktan ibaret. Ben, seni olduğun gibi nasıl bilebilirim. Seni bilen ancak sensin.*

Aklımla seni ispat edebilmem ne mümkün
İşim yakarmak sana, seni bilmem ne mümkün
Ben zâtını hakkıyla nasıl idrâk edeyim
Seni senden başkası bilebilmek ne mümkün…

فریاد که عمر رفت بر بیهوده ۞ هم لقمه حرام و هم نفس آلوده
فرمودۀ ناکرده سیه رویم کرد ۞ فریاد ز کرده‌های نافرموده

83. *Eyvâh, ömür boşa gitti. Hem lokma haram hem nefis kirli. Tutulmayan emirler yüzümü karartttı. Rızana uygun olmadığı halde, yaptığım işlerden el-aman!*

Ömür gitti boş yere, vah bana eyvah bana!
Lokma haram, nefis pis, vah bana eyvah bana!
Tutulmayan emirler karartttı suratımı
Onca günah işledim, vah bana eyvah bana!

حال من خسته گدا مي داني ۞ وين درد دل مرا دوا مي داني
با تو چه کنم قصهٔ درد دل خیش؟ ۞ ناگفته چو جمله حال ما مي داني

84. *Ben yoksul bir hastayım halimi bilirsin, gönlümün derdine deva nedir haberdarsın. Gönül macerasını ne diye sana anlatayım; söylenmese de halimizi bilen sensin.*

Ben yoksul bir hastayım, halimi bilen sensin
Şu yaralı kalbimi sarmaya gelen sensin
Ne diye anlatayım yürekteki hicranı
Biliyorum her şeyi veren ve alan sensin

ای باقی محض با فنایی که نه ۞ مر جای نِه و کدام جائی که نه
ای ذات تو از جا و جهت مستغنی ۞ اخّر تو کجایی و کجایی که نه

85. *Ey sırf varlıktan ibaret olan Allah! Yokluğa mahkûm olan şeylerle bir ve beraber değilsin. Hiçbir yerde mekânın yok. Fakat hangi yer var ki orda olmayasın. Ey zâtı mekân ve yönden münezzeh olan! Sen nerdesin ve neresi var ki orda değilsin?*

Sırf varlıksın Allah'ım, sana denk bir varlık yok
Mekândan münezzehsin, olmadığın yer de yok…
Ey mekâna ve yöne muhtaç olmayan Rabbim!
Varsın, bize yakınsın, artık yokluğa yer yok

MAHZENÜ'L-ESRÂR

Genceli Nizâmî

مخزن الأسرار

نظامی گنجوی

TEVHİD

بسم‌الله الرحمن الرحیم
هست کلید در گنج حکیم

1. *Besmele, hakîm olan Allah'ın hazinesinin anahtarıdır.*

Kaynağıdır hikmetin Allah'ı getir dile
Onun hazinesinin anahtarı besmele

فاتحه فکرت و ختم سخن
نام خدایست بر او ختم کن

2. *Düşüncenin başı ve sözün sonu Allah'ın adıdır, O'nun adıyla başla ve onun adıyla bitir.*

Allah adıyla başlar her tür soylu düşünce
O'nun adıyla biter söz doğru söylenince

پیش وجود همه آیندگان
بیش بقای همه پایندگان

3. *O'nun varlığı her varlıktan önce ve her sonda gelenin de öncesindedir.*

Öncedir her varlıktan, evvelin evvelidir
Ölümsüz bir hayatın yegâne sahibidir

سابقه سالار جهان قدم

مرسله پیوند گلوی قلم

4. *Ezel âleminin hükümdarı O'dur, kalemin boynuna kolye bağlayandır.*

O ezel ülkesini yönetip koruyandır
Kalemin gerdanına kolyeyi dolayandır

پرده گشای فلک پرده‌دار

پردگی پرده شناسان کار

5. *Perdeli feleklerin perdesini O'dur açan. Esrara vâkıf olanların odur sevgilisi.*

Perdeli feleklerden perdeyi kaldırandır
Gizli iş tutanların sırrı O'na ayandır

مبدع هر چشمه که جودیش هست

مخترع هر چه وجودیش هست

6. *Akıttığı her çeşme O'nun cömertliğinden, var olan her şeyi yaratandır.*

Onun cömertliğinin eseridir her çeşme
Ondan gelir her nimet, sakın görmeden geçme!

لعل طراز کمر افتاب
حله گر خاک و حلی بند اب

7. *Güneşin kemerine mercan dizen, toprağa süslü kaftan giydiren, suyu cevahire bezeyen O'dur.*

Güneşin kemerini mercan ile süsleyen
Toprağa hayat verip onu suyla besleyen

پرورش‌آموز درون پروران
روز برآنده روزی خوران

8. *Gönül erbabına hikmet ve ahlak öğreten, rızık bekleyenlere rızık yetiştirendir.*

Gönül sahiplerine öğreten ilm ü hikmet
Rızık bekleyenlere gönderen bolca nimet

مهره کش رشته باریک عقل
روشنی دیده تاریک عقل

9. *Aklın hassas dizginini elinde tutan, aklın kararan gözünü aydınlatan O'dur.*

İdrâkin dizginini O'dur elinde tutan
O'dur aklın gözünü açarak aydınlatan

داغ نـه ناصیـه داران پاک

تاج ده تخت نشینان خاک

10. *Kutsîlerin alnında secde izi parlatan, yerde hükümdarlara taç giydirendir.*

Yüce pâk alınlarda secde izi parlatır
Yerde hükümdarları taçlarıyla donatır

خام کن پخته تدبیرها

عذر پذیرنده تقصیرها

11. *Tedbirin pişirdiği şeyleri çiğleştirir, suçluların özrünü kabul eder.*

Tedbirle pişen işi hamlaştırır dilerse
Âsilerin özrünü kabul eder isterse

شحنهٔ غوغای هراسندگان

چشمه تدبیر شناسندگان

12. *Mahşerin dehşetinden korkanların hâmisi, bilginlerin aldığı tedbirin kaynağı O'dur.*

Mahşer gününde korur rahmetiyle korkağı
Bilginlerin gönlünde O'dur tedbir kaynağı

اول و آخر بوجود و صفات
هست کن و نیست کن کاینات

13. *Başlangıç ve son itibarıyla kâinatı özellikleriyle var eden ve yok eden O'dur.*

Zât ve sıfatlarıyla başı sonu kuşatır
Var olanı yok eder, yoktan varı yaratır

با جبروتش که دو عالم کمست
اول ما آخر ما یکدمست

14. *O'nun kudreti karşısında iki cihan hiç kalır, ön ve son itibariyle bizim varlığımız bir andan ibarettir.*

Azameti yanında bir hiçtir iki cihan
Bir nefestir ömrümüz O'na nisbetle inan

کیست درین دیر گه دیر پای
کو لمن الملک زند جز خدای

15. *Bu köhne manastırda (dünya) Allah'tan başka kim mülk davası güdebilir ki…*

Kimmiş Allah'a karşı varlık iddâ eyleyen?
Var mıdır O'ndan başka "Bu mülk benimdir" diyen?

بود و نبود انچه بلندست و پست
باشد و این نیز نباشد که هست

16. *O'nun nezdinde varlık yokluk, alçaklık yükseklik birdir, olmuş olmamış hep aynı şeydir.*

O varken varlık yokluk, yükseklik ve alçaklık
Bilinmezdi hiçbir şey, ne siyahlık ne aklık

پـرورش امـوختـگان ازل
مـشکل این کار نکردند حل

17. *Bu bilmecenin düğümünü peygamberler de çözemedi.*

Allah'ın elçileri bu âleme geldiler
Bu düğümün sırrını asla çözemediler

کز ازلش علم چه دریاست این
تا ابدش ملک چه صحراست این

18. *O'nun varlığına bir başlangıç düşünmek âdeta şu deniz, O'nun sonsuzluğuna göre varlık sanki çöldür.*

O'nun ezelî ilmi uçsuz bucaksız derya
O'nun ebediyeti nihayetsiz bir sahra

اول او اول بی ابتداست
آخر او آخر بی‌انتهاست

19. *O'nun evvelinin başlangıcı yok, O'nun sonunun da sonu bulunmaz.*

Evvel âhir O'nunçin söz konusu olamaz
Yok O'ndan önce evvel, ilki sonu bulunmaz

روضهٔ ترکیب ترا حور ازوست
نرگس بینای ترا نور ازوست

20. *Senin vücut bahçendeki huri (ruh) O'ndan, nergis gibi bakan gözündeki bu nur O'ndandır.*

Vücut bahçendeki ruh iyi bil ki O'ndandır
O nergis gözlerinde parlayan nur O'ndandır

کشمکش هر چه در و زندگیست
پیش خداوندی او بندگیست

21. *Bu âlemde görülen kargaşa O'nun sayesinde düzene girer.*

Canlılar âleminde görülen her kargaşa
O'nunla bulur düzen bir baştan öbür başa

هر چه جز او هست بقائیش نیست
اوست مقدس که فنائیش نیست

22. *O'ndan başka hiçbir varlığın bekâsı yok, fani olmayan aşkın varlık O'dur.*

Âlemde O'ndan başka her şey fenaya mahkûm
Bâkîdir O mukaddes, bu evrensel bir hüküm

منت او راست هزار آستین
بر کمر کوه و کلاه زمین

23. *Binlerce yolun, yeryüzünün kemeri ve külahı konumundaki dağların minneti O'nadır.*

Kemerdir yeryüzüne hem külahtır bu dağlar
O'na minnet duyarak huzurunda saf bağlar

تا کرمش در تتق نور بود
خار زگل نی زشکر دور بود

24. *O'nun keremi henüz nur perdesi arkasında gizli iken gül dikenden, şeker de kamıştan yoksun idi.*

Henüz nur perdesinde keremi gizli idi
Gül dikenden, kamış da şekerden yoksun idi

چون که به جودش کرم ابآد شد
بند وجود از عـدم ازآد شـد

25. *Lutfuyla her tarafı bir kerem ülkesi yapınca, varlık âleminin bağı yokluktan kurtulup çözüldü.*

Coştu kerem deryası her taraf âbâd oldu
Yokluk bağından çıkıp iş bu varlık kurtuldu

در هوس این دو سه ویرانه ده
کار فلک بود گره در گره

26. *Fakat şu birkaç viran köyün (gezegenin) hevesiyle feleğin işi kördüğüme döndü.*

Birkaç viran gezegen bir hevesle ne yaptı
Feleğin işlerine hayli düğümler attı

تا نگشاد این گره وهم سوز
زلف شب ایمن نشد از دست روز

27. *Hayalleri yakan o kördüğüm çözülmeden gecenin zülfü gündüzün elinden güven bulmadı.*

Hayâli yakan düğüm çözülmeden olmadı
Gecenin karanlığı gündüzden kurtulmadı

چون گهر عقد فلک دانه کرد
جعد شب از گرد عدم شانه کرد

28. *O, feleğin mücevher gerdanlığının danelerini boşluğa saçtı, gecenin kıvırcık saçlarını tarayıp yokluk tozundan arıttı.*

Feleğin kolyesini çözüp açtı yaradan
Sildi yokluk tozunu gecenin saçlarından

زین دو سه چنبر که بر افلاک زد
هفت گره بر کمر خاک زد

29. *Göğün boşluğuna fırlattığı şu birkaç yuvarlak ile yerin ayağına yedi düğüm vurdu.*

Uzayın boşluğuna hayli küre fırlattı
Yeryüzü kemerine tam yedi düğüm attı

کرد قبا جبه خورشید و ماه
زین دو کله‌وار سپید و سیاه

30. *Güneşle ayın cübbesinden gece ile gündüze siyah ve beyaz kaftanlar giydirdi.*

Güneşle ay eliyle donlar biçti yaradan
Giyinsin cihan donu hem aktan hem karadan

زهره میغ از دل دریا گشاد
چشمهٔ خضر از لب خضرا گشاد

31. *Safra bulutlarını denizlerden çıkardı, yeşermesi için yeryüzünü suladı.*

Safra bulutlarını denizlerden çıkardı
Yeşersin diye yeri yağmurlarla suladı

جام سحر در گل شبرنگ ریخت
جرعه آن در دهن سنگ ریخت

32. *Güneş kadehini kara toprağa boşalttı, o kadehten bir yudum da taşın ağzına döktü.*

Gece renkli toprağa gündüz suyunu kattı
Taşın ağzına ondan bir yudumcuk akıttı

زاتش و آبی که بهم در شکست
پنبه در و گرده یاقوت بست

33. *Su ile ateşi birbiriyle kaynaştırarak onlardan pamuk yaptı, yakut yaptı.*

Ateşle suyu tamam birleştirip yoğurdu
Bu birleşim çok güzel inci yakut doğurdu

خون دل خاک زبحران باد

در جگر لعل جگرگون نهاد

34. *Toprağın rüzgârsızlıktan çektiği ıstırap, mercanın ciğerini kızıl kana boyadı.*

Rüzgâr bunalımından toprak zora dayandı
Yakutun ciğerleri kızıl kana boyandı

باغ سخا را چو فلک تازه کرد

مرغ سخن را فلک اوآزه کرد

35. *Cömertlik bahçesini felek gibi tazelendirip yeşertti, söz kuşuna felek seslendi.*

Cömertlik bahçesine yeni bir âhenk kattı
Söz kuşunun sesini yükselttikçe yükseltti

نخل زبانرا رطب نوش داد

در سخن را صدف گوش داد

36. *Dil fidanına tatlı meyve, söz incisine de kulak gibi sedef verdi.*

Dil fidanında tatlı türlü meyveler erdi
Kulak gibi sedefi söz incisine verdi

پرده‌نشین کرد سر خواب را
کسوت جان داد تن آب را

37. *Uykunun başını örttü suyun bedenine can elbisesi giydirdi.*

O, uykunun başına göz perdesi indirdi
Suyun da bedenine can donunu giydirdi

زلف زمین در بر عالم فکند
خال عصی بر رخ آدم فکند

38. *Yerin siyah zülfünü cihanın gerdanına düşürdü, isyan benini Âdem'in yanağına yerleştirdi.*

Döktü yerin zülfünü gerdanına âlemin
Vurdu isyan benini yanağına Âdem'in

روی زر از صورت خواری بشست
حیض گل از ابر بهاری بشست

39. *Altının yüzündeki pası temizledi, gülün aybaşı kanını bahar bulutlarıyla yıkadı.*

Yıkadı kirden pastan şu altının yüzünü
Bahar bulutuyla kanlı gülün hayzını

زنگ هوا را به کواکب سترد

جان صبا را به ریاحین سپرد

40. *Havanın karanlığını yıldızlarla aydınlattı, sabânın canını da reyhanlara teslim etti.*

Karanlığı göklerden yıldızlarla O sildi
Esen seher yeliyle reyhan kokusu saldı

خون جهان در جگر گل گرفت

نبض خرد در مجس دل گرفت

41. *Toprağın kanını gülün ciğerine koydu, aklın nabzını gönül evinde attırdı.*

Bu toprağın kanını gösterdi güller ile
Tuttu aklın nabzını âşık gönüller ile

خنده به غمخوارگی لب کشاند

زهره به خنیاگری شب نشاند

42. *Yaslı dudaklarda tebessümler belirtti, çoban yıldızını gecenin şarkıcısı yaptı.*

Gamı dağıtsın diye dudakta güller açar
Gökte çoban yıldızı uzaya neşe saçar

ناف شب از مشک فروشان اوست
ماه نو از حلقه به گوشان اوست

43. *Gecenin göbeği O'nun misk satıcılarındandır, hilâl ise kulağı küpeli kölesidir.*

Geceler O'nun için güzel kokular satar
Hilâl ise kölesi, kulağa küpe takar

پای سخنرا که درازست دست
سنگ سراپردهٔ او سر شکست

44. *Sözün eli ayağından uzundur, söz sultanının otağından atılan taş baş yarar.*

Sözün ayağı elden hayli uzundur gezer
Tanrının dergâhından atılan taş baş ezer

وهم تهی پای بسی ره نبشت
هم زدرش دست تهی بازگشت

45. *Yalınayak koşan hayaller çok mesafeler aştı, fakat O'nun kapısından eli boş döndü.*

Çok gezdi çok dolaştı yalınayak hayaller
Boş döndü kapısından ona açılan eller

راه بسی رفت و ضمیرش نیافت
دیده بسی جست و نظیرش نیافت

46. *Çok yolculuk yaptı ancak O'nun sırlarını anlayamadı, göz çok aradı lakin O'nun benzerini bulamadı.*

Çok yol gitti düşünce sırrına eremedi
Ne kadar baksa da göz mislini göremedi

عقل درآمد که طلب کردمش
ترک ادب بود ادب کردمش

47. *Akıl kendine gelerek dedi ki, O'nu çok aradım, bu edebe aykırıydı, yine O'na döndüm.*

Akıl dedi aradım, bu bir terk-i edepmiş
Nihayet döndüm O'na, bu bir başka edepmiş

هر که فتاد از سر پرگار او
جمله چو ما هست طلبگار او

48. *O'nun pergelinin ucundan düşen herkes bizim gibi hep O'nu aramaktadır.*

Seyreyle pergelinin ucundan düşenleri
Arar döner biz gibi feleklerin her biri

سدره نشینان سوی او پر زدند

عرش روان نیز همین در زدند

49. *Sidredeki melekler hep O'ndan yana uçarlar, arşda dolaşanlar da hep O'nun kapısını çalarlar.*

Sidre'de oturanlar O'ndan yana uçarlar
Arşını dolaşanlar kapısını çalarlar

گر سر چرخست پر از طوق اوست

ور دل خاکست پر از شوق اوست

50. *Eğer feleğin başı dönüyorsa hep O'nun aşkındandır, şayet toprağın gönlü dolu ise O'nun şevkindendir.*

Feleğin baş dönmesi hep O'nun aşkındandır
Doluysa yerin gönlü hep O'nun şevkindendir

زندهٔ نام جبروتش احد

پایه تخت ملکوتش ابد

51. *Karşı konulmayan güce sahip olması bakımından O tektir, O'nun melekûtunun tahtı ise ebediyettir.*

Karşı konulmayan güç anlamında O tektir
O'nun saltanatının tahtı ise ebedtir

خاص نوالش نفس خستگان
پیک روانش قدم ببستگان

52. *O'nun özel lutfu güçsüzlere nefes gibi can verir, rızasına koşanlara uğur getirir.*

Güçsüzlere ihsanı nefes gibi can verir
Kendi bağlılarına şans ve uğur getirir

دل که زجان نسبت پاکی کند
بر در او دعوی خاکی کند

53. *Gönül cana nisbetle saf ve temizdir, fakat onun kapısında ayağı toprağa değer.*

Gönül cana nisbetle paklığıyla övünür
O'nun kapısındaysa toprağım der sürünür

رسته خاک در او دانه ایست
کز گل باغش ارم افسانه ایست

54. *Topraktan yetişenler O'nun nezdinde bir dane, O'nun bağındaki güle nisbetle irem bağı bir efsanedir.*

Bunca dünya nimeti kapısında bir dâne
Güllerinin yanında İrem bağı efsâne

خاک نظامی که بتایید اوست
مزرعهٔ دانه توحید اوست

55. *Nizâmî'nin toprağı O'ndan aldığı güçle tevhid tohumu yetiştiren bir tarladır.*

Nizâmî'nin toprağı aldı feyzini O'ndan
Tevhid tohumu biter her karış toprağından

NAAT

أي مدنی برقع و مکی نقاب
سایه نشین چند بود افتآب

1. *Ey Medine'nin gömleğini, Mekke'nin peçesini taşıyan güzel! Güneş daha ne kadar gölgede kalacak?*

Ey Mekke'nin örtüsü, Medine'nin peçesi
Değişmişti seninle şu hayatın çehresi
Ve sen ilahî vahyin en şanlı temsilcisi
Güneş ne zamana dek gölgede bekleyecek?
Daha ne vakte kadar güne gün ekleyecek?

گرمهی از مهر تو موئی بیار

ورگلی از باغ تو بوئی بیار

2. *Ay isen ışığından bize bir huzme gönder; gül isen bağından bize bir koku getir.*

Ay isen gönder bize ışığından bir hüzme
Perişan âşıkların, gel daha fazla üzme
Bekliyoruz yolunu, n'olur yâd elde gezme
Gül isen gönder bize gül kokundan a güzel
Senin sevdana yelmek bütün dünyaya bedel

منتظران را بلب امّد نفس

ای زتو فریاد بفریاد رس

3. *Yolunu bekleyenlerin canları dudaklarına gelmiş; ey feryat edenlerin feryadına yetişen sevgili!*

Seni bekleyenlerin gelmiş canı ağzına
Aşkınla feryat edip tıkanmış boğazına
Yeter ki bir nazar et, razıyız her nazına
Ey feryat edenlerin imdadına yetişen
Buyruğun candan aziz, gönüller seninle şen!

سوی عجم ران، منشین در عرب
زردۀ روز اینک و شبدیز شب

4. *Atını Acemler diyarına sür; Arap ellerinde oturma. Çünkü gecenin yağız atı orada, gündüzün ala renkli atı ise buradadır.*

Sür atını buyur gel Acemler diyarına
Oturma Araplarda, bekliyoruz yarına
Deli divane olmuş gönüller ruhsârına
Gecenin yağız atı bilirim oradadır
Gündüzün ala atı bekliyor, buradadır

ملک برارآی و جهان تازه کن
هردوجهان را پراز اوآزه کن

5. *Ülkeyi süsle, cihanı tazelendir; her iki dünyayı sesinle doldur.*

Gel süsle ülkeleri, tazelendir cihanı
Gözlerimiz yollarda bekliyoruz her ânı
Perişandır ümmetin, bugün imdat zamanı
Doldur iki cihanı doldur o gür sesinle
Neşelensin gönlümüz gül kokan nefesinle

سکه تو زن تا امرا کم زنند
خطبه توکن تا خطبادم زنند

6. *Sikkeyi sen kes ki emirler haddini bilsinler; hutbeyi sen oku ki hatipler susmasını öğrensinler.*

Sikkeyi kes sultanım, gel hutbeyi sen oku
Süsle ruh dünyamızı, ilmek ilmek sen doku
Sen bize yar oldukça ne endişe ne korku
Bundan böyle emirler haddini bilmelidir
O şarlatan hatipler kendine gelmelidir

خاک تو بوئی بولایت سپرد
باد نفاق امّد و انّ بوی برد

7. *Senin toprağın velilik mertebesine bir koku saldı; fakat nifak rüzgârları esip o kokuyu dağıttı.*

Toprağın misk ü amber her yana koku saçtı
Onu duyan veliler başına toprak saçtı
Uyanan tomurcuklar rengârenk çiçek açtı
Fakat alçak ruhlular her yana kement attı
Esen nifak rüzgârı o kokuyu dağıttı

باز کش این مسند از آسودگان
غسل ده این منبر از آلودگان

8. *Başıboşların ipini çek, bu minberi bulaşık insanlardan temizle.*

Çek ipini derbeder gezen âvârelerin
Haddini bildir şâhım, gafil divânelerin
Dindir gözyaşlarını mazlum bîçârelerin
Temizle minberleri layık olmayanlardan
Yeterince ahlâktan nasip almayanlardan

خانهٔ غولند بپردازشان
در غله دان عدم اندازشان

9. *O minberler soysuzlar yuvası oldu; onlara düzen ver, alçakları da ölüm çukuruna at.*

Mekân oldu soysuza o kürsüler, minberler
Riya ile bu halkı iğfal etmek isterler
Zenginler sofrasında tıkınıp can beslerler
Gel düzen ver onlara, minberler neşelensin
Cezalandır alçağı, herkes kendine gelsin

کم کن اجری که زیادت خورند
خاص کن اقطاع که غارتگرند

10. *Hayır işleyenlere ihsanını azaltma; yağmacılara arpalıklar ver.*

Hayır işleyenlere ihsanını azaltma
Sen kerem sahibisin, başka kapı aratma
Gönülden ikrar verdik, bizi yabana atma
Dilersen arpalıklar dağıt yağmacılara
Dünya için yüzsuyu döken o yağcılara

ماهمه جسمیم بیاجان تو باش
ماهمه موریم سلیمان تو باش

11. *Bizler hep cisimleriz, gel sen bize can ol. Biz hep karıncalarız, sen bize Süleyman ol.*

Bizler hep cisimleriz, gel sen bizlere can ol
Bizler bir karıncayız, sen bize Süleyman ol
Hasta düştü ümmetin, gel onlara Lokman ol
Tazelensin dünyamız, can bülbülü şâd olsun
Harap olan gönüller lutfunla âbâd olsun

شحنهٔ توئی قافله تنها چراست
قلب توداری علم انجا چراست

12. *Sultan sensin, sürü neden yalnız olsun? Merkezi sen tutuyorsun, burada sancağa ne gerek var!*

Sultan sensin, kafile gidemez sola sağa
Sen merkezi tutarken ne gerek var sancağa
Getirdiğin adalet ilham verir her çağa
Esirgeme lutfunu, dinsin artık bu acı
Sensin insanlık için en büyük kurtarıcı

از طرفی رخنهٔ دین می کنند
وزدکر اطراف کمین میکنند

13. *Bir taraftan dinde yarıklar açıyorlar, öte taraftan pusular kuruyorlar.*

Neylersin ki bir yanda dinde gedik açan var
Pusu kurup her yere fitne fesat saçan var
Ümmeti idlâl için sürü sürü ajan var
Buna karşı sünnetin güvenli bir limandır
Kur'ân ki elimizde ilahî bir fermandır

يا علي در صف ميدان فرست
يا عمري در ره شيطان فرست

14. *Ya şeytanın üzerine bir Ömer gönder yahut cenk meydanına bir Ali yolla.*

Ya savaş meydanına kahraman Ali gönder
Şeytanları sindiren ya da bir Ömer gönder
Son çare bekliyoruz Selahaddîn gibi er…
Açılır elbet bir gün bu simsiyah bulutlar
Esen kıble yeliyle yeşerir hep umutlar

شب بسر ماه يماني در آر
سر چومه از برد يمانی برآر

15. *Başına ay gibi bir Yemen tülü sar; geceyi ayın başına örtü yap.*

Geçir ayın başına geceyi zindan olsun
Ay gibi Yemen tülü sar başına şan olsun
Bu ihtişam âlemde dillere destan olsun
Gören parmak ısırsın, aşk ile Allah desin
Kem göz değmesin diye herkes mâşallah desin

با دو سه دربند کمربند باش
کم زن این کم زدهٔ چند باش

16. *Köşeye büzülmüş birkaç bîçâreye biraz cilve göster; kendini şaşırmış şu birkaç zavallıya çare bul.*

Aşkınla iki büklüm büzülmüş bir köşeye
Razıdır bîçâreler senden gelen her şeye
Göster bir cilve cânım, gark olsunlar neşeye
Şu birkaç zavallının gel çare ol derdine
Rahmetsin âlemlerin merdine nâmerdine

پانصدو هفتباد بس ایام خواب
روز بلندست بمجلس شتاب

17. *Beş yüz yetmiş yıldır uyuduğun yetişir; ulu günler seni bekliyor.*

Beş yüz yetmiş yıl oldu, yetişir uyuduğun
Ulu günler yaklaştı, o dehşettir duyduğun
Bir bir gerçekleşti hep bizlere duyurduğun
O gün şefaatinle n'olur bizi şâd eyle
Bir bakışla bu harap canları âbâd eyle

خیزو بفرمای سرافیل را
باد دمیدن دو سه قندیل را

18. *Kalk İsrafil'e emret, şu birkaç kandile üflesin.*

Emreyle İsrafil'e üflesin kandillere
Çekilmez oldu hayat, kaldık soysuz ellere
İslam'ın namusunu düşürdüler dillere
Ne anlamı var artık gökteki kandillerin
Hazana döndü bahçe, rengi soldu güllerin

خلوتي پردهٔ اسرار شو
ما همه خفتیم تو بیدار شو

19. *Esrar perdesinin halvetinde gizlen. Bizler hep uyuyoruz, sen bizleri uyandır.*

Çek esrâr perdesini, gir halvetinde gizlen
Kalmadı nâmahremle mahrem olanı bilen
Hani nerde mazlumun gözyaşını bir silen
Bizler hep uykudayız, n'olur uyandır bizi
Kalmasın meskenetin silinsin bütün izi

زافت این خانهٔ افت پذیر
دست براور همه را دست گیر

20. *Bu ölüm yurdu olan dünyanın âfetlerine karşı elini uzat da tut elimizden.*

N'olur uzat elini, tut elimizden kurtar
Şu ölümlü dünyada bitmez acımız artar
Kimisi vicdanını, kimi din alıp satar
Bu aziz dine layık bir ümmet olamadık
Bunca felaketlerden yazık, ders alamadık

هرچه رضای تو بجز راست نیست
باتوکسی راسرواخواست نیست

21. *Senin isteklerin doğruluktan başka bir şey değildir. Sana kavuşmuş olanlar için başka bir şey isteme sevdası yoktur.*

Adalettir, barıştır senin hep gösterdiğin
Doğruluktan başka şey değildir istediğin
Rabbimin ilhamıdır senin her söylediğin
Sana sevdalı olan neylesin başkasını
Sen temsil etmektesin güzel ideasını

گر نظر از راه عنایت کنی
جمله مهمات کفایت کنی

22. *İnâyet gözüyle bir kere bakacak olursan her zorluğa karşı koyarsın.*

Yenersin her güçlüğü inayet eyleyince
Gönüller fethedersin birkaç söz söyleyince
Yaraşır mı konuşmak sen "Böyledir" deyince
Bir bakışınla canlar yeniden hayat bulur
Sen isteyince Hak'tan, olmayacaklar olur

دایره بنمای بانگشت دست
تابتو بخشنده شد هرچه هست

23. *Parmağının ucuyla feleklere bir işaret et; bütün varlıklar sana bağışlanır.*

İşaret et mübarek parmağınla, felekler
Döne döne raks etsin seyreylesin melekler
Âşıkların sadece senden bir cilve bekler
Bağışlanır şânına sen dilersen bu varlık
Ne kadar haklı varlık, sana duysa hayranlık

باتو تصرف که کند وقت کار
از پی آمرزش مشتی غبار

24. *Kıyamet gününde bir avuç toprağın günahını bağışlatmak için senin yardımına kim karşı koyabilir?*

Şu bir avuç toprağın günahı kıyamette
Sen şefaat edersen bağışlanır elbette
Hatırın büyük senin o huzur-ı izzette
Hiç çevirir mi Rabbim senin o niyazını
Seven sevgilisinin çekmez mi hiç nazını

از تو یکی پرده برانداختن
وزدو جهان خرقه در انداختن

25. *Bir kere yüzünü açıp âşıklara göstermek senden, sevinçten sarhoşluktan hırkasını yırtmak iki cihandan.*

Lutfedip bir kerecik göstersen cemalini
Sevinçten sîne döven gör âşığın halini
Ölmekte bulmuştu o, aşkın son kemalini
Yeridir, iki cihan yırtarsa hırkasını
Düşünmez divâneler önünü arkasını

مغزنظامی که خبر جوی تست
زنده دل از غالیهٔ بوی تست

26. *Nizâmî'nin ruhu senden haber beklemektedir; onun gönlü, senin mübarek ıtrının kokusuyla tazelenmiştir.*

Bekliyor Nizâmî'nin ruhu senden bir haber
Tazelensin ıtrınla, n'olur bir koku gönder
Garibindir, kalmasın şu fâni de derbeder
Biricik tesellisi sensin yâ Resûlallâh
Bir nazarla şâd eyle, kalmasın yolda gümrâh

از نفسش بوی وفائی ببخش
ملک فریدون بگدائی ببخش

27. *Nefesinden bir vefa kokusu gönder. Feridun, mülkünü bir dilenciye bağışladı.*

Gönder gül nefesinden gönder vefa kokusu
Sen bize yar oldukça neymiş ölüm korkusu
Bir buçuk milyar oldu bugün tevhid ordusu
Bağışladı mülkünü dilenciye Feridun
Güvencesin bizlere, kaynağısın umudun

SÖZÜN DEĞERİ

جنبش اول که قلم برگفت
حرف نخستین ز سخن درگرفت

1. *Kalemi kımıldatan ilk hareket ve ilk harf sözden meydana geldi.*

Kalemi kımıldatan ilk hareket ilk harfi
Söz doğurdu bilesin, harfler mânanın zarfı

پرده خلوت چو برانداختند
جلوت اول به سخن ساختند

2. *Halvet perdesini yırtan ilk cilveyi sözle düzenlediler.*

Halvet perdesi birden yırtılıp kaldırıldı
Önce söz cilvelendi, sözden can var edildi

تا سخن اوآزه دل در نداد
جان تن ازآده به گل در نداد

3. *Söz gönüllere bir ses vermedikçe çamurdan yaratılmış ten içinde can yerleşmedi.*

Sözden bir ses bir nefes ermedikçe bedene
Can girmedi balçıktan yaratılan Âdem'e

چون قلم امّد شدن اغاز کرد
چشم جهان را به سخن باز کرد

4. *Kalem harekete başlayınca cihanın gözü sözle açıldı.*

Kalem kımıldayınca yer yer esrar saçıldı
İşte âlemin gözü bu ilk sözle açıldı

بی سخن اوازه عالم نبود
این همه گفتند و سخن کم نبود

5. *Söz olmadan âlemin sesi çıkmaz; bu konuda söylenmiş sözler eksik değil.*

Söz olmasa çıkmazdı cihanın asla sesi
Ne kadar çok konuşsa bitmez sözün nefesi

در لغت عشق سخن جان ماست
ما سخنیم این طلل ایوان ماست

6. *Aşk lügatinde söz bizim canımızdır, biz sözden ibaretiz. Bu yaratıklar da bizim eyvanlarımız.*

Canımızdır söz bizim bak aşkın lügatine
Sözden ibaretiz biz, çıkar Tanrı katına

خط هر اندیشه که پیوسته‌اند

بر پر مرغان سخن بسته‌اند

7. *Düşünceyi ifade eden yazı, söz kuşlarının kanatlarına bağlanmıştır.*

Düşünceler yazının kalıbında saklanır
Dize, söz kuşlarının kanadına bağlanır

نیست درین کهنه نوخیزتر

موی شکافی ز سخن تیزتر

8. *Daima taze görünen şu köhne âlemde kılı kırk yaran sözden daha keskin bir şey yoktur.*

Genç görünen şu köhne yurtta güç arayan çok
Kılı kırk yaran sözden daha keskin bir şey yok

اول اندیشه پسین شمار

هم سخنست این سخن اینجا بدار

9. *Düşüncenin başı, sayının sonu hep sözdür söz, bunu iyi bil.*

Düşüncenin başı söz, sayının sözdür sonu
Hikmetli sözdür kastım sakın unutma bunu

تاجوران تاجورش خوانده‌اند
واندگران اندگرش خوانده‌اند

10. *Sultanlar ona sultan demişler, başkaları da başka türlü nitelemişler.*

Söze sultan demişler bilcümle hükümdarlar
Başkaları da farklı vasıflarla anarlar

گه بنوای علمش برکشند
گه بنگار قلمش درکشند

11. *Kâh onun bayrağını çekerler, kâh kalemin nakışlarını taşırlar.*

Kâh sözün bayrağını en yükseğe asarlar
Kâh kalemin nakşını mühür diye basarlar

او ز علم فتح نماینده‌تر
وز قلم اقلیم گشاینده‌تر

12. *O, sancağıyla yeni fetihler göstermiş, kalemiyle yeni ülkeler açmıştır.*

Bayrağını en uzak ülkelere taşır söz
Kalemle her iklime çabucak ulaşır söz

گرچه سخن خود نماید جمال
پیش پرستنده مشتی خیال

13. *Her ne kadar söz kendiliğinden güzelliğini göstermese de sevenlere göre o ince bir hayal kumaşıdır.*

Hayal kumaşıdır söz, gayet latif ipince
Esrarı çözülemez duygu yücelmeyince

ما که نظر بر سخن افکنده‌ایم
مردهٔ اوئیم و بدو زنده‌ایم

14. *Biz ki gözümüzü sözden yana çevirmişiz, ölürsek onunla ölürüz kalırsak onunla kalırız.*

Gözümüz sözde bizim, zevki sözden alırız
Ölsek sözle ölürüz kalsak sözle kalırız

سرد پیان آتش ازو تافتند
گرم روان آب درو یافتند

15. *Soğukkanlılar ısıyı ondan alır, tez canlılar da onunla serinler.*

Alır soğukkanlılar ısıyı söz dilinden
Tez canlılar serinler akan söz sebilinden

اوست درین ده زده ابآدتر

تازه‌تر از چرخ و کهن زادتر

16. *Bu fena âleminde daima sağlam kalan ve bu köhne devranda tazeliğini koruyan güzel yalnız sözdür.*

Bu fanide solmayan nâdide gül sözdür söz
Bu köhnede taptaze kalan dilber sözdür söz

رنگ ندارد ز نشانی که هست

راست نیاید بزبانی که هست

17. *Aslında o her renkten azadedir saftır. Her dilde ondan daha gerçek bir şey yoktur.*

Aslında yoktur rengi, tadına doyum olmaz
Her dilde ondan gerçek hiçbir değer bulunmaz

با سخن انجا که برارد علم

حرف زیادست و زبان نیز هم

18. *Sözün bayrak çektiği her yerde harf ve dil birer zafer olur.*

Sözün bayrak çektiği yerde diller şâd olur
Harf nağmeye dönüşür, gönüller âbad olur

گرنه سخن رشته جان تافتی
جان سر این رشته کجا یافتی

19. *Söz can fitilinden parlamasaydı can bu ipin ucunu (bu varlığı) nerede bulabilirdi?*

Tutuşturmasaydı söz şayet can fitilini
Anlayamazdı akıl bu varlığın dilini

ملک طبیعت به سخن خورده‌اند
مهر شریعت به سخن کرده‌اند

20. *Tabiat mülkünü sözden düzenlemişler, şeriat mührünü sözle kazmışlar.*

Her şeyi düzenleyen varlığın dili sözdür
Şeriatın mührü de kazınır dille sözdür

کان سخن ما و زر خویش داشت
هر دو به صراف سخن پیش داشت

21. *Söz haznesinin altını kendi malıdır, her ikisi de akıl sarrafının katına sunulur.*

Söz ile sarı altın gösterildi sarrafa
Terazide söz etti altından ağır paha

کز سخن تازه و زر کهن
گوی چه به گفت سخن به سخن

22. *Taze sözle eski altından hangisi daha iyidir derlerse söz daha değerlidir.*

Eski altın zinde söz hangisi daha üstün
Elbet söz ağır basar her ölçüde büsbütün

پیک سخن ره بسر خویش برد
کس نبرد انچه سخن پیش برد

23. *Söz kılavuzu yolunu kendisi bulabilir. Sözün ortaya koyduğu gerçekleri hiç kimse kaldıramaz.*

Yolunu kendi bulan kesin kılavuzdur söz
Sözle dillenen gerçek kaldırılmaz özdür öz

سیم سخن زن که درم خاک اوست
زر چه سگست اهوی فتراک اوست

24. *Söz gümüşü ile -ki para onun toprağıdır- altın kaç para eder! Bunlar ancak onun terkisine bağlanmış bir ceylan.*

Söz gümüşü yanında para çürük bir bakır
Söz terkisinde altın yüktür, hakir mi hakir

صدرنشین تر ز سخن نیست کس
دولت این ملک سخن راست بس

25. *Hiç kimse söz mertebesinden daha yüce bir mevkiye atanamaz. Bu mülkün devleti sözdedir, işte o kadar.*

Söz rütbesinden üstün hiçbir rütbe olamaz
Bu devlete bir başka hükümdar bulunamaz

هرچه نه دل بیخبرست از سخن
شرح سخن بیشترست از سخن

26. *Gönül âlemine dalmayanlar sözden de habersizdirler. Sözün yorumu sözden daha çoktur.*

Gönlü tanımayanın sözden haberi yoktur
Sözün yorumu sözden inan ki daha çoktur

تا سخنست از سخن اوآزه باد
نام نظامی به سخن تازه باد

27. *Söz cihanda var oldukça ünü artsın; Nîzâmî'nin adı sözle tazelensin.*

Sürdükçe şu cihanda söz gücü saltanatı
Artarak devam etsin Nîzâmî'nin şöhreti

چونکه نسخته سخن سرسری
هست بر گوهریان گوهری

28. *Çünkü o abuk sabuk söz söylemez, o mücevhercilerin üstünde bir mücevhercidir.*

Abuk sabuk söylemez onun her sözü inci
O mücevhercilerden üstün bir mücevherci

MESNEVÎ

Mevlânâ

مثنوی معنوی

مولانا

DİNLE NEYDEN

بشنو این نی چون شکایت می کند
از جداییها حکایت می کند

1. *Dinle, bu ney nasıl şikâyet ediyor, ayrılıkları nasıl anlatıyor.*

Sorgular merakla akıl her şeyi
Özler ruh aslını, ne kadar iyi…
Dikkatle dinlersen inleyen neyi
Neler söyler neler anlayanlara
Ayrılık derdinden ağlayanlara

کز نیستان تا مرا ببریده‌اند
در نفیرم مرد و زن نالیده‌اند

2. *(Diyor ki:) Beni kamışlıktan kestiklerinden beri feryadımdan erkek ve kadın herkes ağlayıp inledi.*

İlahî emirle belli ki biri
Kamışlıktan beni keseli beri
İnletir feryadım gök ile yeri
Bîzârdır sesimden kadın ve erkek
Varsa eğer gönül, sevdalı gerek…

سینه خواهم شرحه شرحه از فراق
تا بگـویم شـرح درد اشـــتیاق

3. *Hasret derdini anlatabilmem için, ayrılıktan parça parça olmuş bir yürek isterim.*

Bulsam da dertleşsem bir bağrı yanık
Sıla hasretiyle darmadağınık
Yürek paramparça, gönlü uyanık
Şu benim halimden ancak o anlar
Ne bilsin maddeye mahkûm olanlar

هر کسی کو دور ماند از اصل خویش
باز جـوید روزگار وصـل خـویش

4. *Aslî vatanından uzak düşen kimse, tekrar kavuşma zamanını arar durur.*

Gelişin nereden bir düşün hele
Nasıl düştün cânım bu gurbet ele?
Bedenle birlikte çektiğin çile
Bitince dönersin ana yurduna
Son bulur özlemin, bakma ardına

من به هر جمعیتی نالان شدم
جفت بدحالان و خوش‌حالان شدم

5. *Ben her toplulukta ağlayıp inledim; mutsuzlara da mutlulara da eş ve yoldaş oldum.*

Aslımı düşündüm, hayaller kurdum
Hasret ateşiyle yandım kavruldum
Her toplulukla ben inleyip durdum
Hem mutluya hem mutsuza oldum eş
Herkesi kendime edindim kardeş

هرکسی از ظن خود شد یار من
از درون من نجست اسرار من

6. *Herkes kendi anlayışına göre dost oldu bana; fakat içimdeki sırları araştıran olmadı.*

Her biri kendince dost oldu bana
Nasıl anlatayım bilmem ki sana
Bendeki esrarı keşiften yana
Görmedim kimsede bir nur, bir ışık
Baktım ki zihinler karmakarışık

سر من از نالهٔ من دور نیست
لیک چشم و گوش را آن نور نیست

7. *Benim sırrım feryadımdan uzak değildir, ancak gözde onu görecek nur ve kulakta o güç yok.*

Aşkın kanunudur ezelden beri
Ağlayıp inlemem sırrın eseri
Ey halden anlayan, n'olur gel beri!
Can feryat ederken gözler buğulu
Neden görmez duymaz şu insanoğlu

تن ز جان و جان ز تن مستور نیست
لیک کس را دید جان دستور نیست

8. *Beden ruhtan, ruh bedenden gizli değil, ama kimsenin ruhu görmesine izin yoktur.*

Can tenden haberdar, ten canı tanır
Gâfil canla teni aynı şey sanır
Söyleyemez alık, çünkü utanır
Ruhun esrarına kimse eremez
İzin yoktur canı kimse göremez

اتّشست این بانگ نای و نیست باد
هر که این اتّش ندارد نیست باد

9. *Ateştir bu neyin sesi, hava değil; kimde bu ateş yoksa yok olsun o.*

Hava değil ateş, bu neyin sesi
Mesih'tir, can verir aziz nefesi
Ağlatıp inletir duyan herkesi
Bu ateşten yoksun olan yok olsun
Yazık sana diyenleri çok olsun

اتّش عشقست کاندر نی فتاد
جوشش عشقست کاندر می فتاد

10. *Aşk ateşidir neyin içine düşen; aşkın coşkusudur şaraba düşen…*

Aşkın ateşidir neyi inleten
O yanık nağmedir gönlü titreten
Delileri uslandırıp dinleten
Şarabın verdiği coşku aşktandır
Aşk olmazsa şarap sadece kandır…

نی حریف هرکه از یاری برید
پرده‌هااش پرده‌های ما درید

11. *Yârinden ayrılanın arkadaşıdır ney; onun perdeleri yırttı bizim perdelerimizi.*

Dosttan ayrılanın sırdaşıdır ney
Hasretin timsali gözyaşıdır ney
Ezel avcısının yoldaşıdır ney
Yırttı perdemizi neydeki perde
İflah olmaz artık düşen bu derde

همچو نی زهری و تریاقی کی دید
همچو نی دمساز و مشتاقی کی دید

12. *Ney gibi bir zehir ve panzehiri kim gördü? Ney gibi bir gönüldaş ve hasretkeşi kim gördü?*

Hem derttir hem devâ bu neyin sesi
Zehir ve panzehir ılık nefesi
Büyüler gerçekten duyan herkesi…
Böyle hasretkeşi gören oldu mu?
İç içe zıtlıklar bilen oldu mu?

نی حدیث راه پر خون می کند
قصه‌های عشق مجنون می کند

13. *Ney, kanla dolu bir yoldan söz ediyor; Mecnun'un aşk hikâyelerini anlatıyor.*

Söz etmekte bu ney bir kanlı yoldan
Mecnun'un geçtiği hicranlı yoldan
Vuslatı vâdeden o şanlı yoldan
Nice âşık içti aşk sebilinden
Âb-ı hayât sunan selsebîlinden

محرم این هوش جز بیهوش نیست
مر زبان را مشتری جز گوش نیست

14. *Bu aklın mahremi akılsızdan başkası değil; dilin de kulaktan başka müşterisi yok.*

Ancak akılsızlar akla mahremdir
Aşksa âşıklara özel merhemdir
Onlar halden memnun, aşkla hemdemdir
Dilin müşterisi yalnız kulaktır
Hak sözü dinlemek herkese haktır

در غم ما روزها بیگاه شد
روزها با سوزها همراه شد

15. *Günler gamımızla akşam oldu, günler yanıp yakılışlarla yoldaş oldu.*

Akşama döndürdü gam günümüzü
Fark etmedik gece gündüzümüzü
Mevlâ'ya döndürdük biz yüzümüzü
Bundan böyle artık gamla yoldaşız
Aşk soyundan geldik bizler kardaşız

روزها گر رفت گو رو باک نیست
تو بمان ای آنک چون تو پاک نیست

16. *Günler geçip gittiyse varsın gitsin, korkumuz yok. Ey temizlikte eşi benzeri olmayan, yeter ki sen kal!*

Gönül bu fâniyi n'eylesin n'etsin
Aksın gözyaşımız su gibi gitsin
Ömür sermayemiz biterse bitsin…
Yeter ki sen gitme aziz sevgili
Nezâhet timsali temiz sevgili

هر که جز ماهی ز آبش سیر شد
هرکه بی روزیست روزش دیر شد

17. *Balıktan başka herkes suyuna kandı; nasibi olmayan (fakirin) günü uzadıkça uzadı.*

Can cânândan başkasını arar mı?
Deryadaki balık suya kanar mı?
Leyla'dan gayriyi Mecnun anar mı?
Nasipsiz gün boyu âvâre gezer
Bitmek bilmez günü uzar da uzar

در نیابد حال پخته هیچ خام
پس سخن کوتاه باید والسلام

18. *Pişkinin halinden ham olan hiç anlamaz; öyleyse sözü kısa kesmek gerek, vesselâm.*

Âşığın çektiği çileler gamlar
Pişirir ruhunu, onu tamamlar
Olgunun halinden anlamaz hamlar
Yeter âriflere özlü bir kelâm
Kısa kesmek gerek sözü vesselâm

ÖĞÜTLER

بند بگسل باش ازآد ای پسر

چند باشی بند سیم و بند زر

19. *Ey oğul, bağı çöz, özgür ol! Daha ne zamana kadar gümüş ve altının esiri olacaksın?*

Gel oğul güzel oğul, mala mülke aldanma
Altın gümüş tuzaktır, tuzağa yakalanma!
Özgürlüğe karşılık servet verseler kanma
Daha ne vakte kadar malla avunacaksın?
Gel kurtul sen bu bağdan, tam özgür olacaksın

گر بریزی بحر را در کوزه‌ای

چند گنجد قسمت یک روزه‌ای

20. *Denizi bir testiye döksen ne kadar alır? Bir günlük nasibin kadar…*

Çalış, kazan, biriktir; bilir misin n'olacak
Yiyip içtiğin hariç, başkasına kalacak!
İhtirasın sonu yok, açgözlü doymayacak
Denizi bir testiye döksen ne kadar alır?
Kendine o testiden bir günlük nasip kalır

کوزهٔ چشم حریصان پر نشد
تا صدف قانع نشد پر در نشد

21. *Aç gözlülerin göz testisi dolmadı; kanaat etmedikçe sedef inciyle dolmadı.*

Aç gözlüler dünyada asla huzur bulmadı
Onların dibi delik göz testisi dolmadı!
Kanaat etmedikçe sedef inci olmadı
Kanaat bir hazine, harcadıkça tükenmez
Kanaatkâr olanlar kapı kapı dilenmez

هر که را جامه ز عشقی چاک شد
او ز حرص و عیب کلی پاک شد

22. *Kimin elbisesi bir aşk yüzünden yırtıldıysa, artık o tamamen ihtirastan ve ayıptan arınmıştır.*

Bayağı tutkularla gel ömrünü tüketme
Ruh iklimin tertemiz, sakın onu kirletme
Düşüncene ket vuran söze itibar etme!
Aşk uğruna kıyafet eskitene ne mutlu!
İhtirastan arınan şu dünyada pek mutlu!

شاد باش ای عشق خوش سودای ما

ای طبیب جمله علتهای ما

23. *Şâd ol ey bizim sevdası hoş aşkımız, ey bizim bütün hastalıklarımızın tabibi!*

Ruhu ihmal edersen bil ki hayatın bomboş
Dünya bir av sen tazı, koşabildiğince koş
Bilsen sevdalı gönlün dünyası ne kadar hoş!
Sen şâd ol ey aşkımız, sevdâsı hoş aşkımız
Derdimizin tabibi, devâsı hoş aşkımız

ای دوای نخوت و ناموس ما

ای تو افلاطون و جالینوس ما

24. *Ey bizim kibir ve gururumuzun ilacı, ey bizim Eflâtun'umuz, ey bizim Câlînûs'umuz!*

Her türlü kötülükler içimizde birer ur
En habis olanıysa bir kibir bir de gurur!
Aşk gelince her şey hoş, ne bir günah ne kusur…
Ey gururu ve kibri kırıp getiren dize!
Sen bize Eflâtun'sun, Câlinûs'sun sen bize

جسم خاک از عشق بر افلاک شد
کوه در رقص امّد و چالاک شد

25. *Topraktan olma beden aşk sayesinde göklere ağdı; dağ raksa başladı, çevikleşti.*

Servet sayılır bazen örf ve âdet, gelenek
Cahil olunca rehber, bir tuzaktır görenek
İşte arınan insan, İsa Peygamber örnek
Topraktan olma beden aşkla göklere ağdı
Neşeyle aşka gelip coşan o kutlu dağdı…

عشق جان طور امّد عاشقا
طور مست و خر موسی صاعقا

26. *Ey âşık, aşk Tûr'a can oldu da Tûr mest olup gitti, Musa ise düşüp bayıldı.*

Merkezi tutmuş atom, dans etmekte molekül
Galaksilerde cümbüş, âhenk içinde bir küll
Her şey aşkın eseri, inanmazsan işte gül!...
Verince aşk Tûr'a can, ürpererek yarıldı
Bu hali gören Musa o an düşüp bayıldı

با لب دمساز خود گر جفتمی
همچو نی من گفتنیها گفتمی

27. *Gönüldaşımın dudağına eş ve mahrem olsaydım, ben de ney gibi söylenecekleri söylerdim.*

Ben bu ilde garibim, sürgünüm bu diyarda
Arıyorum aslımı, aklım fikrim hep yârda
Kavuşmak mı… bilemem, belki de sonbaharda
Dudak olsam neyzene, neler söylerdim neler…
Aslından ayrı düşen ney gibi dâim inler

هر که او از همزبانی شد جدا
بی زبان شد گرچه دارد صد نوا

28. *Dildaşından ayrı düşen kimse, yüzlerce nağmesi de olsa dilsizleşir.*

Kuş dilidir dilimiz anlayan beri gelsin
Hakk'ın tercümanıyız, bizi bilmeyen bilsin
Hak'tan başka seversen gerçek mü'min değilsin!
Dil ve gönüldaşından ayrı düşen bir kişi
Yüz nağmesi olsa da dilsizdir, zordur işi

چونک گل رفت و گلستان درگذشت
نشنوی زان پس ز بلبل سر گذشت

29. *Gül solup gül bahçesinin vakti geçince, artık bülbülden maceralarını işitemezsin.*

Bazen çöker bir gurbet, melül mahzun olurum
Bunca ümit ve hayal son bulunca n'olurum!
Kendime teselliyi imanımda bulurum
Hazan görmüş bahçede gülden eser kalır mı?
Böylesi bir bahçeden bülbül sesi gelir mi?

جمله معشوقست و عاشق پرده‌ای
زنده معشوقست و عاشق مرده‌ای

30. *Her şey sevgilidir, âşıksa bir perde; diri olan sevgilidir, âşıksa bir ölü.*

Ne gezersin taşrada, oyalanma gel beri
İç gözünle bakarsan her şey Hakk'ın eseri!
Öyleyse varlık güzel, her şeyin var bir yeri
Her şey sevgili bana, aşksa perde sayılır
Gerçek diri sevgili, âşık ölür, bayılır…

چون نباشد عشق را پروای او
او چو مرغی ماند بی پر وای او

31. *Kimin aşka meyli yoksa o kanatsız bir kuş gibidir, eyvahlar olsun ona!*

Bir sarmaşıktır sarar ruhumuzu her yandan
Sevgilinin hayali daha azizdir candan
Bir başka bahtiyar yok âşık olan insandan!...
Aşktan habersiz olan kanatsız kuş gibidir
Eyvahlar olsun ona, zavallının biridir

من چگونه هوش دارم پیش و پس
چون نباشد نور یارم پیش و پس

32. *Önümde ve arkamda sevgilimin nuru olmadıkça, benim aklım önü sonu nasıl anlayabilsin?!*

Sırf akılla bu yola nasıl girebilirim
Sevgilim göz olmazsa nasıl görebilirim
Varlığın esrârına nasıl erebilirim?!...
Önümde ve arkamda yoksa nurun vay bana!
Hangi güçle ne yüzle varabilirim sana!

عشق خواهد کین سخن بیرون بود
اینه غماز نبود چون بود

33. *Aşk bu sözün dışa vurulup yayılmasını ister; ayna gammaz (berrak) olmaz da ne olur?*

Bu aşk akkor gibidir, yakıp yandırmak ister
Hayrette kalanları nura bandırmak ister
Sevgiye susayanı suya kandırmak ister
Ayna temiz değilse gör ne yaman hal olur
Ona bakan kendini dipsiz kuyuda bulur…

اینت دانی چرا غماز نیست
زانک زنگار از رخش ممتاز نیست

34. *Bilir misin ayna neden gammaz değil? Yüzünden pası silmemiş de ondan…*

Hiç düşündün mü cânım, kalp neden duyarsızdır?
Gayesiz yaşayanlar uyumsuz, ayarsızdır
Yanar döner olanlar imanda kararsızdır
Ayna neden göstermez bilir misin bu sırrı
Ya yüzünü silmemiş yahut dökülmüş sırı

RUBÂÎLER

Aşk

در عشق توام نصیحت و پند چه سود ۞ زهراب چشیده‌ام مرا قند چه سود

گویند مرا که بند بر پاش نهید ۞ دیوانه دلست پای در بند چه سود

1. *Senin aşkına dalmışım ben, nasihat hiç kâr eder mi? Zehir içmişim ben, şekerin ne faydası ola ki? Benim için "Ayağa zincir vurun!" diyorlar. Deli olan gönlüm; ayağıma zincir vurmak niye ki?*

Aşkında oldum fâni, öğüt hiç kâr eder mi?
Ben zehiri içmişim, şeker hiç kâr eder mi?
"Ayağını sımsıkı zencirleyin" diyorlar
Gönlüm olmuş dîvâne, zencir hiç kâr eder mi?

عشقی به کمال و دلربائی به جمال ۞ دل بر سخن و زبان ز گفتن شده لال

زین نادره‌تر کجا بود هرگز حال ۞ من تشنه و پیش من روان آب زلال

2. *Aşkım olgun, sevgilimse güzel mi güzel… Gönlüm sözle dolu, dilimde onları söyleyecek güç yok. Bundan daha şaşılacak ne olabilir ki, önümde berrak bir su aktığı halde ben susuzluk çekiyorum!*

Aşkım kemâl yolunda, sevgilimse pek güzel
Sevgimi anlatamaz bunca yazdığım gazel
Bundan daha garip şey olur mu, ben yanayım
Su kenarında susuz, yardım etmesin bir el!

تا با تو بوم نخسبم از یاریها ۞ تا بی‌تو بوم نخسبم از زاریها

سبحان‌الله که هردو شب بیدارم ۞ توفرق نگر میان بیداریها

3. *Seninle birlikteyken sevinçten uyuyamam; sen olmayınca da ağlamaktan uyuyamam. Allah Allah… İki gecem de uykusuz geçiyor; fakat sen bu iki uykusuzluk arasındaki farka bir bak!...*

Birlikteyken seninle, sevinçten uyuyamam
Sen yokken hep ağlarım, hasretten uyuyamam
Allah Allah, geçiyor iki gecem uykusuz
Fakat sevinçle hüznü farksız gibi sayamam

آن تلخ سخنها که چنان دل شکن است ۞ انصاف بده چه لایق آن دهن است

شیرین لب او تلخ نگفتی هرگز ۞ این بی‌نمکی ز شور بختی منست

4. *Bu kadar kırıcı ve acı sözler, insaf et hiç o ağıza yakışır mı? Hayır, onun tatlı dudakları asla acı söz söylemez. Bu tatsızlık benim bahtımın kötülüğünden.*

Bunca kırıcı sözler o ağza yakışır mı?
Gönül nedir bilenler bu işe kalkışır mı?
Hayır, bu benim suçum, hep kötülük bendedir
Hiç o tatlı dudaklar acıyla bağdaşır mı?

انکس که بروی خواب او رشک پریست ۞ امد سحری و بر دل من نگریست

او گریه و من گریه که تا امد صبح ۞ پرسید کزاین هر دو عجب عاشق کیست

5. *Güzel yüzüyle periyi kıskandıran o sevgili seherde geldi ve gözünü gönlüme dikti. Tâ sabah oluncaya dek o ağladı ben ağladım. Sordu: "İkimizden âşık olan acaba hangimiz?"*

Periyi kıskandıran o güzel, seher vakti
Geliverdi ansızın, gözünü gönle dikti
Sabah oluncaya dek şevk içinde ağlaştık
Sordu "Âşık hangimiz", beni hesaba çekti

از اتش سودای توام تابی بود ۞ در جوی دل از صحبت تو ابی بود

انآب سراب بود و انآتش برف ۞ بگذشت کنون قصه مگر خوابی بود

6. *Sana olan sevgimin ateşinden içimde bir nur vardı. Gönlümün ırmağında senin sohbetinden akan bir su vardı. O su serap, o ateş şimşek oldu, şimdi o masal bitti. Bütün bunlar meğer bir rüya imiş…*

Gönlümde aşk âteşi nurunu yansıtıyor
Sohbetinin feyzinden âb-ı hayat akıyor
O ateş şimşek oldu, su da serâba döndü
Meğer hepsi bir rüya, bizleri aldatıyor!

هر روز دلم در غم تو زارتر است ۞ وز من دل بیرحم تو بی‌زارتر است
بگذاشتیم غم تو نگذاشت مرا ۞ حقا که غمت از تو وفادارتر است

7. *Kalbim gamınla pek huzursuz; merhametsiz kalbin benden daha çok huzursuz. Sen benden vazgeçtin amma gamın vazgeçmedi. Doğrusu gamın bile senden daha vefalı…*

Kalbim senin gamınla günbegün üzülmekte
Öfkeli bakışınla, bıktığın sezilmekte
Sen benden geçtin amma gamın vazgeçemedi
Gamın senden vefalı, kalp bundan ezilmekte

تا زلف ترا به جان و دل بنده شدیم ۞ چون زلف بس جمع و پراکنده شدیم
ارواح ترا سجده کنان میگویند ۞ چون پیش تو مردیم همه زنده شدیم

8. *Lüle lüle saçlarına cân u gönülden esir olduğumuzdan beri, biz de zülfün gibi dağılıp perişan olduk. Ruhlar sana secde ederken diyorlardı ki: "Bizler senin önünde ölünce hepimiz diriliverdik!"*

Lüle lüle saçların oldum candan esiri
Dağıttım ben kendimi, düzelmem bundan geri
Önünde secde eden canlar diyorlardı ki
Öldük önünde amma ebedî kaldık diri

تا روی تو قبله‌ام شد ای جان جهان ۞ نز کعبه خبر دارم و نز قبلهٔ نشان
با روی تو رو به قبله کردن نتوان ۞ کاین قبلهٔ قالبست و انّ قبلهٔ جان

9. *Ey cihanın cânı! Yüzün bana kıble olalı beri ne Kâbe'den haberim var ne de kıbleden… Senin yüzün önümdeyken zaten kıbleye dönemem; çünkü o bedenin kıblesi, senin yüzün ise ruhun kıblesidir…*

Yüzün kıblem olalı Kâbe'den yok haberim
Mekân nedir, yön nedir, kıbleden yok haberim
Cemâlin karşısında dönemem ki kıbleye
Yüzün câna kıbledir, bedenden yok haberim

عشق امد و شد چو خونم اندر رگ و پوست ۞ تا کرد مرا تهی و پر کرد ز دوست
اجزای وجود من همه دوست گرفت ۞ نامیست ز من بر من و باقی همه اوست

10. *Aşk geldi, kan gibi derimin altında ve damarlarımda dolaşmaya başladı. Beni benden boşaltarak dost ile doldurdu. Vücudumun her organını dost kapladı. Bana ancak isim kaldı, gerisi hep o oldu.*

Damarlarıma aşk neşterin saldı
Boşaldım ben benden, yerimi aldı
Vücut ikliminde odur hükümrân
Benden bana ancak bir isim kaldı

عشقست که کیمیای شرقست در او ۞ ابریست که صد هزار برقست در او
در باطن من ز فر او دریائیست ۞ کاین جملهٔ کاینات غرقست در او

11. *Şarkın kimyası aşktır; aşk, içinde yüzbinlerce şimşek bulunan bir buluttur. İçimde aşkın nurundan bir deniz meydana geldi ve bütün kâinât orada gark oldu.*

Aşk bir bulut, içinde binlerce şimşek saklı
"Şarkın kimyası aşktır" sözü ne kadar haklı…
İçimde oluşunca aşk nurundan bir deniz
Boğuldu hep kâinât, şaştı hakîmin aklı!

از روی تو من همیشه گلشن بودم ۞ وز دیدن تو دو دیده روشن بودم
من میگفتم چشم بد از روی تو دور ۞ جانا مگر آن چشم بدت من بودم

12. *Yüzünü görmekle gülşen oldum; gözlerini görmekle gözlerim aydınlandı. "Allah seni kem gözlerden esirgesin!" diyordum; sevgilim, meğer sana o kem göz benmişim…*

Gördüm yüzünü cânım, tamamen gülşen oldum
Gözlerine baktıkça arındım, nurla doldum
"Kem gözlerden saklasın seni Allah" diyordum
Meğer kem göz benmişim, öfkeden saç baş yoldum

از بلبل سرمست نوائی شنوم ۞ وز باد سماع دلربائی شنوم
در آب همه خیال یاری بینم ۞ وز گل همه بوی آشنائی شنوم

13. *Sermest olan bülbülden hoş bir ses işitiyorum; semâʿın rüzgarından gönül alıcı bir hal duyuyorum. Suda daima sevgilinin hayalini görüyorum; gülden ise bildik bir koku geliyor.*

Sermest olan bülbülden tatlı bir ses geliyor
Semâʿdan ney sesinden ruhum neşe alıyor
Sevgilinin hayali suya yansımış sandım
Yayıldıkça kokusu, bilsen can mı kalıyor!

در مجلس عشاق قراری دگر است ۞ وین بادهٔ عشق را خماری دگر است
آن علم که در مدرسه حاصل کردند ۞ کار دگر است و عشق کاری دگر است

14. *Âşıklar meclisinde karar başkadır, bu aşk sarhoşluğu ise bir başka sarhoşluktur. Medresede öğretilen ilmin işi başka, aşkın işi ise daha başkadır.*

Başkadır âşıkların dinindeki kararı
Bir başkadır aşk ile mest olanın humârı
Medresede verilen ilmin işi başkadır
Elbette ki pek çoktur zehr-i aşkın yararı

امّد بر من دوش نگاری سر تیز ۞ شیرین سخنی شکر لبی شورانگیز
با روی چو افتاب بیدارم کرد ۞ یعنی که چو افتاب دیدی برخیز

15. *Dün gece bana tatlı dilli, şeker dudaklı ve yaygaracı bir güzel geldi; güneş gibi aydınlık yüzüyle beni uyandırdı: "Mademki güneşi gördün, kalksana!" dedi.*

Dün gece geldi bana endamlı gül yanaklı
O şivekâr sevgili, ah o şeker dudaklı
Güneş gibi doğarak uyandırdı uykudan
Dedi "Gördün güneşi, kalk uykuya meraklı!"

گفتی که: بیا که باغ خندید و بهار ۞ شمعست و شراب و شاهدان چو نگار
انجا که تو نیستی از اینهام چه سود؟ ۞ و انجا که تو هستی خود از اینها بچه کار؟

16. *Bana: Bahar mevsiminde bağa gel, orada meşaleler, şarap ve nar çiçeği gibi sevimli güzeller var dedin. Eğer orada sen olmayacaksan onların ne faydası var; eğer sen olacaksan bütün bunlar neye yarar?*

Bahardır gel diyorsun, gör ki bağda neler var
Sanarsın nar çiçeği, ay yüzlü güzeller var
A sevgili sen yoksan, yok onların değeri
Orda sen olacaksan, onlara ne gerek var?

ای انگه تو یوسف منی من یعقوب ۞ ای انگه تو صحت تنی من ایوب
من خود چه کسم ای همه را تو محبوب ۞ من دست همی‌زنم تو پائی میکوب

17. *Sen benim Yusuf'umsun, senin Yakub'un benim. Sen benim sağlığımsın, Eyyub olan benim. Ne yapayım, sen her zaman için benim sevgilimsin. Ben şevkimden alkış tutuyorum, sen de ökçe kaldırıyorsun.*

Yusuf'umsun sen benim, senin Yakub'un benim
Sen benim sağlığımsın, dertli Eyyub'un benim…
Ne yapayım, her zaman sen benim sevgilimsin
Sen ökçe oynatırken, şevkle el çırpan benim!

من بندء انّ عقل کز ومجنون شد ۞ صد جان از ودل کز و پر خون شد
والله نصحا رشك بود آب حیات ۞ ز اشکي که ز چشم عاشقان بیرون شد

18. *Ben sevgilinin yüzündeki dîvâne olan aklın kuluyum. Kalbim onun için kanar; yüz can ona feda olsun! Âşıkların gözünden akan yaşlara yemin ederim ki, âb-ı hayat onlara gıpta eder.*

Aşka esir olanın gönüllü esiriyim
Bir cana bin can veren bağrı yanık biriyim
Yemin olsun âşığın döktüğü kanlı yaşa
Bu yaş âb-ı hayattır, o sayede diriyim…

ممکن ز تو چون نیست که بردارم دل ۞ آن به که به سودای تو بسپارم دل
گـــر من به غـم تـو نسـپارم دل ۞ دل را چکنم بهر چه میدارم دل

19. *Mademki gönlümü senden alamıyorum; en iyisi onu büsbütün senin sevdana terk edeyim. Ben onu senin aşkının gamına bırakmadıktan sonra ne yapayım ben gönlü!..*

Kaptırmışım gönlümü, bilmem şimdi n'ideyim
En iyisi büsbütün onu sana vereyim
Aşkın tasarrufuna bırakmadıktan sonra
Ne işime yarar ki, ben o gönlü n'eyleyim…

ما باده ز یار دلفروز آوردیم ۞ ما آتش عشق سینه‌سوز آوردیم
تا دور ابد جهان نبیند در خواب ۞ آن شبها را که ما به روز آوردیم

20. *Biz şarap içmeyi gönül yakıcı bir güzelden öğrendik. Bizde aşkı bile yakan aşk ateşi var. O geceleri gündüze çevirdiğimiz için cihan bizi ezelden beri uyur görmemiştir.*

Yürek yakan güzelden öğrendik biz içmeyi
Aşkı yakan ateşte hiç yanmadan pişmeyi
Geceleri gündüze çevirdiğimiz için
Uyku göze alamaz semtimizden geçmeyi…

تا در دل من عشق تو اندوخته شد ۞ جز عشق تو هر چه داشتم سوخته شد
عقل و سبق و کتاب بر طاق نهاد ۞ شعر و غزل دوبیتی آموخته شد

21. *Sevgin gönlümü öyle doldurdu ki orada kendisinden başka ne varsa yaktı bitirdi. Aklı, dersi ve kitabı unutturdu; (fakat) şiir, gazel ve rubâî öğretti.*

Aldı aşkın gönlümü, beni benden götürdü
Kendinden başkasını hepten yakıp bitirdi
Unutturdu aklımı, ders ve kitap ne varsa
Buna karşı rubâî, şiir, gazel getirdi

دلدار به زیر لب بخواند چیزی ۞ دیوانه شوی عقل نماند چیزی
یارب چه فسونست که او می‌خواند ۞ کاندر دل سنگ می‌نشاند چیزی

22. *Sevgilim dudağının arasından bir şey fısıldadı; akıl ondan dîvâne oldu ve nihayet hiçbir şey kalmadı. Yâ Rab! Onun söylediği nasıl bir büyü idi ki taştan yüreğimde bir iz bıraktı.*

Sevgilim kulağıma bir şeyler fısıldadı
Deli dîvâne edip beni sevdaya saldı
Artık bende akıldan ne bir iz, ne bir nişan…
Nasıl bir şeydi yâ Rab, taş yürekte iz kaldı

من عاشقی از کمال تو آموزم ۞ بیت و غزل از جمال تو آموزم
در پردهٔ دل خیال تو رقص کند ۞ من رقص خوش از خیال تو آموزم

23. *Ben âşık olmayı senin kemalinden öğrendim. Senin güzelliğin bana şiir söylemeyi ilham etti. Gönlümün perdesinde hayalin raks ediyor; ben raks etmeyi de senin hayalinden öğrendim.*

Aşk nedir, bilmiyordum, kemalinden öğrendim
Şiir söylemeyi de ilhâmından öğrendim
Gönlümün perdesinde hayalin raks ediyor
Nihayet raks etmeyi hayalinden öğrendim

دوش آن بت من همچو مه گردون بود ۞ نی نی که به حسن از آفتاب افزون بود
از دایره‌ی خیال ما بیرون بود ۞ دانم که نکو بود ندانم چه بود

24. *Sevgilim dün gece dünyayı aydınlatan ay gibiydi. Hayır hayır, güzelliği güneşten de üstündü. Bizim hayalimizin erişebildiği yerden uzaktı. Yalnız biliyorum ki iyi idi; fakat bilmem nasıldı!...*

Ay gibiydi sevgilim, ay güneşe küskündü
Hayır, hayır! Cemâli güneşten de üstündü
Erişmez hayalimiz onun güzelliğine
Varsa bildiğim bir şey, kemâli büsbütündü

دانی شب چیست بشنو ای فرزانه ۞ خلوت کن عاشقان ز هر بیگانه
خاصه امشب که با مهم همخانه ۞ من مستم و مه عاشق و شب دیوانه

25. *Ey hakîm, gece nedir bilir misin? Dinle; gece âşıkların bîgânelerden saklanması içindir. Özellikle bu gece... Bu gece ki ay benim evimde, ben sarhoş, gece âşık, ay da dîvâne iken!..*

Bildin mi nedir gece, dinle ey bilge kişi!
Âşığın gâfillerden saklanmaya girişi…
Özellikle bu gece, ay evimde, ne mutlu!
Âşıkla ay dîvâne, ben sarhoşum, pek yahşi…

گفتم بجهم همچو کبوتر ز کفت ۞ گفت ار بجهی کند غمم مستخفت
گفتم که شدم خوار و زبون و تلفت ۞ گفت از تلف منست عزو شرفت

26. *Senin elinden bir güvercin gibi kaçıp kurtulacağım dedim; Eğer kaçarsan gamımın zencirine müstahak olursun dedi. Dedim ki zayıfım, bitkinim senin için ölüyorum. Dedi ki, benim için ölüyorsan bu sana bir şereftir.*

Dedim "Güvercin gibi kaçacağım elinden"
"Gamım yakalar" dedi, "Kurtuluş yoktur benden"
Dedim ki "Bitkin düştüm, aşkından ölüyorum"
Dedi ki "Şifa olur, iyileşirsin birden"

ز اول که حدیث عاشقی بشنودم ۞ جان و دل و دیده در رهش فرسودم
گفتم که مگر عاشق و معشوق دواند ۞ خود هر دو یکی بود من احول بودم

27. *Aşk sözünü işittiğimden beri canımı, gönlümü ve gözlerimi bu yolda yıprattım. Seven ve sevgili iki şeydir diyordum; hâlbuki ikisi birmiş de ben biri iki görüyormuşum.*

Aşk sözünü ilk önce duyduğum günden beri
Yoruldu gözüm gönlüm, gezmekteyim serseri
Sevenle sevileni iki şey sanıyordum
İkisi birmiş meğer bir ileri bir geri…

عشق تو خوشی چو قصد خونریز کند ۞ جان از قفس قالب من خیز کند
کافر باشد که با لب چون شکرت ۞ امکان گنه یابد و پرهیز کند

28. *Senin o latif aşkın zalim ve gaddar oldu ve ruhum beden kafesinde çırpınmaya başladı. Bu kadar tatlı dudaklarla günaha girme imkânı varken onu yapmayan kâfir olmalı.*

Senin o tatlı aşkın, şimdi kan döker oldu
Ten kafesinde canım, kuş gibi ürker oldu
O şeker dudakların günaha çağırırken
Bu fırsatı kaçıran her halde kâfir oldu!

چون دید رخ زرد من انّ شهره نگار ۞ گفتا که دگر به وصلم امید مدار
زیرا که تو ضد ما شدی در دیدار ۞ تو رنگ خزان داری و من رنگ بهار

29. *O ünlü güzel benim sararmış yüzümü görünce dedi ki: Bundan sonra benim senin olacağımı bekleme. Çünkü sen yüz ay benimle kaldığın halde hâlâ hazan rengindesin… Ben de ise bahar rengi var.*

Şu sararmış yüzümü görünce şanlı nigâr
Dedi, benden ümit kes, olamam ben sana yâr
Yüz aydır benimlesin, hâlâ toparlanmadın
Senin rengin hazandır, benimkiyse ilkbahar!

رفتم به سر گور کریم دلدار ۞ میتافت ز گلزار تنش چون گلزار
در خاک ندا کردم خاکا زنهار ۞ انّ یار وفادار مرا نیکو دار

30. *Kerem sahibi sevgilimin mezarı başına gittim. O mahzun bir gül gibi teninin toprağından göründü. Toprağa "sakın ey toprak, o vefalı sevgiliyi iyi koru" diye yakardım.*

Sevgilinin kabrini ziyarete giderim
Artık o bir solmuş gül; bir bilsen neler derim
"N'olur sakın ey toprak, vefakâr sevgiliyi
İyi koru, incitme!" deyip feryad ederim…

هـر لحظـه غـمـزه انّ دلا ویـز کند ۞ عاشق زبلا چگونه پرهیز کند
باداست نصیحت جهان در گوشم ۞ اما بادی که اتّشم تیز کند

31. *Sevgilisi ona gamzesiyle baktıkça âşık beladan nasıl kurtulabilir? Âlemin nasihati kulağıma rüzgâr gibi geliyor; fakat öyle rüzgâr ki içimdeki ateşi alevlendiriyor.*

Saplanır gamzen oku, bîçâre âşık n'etsin
Üst üste gelir bela, buna nasıl sabretsin?
Âlemin nasihati yel gibi geçer amma
Estikçe tutuşturur, âşık nereye gitsin?

در انجمنی نشسته دیدم دوشش ۞ نتوانستم گرفت در اغوشش
رخ را به بهانه بر رخش بنهادم ۞ یعنی که حدیث میکنم در گوشش

32. *Onu dün akşam bir toplantıda görmüş ve kollarımın arasına alamamıştım. O güzele bir söz söylemek bahanesiyle (yaklaştım ve) yanağımı yanağına sürdüm.*

Dün akşam bir mecliste ben ona rastlamıştım
Kollarım arasına, yazık, alamamıştım
Gizli bir söz söylemek düşüncesiyle vardım
Yanağım yanağına değse de kanmamıştım...

دوش از سر لطف یار در من نگریست ۞ گفتا بی‌ما چگونه توانی بزیست
گفتم به خدا چنانکه ماهی بی‌آب ۞ گفتا که گناه تست و بر من بگریست

33. *Sevgilim dün gece bana lütufla baktı ve: Bensiz nasıl yaşıyorsun? dedi. Susuz balık nasıl yaşarsa vallahi ben de öyleyim! dedim. Benden kaçtığın için kabahat senin dedi.*

Dün geceydi, sevgili gayet şefkatli baktı
"Bensiz nasıl yaşarsın!" deyince beni yaktı...
Balık susuz yaşar mı, vallahi ben öyleyim
"Benden kaçtığın için suçlusun" deyip kalktı

چون دانستم که عشق پیوست منست ۞ وان زلف هزار شاخ در دست منست
هرچند که دی مست قدح میبودم ۞ امروز چنانم که قدح مست منست

34. *Anladım ki aşk benim ayağımın bağıdır. O bin telli saç örgüsü benim elimdedir. Ben her ne kadar dün kadehten mest olmuşsam da bugün kadeh benden sarhoştur.*

Anladım ki bu aşkın sermayesi bendedir
O yârin bin tel olan kâkülü elimdedir
Her ne kadar dünkü gün mest olsam da kadehten
Bugünse kadeh benden daha sarhoş, nedendir?

امشب منم و یکی حریف چو منی ۞ بر ساخته مجلسی برسم چمنی
جام می و شمع و نقل و مطرب همه هست ۞ ای کاش تو می‌بودی و اینها همه نی

35. *Dün gece gönlüme uygun bir arkadaşla çayırda bir meclis kurduk. Şarap, meze, meş'ale ve çalgıcı hepsi tamamdı. Keşke ey sevgili, bunların hiçbiri olmasaydı da yalnız sen olsaydın...*

Dün gece meclis kurduk arkadaşla çimende
Şarap, meze, meş'ale, hânende ve sâzende
Hepsi tamamdı fakat, sen yoktun orda ey yâr!
Hiçbiri olmasaydı, sen olsaydın o demde...

سبحان‌الله من و تو ای در خوشاب ۞ پیوسته مخالفیم اندر هر باب
من بخت توام که هیچ خوابم نبرد ۞ تو بخت منی که برنیائی از خواب

36. *Sübhanallah ey parlak inci, seninle ben her yönden birbirimize muhalifiz. Ben senin talihinim, hiç uyumuyorum. Sen benim bahtımsın hiç uyanamıyorum.*

Allah Allah... ey güzel, siteme kanmıyorsun
Bana karşı olmaktan neden usanmıyorsun?
Ben senin talihinim, asla uyumuyorum
Sense bahtımsın benim, hiç uyanamıyorum...

ای طالع بختم ز تو بیدار مخسب ۞ ای رونق نوبهار وگلزار مخسب
ای نرگس پرخمار وخونخوار مخسب ۞ امشب شب بهجتست زینهار مخسب

37. *Ey bahtımı uyandıran, sen de uyuma! Ey baharın ve gülistanın süsü uyuma! Ey sarhoş ve kan dökücü gözler, siz de uyumayın! Bu gece neşe ve sevinç gecesidir, sakın uyumayın!*

Ey bahtımı uyaran, artık sen de uyuma!
Ey baharın neşesi, kendine gel, uyuma!
Ey mahmur kâtil gözler, sizler de uyumayın
Bu gece huzur, neşe gecesidir, uyuma!

گر در وصلی بهشت یا باغ اینست ۞ ور در هجری دوزخ با داغ اینست
عشق است قدیم در جهان پوشیده ۞ پوشیده برهنه میکند لاغ اینست

38. *Vuslata erdinse, işte cennet bahçesi. Ayrılık... işte cehennem azabı. Aşk her şeyden öncedir, fakat cihanda örtülü kalmıştır ve örtülü olanı da çıplak bırakmıştır; işte incelik burada!*

Vuslat var ya o vuslat... İşte cennet bahçesi
Hicran dedikleri de cehennem işkencesi
O kadim aşk cihanda hep örtülü kalmıştır
Örtülüyü de soymuş... Bu da aşkın cilvesi!

ای جان و جهان، جان و جهان گم کردم ۞ ای ماه زمین و آسمان گم کردم
می بر کف من منه بنه بر دهنم ۞ کز مستی تو راه دهان گم کردم

39. *Ey cihanın canı, ben canı da cihanı da kaybettim. Ey ay, ben yeri göğü kaybettim. Şarabı elime tutuşturma, ağzıma dök!... Ben sarhoşluktan ağzımın nerede olduğunu unuttum.*

Sen ey cihânın cânı, cân ve cihân yitirdim
Âh güzelim… zemini âsumânı yitirdim
Tutuşturma elime, ağzıma dök şarabı
Sarhoş oldum aşkınla ben ağzımı yitirdim…

ای ترک چرا به زلف چون هندوئی ۞ رومی رخ و زنگی خط و پر چین موئی
نتوان دل خود را به خطا گم کردن ۞ ترسم که تو ترکی و به ترکی گوئی

40. *Ey güzel, neden zülüflerinle Hintli gibisin? Yanağınla Rum, kıvrım kıvrım saçlarınla zenci gibisin. İnsan yanlışlıkla kendini kaybedemez. Korkarım ki sen Türksün ve Türkçe konuşuyorsun.*

Zülf Hindû, yanak Rûmî, peri misin a güzel?
Kıvrım kıvrım saçların, Zenci misin a güzel?
Kaybedemez kendini hata da olsa gönül
Korkarım sen bir Türksün, dilin Türkçe a güzel!

Hikmet

جانی که حریف بود بیگانه شده است ۞ عقلی که طبیب بود دیوانه شده است
شاهان همه گنجها بویرانه نهند ۞ ویرانهٔ ما ز گنج ویرانه شده است

41. *Dost idi o ruh yabancı oldu; tabibimdi o akıl dîvâne oldu. Zenginler hazinelerini vîrânelere gömerler; bizim vîrânemiz ise hazinemizden vîrâne oldu.*

Can dostumdu o ruh, bîgâne oldu
Tabîbimdi akıl, dîvâne oldu
Hazineler varmış vîrânelerde
Benimse vîrânem hazinem oldu

بر جزوم نشان معشوق منست ۞ هر پارهٔ من زبان معشوق منست
چون چنگ منم در بر او تکیه زده ۞ این ناله‌ام از بنان معشوق منست

42. *Vücudumun her parçasında sevgilimin izi var, her parçam sevgilimin dilidir. Ben onun göğsüne yaslanmış çeng gibiyim; bu inleyişim sevgilimin parmaklarından geliyor.*

Her bir uzvum senden nişandır ey dost
Her hücrem konuşan dilindir ey dost
Yaslanıp göğsüne inleyen ney'im
Bu yanık nağmeler sendendir ey dost

ای دوست به دوستی قرینیم ترا ۞ هرجا که قدم نهی زمینیم ترا
در مذهب عاشقی روا کی باشد ۞ عالم تو ببینیم و نه بینیم ترا

43. *Ey dost! Sana dostluktan da yakınım, senin bastığın yerlere zemin olurum. Aşk kanununda layık mı ki, âlemi seninle gördüğüm halde seni görmeyeyim?!*

Sana senden yakınım, can içinde can sana
Her bastığın yer dostum secdegâh oldu bana
Kânûn-ı aşka göre ben seninle görürken
Lâyık mı görünmezsin sana can veren cana

گر خوب نیم خوب پرستم باری ۞ ور باده نیم ز باده مستم باری
گر نیستم از اهل مناجات رواست ۞ از اهل خرابات تو هستم باری

44. *Güzel değilsem de güzelliğe taparım; şarap değilsem de şarapla mest olanlardanım. Niyaz edip (halka) yalvaranlardan olmazsam olmayayım; senin meyhanende sarhoş olanlardanım ya…*

Güzel değilsem de ben güzelliğe taparım
Şarap değilsem bile mestim, nâra atarım
Olmazsa ehl-i niyâz, deli gönle gam değil
Senin meyhanende ben sarhoş olup yatarım…

فردا که به محشر اندر ایّد زن و مرد ۞ از بیم حساب رویها گردد زرد
من عشق ترا به کف نهم پیش برم ۞ گویم که حساب من از این باید کرد

45. *Yarın mahşere hesap korkusuyla yüzleri sararmış birçok kadın ve erkek gelir. Ben (o zaman) aşkımı elimle tutup önüme korum ve "Hesabımı bundan sorun!" derim.*

Herkeste bir endişe, sararmış solmuş yüzler
Kadın erkek mahşerde ilahî affı gözler
O gün ben ellerimle tutup aşkımı derim
Hesabı bundan sorun, geçersiz başka sözler

امروز چو هر روز خرابیم خراب ۞ مگشا در اندیشه و برگیر رباب
صدگونه نماز است و رکوعست و سجود ۞ انرّا که جمال دوست باشد محراب

46. *Bugün de hergünki gibi harab olmuşuz harab… Endişe kapısını açacağına rebâbı al da çalmaya bak! Sevgilinin güzelliği kendisine mihrap olan için yüz türlü namaz, rükû ve secde vardır.*

Bugün de her gün gibi harâb olmuşuz harâb!
Bırak sen tasayı da al eline çal rebâb
Rükû ve secdesiyle yüz türlü namaz vardır
Sevgilinin cemâli olunca sana mihrâb…

گر گفتن اسرار تو امکان بودی ۞ پست و بالا همه گلستان بودی
گر غیرت نخوت نه در ایام بدی ۞ هر فرعونی موسی عمران بودی

47. *Senin sırlarını söylemeye imkân olsaydı gök ve yer bütün gülistana dönerdi. Eğer zaman içinde gurur meydana gelmeseydi, her Firavun bir İmran oğlu Musa olurdu.*

Vuslatına ermeye eğer fırsat olaydı
Esrârı söylemeye şayet ruhsat olaydı
Gülistana dönerdi kâinatın her yeri
Zaman içinde gurur musallat olmayaydı!..

بر هر جائیکه سرنهم مسجود او است ۞ در شش جهت و برون شش، معبود اوست
باغ و گل و بلبل و سماع و شاهد ۞ این جمله بهانه و همه مقصود اوست

48. *Başımı nereye koysam O'na secde etmiş olurum. Altı yönün dışında da ibadete layık olan O'dur. Bağ, gül, semâ' ve sevgili… Bütün bunlar bahane, maksat yalnız O'dur.*

Nerye koysam başımı, mescûd olan O'dur O!
Altı yön ve dışında, mâbûd olan O'dur O!
Bağ, gül, semâ, sevgili, hepsi birer bahane
Şu âlemde biricik maksûd olan O'dur O!

ای نسخهٔ نامهٔ الهی که توئی ۞ وی آینهٔ جمال شاهی که توئی
بیرون ز تو نیست هرچه در عالم هست ۞ در خود بطلب هر آنچه خواهی که توئی

49. *Sen Allah'ın mektubunun bir nüshasısın (Ey insan!). Sen şahane güzelliğin aynasısın! Alemde her ne varsa senin dışında değil; ne arasan kendinde ara, aradığın bizzat sensin!...*

Sen ilâhî sırların nüshasısın a canım
Rabbin güzelliğinin aynasısın a canım
Kâinatta ne varsa onu kendinde ara
Âlemin gözbebeği, zübdesisin a canım…

ای آنکه گرفت شربت از مشرب ما ۞ مستی گردد که روز بیند شب ما
ای آنکه گریخت از در مذهب ما ۞ گوشش بکشد فراق تا ملهب ما

50. *Bizim millet ve mezhebimize giren herkes bu kalıbımızda yüz çıplak can görür. Bizim meşrebimizce şarap içen öyle sarhoş olur ki gecemizi gündüz görür.*

Mezhebimizden olan her nesneyi tam görür
Kalıbımızda saklı nice çıplak can görür
Meşrebimizce içen öyle sarhoş olur ki
Sanır gündüzü gece, geceyi gündüz görür

انم که چو غمخوار شوم من شادم ۞ واندم که خراب گشته‌ام ابآدم
انَ لحظه که ساکن و خموشم چو زمین ۞ چون رعد به چرخ میرسد فریادم

51. *Kederli göründüğüm zaman (bil ki) şad olmaktayım. Harab olmuş gibi göründüğümde (anla ki) mutluyum. Zemin gibi sâkin ve sessiz göründüğüm anda feryadım yıldırım gibi göklerde gümbürder.*

Kederliysem bilin ki, mutluyum, pek şâdım ben
Harap olmuşsam eğer, anlayın, âbâdım ben
Zemin gibi pek sâkin görünce aldanmayın
Göklerdeki yıldırım, gürleyen feryâdım ben

من بحر تمامم و یکی قطره نیم ۞ احول نیم و چو احولان غره نیم
گویم به زبان حال و هریک ذره ۞ فریاد همی کند که من ذره نیم

52. *Ben bir damla değilim, tam bir denizim. Ben şaşı ve şaşılar gibi aldananlardan değilim. Ben hal diliyle bir zerreye söz açacak olsam o zerre hemen "Ben zerre değilim" diye feryat eder.*

Kim demiş sen katresin, ben bir engin deryayım
Şaşı değilim ki ben yanılıp aldanayım!..
Hal diliyle konuşsam, feryad eder zerreler
Ben zerre değilim ki, sözünden alınayım

ای انگه تو بر فلک وطن داشته‌ای ۞ خود را ز جهان پاک پنداشته‌ای
بر خاک تو نقش خویش بنگاشته‌ای ۞ وان چیز که اصل تست بگذاشته‌ای

53. *Ey gönülleri kendine vatan yapan sen! Ey kendisini bu topraktan âleme mensup olduğunu zanneden sen! Kendi toprağına kendini sen nakşettin, (böylece sen) kendi aslını unuttun!*

Gönülleri kendine vatan edindin ey cân!
Toprağa bağlanalı hayli didindin ey cân!
Kendi toprağına sen hapseyledin kendini
Fakat gerçek aslını unutup gittin ey cân!

عاشق باید که تا رود باده خورد ۞ تا پرده عقل و شرم خود را بدرد
من باده چرا خورم وگر زانکه خورم ۞ اندرسرمن عقل نباشد چه برد

54. *Âşık nerede olursa olsun şarap içmelidir; onunla akıl ve hicap perdelerini yırtmalıdır. Fakat neden şarap içeyim; hani içsem bile başımda akıl bulunmadıktan sonra (şarap bana) ne yapacak?*

Her yerde içsin şarap, âşığa söyleyeyim
Yırtsın akıl ve hicap perdesini, göreyim!
Fakat şarap neyime, neden içecekmişim
Zaten ben bir sarhoşum, şarabı neyleyeyim…

گر یک ورق از کتاب ما برخوانی ۞ حیران ابد شوی زهی حیرانی
گر یک نفسی به درس دل بنشینی ۞ استادان را به درس خود بنشانی

55. *Eğer bizim kitabımızın bir sayfasını okumuş olsaydın ebediyete kadar hayran kalırdın, hem ne hayranlık! Eğer bir gönül dersini okumaya otursaydın üstadlara derslerini gösterirdin.*

Bizim kitabımızdan bir sayfa okusaydın
Hayran olurdun hayran… Okuyanı duysaydın
Gönül dersi verseydin, üstad olurdu çömez
Şayet sen medresede kürsüye otursaydın!..

خواهی که ترا کشف شود هستی دوست ۞ بر رو به درون مغز و برخیز ز پوست
ذاتیست که گرد او حجب تو بر توست ۞ او غرقهٔ خود هردو جهان غرقه در اوست

56. *Dostun varlığını keşfetmek istiyorsan zâhiri bırak da özüne nüfuz etmeğe bak. Onun varlığının kat kat örtüleri vardır; o kendi kendisinde, bu âlem de onda gark olmuştur.*

Dostu keşfetmek cânım, hakikaten pek zormuş
Varlığının önünde kat kat perdeler konmuş…
Özden habersiz olan oyalanmış zâhirle
O kendi varlığında, varlık O'nda gark olmuş!

پای که میرفت بسر دستان مست ۞ دستی که همیچید گلی دست بدست
اربند کشاء دهن جام اجل ۞ انّ دست بریده کشت وانّ پای شکست

57. *Serviler arasında mest dolaşan o ayakları ve deste deste güller toplayan o elleri ecel tuzağının ağzı bağından çözdü. O eller birbirinden ayrıldı ve o ayaklar kırıldı…*

Bülbül gibi şen şakrak ötüp duran dilberi
Deste deste gül deren o nâzenin elleri
Servilikte mestâne gezinen o ayaklar…
Ecel kesmiş bağını, gel gör sen şu halleri

با نی گفتم که بر تو بیداد ز کیست ۞ بی‌هیچ زیان ناله و فریاد تو چیست
گفتا که ز شکری بریدند مرا ۞ بی‌ناله و فریاد نمیدانم زیست

58. *Dedim ki neye, sana bu zulüm kimden geldi. Dilsiz olduğun halde bu ağlaman ve feryadın nedendir? Ney dedi ki, beni bir şeker dudaklıdan kesip ayırdılar. Onun için nâle feryatsız yaşamak nedir bilmiyorum.*

Dedim ki bugün ney'e "Şikâyetin kimdendir?
Bu dilsiz inleyişin, bu feryadın nedendir?"
Dedi ki, "Ayırdılar bir şeker dudaklıdan
Bu yüzden inliyorum, feryadım ezeldendir…"

تا چهرهٔ افتاب جان رخشانست ۞ صوفی به مثال ذره‌ها رقصانست
گویند که این وسوسهٔ شیطانست ۞ شیطان لطیف است و حیات جانست

59. *Ruh güneşinin çehresi parıldadıkça sufi zerreler gibi raksa başlar. Bu semâ şeytânî bir vesvesedir diyorlar. Evet... Fakat ruhu yaşatan latif bir şeytan.*

Ruh güneşi her dâim parladıkça seyreder
Sofu zerreler gibi aşka gelir raks eder
Semâʿ için "şeytânî vesvese" diyenler var
Latif ruhlu bir şeytan, her zaman gelir gider!

گفته که تو دیوانه و مجنون خوی ۞ دیوانه توئ ادب ز مجنون جوي
گفتی که چه بیشرم وچه اهن روی ۞ این چرخ کند همیشه اهن روی

60. *Sen çıldırmışsın, delisin! dedin; sen deli olmalısın ki delide edep arıyorsun. Sen utanmaz ve yüzsüzsün dedin; evet ama, şu felekte yüzsüzlükten başka ne var ki?..*

"Sen deli divânesin" dedin amma sen nesin?
Deli sen olmalısın... bende akıl ararsın
"Sen utanmaz yüzsüzsün" diyorsun, sade ben mi?
Dünyada yüzsüzlükten başka ne var, ne dersin?

ای دوست به دوستی قرینیم ترا ۞ هرجا که قدم نهی زمینیم ترا
در مذهب عاشقی روا کی باشد ۞ عالم تو ببینیم و نه بینیم ترا

61. *Ey dost, sana yakın olmamın sebebi hep sevgidir. Ayağını nereye basarsan biz oranın zeminiyiz. Aşk mezhebinde reva mıdır ki âlemi seninle gördüğümüz halde seni görmeyelim?..*

Can dostumsun sen benim, başka nere gideyim
Bastığın şu zemini koklayıp yüz süreyim...
N'olur beni bağışla, aşk yolunda revâ mı
Âlemi senle görüp seni hiç görmeyeyim?..

تا کاسهٔ دوغ خویش باشد پیشم ۞ والله که به انگبین کس نندیشم
ور بی‌برگی به مرگ مالد گوشم ۞ ازآدی را به بندگی نفروشم

62. *Önümde kendi ayranım oldukça, yemin ederim ki başkasının bal şerbeti gözümde yoktur. Eğer yoksulluktan öleceğimi bilsem, yine özgürlüğümü esarete değişmem.*

N'idem bal şerbetini, ayranım olsun yeter
Nâmerdin bal şerbeti bence zehirden beter!
Yokluk ve yoksulluktan öleceğimi bilsem
Değişmem esarete, hürriyeti ver yeter

نور فلکست این تن خاکی ما ۞ رشک ملک آمدست چالاکی ما
که رشک برد فرشته از پاکی ما ۞ که بگریزد دیو ز بیباکی ما

63. *Bizim topraktan olan bu bedenimiz göklerin nurudur. Hak yolundaki çevikliğimizi melek bile kıskanır. Bazen bizdeki temizliğe melekler hased eder. Bazen de hayasızlığımızdan şeytan kaçar.*

Topraktan bedenimiz şu feleğe nur saçar
İmrenir melek bize, alkışlar kanat açar
Gıpta eder melekler bazen saflığımıza
Bazen de şerrimizden dönüp şeytanlar kaçar...

گه باده لقب نهادم و گه جامش ۞ گاهی زر پخته گاه سیم خامش
گه دانه و گاه صید و گاهی دامش ۞ این جمله چراست تا نگویم نامش

64. *Ona kâh şarap, kâh kadeh dedik; kâh saf altın, kâh ham gümüş dedik. Kâh av, kâh dâne, kâh tuzak dedik. Bütün bunlara sebep ne, niçin ismini söylemiyoruz?*

Biz ona bazen şarap, bazen kadeh diyoruz
Kimi zaman saf altın, kâh ham gümüş diyoruz
Bazen av bazen dâne, kimi zaman tuzaktır
Nedir sebep, biz onun adını anmıyoruz?

من بندهٔ قرآنم اگر جان دارم ۞ من خاک در محمد مختارم
گر نقل کند جز این کس از گفتارم ۞ بیزارم از او وز این سخن بیزارم

65. *Yaşadığım sürece ben Kur'ân'ın hizmetindeyim. Muhammed Mustafa'nın yolunun toprağıyım. Birisi benden buna aykırı söz naklederse, ben o kimseden de ve sözden de nefret etmekteyim.*

Can bedende oldukça ben Kur'ân'ın kuluyum
Muhammed Mustafa'nın toprağıyım, yoluyum
Benden buna aykırı söz nakledenlerden de
O sözden de bîzârım ve öfkeyle doluyum!

این مستی من ز بادهٔ حمرا نیست ۞ وین باده به جز در قدح سودا نیست
تو آمده‌ای که بادهٔ من ریزی ۞ من آن باشم که باده‌ام پیدا نیست

66. *Bizim sarhoşluğumuz kızıl şaraptan değil; o şarap bizim hayalimizin kadehinden başka yerde bulunmaz. Sen benim şarabımı dökmek için geldin; fakat ben öyle sarhoşum ki, içtiğim şarap görünür değil.*

Bizim sarhoşluğumuz kızıl şarapla değil
Hayal kadehi bizde, bir başkasında değil
Sen benim şarabımı dökmeye geldin amma
O sarhoşum ki benim şarabım madde değil...

تا کـــی باشـی ز دور نـظارۀ ما ۞ ما چاره گریم و عشق بیچارۀ ما
جان کیست کمینه طفل گهوارۀ ما ۞ دل کیست یکی غریب اوآرۀ ما

67. *Daha ne zamana kadar nazarımızdan uzak kalacaksın? Biz her şeye çare buluruz, fakat aşk için çaremiz yoktur. Can nedir? Beşikteki küçük çocuğumuz! Kalp nedir? Bizim garip seyyahımız.*

Daha ne kadar bizden uzakta kalacaksın
Aşka çare yok derler, çare sen olacaksın
Can kundakta bir çocuk, gönülse âvâremiz
Bunların gıdasını yine sen bulacaksın!

با عشق روان شد از عدم مرکب ما ۞ روشن ز شراب وصل دائم شب ما
زان می که حرام نیست در مذهب ما ۞ تا صبح عدم خشک نیابی لب ما

68. *Kervanımız aşk yüküyle yokluk diyarından yola çıktı. Vuslat şarabı daima bizim gecelerimizi aydınlatır. O şarap aşk mezhebinde haram değildir. Dudaklarımız yokluk sabahına kadar onunla ıslak kalacaktır.*

Yokluktan çıktık yola, aşk bizim otağımız
Vuslatla aydınlandı o karanlık çağımız
Mezhebimizde haram sayılmayan şarapla
Kıyamete dek ıslak kalacak dudağımız…

بیگانه مگیرید مرا زین کـویم ۞ در کوی شما خانهٔ خود می‌جویم
دشمن نیم ارچند که دشـمن رویم ۞ اصلم ترکست اگرچه هندی گویم

69. *Yabancı bellemeyin, ben de bu ildenim. Sizin mahallenizde kendi evimi aramaktayım. Düşman gibi görünüyorsam da düşman değilim ben. Hintçe söylüyorsam da aslım Türktür.*

Ben bu ildenim yâhu, yabancı bellemeyin!
Suratıma bakıp da sakın düşman bilmeyin
Sizin mahallenizde evimi arıyorum
Hintçe söylüyorsam da Türküm, bunu belleyin!...

ساقی در ده برای دیدار صواب ۞ زان باده که او نه خاک دیده است و نه آب
بیمار بدن نیم که بیمار دلم ۞ شربت چه بود شراب در ده تو شراب

70. *Ey sâkî Allah için, bana toprak ve su görmemiş şaraptan ver. Benim bedenim değil gönlüm hasta. Şerbeti ne yapayım, şarap ver şarap!*

Allah için ey sâkî gel bugün işle sevap
Toprak ve su görmemiş şarap sun da gönül yap!
Bedenim hasta değil, gönlümdür hasta olan...
Şerbeti ben n'eyleyim, vereceksen ver şarap

اندر سر ما همت کاری دگر است ۞ معشوقه خوب ما نگاری دگر است
والله که بعشق نیز قانع نشویم ۞ ما را پس از این خزان بهاری دگر است

71. *Başımdaki düşünceler başka şey, benim güzel sevgilim daha başka bir güzeldir. Vallahi biz aşkla bile yetinmiyoruz; bizim için bu hazandan sonra başka bir bahar geliyor.*

Düşündüğümden başka akla neler geliyor
Bugün sevgilim bana daha güzel geliyor
Vallahi aşkla dahi artık yetinmiyoruz
Bu hazânın sonunda başka bahar geliyor...

خواب امد و در چشم نبد موضع خواب ۞ زیرا ز تو چشم بود پرآتش و آب
شد جانب دل دیدددلی چون سیماب ۞ شد جانب تن دید خراب و چه خراب

72. *Uyku geldi ve gözümde kendine yer bulamadı; zira gözlerim senin için ateş ve su ile dolmuştu. Kalbimden yana aktı, onu cıva gibi oynak buldu. Vücuduma yöneldi, onu da harap gördü hem de ne harap!*

Gelse de uyku göze, gözüm onu kovmuştu
Gözlerim senin için ateş ve su dolmuştu...
Yöneldi bedenime baktı ki olmuş harap
Aktı kalbe, onu da cıva gibi bulmuştu

از شبنم عشق خاک آدم گل شد ۞ صد فتنه و شور در جهان حاصل شد
صد نشتر عشق بر رگ روح زدند ۞ یک قطره از آن چکید و نامش دل شد

73. *Âdem'in çamurunu aşk şebnemiyle yuğurdular. (Bu yüzden) âlemde yüzlerce fitne çıktı. Aşkın yüzlerce neşteri ruhun damarlarına girerek oradan bir damla aldı ve ona gönül ismi verildi.*

Aşk şebnemi Âdem'in toprağında kil oldu
Bu yüzdendir ki cihan hep kargaşayla doldu
Ruhun damarlarına aşk neşteri vuruldu
Onun bir damlasına gönül adı konuldu...

درنه قدم ار چه راه بی‌پایانست ۞ کز دور نظاره کار نامردانست
این راه زندگی دل حاصل کن ۞ کاین زندگی تن صفت حیوانست

74. *Bu yol sonsuzsa da yürü! Uzaktan bakmak nâmertlerin işidir. Bu yolda gönül diriliğini elde etmeye bak. Zira bu vücut zindeliği ancak hayvanlara yakışır.*

Bu yol sonsuz da olsa, durma yürümene bak
Uzaktan bakıp geçen pek zavallı bir ahmak
Bu yol mutluluk yolu, gönlün zinde olmalı
Vücut zindeliğini sen gel hayvana bırak!

عاشق همه سال مست و رسوا بادا ۞ دیوانه و شوریده و شیدا بادا
با هشیاری غصهٔ هرچیز خوریم ۞ چون مست شویم هرچه بادا بادا

75. *Âşık olan her zaman mest, rüsva, kaçık, serseri ve deli olmalı. Bizler ayıkken her şeye üzülür kederleniriz; sarhoşken de ne olursa olsun deriz.*

Âşık olan her zaman mest ü bîhûş olmalı
Hem derbeder bir deli hem de berduş olmalı
Ayık kalmak, her şeye yanmak ve üzülmektir
Her şeyi boş verecek tarzda sarhoş olmalı…

این عشق شهست و رایتش پیدا نیست ۞ قرآن حقست و آیتش پیدا نیست
هر عاشق از این صیاد تیری خورده است ۞ خون میرود و جراحتش پیدا نیست

76. *Bu aşk, sancağı görülmeyen bir padişahtır. Bu Hakk'ın ayetleri gizli olan Kur'ân'ıdır. Her âşık bu avcıdan bir ok yemiştir; kan içer ve yarası belli değildir.*

Bu aşk bir hükümdardır, sancağını gören yok
O Hakk'ın Kur'ân'ıdır, âyetine eren yok
Her âşık bu avcıdan bir ok yemiştir ammâ
Yarasını gören yok, ahvâlini soran yok…

تا بنده ز خود فانی مطلق نشود ۞ توحید به نزد او محقق نشود
توحید حلول نیست نابودن تست ۞ ورنه به گزاف باطلی حق نشود

77. *Kendinde fâni olmadıkça tevhid gerçekleşemez. Tevhid hulul değildir, kendinden geçmek demektir. Yoksa boş lafla bâtıl hak olamaz.*

Kendinden geçmedikçe tevhid gerçekleşemez
Tevhid "hulûl" değildir, bunu herkes bilemez
Soyunup varlığından yitirmektir kendini…
Öyle boş lafla bâtıl, hakkı gölgeleyemez

گویند که عشق بانگ و نامست دروغ ۞ گویند امید عشق خامست دروغ
کیوان سعادت بر ما در جانست ۞ گویند فراز هفت بامست دروغ

78. *Aşk şöhrettir diyorlar, yalan! Aşkın ümidi hamdır diyorlar; yalan! Bize göre mutluluğun sarayı ruhtadır. Yedi göğün üstündedir diyorlar; yalan!*

Aşka şöhrettir derler, yalan vallahi yalan!
Aşka ham hayal derler, yalan vallahi yalan!
Mutluluğun sarayı gönüldedir, ruhtadır
Aşk göklerin üstünde sözü vallahi yalan!

گویند که عشق عاقبت تسکین است ۞ اول شور است و عاقبت تمکین است
جانست ز آسیاش سنگ زیرین ۞ این صورت بی‌قرار بالایین است

79. *Aşkın evveli perişanlık, sonu sükûnet ve nihayeti tam güvendir dediler. Can, bu aşk değirmeninin altındaki taş, beden ise üstte dönen taştır.*

Bu aşkın başlangıcı derbederlik diyorlar
Sonu ise sükûnet, tam güvenlik diyorlar
Bu aşk değirmeninin alt taşı candır, cânım!
Beden ise sürekli dönen üst taş diyorlar…

دوش آمده بود از سر لطفی یارم ۞ شب را گفتم فاش مکن اسرارم
شب گفت پس و پیش نگه کن آخر ۞ خورشید تو داری ز کجا صبح آرم

80. *Dün gece lütufkâr sevgilim beni görmeye geldi. Geceye sırlarımı fâş etme dedim. Gece önüne arkana iyi bak dedi. Sen güneşe sahipsin, ben sabahı nasıl bulacağım?...*

Lutfedip geldi cânân gece beni görmeye
Açma dedim ey gece, gizli sırrı kimseye!
Gece dedi iyi bak, sen güneşe sahipsin
Artık imkânım yoktur sabahlara ermeye…

ای دل تو دمی مطیع سبحان نشدی ۞ وز کار بدت هیچ پشیمان نشدی
صوفی و فقیه و زاهد و دانشمند ۞ این جمله شدی ولی مسلمان نشدی

81. *Ey gönül, sen bir an olsun Allah'a itaatkâr olmadın, yaptığın kötülüklerden hiç pişmanlık duymadın. Sofu, fakih, zâhid ve âlim oldun, amma müslüman olmadın.*

Sen ey gönül, Allah'a itaatkâr olmadın!
Yaptığın kötülükten asla pişman olmadın
Sofu ve fakih oldun, ulemadan sayıldın
Hepsini oldun amma, müslüman olamadın!

ای کاش که من بدانمی کیستمی ۞ در دایرهٔ حیات با چیستمی
گر پنبهٔ غفلتم نبودی در گوش ۞ بر خود به هزار دیده بگریستمی

82. *Keşke ben kim olduğumu, şu hayatta niçin bulunduğumu bilseydim. Gaflet pamuğuyla kulaklarım tıkalı olmasaydı, o zaman zavallılığımı anlar, kendime bin gözle ağlardım.*

Keşke aklım erseydi benim kim olduğuma
Hayat serüvenine neden katıldığıma
Gaflet pamuğu ile tıkanmasaydı kulak
Bin gözle ağlardım ben çaresiz kaldığıma

عقلی که خلاف تو گزیدن نتوان ۞ دینی که ز عهد تو بریدن نتوان
علمی که به کنه تو رسیدن نتوان ۞ زهدی که در دام تو رهیدن نتوان

83. *Akıl senin hilafını seçemez. Din senin ahdinden ayrılamaz. İlim senin künhüne varamaz. Zühd senin tuzağından kurtulamaz.*

İrâdene aykırı akıl bir şey seçemez
Dinde verdiği sözden katiyen vazgeçemez
İlim senin künhünü nasıl kavrayabilsin
Zühd senin tuzağından kurtulamaz, geçemez!

BOSTÂN

Saʿdî-i Şîrâzî

بوستان

سعدی شیرازی

KÂBE'DE BİR MECZUBUN YAKARIŞI

تنم می بلرزد چو یاد اوآرم
مناجات شوریده ای در حرم

1. *Bir meczubun Harem'deki yakarışını hatırladıkça hâla vücudum ürperir.*

Ürperirim aklıma düştükçe hâla o an
Kâbe'de bir meczubun dua ettiği zaman

که می گفت شوریده ی دلفگار
الهی ببخش و به ذلّم مدار

2. *Gönlü yaralı bu meczup "Allah'ım lutfeyle bana, zillette koyma beni" diyordu.*

Ne olursun Allah'ım beni zelil eyleme
Mahrum edip kapından beni rezil eyleme

همی گفت با حق بزاری بسی
میفکن که دستم نکیرد کسی

3. *Yana yana şöyle diyordu: Bunca feryat edenler hürmetine bırakma beni. Sen bırakırsan kimse tutmaz elimden.*

Ağlayıp sızlayanlar hürmetine bırakma
Kimse tutmaz elimden beni ateşe yakma

بلطفم بخوان و مران از درم
ندارد به جز آستانت سرم

4. *İster lutfunla çağır ister kapından kov; ben başımı senin eşiğinden başka yere koymadım.*

Dilersen kabul eyle, dilemezsen reddeyle
İlk ve son sığınaksın tut elimden lutfeyle

تو دانی که مسکین و بیچاره ام
فرو مانده ی نفس امّاره ام

5. *Biliyorsun ki ben yoksul ve zavallıyım. Nefs-i emmâreye mağlûp olmuşum.*

Bilirsin ki ben miskin zavallı bîçâreyim
Nefs elinde esirim, kimsesiz âvâreyim

نمی تازد این نفس سرکش چنان
که عقلش تواند گرفتن عنان

6. *Bu azgın nefis öyle koşuyor ki, dizgini akılla zaptedilecek gibi değil.*

Lutfedip inayetin eğer ki yetişmese
Akıl nasıl gem vursun şaha kalkmış bu nefse

که با نفس و شیطان برایدّ بزور؟
مصاف پلنگان نیاید ز مور

7. *Kendi gücüyle nefsin ve şeytanın hakkından kim gelebilir? Karınca kaplanlarla dövüşemez ki.*

Kolay mı mağlûp etmek nefis ile şeytanı
Bir zavallı karınca nasıl yener kaplanı

بمردان راهت که راهی بده
وز این دشمنانم پناهی بده

8. *Yolunun erleri hakkiyçün bana bir yol ver, bu düşmanlardan sığınacak bir yer göster.*

Has kulların hakkiyçün, n'olur yol göster bana
Kurtar yol kesenlerden, doğru varayım sana

خدایا به ذات خداوندیت
به اوصاف بی مثل و مانندیت

9. *Allah'ım, ulûhiyetin hakkiyçün, benzersiz sıfatların hakkiyçün.*

Ya ilâhî o eşsiz mukaddes zâtın için
Benzeri bulunmayan ulvî sıfâtın için

به لبیک حجّاج بیت الحرام
به مدفون یثرب علیه السلام

10. *Kâbe'de hacıların söylediği "Lebbeyk!" hakkiyçün; Medine'de medfun ulu Peygamberin hakkiyçün.*

Kâbe'de hacıların lebbeyk sesleri için
Ravza'da visâline eren Peygamber için

به تکبیر مردان شمشیر زن
که مرد وغا را شمارند زن

11. *Karşılarındaki düşmanı kadın sayıp kılıç vuran yiğitlerin getirdikleri tekbirler hakkiyçün.*

Gazilerin dilinde yükselen tekbir için
Mücahidin elinde parlayan şemşîr için

به طاعات پیران ارآسته
به صدق جوانان نوخاسته

12. *Temiz ihtiyarların ibadetleri, tâzecik gençlerin samimiyeti hakkiyçün.*

Huzurda iki büklüm el açan pirler için
Yolunda canla başla cenk eden gençler için

که ما را در انّ ورطه ی یک نفس
ز ننگ دو گفتن به فریاد رس

13. *Bizi son nefeste bire iki deme mahcubiyetinden sen koru.*

Ya Rabbi son nefeste yetiş imdadımıza
Bire iki dedirtme, acı imanımıza

امیدست از انآنکه طاعت کنند
که بی طاعتان را شفاعت کنند

14. *Umulur ki ibadeti edenler ibadet etmeyenlere şefaat ederler.*

Ümidimiz odur ki o ibadet edenler
İbadet etmeyene bol şefaat ederler

به پاکان کز الآیشم دور دار
و گر زلّتی رفت معذور دار

15. *Temiz kimseler hakkiyçün beni kötülüklerden uzak tut, bir hata ettimse hoş gör.*

O veliler aşkına ey yüce Rabb-i ganî
N'olur günah kirinden yuyup arındır beni

به پیران پشت از عبادت دو تا
ز شرم گنه دیده بر پشت پا

16. *İbadet ederek beli bükülen ve günahından dolayı gözünü yerden ayıramayan ihtiyarlar hakkiyçün.*

Rızana ermek için bükülmüş bel aşkına
Ümitle huzuruna uzanmış el aşkına

که چشمم ز روی سعادت مبند
زبانم به وقت شهادت مبند

17. *Gözümü mutluluğu görmekten, ölürken dilimi şehadet getirmekten mahrum etme.*

Kör eyleme gözümü cemalini görmekten
Mahrum kalmasın dilim şehadet getirmekten

چراغ یقینم فرا راه دار
ز بند کردنم دست کوتاه دار

18. *Sadık iman ışığıyla yolumu aydınlat, elimin günaha uzanmasına imkân verme.*

Hidayet nuru ile sen aydınlat yolumu
Günaha uzanmasın kısaltıver kolumu

بگردان ز نا دیدنی دیده ام
مده دست بر نا پسندیده ام

19. *Görülmesi layık olmayanlardan gözümü çevir, makbul olmayan şeyleri yapmama güç kuvvet verme.*

Namahreme bakmaktan koru n'olur gözümü
Gayrimeşru işlerden sakla çevir yüzümü

من انّ ذره ام در هـوای تو نیست
وجود و عدم در ظلامم یکی است

20. *Senin aşkın yolunda bir zerreyim ben, varlığımla yokluğum aynı düzeydedir.*

Senin aşkın yolunda sadece zerreyim ben
Ha var ha yok vücudum sanki heyûlâyım ben

ز خورشید لطفت شعاعی بسم
که جز در شعاعت نبیند کسم

21. *Lutfunun güneşinden bana bir ışık yeter, görenler beni senin aydınlığında görsünler.*

Lutfunun güneşinden bana yeter bir hüzme
O aydınlıkla baksın isteyenler yüzüme

بدی را نگه کن که بهتر کس است
گدا را ز شاه التفاتی بس است

22. *Ya Rabbi, âsilere nazar kıl ki acınacak onlardır, padişahın yoksula bir iltifatı yeter.*

Âsilere nazar kıl, acınacak onlardır
Bahtiyar, şah olandan iltifat alanlardır

مرا گر بگیری به انصاف و داد
بنالم که عفوم نه این وعده داد

23. *Eğer bana adaletinle muamele edersen o zaman vaadin bu değildi diye feryat ederim.*

Azaba müstahaksam yakacaksan buyur yak!
O zaman mağfiretin, affın nerde kalacak?

خدایا بخواري مران از درم
که صورت نبندد دری دیگرم

24. *Allah'ım beni hakaretle kapından kovma, zira başka kapı hayalimden bile geçmez.*

Tardetme huzurundan gel lutfunla kıl kerem
Utanırım halimi başkasına diyemem

ور از جهل غایب شدم روز چند
کنون کآمدم در بـرویم مبند

25. *Bilmeyerek kapından birkaç gün ayrıldımsa da işte geldim, kapıyı yüzüme kapatma.*

Yitirdim ben yolumu, düştüm kapından ırak
Reddeyleme ne olur kapını kapatarak

چه عذر آرم از ننگ تردامنی؟
مگر عجز پیش آورم کای غنی

26. *Günahkâr mahcubiyetiyle nasıl özür dilerim? Ey lutfu çok Rabbim, huzuruna yalnız aczimi getirdim.*

Ne yazık ki özrüme bir gerekçe olarak
Gösteririm aczimi bir derbeder olarak

فقیرم بجرم و گناهم مگیر
غنی را ترحّم بود بر فقیر

27. *Fakirim günahıma bakma, zenginler fakirlere merhamet eder.*

Bakma gel isyanıma, kulun acizdir ya Rab
Ne layıksa şânına buyur gereğini yap

چرا باید از ضعف حالم گریست؟
اگر من ضعیفم پناهم قوی است

28. *Lakin ben fakirim diye niçin ağlayayım? Zayıf da olsam sığınağım kuvvetli ya!*

Biliyorum lüzumsuz benim bunca ah vahım
Ben zayıfım sen kavi, n'olur affet Allahım

خدایا بغفلت شکستیم عهد
چه زور آورد با قضا دست جهد؟

29. *Allah'ım biz dalgınlıkla ahdimizi bozduk; gayret eli kaderle başa çıkabilir mi?*

İlâhî, dalgınlıkla bozdum verdiğim sözü
Takdirin karşısında ne ola kulun sözü?

چه برخیزد از دست تدبیر ما
همین نکته بس عذر تقصیر ما

30. *Bizim tedbirimiz neye yaradı? Günahlarımızın özrü olarak bu nükte yetmez mi?*

Aldığımız tedbirin nedir acep etkisi?
Mazeretim işte bu, kulun nedir yetkisi?

همه هرچه کردم تو بر هم زدی
چه قوت کند با خدایی خودی؟

31. *Çünkü ben ne yapsam sen alt üst ettin. Uluhiyete karşı benliğin gücü ne ola ki?*

Ben ne tedbir aldımsa sen eyledin perişan
Yaradanına karşı koyabilir mi insan?

نه من سر ز حکمت بدر می برم
که حکمت چنین می رود بر سرم

32. *Allah'ım ben senin hükmüne baş kaldırmıyorum; fakat sen ne hükmedersen başıma o geliyor.*

Hükmünden takdirinden nasıl çıkarım dışa
Sana karşı gelmek mi? Fe hâşâ sümme hâşâ!

خدایا مقصّر به کار امدیم
تهی دست و امیدوار امدیم

33. *Ya Rabbi Huzuruna azıcık amelle eli boş geldim, ama ümidimle geldim.*

Amelim az elim boş, huzura geldim yâ Rab
Rahmetine güvendim, ümitle geldim yâ Rab

HOŞ KOKULU KİL

گلی خوش بوی در حمام روزی
رسید از دست محبوبی بدستم

1. *Bir gün hamamda bir dostum bana hoş kokulu kil verdi.*

Bir gün dostum hamamda hoş kokulu kil verdi
Kendisi zevk ehliydi, hoş kokuyu severdi

بدو گفتم که مشکی یا عبیری
که از بوی دلاویز تو مستم

2. *O kile dedim ki misk misin, amber misin; senin güzel kokundan mest oldum.*

Dedim ki ben o kile, amber misin gül müsün?
Mest etti güzel kokun, gerçekten sen kil misin?

بگفتا من گلی ناچیز بودم
ولیکن مدتی با گل نشستم

3. *Kil, ben basit bir kil idim, ancak bir zaman gül ile bir arada bulundum.*

Dedi ki ben toprağım, bir tarladan alındım
Şansım varmış bir müddet gül dibinde bulundum

کمال همنشین در من اثر کرد
وگرنه من همان خاکم که هستم

4. *Onun güzel kokusu bana sindi; yoksa ben basit bir toprağım dedi*

Kâmille düşüp kalkan ondan etkilenirmiş
Senin duyduğun koku bana o gülden sinmiş

ÇİRKİN ADAMIN VERDİĞİ DERS

سیه چرده ای را کسی زشت خواند
جوابی بگفتش که حیران بماند

1. *"Sen siyah yüzlü çirkin birisin" diyen kimseye, adamın verdiği cevap onu şaşkına çevirdi.*

Bir kişi çirkin diye birini kınıyordu
O da makul cevapla ona şöyle diyordu

نه من صورت خویش خود کرده ام
که عیبم شماری که بد کرده ام

2. *"Kendi suratımı ben vermedim ki, kötü yapmışım diye ayıplayasın."*

Yaradanı tenkitle büyük günaha girdin
Beni ben yaratsaydım tenkit edebilirdin

تو را با من ار زشت رویم چه کار؟
نه آخر منم زشت و زیبا نگار

3. *"Yüzümün çirkinliğinden sana ne? Güzeli çirkini nakşeden ben miyim?"*

Eğer çirkinsem bunun sorumlusu ben miyim?
Güzelin ve çirkinin yaradanı ben miyim?

از آنم که بر سر نوشتی ز پیش
نه کم گردد ای بنده پرور نه بیش

4. *Başıma gelenleri Rabbim önceden alnıma yazdığı için ne az ne de çoktur.*

Olup biten her şeyi ezelde Allah bilir
Budur ilâhî takdir ne artar ne eksilir

تو دانائی آخر که قادر نیم
توانای مطلق تویی من کیم؟

5. *Bilirsin ki, nihayet ben güçsüzüm, mutlak kudret sahibi sensin, ben kim oluyorum ki…*

Bilirsin ki hiçbir şey gelmez benim elimden
Gerçek kudret Allah'ın bu aczimle kimim ben

گرم رَه نمائی رسیدم به خیر
ورم گم کنی باز ماندم ز سیر

6. *Sen yol gösterirsen iyiliğe ererim, sen reddedersen yolda kalırım.*

Sen edersen rehberlik Rabbim, hayra ererim
Yola ışık tutmazsan ben nereye giderim

جهان افرین گر نه یاری کند
کجا بنده پرهیزگاری کند؟

7. *Dünyayı yaratan yardım etmedikçe kul günahtan nasıl arınır?*

Yardımın olmayınca hiç kimse korunamaz
Sen bağışlamadıkça hiç kimse arınamaz

TÖVBESİNİ BOZAN DERVİŞ

چه خوش گفت درویش کوتاه دست
که شب توبه کرد و سحرگه شکست

1. *Gece yaptığı tövbeyi gündüz bozan zayıf iradeli derviş ne hoş söylemiş.*

Tutmayıp tövbesini sık sık bozan bir derviş
Bunu anlatmak için bakın ne doğru demiş

گر او توبه بخشد بماند درست
که پیمان ما بی ثبات است و سست

2. *"Ancak Allah'ın lutfettiği tövbe bozulmaz, bizim tövbemiz ise sürekli değildir."*

"Eğer Allah lutfetse, inan Tövbe bozulmaz
Bizim tövbemizinse, yazık, devamı olmaz"

به حقت که چشمم ز باطل بدوز
به نورت که فردا به نارم مسوز

3. *Rabbim, varlığın hakkiyçün bâtıl karşısında gözlerimi koru; nurun hakkiyçün yarın beni ateşte yakma.*

Doğru gösterme bana Rabbim bâtıl şeyleri
O korkunç mahşer günü eyle azaptan beri

ز مسکینیم روی در خاک رفت
غبار گناهم بر افلاک رفت

4. *Bîçâreyim, yüzüm yerde, günahımın tozu ise göklere çıktı.*

Mahcubiyetten yüzüm kızarıp düştü yere
Günahımın tozları savruldu hep göklere

تو یک نوبت ای ابر رحمت ببار
که در پیش باران نپاید غبار

5. *Ey rahmet bulutu, bir kez olsun yağıver de yağmurun önünde tozlar akıp gitsin.*

Ey mağfiret bulutu gör isyankâr kulları
Bolca yağ temizlensin onca günah tozları

ز جرمم در این مملکت جاه نیست
ولیکن به ملکی دگر راه نیست

6. *Bu ülkede günahımı alacak yer yok, fakat gidecek başka yer de yok.*

Suçluyum biliyorum, yerim yoktur burada
Fakat yok başka kapı, varsa hani nerede?

تو دانی ضمیر زبان بستگان
تو مرهم نهی بر دل خستگان

7. *Allah'ım, dili bağlıların (suskunların) içinden neler geçtiğini sen bilirsin, gönül yangınlarına merhem olursun.*

Söylemesem de Rabbim sen esrarı bilirsin
Yaralı gönüllere acil şifa verirsin

ALPARSLAN VE OĞLU

چو الپ ارسلان جان به جان بخش داد
پسر تاج شاهی به سر برنهاد

1. *Alparslan ruhunu Allah'a teslim edince saltanat tacını oğlu giymişti.*

Bu dünyadan vaktâ ki göçüp gitti Alparslan
Oğlu Melik Şah oldu onun yerine sultan

به تربت سپردندش از تاجگاه
نه جای نشستن بد امآجگاه

2. *Babasını tahtından alıp o korkunç mezara götürmüşlerdi.*

Cenazeyi gömdüler kabir denen o yere
Ürpertici bir mekân, ne kapı ne pencere...

چنین گفت دیوانه‌ای هوشیار
چو دیدش پسر روز دیگر سوار

3. *Akıllı bir meczup ertesi gün hükümdarın oğlunu at üstünde gördü.*

Sonra oğlu, küheylan gibi bir ata binmiş
Onu gören bir meczup bakın neler söylemiş:

زهی ملک و دوران سر در نـشیب
پدر رفت و پای پسر در رکیب

4. *"Tersi dönen şu saltanat ne yamanmış, dedi. Babası gitti, şimdi oğlunun ayağı da üzengide."*

"Babası âhirete revan oldu, şimdi de
Bak oğlu Melik Şah'ın ayağı üzengide"

چنین است گردیدن روزگار
سبک سیر و بدعهد و ناپایدار

5. *Feleğin dönüşü böyledir işte; hızlı döner, vefasız ve sebatsızdır.*

İşte böyle dünyanın en önemli işleri
Çabucak geçiverir zor kolay gidişleri

چو دیرینه روزی سراوآرد عهد
جوان دولتی سر برارآد ز مهد

6. *Bir gün yaşlı ölürken, şanslı bir genç de beşikten baş kaldırır.*

Bakarsın ki birinin kemale ermiş yaşı
Öte yandan birinin beşikten kalkar başı

منه بر جهان دل که بیگانه‌ای است
چو مطرب که هر روز در خانه‌ای است

7. *Dünyaya gönül verme ki o, her gün bir başka evde gezen çalgıcı gibi bir yabancıdır.*

Dünya muhabbetiyle girmesin başın derde
Çalgıcıya benzer o, her gün bir başka yerde

نه لایق بود عیش با دلبری
که هر بامدادش بود شوهری

8. *Her gün koca değiştiren dilberle yaşamak yakışık almaz.*

Günden güne yeni dost, yeni yüzler arayan
Bir kadına hiç gönül verir mi insan olan

نکویی کن امسال چون ده تو راست
که سال دگر دیگری دهخداست

9. *Bu yıl köy seninken iyilik et; ertesi yıl köy ağası başkası olacak.*

Sen iylik etmene bak, bugün malın senindir
Bilemezsin n'olacak, bu mal yarın kimindir

HALİFE ME'MUN İLE CARİYESİ

چو دور خلافت به مأمون رسید
یکی ماه پیکر کنیزک خرید

1. *Halifelik sırası Me'mun'a gelince gayet güzel bir cariye aldı.*

En parlak döneminde meşhur halife Me'mun
Bir cariye alarak olmuştu gayet memnun

به چهر افتابی، به تن گلبنی
به عقل خردمند بازی کنی

2. *Onun yüzü güneş, endamı gül fidanı gibiydi, akıllıların aklını başından alıyordu.*

Sîması güneş gibi, sanarsın teni güldü
Fakat aklı, zekâsı her şeyinden üstündü

به خون عزیزان فرو برده چنگ
سر انگشتها کرده عناب رنگ

3. *Pençesini değerli kimselerin kanına batırdığı için parmaklarının ucu ünnap rengindeydi.*

Kınalı parmakları sanarsın ki ünnaptı
Kim bilir o güne dek kimin kanına battı!..

بر ابروی عابد فریبش خضاب
چو قوس قزح بود بر افتاب

4. *Sofuları bile yoldan çıkaran rastıklı kaşları, güneşin üstünde gökkuşağı gibiydi.*

Rastıklı zarif kaşlar, gözlerin etrafında
Gökkuşağı gibiydi güneşin tarafında

شب خلوت انّ لعبت حور زاد
مگر تن در اغوش مأمون نداد

5. *Fakat, bu huri güzeli, gerdek gecesi kendini Me'mun'a teslim etmedi.*

Hiç kusuru ve aybı yoktu bir yöresinde
Lakin teslim olmadı o gerdek gecesinde

گرفت اتش خشم در وی عظیم
سرش خواست کردن چو جوزا دو نیم

6. *Halife öfkelenip tutuştu ve cariyenin kafasını ikiz burcu gibi ikiye bölmek istedi.*

Halife öfkelenip hemen kılıcı çekti
O güzeller güzeli kızı öldürecekti

بگفتا سر اینک به شمشیر تیز
بینداز و با من مکن خفت و خیز

7. *Kız, işte başım dedi, tek keskin kılıcınla kopart da benimle yatıp kalkma.*

O sırada cariye boynunu eğdi ona
Dedi ki "Öldür, fakat asla dokunma bana"

بگفت از که بر دل گزند امدت؟
چه خصلت ز من ناپسند امدت؟

8. *Halife sordu, kalbine kimden kötülük geldi? Benim neyimi beğenmedin?*

Me'mun sordu "Bu ne hal, ne çekingenlik böyle?
Neyimi beğenmedin, gel doğrusunu söyle"

بگفت ار کشی ور شکافی سرم
ز بوی دهانت به رنج اندرم

9. *Cariye dedi ki, ister öldür, istersen kafamı yar; ağzının kokusu bana ıstırap veriyor.*

Dedi ki hiçbir eksik, kusur bulamıyorum
Nefesiniz kokuyor, size diyemiyorum

کشد تیر پیکار و تیغ ستم
به یک بار و بوی دهن دم به دم

10. *Savaş kılıcı ve zulüm oku insanı bir defa öldürür; fakat ağız kokusu her an öldürür.*

Kılıcınla alırsın bir anda benim canım
Hayat boyu çekemem bu kokuyu sultanım

شنید این سخن سرور نیکبخت
براشفت نیک و برنجید سخت

11. *Me'mun bu sözleri duyunca büsbütün köpürdü ve fena halde incindi.*

Cariyenin sözünü durup dinledi Me'mun
Aldığı bu cevaptan hiç olmamıştı memnun

همه شب در این فکر بود و نخفت
دگر روز با هوشمندان بگفت

12. *Bunun etkisiyle bütün gece uyuyamadı. Ertesi gün danışmanlarına bunu anlattı.*

Ne var ki bu haklı söz, onu beyninden vurdu
Bütün gece bu cevap onun zihnini yordu

طبیعت شناسان هر کشوری
سخن گفت با هر یک از هر دری

13. *Memleketin tıptan anlayan bilginlerinin her biriyle konuştu*

Sabahleyin topladı hekimleri saraya
Alanın uzmanları gelmişti bir araya

دلش گرچه در حال از او رنجه شد
دوا کرد و خوشبوی چون غنچه شد

14. *Ne var ki, cariyenin sözlerinden hayli incinmişse de derdinin devasını da öğrenmiş oldu.*

Tıbba dair bilgiler bir bir ortaya kondu
O kokunun ilacı en sonunda bulundu

پری چهره را همنشین کرد و دوست
که این عیب من گفت یار من اوست

15. *Ağzı gonca gibi kokmaya başladı ve peri yüzlü cariyeyi kendine dost edindi. "Kusurumu söylediğin için benim sevdiğim odur" derdi.*

Me'mun cariyesiyle artık murada erdi
"Benim en çok sevdiğim işte bu kızdır" derdi

به نزد من انّ کس نکوخواه تست
که گوید فلان خار در راه تست

16. *Bence senin iyiliğini isteyen, hoşuna gideni söyleyen değil, yolunda şöyle bir diken var diyendir.*

Gerçek rehber korkmadan doğruyu söyleyendir
"Yolunda dikenler var, sakın ondan" diyendir

به گمراه گفتن نکو می‌روی
جفائی تمام است و جوری قوی

17. *Yolunu kaybedene, iyi gidiyorsun demek, ona hepten kötülük ve zulüm etmektir.*

Yolunu sapıtmışa, doğru yoldasın diyen
Sapığın sapığıdır, böyle bir herze yiyen

هر انگه که عیبت نگویند پیش
هنردانی از جاهلی عیب خویش

18. *Kusuru kendine söylenmeyen adam bilmeyerek kusurunu hüner sanır.*

Ayıp bir şey yapana söylenmezse hatası
Ömür boyu tekrarlar, bilmez ki yüz karası

مگو شهد شیرین شکر فایق است
کسی را که سقمونیا لایق است

19. *Sekmonya içmesi gereken kimseye; "Bal tatlıdır, şeker eşsizdir" dememelisin.*

Sen balı tarif etme, şeker şöyledir deme
Acı ilaç içip de kıvranan bir âdeme

چه خوش گفت یک روز دارو فروش
شفا بایدت داروی تلخ نوش

20. *Vaktiyle "Şifa mı istiyorsun, acı ilaç mı?" diyen ilaç satıcısı ne güzel söylemiş.*

Hekim ne güzel demiş, sen bunu duydun mu hiç?
"Eğer şifa istersen, korkma acı ilaç iç"

اگر شربتی بایدت سودمند
ز سعدی ستان تلخ داروی پند

21. *Eğer faydalı şurup istiyorsan Saʿdî'den acı nasihat ilacı al.*

Eğer sen de yararlı ilaç almak istersen
Saʿdî'nin sözlerini dinle kabul et hemen

به پرویزن معرفت بیخته

به شهد عبارت برآمیخته

22. *Bu ilaç marifet eliyle elenmiş, söz balıyla karıştırılmıştır.*

Hepsi şiir diliyle işlenmiş birer hikmet
Damıtılmış irfandan verir sana nasihat

HALKA ŞEFKAT GÖSTERMELİ

شنیدم که فرماندهی داد گر

قبا داشتی هر دو روی آستر

1. *İşittim ki âdil bir hükümdarın kaftanının iki yüzü de astarmış.*

Duydum ki gayet âdil meşhur bir sultan varmış
Kıyafetinin dışı içi gibi astarmış

یکی گفتش ای خسرو نیکروز

ز دیبای چینی قبایی بدوز

2. *Birisi demiş ki ey mutlu padişah, Çin ipeğinden bir kaftan diktirsen olmaz mı?*

Demiş ki yakınları, bu kıyafet pek çirkin
N'olur Çin ipeğinden yeni bir kaftan dikin

بگفت این قدر ستر و آسایش است
وز این بگذری زیب و آرایش است

3. *Hükümdar, vücudu örtmek ve rahat etmek için bu kadarı yeter, bundan ilerisi süs ve gösteriştir demiş.*

Cevap vermiş hükümdar, böylesi bana yeter
Fazlası gösteriştir, gösterişse pek beter

نه از بهر آن می‌ستانم خراج
که زینت کنم بر خود و تخت و تاج

4. *Halbuki ben vergiyi tahtıma ve tacıma süs yapayım diye almıyorum.*

Kendimi süsleyerek tahtı tâcı bezemek
Halktan çok vergi almak, onları ezmek demek

چو همچون زنان حله در تن کنم
بمردی کجا دفع دشمن کنم؟

5. *Kadınlar gibi süslü kıyafet giyersem düşmanı erkekçe nasıl yenerim?*

Süslenecek olursam şayet kadınlar gibi
Nasıl mağlup ederim düşmanımı, rakibi

مرا هم ز صد گونه ازآو هواست
ولیکن خزینه نه تنها مراست

6. *Gerçi benim de yüzlerce arzum, ihtirasım var, ama hazine yalnız bana ait değil ki…*

Ben de biliyorum ki ihtiyacım pek çoktur
Fakat hazine halkın, fazlaca yetkim yoktur

خزاین پر از بهر لشکر بود
نه از بهر اذین و زیور بود

7. *Hazineler asker için doldurulmuştur, merasim ve süs için değil.*

O yalnız askerin ve silahlanmak için
Harcayamam katiyen saltanat sürmek için

سپاهی که خوشدل نباشد ز شاه
ندارد حدود ولایت نگاه

8. *Padişahtan memnun olmayan asker ülkenin sınırlarını korumaz.*

Asker memnun değilse şâhından yeterince
Vatanın hali n'olur başı derde girince

چو دشمن خر روستایی برد
ملک باج و ده یک چرا می‌خورد؟

9. *Köylünün eşeğini düşman gasp ederken hükümdar ne hakla vergi toplar!*

Çalınırsa köylünün eşeği hal mi kalır
Bu durumda hükümdar ne hakla vergi alır?

مخالف خرش برد و سلطان خراج
چه اقبال ماند در آن تخت و تاج؟

10. *Eşeğini düşman, vergiyi de hükümdar aldıktan sonra o ülkenin tacının, tahtının geleceği olur mu?*

Hem eşeği çalınsın hem vergisini versin
Bu devlet hiç yaşar mı, söyle dostum, ne dersin

مروت نباشد بر افتاده زور
برد مرغ دون دانه از پیش مور

11. *Güçsüzlere zulmetmek insanlık değildir. Karıncanın önündeki daneyi alçak kuş kapar.*

Zayıfa yük yüklemek yakışır mı insana
Karıncanın rızkını yemek yakışmaz sana

اگر زیردستی درآید ز پای
حذر کن ز نالیدنش بر خدای

12. *Sen elin altındakilerden birinin düşkün olarak Allah'a şikayet etmesinden sakın*

O halde, zulmederek halkı inletme sakın
Onların bedduası kabule daha yakın

چو شاید گرفتن بنرمی دیار
به پیکار خون از مشامی میار

13. *Bir ülkeyi kolay yolla almak mümkünken savaş çıkarıp burun kanatma.*

Bir bölgeyi barışla almak elbet kâbildir
Hiç kimsenin burnunu kanatmadan orya gir

به مردی که ملک سراسر زمین
نیرزد که خونی چکد بر زمین

14. *Yiğitlik üzerine yemin ederim ki, bütün yeryüzüne egemen olmak bir damla kanın yere akmasına değmez.*

İnan, mertlik hakkiçin nasihatimdir sana
Değmez şu fâni dünya akan bir damla kana

MECUSİNİN PUTU

مغی در به روی از جهان بسته بود
بتی را به ختدمت میان بسته بود

1. *Bir Mecûsi dünyaya kapısını kapamış, kendini bir putun hizmetine adamıştı.*

Mecusi bir kişinin ilginç bir putu vardı
Onu tanrı edinmiş yalnız ona tapardı

پس از چند سال انَ نکوهیده کیش
قضا حالتی صعتبش اوَرد پیش

2. *Birkaç yıl sonra kader o bâtıl inançlının karşısına çözümü zor bir iş çıkarmıştı.*

Nice yıllar sadece ona tapınıp durmuş
Bir gün gayet önemli bir ihtiyacı olmuş

به پای بت اندر به امید خیر
بغلطید بیچاره بر خاک دیر

3. *Zavallı iyilik bekleyerek putun ayaklarına düşüp tapınağın toprağına kapanmış.*

İşini görmesiyçin varıp puttan istemiş
Düşmüş ayaklarına hâcetini dilemiş

که درمانده‌ام دست گیر ای صنم
به جان آمدم رحم کن بر تنم

4. *Ey put, âciz kaldım, candan usandım, bana acı, elimden tut.*

Ey Mâbudum, bilirsin benim halim pek yaman
Kurtar şu sıkıntıdan yoksulluktan el aman

بزارید در خدمتش بارها
که هیچش به سامان نشد کارها

5. *Putun karşısında sürekli yalvarıp yakardı, fakat işi asla yoluna girmedi.*

Hayli zaman yalvarmış istemiş tekrar tekrar
Nihayet ümidini kesivermiş ihtiyar

بتی چون برآرد مهمات کس
که نتواند از خود براندن مگس؟

6. *Bir put ki sineği kovmaktan acizdir, onun işini nasıl halleder?*

Put dediğin kovamaz yüzüne konsa sinek
O senin isteğini düşün nasıl verecek?

براشفت کای پای بند ضلال
به باطل پرستیدمت چند سال

7. *Mecûsi öfkelendi ve "Ey dalâlet kösteği! Kaç yıldır sana boşuna mı taptım?"*

En sonunda demiş ki: Bunca yıl taptım sana
Emeklerim boşaymış, hani, ne verdin bana!

مهمی که در پیش دارم برآر
وگرنه بخواهم ز پروردگار

8. *Ya şu işimi yaparsın ya da gider Allah'tan isterim.*

Eğer istediğimi veremiyorsan bana
Ben de varıp giderim yüce Allah'tan yana

هنوز از بت آلوده رویش به خاک
که کامش براورد یزدان پاک

9. *Henüz puta ettiği secdenin tozları yüzündeyken Allah onun istediğini verdi.*

İhtiyarın yüzünde hâla toz izi vardı
Yüce Allah o anda işlerini onardı

حقایق شناسی در این خیره شد
سر وقت صافی بر او تیره شد

10. *Gerçeği bilen bir kimse bu hale hayret etti ve kafası iyiden iye karıştı.*

Hak dostlarından biri bu hale şaşakaldı
Ne iştir dedi böyle; adam hazıra daldı

که سرگشته‌ای دون یزدان پرست
هنوزش سر از خمر بتخانه مست

11. *Batıla tapan bir sersem, alçak… Henüz puthanenin şarabıyla sarhoşken.*

Şu hale bak, zavallı bir ihtiyar putperest
Henüz o puthânenin neşesinde bir sermest

دل از کفر و دست از خیانت بشست
خدایش براوَرد کامی که جست

12. *Daha kalbini küfürden, elini hıyanetten temizlememişken Allah onun isteğini nasıl verir?" diye düşünüyordu.*

Kalp evini küfürden yuyup temizlemeden
Nail olsun gufrana, tertemiz olsun birden

فرو رفته خاطر در این مشکلش
که پیغامی امّد به گوش دلش

13. *Onun kafası bu soruna dalıp gitmişti. O sırada gönül kulağına bir haber geldi:*

O sırada bir ilham geliverdi gönlüne
Sanarsın ki bir kilit vurulmuştu diline

که پیش صنم پیر ناقص عقول
بسی گفت و قولش نیامد قبول

14. *"O akılsız ihtiyar, putun önünde çok şey söylemiş, fakat kabul olmamıştı.*

Yıllar yılı ihtiyar oturup hayal kurdu
Putun duyarsızlığı onu yürekten vurdu

گر از درگه ما شود نیز رد
پس انگه چه فرق از صنم تا صمد؟

15. *Eğer bizim dergâhımızdan da reddedilseydi sanemle Samed arasında ne fark kalırdı".*

O zavallı buradan dönecek olsa bomboş
Sanem ile Samed'in demez mi farkı yokmuş[1]

1 Sanem put; Samed ise Allah'ın isimlerindendir.

دل اندر صمد باید ای دوست بست
که عاجزترند از صنم هر که هست

16. *Dostum dünyada her şey puttan daha âcizdir, şu halde insan kalbini Samed'e bağlamalı.*

Sen gönlünü Samed'e ihlas ile rapteyle
Her şey sanem gibidir, kudret zebunu öyle

محال است اگر سر بر این در نهی
که باز ایدّت دست حاجت تهی

17. *Sen bu kapıya baş koyduktan sonra elinin boş dönmesi imkânsızdır.*

Bir kimse bu kapıya varıp iltica etsin
İmkânı var mı onun emeği boşa gitsin

خدایا مقصر به کار امدّیم
تهیدست و امیدوار امدّیم

18. *Allah'ım biz senin huzuruna az bir amelle geldik, elimiz boş fakat ümitle geldik.*

Kulluğunda Allah'ım eyledik çokça kusur
Ümidimiz sanadır bağışla bizi n'olur

YAKARIŞ

بیا تا برآریم دستی ز دل
که نتوان براوَرد فردا ز گل

1. *Gel ey dostum, cân u gönülden Allah'a el açalım; yarın toprağın altında el açamayız.*

Gel a dostum, sağ iken Hakka edelim niyaz
Gelir bir gün ölürüz niyaza imkân kalmaz

به فصل خزان درنبینی درخت
که بی برگ ماند ز سرمای سخت

2. *Güz mevsiminde aşırı soğuklarda yaprağı dökülen ağaçları görmüyor musun?*

Dökünce yaprağını çıplak ağaçlar kalır
Ne çiçekten bir eser ne de meyveler kalır

برآرد تهی دستهای نیاز
ز رحمت نگردد تهیدست باز

3. *Hani onlar boş kalan ellerini yalvararak göklere açarlar ve Allah'ın rahmetinden eli boş dönmezler.*

Yalvarır ellerini hep açarlar semaya
Niyaz edip dururlar her dem yüce Mevlâ'ya

مپندار از انّ در که هرگز نبست
که نومید گردد براوّرده دست

4. *Sanma ki el açan kimse hiç kapanmayan bu kapıdan eli boş döner.*

Açık niyaz kapısı her an başvuranlara
Boldur Hakk'ın rahmeti içten yalvaranlara

قضا خلعتی نامدارش دهد
قدر میوه در اسّتینش نهد

5. *İlâhî takdir onlara bahar kıyafeti giydirir, kader ise kucaklarına meyve doldurur.*

İlkbaharla Rabbimiz donatır ağaçları
Meyvelerle doldurur boşalan kucakları

همه طاعت ارّند و مسکین نیاز
بیا تا به درگاه مسکین نواز

6. *Buraya herkes ibadetleriyle gelirken, yoksullar sadece niyazlarını taşıyıp getirir.*

Herkesin hem orucu hem de namazı vardır
Fakat miskin kulların ancak niyazı vardır

چو شاخ برهنه برآریم دست
که بی برگ از این بیش نتوان نشست

7. *Sen fakirleri hoş tutan bu dergâha gel de çıplak dallar gibi el açalım.*

Eli boş dönmez kimse haydi yalvaralım gel
Çıplak ağaçlar gibi biz de kaldıralım el

خداوندگارا نظر کن به جود
که جرم آمد از بندگان در وجود

8. *Allah'ım lutfunla gözet bizi, kullarından olsa olsa hata çıkar.*

Lutfunla nazar eyle günahkârız aciziz
Ey rahmeti bol Rabbim seni öyle biliriz

گناه آید از بندهٔ خاکسار
به امید عفو خداوندگار

9. *Zavallı kullar efendisinin affını umdukları için günah işlerler.*

Sen vâdetmeseydin af, biz işlemezdik günah
Hata bizden af senden ey şefkatli Padişah!

کریما به رزق تو پرورده‌ایم
به انعام و لطف تو خو کرده‌ایم

10. *Ey kerem sahibi, senin verdiğin rızıkla besleniyoruz; senin lütuf ve ihtişamına alışmışız.*

Lutfettiğin rızıkla daim besleniyoruz
Alıştık ihsanına veriyorsun yiyoruz

گدا چون کرم بیند و لطف و ناز
نگردد ز دنبال بخشنده باز

11. *Bir fakir iyilik ve ikram gördüğü cömerdin arkasından ayrılmaz.*

Fakirler bir kapıdan görünce bol cömertlik
Her gün oraya koşar asla görmezler kemlik

چو ما را به دنیا تو کردی عزیز
به عقبی همین چشم داریم نیز

12. *Sen bizi dünyada aziz kıldın, âhirette de böyle olmasını dileriz.*

Sen bizleri dünyada eyledin gayet aziz
Âhirette de böyle olmasını dileriz

عزیزی و خواری تو بخشی و بس
عزیز تو خواری نبیند ز کس

13. *İzzeti ve zilleti sen verirsin, senin aziz kıldığını kimse zelil edemez.*

Senden gelir Allah'ım dünyada izzet zillet
Sence aziz olanlar görmez asla mezellet

خدایا به عزت که خوارم مکن
به ذل گنه شرمسارم مکن

14. *Ya Rabbi izzetin hakkı için beni hor ve hakir eyleme. Günah zilletiyle beni utandırma.*

İzzetin hakkı için beni hakir eyleme
Âsi nefse şeytana n'olur esir eyleme

مسلط مکن چون منی بر سرم
ز دست تو به گر عقوبت برم

15. *Benim gibi birini başıma musallat etme, ceza göreceksem senin elinden göreyim.*

Benim gibi bir kulu bana musallat etme
Gelirse senden gelsin, düşmanımı güldürtme

به گیتی بتر زین نباشد بدی
جفا بردن از دست همچون خودی

16. *Dünyada en kötü şey akranının elinden işkence çekmektir.*

İnsan için olamaz daha sefil bir örnek
Emsali arasında daima hor görülmek

مرا شرمساری ز روی تو بس
دگر شرمساری مکن پیش کس

17. *Senden utandığım bana yeter, artık başkasının önünde beni utandırma.*

Ya Rab senden utanıp mahcup olduğum yeter
Halk karşısında mahcup olmak ölümden beter

گرم بر سر افتد ز تو سایه‌ای
سپهرم بود کمترین پایه‌ای

18. *Eğer lutfunla başıma bir gölge düşerse gökyüzü benim en alçak pâyem olur.*

Kimin üstüne düşse rahmetinin gölgesi
Rûhânîler nezdinde çok yüksektir pâyesi

اگر تاج بخشی سر افرازدم
تو بردار تا کس نیندازدم

19. *Taç verirsen başım yücelir, beni sen kaldır ki kimse yıkmasın.*

Sen saâdet tacını yeter ki koy başıma
Kimseler su katamaz benim pişmiş aşıma

CİMRİ SOFU

شنیدم که مردیست پاکیزه بوم
شناسا و رهرو در اقصای روم

1. *Rum ülkesinin bir şehrinde, tarikat ehlinden anlayışlı bir zat bulunduğunu duydum.*

Duyduk Anadolu'da bir zengin sofu varmış
İnsanlar o sofuya kerâmet ehli dermiş

من و چند سیاح صحرانورد
برفتیم قاصد به دیدار مرد

2. *Ben ve birkaç seyyah derviş onu görmeye gittik.*

Alınca bu haberi arkadaşlarla kalktık
Ziyaret etmek için hayli mesafe aldık

سر و چشم هریک ببوسید ودست
به تمکین و عزت نشاند و نشست

3. *Evine varınca yüzümüzü, gözümüzü ve elimizi öptü, hepimizi saygıyla oturttu, kendisi de vakur bir eda ile karşımıza oturdu.*

Büyük iltifatlarla karşıladı bizleri
Öpüp okşarken bizi aydınlıktı gözleri

زرش دیدم و زرع و شاکر درخت
ولی بیمروت چو بی بر درخت

4. *Gördüm ki bu zatın parası, tarlası, malı mülkü ve hizmetçileri var; fakat meyvesiz ağaç gibi mürüvveti yok.*

Hali vakti yerinde serveti gayet çoktu
Ne var ki cömertlikten fazla nasibi yoktu

به لطف سخن گرم رو مرد بود
ولی دیگدانش عجب سرد بود

5. *Evet, söz ile iltifatlarıyla sıcak davranıyordu, ne var ki mutfağının ocağı sönüktü.*

İltifatlarıyla o sıcak davranıyordu
Fakat mutfak ocağı bir türlü yanmıyordu

همه شب نبودش قرار و هجوع
زتسبیح و تهلیل و ما را زجوع

6. *Bütün gece o, tesbih ve tehlilden; biz de açlıktan uyuyamamıştık.*

Bu dervişin gecesi tesbih tehlille geçti
Bizim gibi uzaktan gelen konuklar açtı

سحرگه میان بست در باز کرد
همان لطف و پرسیدن اغاز کرد

7. *Seher vakti sıvanıp saygı ile kapımızı açtı, hemen iltifatlarla hal hatır sormaya başladı.*

Sabahleyin erkenden yine sohbeti açtı
Tatlı diller dökerek hayli inciler saçtı

یکی بد که شیرین و خوش طبع بود
که با ما مسافر در انّ ربع بود

8. *Şakacı zarif biri bizimle konakta misafir bulunuyordu, dayanamadı:*

Aramızda çok zarif nüktedan biri vardı
Onu uyarmak için fırsatını arardı

مرا بوسه گفتا به تصحیف ده

که درویش را توشه ار بوسه به

9. *Şeyhim, dedi bana bûse yerine tûşe (yiyecek) ver, çünkü derviş için tûşe bûseden daha iyidir.*[1]

Gel sen bûse yerine şu açlara tûşe ver
Dervişler bûseden çok bugün tûşeyi sever

به خدمت منه دست بر کفش من

مرا نان ده و کفش بر سر بزن

10. *Hizmet diye pabucumu öpme; tek ekmek ver de pabucu başıma çal.*

Hizmet diye pabucu öpmek değildir kemal
Ekmek ver de istersen pabucu başıma çal

به ایثار مردان سبق برده‌اند

نه شب زنده‌داران دل مرده‌اند

11. *Allah dostları başkasını kendilerine tercih ettikleri için ilerlemişlerdir. Onlar, geceyi uykusuz geçirdikleri halde kalpleri ölü kimseler değillerdi.*

Veliler o rütbeye özveriyle erdiler
Başkasını kendine hep tercih ederdiler

1. Tûşe: Yiyecek

همین دیدم از پاسبان تتار
دل مرده وچشم شب زنده‌دار

12. *Ben aynı hali gece bekçisi olan Tatarda gördüm, gönlü ölü, gözü ise uyanıktı.*

Yoksa uykusuzluğun ne kıymeti var artık
Bekçiler de kalırlar sabaha dek uyanık

کرامت جوانمردی و نان دهی است
مقالات بیهوده طبل تهی است

13. *Keramet cömertliktir, ekmek vermektir; anlamsız söz ise boş davuldur.*

Kerâmet gelmektedir kerem kökünden oğul!
Keremsiz zenginlerin bil ki içi boş davul

قیامت کسی بینی اندر بهشت
که معنی طلب کرد و دعوی بهشت

14. *Kıyamet günü cennette, mâna için iddiayı terk eden kimseleri görürsün.*

Âhirette ne sözün yararı var ne malın
Cennete götürecek seni sâlih amelin

به معنی توان کرد دعوی درست
دم بی قدم تکیه گاهی است سست

15. *Zaten davayı mâna sayesinde güçlendirirsin; amelsiz söz, zayıf bir dayanaktır.*

Amel gibi sermayen varsa elinde hüccet
Seni kurtaracak o, bâki laftan ibaret

SARHOŞ İLE MÜEZZİN

شنیدم که مستی ز تاب نبید
به مقصورهٔ مسجدی در دوید

1. *İşittim ki sarhoşun biri şarabın etkisiyle mescidin son cemaat mahalline girmiş.*

İşittim ki bir sarhoş bir gün mescide dalmış
Kapının arkasında yere yıkılıp kalmış

بنالید بر آستان کرم
که یارب به فردوس اعلی برم

2. *Allah'ın kerem eşiğinde inleyerek "Ya Rabbi, beni firdevs-i âla'ya koy" diye yalvarıyordu.*

Koymuş eşiğe başın, için için inlemiş
Firdevs cennetinden de güzel bir köşk dilemiş

موذن گریبان گرفتش که هین
سگ و مسجد ای فارغ از عقل و دین

3. *Müezzin sarhoşun yakasına yapışmış: Bana bak ey akıldan dinden habersiz! Köpeğin mescitte işi ne?*

Müezzin hiddetlenip demiş ki be akılsız
Mescitte ne işi var köpeğin be hayırsız!

چه شایسته کردی که خواهی بهشت
نمی‌زیبدت ناز با روی زشت

4. *Sen Allah'a layık ne iş gördün ki cennet istiyorsun, senin çirkin suratına naz yakışır mı?*

Sen hangi ameline güvenip naz edersin?
Hangi yüzle Allah'a gelip niyaz edersin?

بگفت این سخن پیر و بگریست مست
که مستم بدار از من ای خواجه دست

5. *Sarhoş bu sözleri işitince ağladı ve dedi ki "Efendi ben sarhoşum dokunma bana".*

Göz yaşları dökerken sarhoş yaklaşır ona
"Sarhoşum ben efendi, sakın dokunma bana"

عجب داری از لطف پروردگار
که باشد گنهکاری امیدوار

6. *Sen bir günahkârın Allah'ın lutfunu ummasını tuhaf mı buluyorsun?*

Allah'ın rahmetinden olmayım mı ümitvar?
Bulunmasın mı dersin şu dünyada günahkâr?

تو را می‌نگویم که عذرم پذیر
در توبه بازست و حق دستگیر

7. *Ben özrümün kabulünü senden istemiyorum. Tövbe kapısı açık, Allah da yardımcıdır.*

Özrümün kabulünü senden dilemiyorum
Geldim Hak kapısına ondan dileniyorum

همی شرم دارم ز لطف کریم
که خوانم گنه پیش عفوش عظیم

8. *O'nun lütuf ve kereminin büyüklüğü karşısında kendi günahımı büyük görmekten utanıyorum.*

Utanırım günahım çok büyüktür demeye
Allah'ın mağfireti küçülmüş olur diye

کسی را که پیری درآرد ز پای
چو دستش نگیری نخیزد ز جای

9. *İhtiyarlık sebebiyle ayaktan düşen biri, elinden tutmadıkça yerinden kalkamaz.*

Yerinden kalkamayan bîçâre ihtiyara
Yardım eden olmazsa yarasını kim sara

من انم ز پای اندر افتاده پیر
خدایا به فضل توام دست گیر

10. *İşte o ayaktan düşen ihtiyar benim. İlahî, lutfunla elimden tut.*

Nihayet ben de oldum güçsüz takatsiz bir pir
Lutfeyle sen Allah'ım beni rızana erdir

نگویم بزرگی و جاهم ببخش
فروماندگی و گناهم ببخش

11. *Büyüklük ver mevki ver demiyorum. Aczimi hoş gör, günahımı bağışla diyorum.*

Ne büyüklük istedim ne de rütbe ver dedim
Günahımı affetsen o gün murada erdim

اگر یاری اندک زلل داندم
به نابخردی شهره گرداندم

12. *Şayet dostlarımdan biri ufacık kusurumu görse beni dillere destan eder.*

Ufacık bir aybımı görse şayet bir dostum
Beni teşhir ederek âdeta soyar postum

تو بینا و ما خائف از یکدگر
که تو پرده پوشی و ما پرده در

13. *Allah'ım, sen kusurlarımızı görürken biz yine birbirimizden korkarız. Çünkü sen günahlarımıza perde çekersin, biz ise o perdeyi yırtarız.*

Bizler birbirimizden çekinip korkar iken
Görürsün aybımızı hepsini örtersin sen

براوردہ مردم ز بیرون خروش
تو با بندہ در پردہ و پردہ پوش

14. *Halk dışarıdan coşup taşar; sen perdenin içinde olduğun halde kuluna perde olursun.*

Coşup şımarsa da halk, sen onları korursun
Hicaplar arkasından kula hicap olursun

به نادانی ار بندگان سرکشند
خداوندگاران قلم در کشند

15. *Körler (cahiller) bilgisizlik yüzünden serkeşlik eder, Efendi ise onların hatalarını görmezden gelir.*

Bilgisizlik yüzünden kusur işleyen bir kul
Affa layıktır elbet, çünkü tutulmaz mes'ul

اگر جرم بخشی به مقدار جود
نماند گنهکاری اندر وجود

16. *Allah'ım, eğer günahları cömertliğine göre affedersen, kâinatta bir tek günahkâr kalmaz.*

Lutfunla ölçülürse işlediğimiz günah
İflas eder cehennem zebânîler der ki vah!

وگر خشم گیری به قدر گناه
به دوزخ فرست و ترازو مخواه

17. *Fakat bizi günahlarımız ölçüsünde affedeceksen teraziyi bırak, hepimizi cehenneme gönder.*

Eğer atmak istersen kullarını hüsrana
Ne hesaba gerek var, artık ne de mizana

گرم دست گیری به جایی رسم
وگر بفگنی بر نگیرد کسم

18. *Sen yardım edersen ben de bir mertebeye ulaşırım, fakat huzurundan atarsan beni kimse kaldıramaz.*

Elimden tutar isen o zaman kurtulurum
Bırakırsan elimi kesin helâk olurum

که زور آورد گر تو یاری دهی
که گیرد چو تو رستگاری دهی

19. *Allah'ım, senin yar olduğuna kim güçlük çıkarabilir? Senin kurtardığını kim atabilir?*

Sen tutarsan kulunu kimsecikler atamaz
Senin attığını da hiçbir kimse tutamaz

دو خواهند بودن به محشر فریق
ندانم کدامان دهندم طریق

20. *Mahşer günü insanlar iki bölük olacakmış, bana hangisinin yolunu verirler bilmiyorum.*

Mahşerde halk ayrılır iki ayrı fırkaya
Bilmem ki benim yolum hangisine uğraya

عجب گر بود راهم از دست راست
که از دست من جز کژی برنخاست

21. *Eğer yolum sağ kola düşerse - elimden eğrilikten başka bir şey çıkmadığı için - şaşar kalırım.*

Düşerse şayet yolum sağdakilerden yana
Hayretimden hep o gün ağlarım yana yana

دلم می‌دهد وقت وقت این امید
که حق شرم دارد ز موی سفید

22. *Zaman zaman ümide kapılarak "Ak saçlılardan Allah utanır (azap etmez)" dersin.*

Şu müjdeyi duyanlar sevinir, umutlanır
"İhtiyara azaptan yüce Mevla utanır"

عجب دارم ار شرم دارد ز من
که شرمم نمی‌آید از خویشتن

23. *Fakat ben kendi günahımdan utanç duymazken o benden utanırsa hayret ederim.*

Ben nasıl güveneyim böyle bir söz söylerken
Çünkü hiç utanmadım ona isyan ederken

نه یوسف که چندان بلا دید و بند
چو حکمش روان گشت و قدرش بلند

24. *Yusuf peygamber onca musibetler görüp hapishanede yattıktan sonra iktidara gelince.*

Yusuf kardeşlerinden nice cefa görmüştü
Hiçbirinden ne sevgi ne de vefa görmüştü

گنه عفو کرد آل یعقوب را
که معنی بود صورت خوب را

25. *Yakub'un oğullarının suçlarını bağışlamıştı, öyle ya güzel yüzün bir anlamı vardı.*

Hepsini affetmişti barışıp nihayette
Güzel sîret bulunur güzel olan sûrette

به کردار بدشان مقید نکرد
بضاعات مزجاتشان رد نکرد

26. *O da kötülükleri yüzünden kardeşlerini hapse atmamış, getirdikleri azıcık bir armağanı geri çevirmemişti.*

Geçmişte olanları hatırlatmadı bile
Sarmaş dolaş olmuştu bütün kardeşleriyle

ز لطفت همین چشم داریم نیز
بر این بی‌بضاعت ببخش ای عزیز

27. *Ey yüce Allah'ım, biz de senin lutfundan bunu umarız, bu sermayesiz kulunu affet.*

Benim senden umduğum "Haydi geçiver" demen
Bakmayıp günahıma hepsini affeylemen

کس از من سیه نامه تر دیده نیست
که هیچم فعال پسندیده نیست

28. *Defteri benimkinden daha siyah olanı kimse görmemiştir, amel defterimde işe yarar hiçbir şeyim yok.*

Defteri benimkinden daha siyah bulunmaz
Yüz ağartan bir amel ararsalar bulunmaz

جز این کاعتمادم به یاری تست
امیدم به آمرزگاری تست

29. *Benim yalnız senin dostluğuna olan güvenden, merhametini ummaktan başka bir şeyim yok.*

Senin dostluğun bana en büyük güvencedir
Keremine bağladım ümidimi nicedir

بضاعت نیاوردم الا امید

خدایا ز عفوم مکن ناامید

30. *Allah'ım ben ümitten başka sermaye getirmedim, affına olan ümidimi boşa çıkarma.*

Ümitten ibarettir sermayem birikimim
Hayal kırıklığından koru ey Rabb-i Kerim

KIZIL ARSLAN İLE DANIŞMANI

قزل ارسلان قلعه‌ای سخت داشت

که گردن به الوند بر می فراشت

1. *Kızıl Arslan'ın sağlam bir kalesi vardı, boyu Elvend dağını aşacak kadar yüksekti.*

Muhteşem bir kalesi vardı Kızıl Arslan'ın
Sanarsın ki en yüce yapısıydı dünyanın

نه اندیشه از کس نه حاجت به هیچ

چو زلف عروسان رهش پیچ پیچ

2. *Yolu, gelinin zülfü gibi kıvrım kıvrım olan bu kale gayet güvenli ve dışardan hiçbir şeye ihtiyacı yoktu.*

Gerekli mühimmatı, erzâkı gayet çoktu
Dışarıdan gelene hiç ihtiyacı yoktu

چنان نادر افتاده در روضه‌ای
که بر لاجوردین طبق بیضه‌ای

3. *Bir bahçe içinde, lacivert tabağa konmuş yumurta gibi nâdir bir şeydi.*

Bir bahçe ortasında zemine oturtulmuş
Sanarsın ki yumurta mavi tabağa konmuş

شنیدم که مردی مبارک حضور
به نزدیک شاه آمد از راه دور

4. *Bir gün şâhın huzuruna, uzaktan bir şahsın geldiğini duydum.*

İşittim ki Hak dostu bir bilge seyyah derviş
İlimde ve irfanda hayli kemale ermiş

حقایق شناسی، جهاندیده‌ای
هنرمندی، آفاق گردیده‌ای؟

5. *Bu gezgin adam dünya görmüş, bilge ve gayet hünerliydi.*

Nice ülkeler görmüş, bir çok şehirler gezmiş
Bilgisi artadursun, sezgi gücü gelişmiş

بزرگی، زبان آوری کاردان
حکیمی، سخنگوی بسیاردان

6. *Kendisi güzel konuşan, her şeye aklı eren ve bilge biriydi...*

Gayet güzel konuşan bu donanımla adam
Kızıl Arslan'a konuk oluvermiş bir akşam

قزل گفت چندین که گردیده‌ای
چنین جای محکم دگر دیده‌ای؟

7. *Kızıl Arslan dedi ki çok şey görmüşsün, bunun gibi sağlam bir kale gördün mü?*

Der ki sultan konuğa: "Gördün mü böyle kale
Böyle sağlam, muhteşem var mıdır söyle hele"

بخندید کاین قلعه‌ای خرم است
ولیکن نپندارمش محکم است

8. *Adam gülümsedi, evet dedi, çok hoş bir kale; ancak sağlam olduğunu sanmıyorum.*

Derviş gülerek demiş: "Kalen gerçekten metin
Güvenlik açısından sayılmaz pek de emin"

نه پیش از تو گردن کشان داشتند

دمی چند بودند و بگذاشتند؟

9. *Değil mi ki senden önce güçlü hükümdarlar buna sahip olmuşlar ve içinde hayli zaman oturmuşlar, sonra da bırakıp gitmişler.*

Zira senden önceki gelip geçen sultanlar
Yıllarca bu kalede oturmuşlardı onlar

نه بعد از تو شاهان دیگر برند

درخت امید تو را برخورند؟

10. *Senden sonra da başka şahlar gelecek ve burada yaşayacaklar. Senin ümit ağacının meyvesini onlar yiyecekler.*

Bir de düşünmelisin sonra gelecekleri
Bu kale uğurunda düşüp ölecekleri

ز دوران ملک پدر یاد کن

دل از بند اندیشه ازآد کن

11. *Şu halde babanın saltanat devrini hatırlayarak gönlünü bu gibi düşüncelere bağlamaktan kurtarmalısın.*

Düşünsene babanın saltanat dönemini
Temizle kalbindeki endişe kederini

چنان روزگارش به کنجی نشاند
که بر یک پشیزش تصرف نماند

12. *Felek tutmuş babanı bir köşeye oturtmuş; şimdi bir kuruşa bile hükmü geçmiyor.*

Felek tutmuş babanı bir köşeye oturtmuş
Öyle ki bir kuruşa tasarruf hakkı yokmuş

چو نومید ماند از همه چیز و کس
امیدش به فضل خدا ماند و بس

13. *Herkesten ümidini kestiği için, ümidi yalnız Allah'ın lutfuna kalmıştır.*

Kalmamıştır babanın bir beklentisi şimdi
Allah'ın rahmetinden başka yoktur ümidi

بر مرد هشیار دنیا خس است
که هر مدتی جای دیگر کس است

14. *Akıllı adamın nazarında dünyanın değeri yoktur; o her zaman bir başkasının mekânı olmuştur.*

Dünyanın yok değeri akıllılar nezdinde
Bugün seninse yarın başkasının elinde

İKTİDARLAR SÜREKLİ EL DEĞİŞTİRİR

شنیدم که در مصر میری اجل
سپه تاخت بر روزگارش اجل

1. *İşittim ki Mısır'da büyük bir emir varmış. Bir gün ecel askerleri onun hayatına saldırmış.*

İşittim ki, Mısır'da varmış bir büyük emir
Düşerek tuzağına ölüme olmuş esir

جمالش برفت از رخ دل فروز
چو خور زرد شد بس نماند ز روز

2. *Günün sonunda güneşin sararması gibi onun güzel yüzündeki aydınlık uçup gitmişti.*

Pembe gibi yanaklar artık sararmış solmuş
Sanarsın batan güneş onun timsali olmuş

گزیدند فرزانگان دست فوت
که در طب ندیدند داروی موت

3. *Hekimler, tıpta ölüme çare bulamadıkları için öfkeyle ellerini ısırıyorlardı.*

Zamanın hekimleri bulamamış bir çare
Acz içinde her biri kalmışlardı âvâre

همه تخت و ملکی پذیرد زوال

بجز ملک فرمانده لایزال

4. *Allah'ın saltanatından başka bütün iktidarlar son bulacaktır.*

Dünyada her makamın sonu vardır muhakkak
Zevâli bulunmayan yüce Allah'tır ancak

چو نزدیک شد روز عمرش به شب

شنیدند می گفت در زیر لب

5. *Ömrünün gündüzü geceye döndüğü sırada bu emir şöyle mırıldanıyordu:*

Artık gerçekleşirken o esnada emr-i Hak
İbretlik birkaç kelam etmiş fısıldayarak

که در مصر چون من عزیزی نبود

چو حاصل همین بود چیزی نبود

6. *Mısır'da benim gibi bir güç sahibi yoktu; elde edemediğim bir şey kalmamıştı.*

Mısır'da bulunmazken ben gibi güçlü bir şah
Bugün benden zavallı kimse yok, eyvah eyvah!..

جهان گرد کردم نخوردم برش
برفتم چو بیچارگان از سرش

7. *Dünyanın malını topladımsa da meyvesini yiyemedim; şimdi malımın başından yoksullar gibi ayrılıyorum.*

Her şeyimi dünyaya artık terk ediyorum
Fakirim, âhirete eli boş gidiyorum

پسندیده رایی که بخشید و خورد
جهان از پی خویشتن گرد کرد

8. *İyi düşünen, kazandığını yiyip harcayan ve kendisi için hayır yapan kimsedir.*

İyi düşünen kimse hem kazanır hem harcar
Biriktirip bırakmaz, kendine hayır yapar

در این کوش تا با تو ماند مقیم
که هرچ از تو ماند دریغ است و بیم

9. *Sen yanına kalacak şeyler için çalış; ardına kalan her şey üzüntü ve korkudan ibarettir.*

Bilemezsin dünyada bıraktığın n'olacak
Sana kabirde yoldaş olacak amele bak

کند خواجه بر بستر جان گداز
یکی دست کوتاه و دیگر دراز

10. *Efendi ölüm döşeğinde can verirken bir elini çeker öbürünü uzatır.*

Kâh elini uzatır kâh öbürünü çeker
Hal diliyle kendince bize anlatmak ister

در آن دم تو را می‌نماید به دست
که دهشت زبانش ز گفتن ببست

11. *Korkudan dili de tutulmuştur. Elleriyle işaret ederek sana demek ister ki:*

Dili tutulmuş artık, elle işaret eder
Bu haliyle zavallı sana nasihat eder

که دستی به جود و کرم کن درا
دگر دست کوته کن از ظلم و ازّز

12. *Bir elini cömertçe uzatmalısın, öbürünü de zulüm ve hırstan çekmelisin.*

İki elinden biri cömertçe vermelidir
Diğer elin zulümden hırstan çekinmelidir

کنونت که دست است خاری بکن
دگر کی برآری تو دست از کفن؟

13. *Bir daha elini kefenden nasıl çıkaracaksın? Elinden gelirken şimdi iş yap.*

Kabrinin üzerinden binlerce yıl güneş ay
Çok gelip geçecektir sen kabirde, vay ki vay!

بتابد بسی ماه و پروین و هور
که سر بر نداری ز بالین گور

14. *Nice güneşler, aylar, ülkerler doğup parlayacak; fakat sen mezar yastığından başını kaldıramayacaksın.*

Nice güneşler, aylar, ülkerler doğup batar
Beden kemik yığını, toprak altında yatar

GÜLŞEN-İ RÂZ

Mahmûd-i Şebüsterî

گلشن راز

محمود شبستری

به نام انّ که جان را فکرت امّوخت

چراغ دل به نور جان برافروخت

1. *Ruha düşünmeyi öğreten, gönül mumunu ruhun nuruyla aydınlatan Allah'ın adıyla.*

Düşünme yetisini ruha lutfeden Allah!
Ruhta gönül mumunu yakıp parlatan Allah!

ز فضلش هر دو عالم گشت روشن

ز فیضش خاک ادّم گشت گلشن

2. *İki âlem de O'nun lutfuyla aydınlandı; Âdem'in toprağı O'nun nuruyla gül bahçesine döndü.*

Lutfuyla iki âlem aydınlığa büründü
Âdem'in toprağı da gül bahçesine döndü

توانایی که در یک طرفة العین

ز کاف و نون پدید اوّرد کونین

3. *O öyle bir kudret sahibidir ki bir bakışla Kâf ile Nun'dan iki cihanı meydana getirdi.*

Sınırsız kudretiyle şöyle bir nazar etti
Kâf ile Nun'dan Rabbim iki âlem var etti

چو قاف قدرتش دم بر قلم زد

هزاران نقش بر لوح عدم زد

4. *Kudretinin "kaf"ı kaleme nefes verir vermez yokluk levhasında binlerce şekil ortaya çıktı.*

Kudretinin kaf harfi kaleme nefes verdi
Yokluk levhinde varlık şekilleri belirdi

از آن دم گشت پیدا هر دو عالم

وز آن دم شد هویدا جان آدم

5. *İki âlem de o nefesten meydana geldi, Âdem'in ruhu ise o nefesle kendini gösterdi.*

Bir nefesle kâinat o an meydana geldi
O nefesle Âdem'e can cevheri verildi

در آدم شد پدید این عقل و تمییز

که تا دانست از آن اصل همه چیز

6. *Aklın iyi ile kötüyü ayırt etme gücü insanda ortaya çıkınca insan her şeyin aslını öğrendi.*

İyi ile kötüyü akıldır ayırt eden
Akıl eşyayı bilen insanı insan eden

چو خود را دید یک شخص معین

تفکر کرد تا خود چیستم من

7. *Kendisini bir birey olarak görünce "Ben kimim?" diye düşünceye daldı.*

Âdem'se benliğinin farkına varıyordu
"Kimim ben?" diye artık sorular soruyordu

ز جزوی سوی کلی یک سفر کرد

وز آنجا باز بر عالم گذر کر

8. *Cüz'î âlemden küllî âleme vardı, oradan da dönüp tekrar dünyaya geldi.*

Parça idi düşündü, bütüne ilerledi
O makamdan dünyaya dönüp yeniden geldi

جهان را دید امر اعتباری

چو واحد گشته در اعداد ساری

9. *Dünyayı, varlığı kendinden olmayan itibarî (göreceli) bir şey gördü; sanki bir, bütün sayılara yayılmıştı.*

Göreceli bu varlık, düşündü araştırdı
Mesela bir sayısı tüm sayılarda vardı

جهان خلق و امر از یک نفس شد

که هم انَ دم که امَد باز پس شد

10. *Halk ve emir âlemi o bir nefesten meydan geldi, gelen o nefes aslına dönen nefesti sanki (…)*

Halkla emir âlemi bir nefesle halk oldu
Sanki o dönen nefes gelenle aynı oldu

İlk Soru
DÜŞÜNCE NEDİR

نخست از فکر خویشم در تحیر

چه چیز است انَ که خوانندش تفکر

1. *Düşündüğüm ve hayret ettiğim ilk şey, düşüncenin ne olduğudur.*

Nedir acep düşünce, fikir dedikleri şey?
Beni hayrete salan, bu ilk düşündüren şey

مرا گفتی بگو چبود تفکر

کز این معنی بماندم در تحیر

2. *Söyle bana nedir düşünce diyor, mânasını anlamadığın için hayrete düştüğünü söylüyorsun.*

Söyle düşünce nedir, anlamadım diyorsun
Hayrete düştüğünü ifade ediyorsun

تفکر رفتن از باطل سوی حق

به جزو اندر بدیدن کل مطلق

3. *Düşünce, bâtıldan hakka gitmek, cüzden mutlak olan küllü görmektir.*

Bâtıldan hakikate kanatlanmak düşünce
Parçadan yükselerek tümü görmek düşünce

حکیمان کاندر این کردند تصنیف

چنین گفتند در هنگام تعریف

4. *Bu konuda kitap yazan bilgeler onu şöyle tarif etmişlerdir:*

Onu anlatmak için nice eser vermişler
Özellikle bilgeler şöyle tarif etmişler

که چون حاصل شود در دل تصور

نخستین نام وی باشد تذکر

5. *Önce akılda bir tasavvur meydana gelir ki, buna tezekkür (hatırlama) adı verilir.*

Bir tasavvur zihinde, önce meydana gelir
Zihnin bu işlevine hatırlama denilir

وز او چون بگذری هنگام فکرت

بود نام وی اندر عرف عبرت

6. *Düşünme sürecinde bu dereceyi aşınca, örfe göre düşünce ibret adını alır.*

Bu eşik aşılınca hatıra neler gelir
Sonraki aşamaya ibret adı verilir

تصور کان بود بهر تدبر

به نزد اهل عقل امّد تفکر

7. *Bir şeyi bütün yönleriyle tasarlayıp düşünmeye akıl sahipleri tefekkür derler.*

Ele aldığın şeyi akıl ölçüsüne vur
Bir şeyi her yönüyle akleylemek tefekkür

ز ترتیب تصورهای معلوم

شود تصدیق نامفهوم مفهوم

8. *Bilinen kavramların bir düzene konmasıyla bir yargıya varılır (tasdik); böylece bilinmeyen bilinir hale gelir.*

Zihnindeki bilginin bir düzene konması
Tasdikle gerçekleşir bir yargıya varması

مقدم چون پدر تالی چو مادر

نتیجه هست فرزند، ای برادر

9. *Bir kıyas işleminde ilk öncül babaya, ikincisi anaya benzer; kardeşim, sonuç da çocuktur.*

Bir kıyas işleminde öncüller ana-baba
Sonuç ise çocuktur, atma bunu yabana

ولی ترتیب مذکور از چه و چون

بود محتاج استعمال قانون

10. *Fakat anlatılan bu işlemi yapmak için mantık sanatını bilmek gerekir.*

Bu işlemler tamamen mantıkla ilgilidir
O mantığı kavrayan gerçekten bilgilidir

دگرباره در انّ گر نیست تایید

هر ایّنه که باشد محض تقلید

11. *Ancak şu var ki, Allah'ın yardımı olmadan yapılan bu kıyas şekili; sadece taklit sayılır.*

Taklittir her bir yargı, yoksa Rabbin yardımı
Tekrardan ibarettir teselsüle daldı mı…

ره دور و دراز است انّ رها کن

چو موسی یک زمان ترک عصا کن

12. *Bu, uzak ve uzun bir yoldur; bırak bunu da Musa gibi asayı bir müddet terk et.*

Bu uzunca bir yoldur, gel sen başka yola git
Musa gibi eldeki asayı hemen terk et

درا در وادی ایمن زمانی

شنو «انی انا الله» بی گمانی

13. *Eymen vâdisine gel; işte o zaman ağaçtan gelen sesin " Ben Allah'ım " dediğini duyarsın.*

Gel Eymen vâdisine ağaç sana seslensin
"Ya Musa ben Allah'ım, senin Rabbinim" desin

محقق را که وحدت در شهود است

نخستین نظره بر نور وجود است

14. *Şüphesiz her şeyde birliği müşahade eden, ilk bakışta varlık nurunu görür.*

Hakikate erişen her şeyde nuru görür
Zira Allah'ın nuru bütün varlığı bürür

دلی کز معرفت نور و صفا دید

ز هر چیزی که دید اول خدا دید

15. *Bir kalp ki marifet nuruyla bakar, safa bulur; artık her baktığı şeyde önce Allah'ı görür.*

Bu ulvî sırra eren ârifin gözü keskin
Hakk'ı temâşâ eder, olur onunla tatmin

بود فکر نکو را شرط تجرید

پس انگه لمعه‌ای از برق تایید

16. *Düşüncenin iyi olması için onu arıtıp soyutlamak gerekir. İşte ondan sonra Allah'ın yardım nuru şimşek gibi çakar.*

Böyle bir görüş için gönlü artırmak gerek
Hakk'ın nuru o zaman şimşek gibi gelecek

هر انکس را که ایزد راه ننمود

ز استعمال منطق هیچ نگشود

17. *Bir kimseye Allah yol göstermez ise mantık kurallarını kullanmakla hiçbir kapı açılmaz.*

Yol göstermese Allah o kimse felah bulmaz
Mantık tahsil etmekle hiçbir kapı açılmaz

حکیم فلسفی چون هست حیران

نمی‌بیند ز اشیا غیر امکان

18. *Felsefeyle uğraşan bilge hayrette kalmıştır, varlıkta imkandan başka bir şey göremez.*

Şaşakalan feylesof tezler ileri sürer
Bu âleme sadece imkan âlemidir der

از امکان می کند اثبات واجب

از این حیران شد اندر ذات واجب

19. *O, vâcibi imkânla ispata kalkışır; bu yüzden de vacibin zatını kavrama hususunda hayrete düşer.*

Vâcibin mümkin ile isbatını sanmakta
Vâcibi kavraması giderek tıkanmakta

گهی از دور دارد سیر معکوس

گهی اندر تسلسل گشته محبوس

20. *Bazen devre saplanıp tersi döner, bazen de teselsüle hapsolup kalır.*

Bazen devre saplanır, döndükçe döner durur
Bazen de teselsülle zincirlere vurulur

چو عقلش کرد در هستی توغل

فرو پیچید پایش در تسلسل

21. *Çünkü onun aklı varlıkla uğraştığından ayakları teselsüle dolaşır.*

Varlığı sorgulayan akıl hızla koşmakta
Bu yüzden ayağına teselsül dolaşmakta

ظهور جملهٔ اشیا به ضد است

ولی حق را نه مانند و نه ند است

22. *Bütün varlık zıddıyla ortaya çıkar; fakat Allah'ın ne benzeri ne de zıddı vardır.*

Zıddıyla benzeriyle anlaşılır her varlık
Allah'ın ne benzeri ne zıddı var, kardaşlık!

چو نبود ذات حق را ضد و همتا

ندانم تا چگونه دانی او را

23. *Allah'ın zâtının zıddı ve dengi bulunmadığına göre bilmem ki O'nu nasıl bilebilir?*

Akıl nasıl kavrasın benzeri olmayanı
Elbette anlayamaz eşi bulunmayanı

ندارد ممکن از واجب نمونه

چگونه دانیش آخر چگونه؟

24. *Mümkin olan vâcibe örnek olamaz ki… Şu halde mümkinden hareket eden O'nu nasıl bilebilir, nasıl?*

Vâcibe örnek olmaz mümkin olan kâinat
O bilinmez mümkinle, bu kadar etme inat

زهی نادان که او خورشید تابان

به نور شمع جوید در بیابان

25. *Ne kadar bilgisizdir o adam ki, sahrada ortalığı aydınlatan güneşi mum ışığı ile aramaktadır.*

Akla tutsak olanı budala eder gurur
Gün ortasında mumla güneşi arar durur

اگر خورشید بر یک حال بودی

شعاع او به یک منوال بودی

26. *Eğer güneş bir durumda kalsaydı ışığı da bir çeşit olurdu.*

Olsaydı güneş sabit değişmezdi ışığı
Felek'i anlatan söz, sözlerin karmaşığı

ندانستی کسی کین پرتو اوست

نبودی هیچ فرق از مغز تا پوست

27. *Bu durumda onun güneşin ışığı olduğunu kimse bilemezdi; dolayısıyla iç organlarla deri arasında fark bulunduğu hiç anlaşılmazdı.*

Zâhirle bâtın bağı, parça-bütün uyumu
Böyledir hakikatin gölge ile durumu

جهان جمله فروغ نور حق دان

حق اندر وی ز پیدایی است پنهان

28. *Âlemi bütünüyle Allah'ın nurunun ışığı bil. Allah, âlemde apaçık olduğu için (gözlerden) gizlidir.*

Âlemi baştan başa sen Allah'ın nuru bil
Zâhir oluşundandır O'nun gizliliği bil

چو نور حق ندارد نقل و تحویل

نیاید اندر او تغییر و تبدیل

29. *Allah'ın nuru ne yer değiştirir ne de değişime uğrar. O ne değişir ne de bir başka şekle girer.*

Hakk'ın nuru sabittir, değişmez başkalaşmaz
Belirlendiği yönden bir milim olsun şaşmaz

تو پنداری جهان خود هست قائم

به ذات خویشتن پیوسته دائم

30. *Sen âlemi daima kendi kendine duruyor sanırsın.*

Sen şartlanıp kalmışsın, sebebe aldanırsın
Âlem kendi kendini koruyor mu sanırsın?

کسی کو عقل دوراندیش دارد

بسی سرگشتگی در پیش دارد

31. *Kimde uzun uzadıya düşünecek akıl varsa, onun önüne baş döndürücü şeyler çıkar.*

Aklına çok güvenen çok şaşırır bilesin
Sırf akılla da olmaz, akılsız da, ne dersin?

ز دوراندیشی عقل فضولی

یکی شد فلسفی دیگر حلولی

32. *Aklın gereksiz uzun düşüncelere kapılması yüzünden biri felsefeci, diğeri hulûlcü oldu.*

Saplantısıyla aklın kimi felsefe dedi
Kimi hulûle düşüp durmadan debelendi

خرد را نیست تاب نور انّ روی

برو از بهر او چشم دگر جوی

33. *Aklın o nuru görmeye gücü yetmez; yürü, onu görmek için başka göz ara!*

Görmek için o nuru aklın gücü yetersiz
Yürü başka göz ara, senin gözlerin fersiz

دو چشم فلسفی چون بود احول

ز وحدت دیدن حق شد معطل

34. *Felsefecinin iki gözü de şaşı, o yüzden Allah'ı bir olarak göremez.*

İki gözü de şaşı, felsefeci bilemez
Mutlak bir olan Rabbi bir olarak göremez

ز نابینایی امّد راه تشبیه

زیک چشمی است ادراکات تنزیه

35. *Teşbih, gerçeği görememekten ileri gelir; tenzih anlayışı da tek gözlü olmaktan kaynaklanır.*

Dar açıdan bakanlar teşbihe baş vururlar
Tenzihe gidenlerse tek göz ile kalırlar

تناسخ زان سبب کفر است و باطل

که انّ از تنگ چشمی گشت حاصل

36. *Ruh göçü (tenasüh) akidesi kısır görüşlü olmanın sonucudur; bu yüzden küfürdür, geçersizdir.*

Ruh göçüne inanan gerçi dünyada çoktur
Küfürdür bu düşünce, aslı esası yoktur

چو اکمه بی‌نصیب از هر کمال است

کسی کو را طریق اعتزال است

37. *İtizâle sapan kimse ise doğuştan kör gibi kemalden mahrumdur.*

İtizâle sapanlar anadan doğma kördür
Olmuş aklın esiri, kendine kalsa hürdür

رمد دارد دو چشم اهل ظاهر

که از ظاهر نبیند جز مظاهر

38. *Zâhir ehlinin gözleri hastalıklıdır; görünenin dışında başka şey görmezler.*

Zâhirde kalanların gözleri ağrımakta
Gözleri görünüşe takılıp aldanmakta

کلامی کو ندارد ذوق توحید

به تاریکی در است از غیم تقلید

39. *Tevhid zevkini tatmayan kelamcı, taklit bulutuyla kuşatıldığından karanlıkta kalmıştır.*

Tevhid zevki tatmayan kelamcı görülmüştür
Bütünüyle zavallı taklide gömülmüştür

در او هرچ انّ بگفتند از کم و بیش

نشانی داده‌اند از دیدهٔ خویش

40. *Allah hakkında az çok söz söyleyenler hep kendi görüşlerini anlatmışlardır.*

Allah hakkında görüş beyan eden her kimse
Kendi görüşüdür o, her ne şekil söylese

منزه ذاتش از چند و چه و چون

تعالی شانه عما یقولون

41. *Allah'ın zâtı ise nasıl, ne kadar gibi nitelemelerden uzak ve beridir.*

Allah'ın zâtı ise eksiklikten beridir
Ne kadar yücelikle nitelense yeridir

VARLIK SÖZ İLİŞKİSİ

چه بحر است انکه علمش ساحل امد

ز قعر او چه گوهر حاصل امد

1. *Sahili söz olan deniz hangisidir, dibinden hangi inci çıkar?*

Sahilleri söz olan denizi anlat bana
Derininde inci var…, soruya bir baksana

یکی دریاست هستی نطق ساحل

صدف حرف و جواهر دانش دل

2. *Varlık bir deniz, söz de onun sahili. O denizin sedefi harf, incileri de kalpteki bilgilerdir.*

Varlık engin bir deniz, sözdür onun kıyısı
Sedef dediğin harftir, bilgi kalbin incisi

به هر موجی هزاران در شهوار

برون ریزد ز نص و نقل و اخبار

3. *Her dalgası rivayetlerden, âyet ve hadislerden binlerce şâhâne inciler çıkarır.*

Her dalga bir rivayet, taşır hakikatleri
Peygamberin sözleri, Allah'ın âyetleri

هزاران موجب خیزد هر دم از وی

نگردد قطره‌ای هرگز کم از وی

4. *Her an o denizden binlerce dalga kopar, yine de bir dalgası eksilmez.*

Her an sayısız dalga kabararak yükselir
Bir damlası eksilmez, bunu erbabı bilir

وجود علم از آن دریای ژرف است

غلاف در او از صوت و حرف است

5. *O engin denizden gelen bilgidir, incinin sedefi ise ses ve harftir.*

Bilgi oradan gelir, sestir onun sedefi
O sesi elde etmek her bir harfin hedefi

معانی چون کند اینجا تنزل

ضرورت باشد آن را از تمثل

6. *Mânalar (kavramlar) bu düzeye inince birer şekle bürünmeleri gerekir.*

Bu düzeye inince mâna şekle bürünür
Kaçınılmaz olarak inci gibi görünür

تن تو ساحل و هستی چو دریاست

بخارش فیض و باران علم اسماست

7. *Varlık denize benzer, bedeninse sahildir. Denizin buharı feyiz, yağmur ise ilâhî isimlerin bilgisi.*

Varlık denize benzer, bedenimiz kıyısı
Denizin buharı feyz, yağmur "esma" bilgisi

خرد غواص انّ بحر عظیم است

که او را صد جواهر در گلیم است

8. *Akıl o engin denizin dalgıcıdır, bu yüzden heybesinde yüzlerce inci vardır.*

Akıl dalgıçtır dalar, incileri çıkarır
Bu yüzden heybesinde yüzlerce inci vardır

دل امّد علم را مانند یک ظرف

صدف با علم دل صوت است با حرف

9. *Kalp, bilginin zarfı durumundadır; o bilginin sedefi de ses ve harflerdir.*

Gönül hikmetin zarfı, gizliyor neler neler
Sedef ise seslerdir, sesi saklayan harfler

نفس گردد روان چون برق لامع

رسد زو حرفها با گوش سامع

10. *Nefes, çakan bir şimşek gibi o harfleri sürüp çıkarır ve dinleyenin kulağına ulaştırır.*

Nefes bir şimşek gibi çakınca uçar harfler
Dinleyene bir bilsen nice hikmetler söyler

صدف بشکن برون کن در شهوار

بیفکن پوست مغز نغز بردار

11. *Sedefi kır da o şâhâne inciyi çıkar; kabuğu at da o değerli özü al.*

Kır sedefi, inciler çıkıp dağılsın derhal
Kabuktan geçmedikçe öze ulaşmak muhal

DÎVÂN

Hâfız-i Şîrâzî

دیوان

حافظ شیرازی

AŞKIN YOLU ÇETİNDİR

الا یا ایها الساقی ادر کاسا و ناولها
که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکلها

1. *Dolaştır kadehi sâki sunuver; aşk önce kolay göründü, fakat sonra güçlükler sürüp gitti.*

Doldur kadehi sâki, dolaştır sunmaya bak
İlkin kolay göründü, sonra sarpa sardı aşk

به بوی نافه‌ای کاخر صبا زان طره بگشاید
ز تاب جعد مشکینش چه خون افتاد در دلها

2. *Sabâ rüzgârı sevgilinin misk kokulu zülfünü çözer de misk kokusu gelir mi diye gönüller kan ağladı.*

Seher yeli dağıtmış, misk kokuyor zülüfler
Gelir mi kokun diye kan dolmuştu gönüller

مرا در منزل جانان چه امن عیش چون هر دم
جرس فریاد می‌دارد که بربندید محملها

3. *"Bağlayın yükleri" diye çan çalarken, sevgilinin yurdunda bana rahat mı olur.*

Sevgilinin yurdunda yok huzur güvencesi
"Bağlayın yükünüzü!" diye gelir çan sesi

به می سجاده رنگین کن گرت پیر مغان گوید
که سالک بی‌خبر نبود ز راه و رسم منزلها

4. *Eğer pîr sana seccâdeyi şarapla boya derse, sâlik yol yordamdan habersiz olamaz.*

Pîr, batır seccadeyi, batır derse şaraba
Sâlik yol yordam bilir, olamaz asla kaba

شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هایل
کجا دانند حال ما سبکباران ساحلها

5. *Gece karanlık, dalgalar ve girdaplar korkunç, sahildekiler bizim halimizi nerden bilecek?*

Gece karanlık, dalga, korkutuyor girdaplar
Sahildekiler bizim halimizden ne anlar

همه کارم ز خود کامی به بدنامی کشید اخر
نهان کی ماند انّ رازی کز او سازند محفلها

6. *Bencillikle yaptığım her iş, sonunda adımı kötüye çıkardı; meclis kuruldu, artık bu sır nasıl gizli kalabilir?*

Bencile çıktı adım, işlerim sarpa sardı
Kuruldu meclis, bu sır, nasıl gizli kalırdı?

حضوری گر همی خواهی از او غایب مشو حافظ
متی ما تلق من تهوی دع الدنیا و اهملها

7. *Hâfız, huzur istiyorsan onu görmezden gelme, sevgiline kavuşunca boşver artık dünyayı.*

Huzur istersen Hâfız, hemen gaflete son ver
Kavuştunsa yârine, artık dünyayı boşver!

ŞÎRÂZLI GÜZEL

اگر آن ترک شیرازی به دست آرد دل ما را
به خال هندویش بخشم سمرقند و بخارا را

1. *Şîrâzlı güzel gönlümüzün muradını verse, onun Hindu benine Semerkand'ı ve Buhara'yı bağışlarım.*

Verse Şîrâzlı güzel gönlümdeki muradı
Bağışlardım benine Buhara Semerkand'ı

بده ساقی می باقی که در جنت نخواهی یافت
کنار آب رکن آباد و گلگشت مصلا را

2. *Sâki, yıllanmış şarabı ver, zira cennette Rüknâbâd suyunun kenarıyla Musalla seyrangâhını bulamazsın.*

O yıllanmış şarabı, insaf eyle ver sâki
Bulunmaz cennette de Ruknâbâd'ın bir dengi

فغان کاین لولیان شوخ شیرین کار شهراشوب
چنان بردند صبر از دل که ترکان خوان یغما را

3. *Eyvâh, şehre velvele salan bu şirin dilberler, Türklerin yağması gibi gönülden sabru sebatı alıp götürdüler.*

Bu şehrin güzelleri, amanın birer âfet!
Yağmaladılar gönlü, kalmadı sabır tâkat

ز عشق ناتمام ما جمال یار مستغنی است
به اب و رنگ و خال و خط چه حاجت روی زیبا را

4. *Sevgilinin güzelliğinin bizim yarım yamalak aşkımıza ihtiyacı yok; zira bu güzel yüzün ne bene ne süse ne de allığa ihtiyacı var.*

Sevgilinin cemali muhtaç mı aşkımıza
Rastık, ben ve allık ne, yaraşmaz yârimize

من از آن حسن روزافزون که یوسف داشت دانستم
که عشق از پردهٔ عصمت برون آرد زلیخا را

5. *Günden güne Yusuf'un güzelliğinin artmasından anladım ki, aşk Züleyha'yı iffetsiz hale getirmiş.*

Yusuf'un güzelliği günden güne artarmış
Aşkıyla Züleyha'da haya iffet kalmamış

اگر دشنام فرمایی و گر نفرین دعا گویم

جواب تلخ می‌زیبد لب لعل شکرخا را

6. *Hakaret etsen de lânet etsen de ben sana dua ederim. Acı söz lâl renkli şeker dudağa da yakışır doğrusu.*

Hakaret etsen bile dua ederim sana
Acı söz süs gibidir o şeker dudağına

نصیحت گوش کن جانا که از جان دوست‌تر دارند

جوانان سعادتمند پند پیر دانا را

7. *Sevgilim söz dinle, çünkü mutlu gençler, bilge ihtiyarın öğüdünü çok sever.*

Söz dinle canım benim, ihmal etme vefayi
Candan çok sever gençler bilgeyi dinlemeyi

حدیث از مطرب و می گو و راز دهر کمتر جو

که کس نگشود و نگشاید به حکمت این معما را

8. *Çalgıcıdan içkiden söz et, feleğin sırrını pek arama, çünkü bilgeler bu muammâyı çözemediler.*

Çalgıcıdan, içkiden söz et, bırak feleği
Çözemedi bilgeler asla bu bilmeceyi

غزل گفتی و در سفتی بیا و خوش بخوان حافظ
که بـر نظم تو افـشاند فلـک عقد ثریا را

9. *Hâfız, gazel söyledin, nâdide inciler saçtın, gel güzel oku da süreyya yıldızı felekte inciler saçsın.*

Hâfız, senin gazelin sanki nâdide inci
Oku, saçsın süreyya felekte varsa inci

AŞKTA DUR DURAK OLMAZ

صلاح کار کجا و من خراب کجا
ببین تفاوت ره کز کجاست تا به کجا

1. *Huzur nerede, harap halim nerede; aradaki farka bakın, o nere bu nere.*

Huzur rahat nerede, harap halim nerede
Gör aradaki farkı, o tarz nerde bu nerde

دلم ز صومعه بگرفت و خرقهٔ سالوس
کجاست دیر مغان و شراب ناب کجا

2. *Usandım manastırdan ve riya kıyafetinden; meyhane nerede, saf şarap nerede?*

Usandım manastırdan, riya kıyafetinden
Hani nerde meyhane, yıllanmış şarap nerde?

چه نسبت است به رندی صلاح و تقوا را
سماع وعظ کجا نغمهٔ رباب کجا

3. *Samimi dindarlıkla rindliğin ne ilgisi var; vaaz dinlemek nerde, rebap nağmesi nerede?*

Samimi dindarlığın yok ilgisi rintlikle
Vaaz dinlemek nerde, müzik dinlemek nerde

ز روی دوست دل دشمنان چه دریابد
چراغ مرده کجا شمع افتاب کجا

4. *Düşman olanlar dost yüzünden ne anlar; ölgün kandil nerede, güneş ışığı nerede?*

Ne anlar düşman olan dostun mûnis yüzünden
Ölgün kandil nerede, parlayan güneş nerde

چو کحل بینش ما خاک آستان شماست
کجا رویم بفرما از این جناب کجا

5. *Eşiğinin toprağı yüzümüzün sürmesiyken, emret bu dergâhtan nere gidelim.*

Eşiğinin toprağı gözümüze sürmedir
Huzurundan başka yer hani, varsa nerede?..

مبین به سیب زنخدان که چاه در راه است

کجا همی‌روی ای دل بدین شتاب کجا

6. *Bakma çenedeki çukura, ki yolda kuyu var; gönül nereye gidiyorsun, bu acele nereye?*

Çenesinde çukuru görmeyiver, bu yolda
Başka çukurlar da var, gönül gör bak nerede?

بشد که یاد خوشش باد روزگار وصال

خود آن کرشمه کجا رفت و آن عتاب کجا

7. *Vuslat zamanı geçti, hatırası hoş olsun; o naz nereye gitti, o sitemler ne oldu?*

Geçti vuslat zamanı ne güzeldi o günler
O nazlanmalar hani, o sitemler nerede?..

قرار و خواب ز حافظ طمع مدار ای دوست

قرار چیست صبوری کدام و خواب کجا

8. *Dostum, Hâfız'da uyku arama, karar nerede, sabır uyku nerede?*

Dostum uyku arama, Hâfız'da yok dur durak
Karar, sebat ne demek, sabır uyku nerede?

YARDIM EDİN NE OLUR

درد ما را نیست درمان الغیاث

هجر ما را نیست پایان الغیاث

1. *Derdimizin dermanı yok, yetişin; ayrılığımızın sonu yok, yetişin.*

Yok bu derdin dermanı, yardım edin ne olur
Sonu yok ayrılığın, yardım edin ne olur

دین و دل بردند و قصد جان کنند

الغیاث از جور خوبان الغیاث

2. *Dini ve gönlü yağmaladılar, şimdi cana kastediyorlar. Şu güzellerin zulmünden el aman, yetişin.*

Ne din kaldı ne gönül, dayandılar bu cana
Âh güzellerin zulmü, yardım edin ne olur

در بهای بوسه‌ای جانی طلب

می‌کنند این دلستانان الغیاث

3. *Bir bûseye karşılık can istiyor dilberler, yetişin.*

Bir bûse karşılığı can istiyor dilberler
İnsafı yok bunların, yardım edin ne olur

خون ما خوردند این کافردلان

ای مسلمانان چه درمان الغیاث

4. *Bu kâfir kalpliler kanımızı içtiler; müslümanlar çâre yok mu? Yetişin.*

Kanımızı içtiler taş yürekli kâfirler
Yetişin müslümanlar, yardım edin ne olur

همچو حافظ روز و شب بی خویشتن

گشته‌ام سوزان و گریان الغیاث

5. *Hâfız gibi gündüz gece kendinden geçmiş bir halde yanmaktayım, yetişin.*

Hâfız gibi kendimde değilim gündüz gece
Yandım yakıldım aman, yardım edin ne olur

YUSUF DÖNER ÜZÜLME

یوسف گم گشته بازایدّ به کنعان غم مخور

کلبهٔ احزان شود روزی گلستان غم مخور

1. *Kaybolan Yusuf Kenan'a döner gelir üzülme; hüzünler kulübesi birgün gülistana döner üzülme*

Kayıp Yusuf Kenan'a döner gelir üzülme
"Matem evi" gülistan olur bir gün üzülme

ای دل غمدیده حالت به شود دل بد مکن
وین سر شوریده باز ایّد به سامان غم مخور

2. *Gamlı gönül, halin düzelir karamsar olma; bu divâne başın yine huzura kavuşur üzülme.*

Mahzun gönül şenlenir, karamsar olma sakın
Dertli başın elbette huzur bulur üzülme

گر بهار عمر باشد باز بر تخت چمن
چتر گل در سر کشی ای مرغ خوشخوان غم مخور

3. *Ömründe bir bahar daha olursa, çimenler tahtında ey güzel ötüşlü kuş, güller çardak olur üzülme.*

Bakarsın dönmüş hayat yine gül bahçesine
Ötersin güzel kuşum gül dalında üzülme

دور گردون گر دو روزی بر مراد ما نرفت
دائما یکسان نباشد حال دوران غم مخور

4. *Felek iki gün istediğin gibi dönmediyse, devran hep böyle gitmez üzülme.*

İki gün olsun felek dönmediyse gönlünce
Böyle sürüp gitmez ya, döner devran üzülme

هان مشو نومید چون واقف نه‌ای از سر غیب
باشد اندر پرده بازیهای پنهان غم مخور

5. *Sakın ümidini kesme, çünkü gaybın sırrına vâkıf değilsin; perde arkasında ne gizli oyunlar var üzülme.*

Yitirme umudunu, sırlardan yok haberin
Kaderin cilvesidir, bir gün güler üzülme

ای دل ار سیل فنا بنیاد هستی بر کند
چون تو را نوح است کشتیبان ز طوفان غم مخور

6. *Ey gönül, yokluk seli varlığının temelini söküp götürse de, madem ki kaptanın Nuh, tufan olur diye üzülme.*

Ey gönül, ölüm seli sürüklerse bedeni
Dert etme sen tufanı, kaptanın Nuh üzülme

در بیابان گر به شوق کعبه خواهی زد قدم
سرزنشها گر کند خار مغیلان غم مخور

7. *Çölde Kâbe iştiyakıyla yürüyorsan, deve dikenleri ayağına batsa da üzülme*

Kâbe aşkıyla eğer yürüyorsan çöllerde
Batan deve dikeni yaksa canın üzülme

گرچه منزل بس خطرناک است و مقصد بس بعید
هیچ راهی نیست کان را نیست پایان غم مخور

8. *Menzil çok tehlikeli, hedef çok uzak olsa da sonu gelmeyen bir yol yoktur üzülme.*

Tehlikeliyse konak, uzaksa varış yeri
Bitmeyecek yol mu var, hele sabret üzülme

حال ما در فرقت جانان و ابرام رقیب
جمله می‌داند خدای حال گردان غم مخور

9. *Sevgiliden ayrı düşüşümüzü ve rakibin sırnaşıklığını, halden hale döndüren Allah biliyor hepsini üzülme*

Cânândan ayrı düştüm, rakibimse pek yaman
Allah biliyor halin, müsterih ol üzülme

حافظا در کنج فقر و خلوت شبهای تار
تا بود وردت دعا و درس قرآن غم مخور

10. *Ey Hâfız, fakirlik köşesi, karanlık gecelerin yalnızlığında virdin dua ve Kur'ân dersiyse üzülme.*

Karanlık gecelerde sen köşende ey Hâfız!
Virdin dua ve Kur'ân dersi ise üzülme

AMAN VERMİYOR

بخت از دهان دوست نشانم نمی‌دهد

دولت خبر ز راز نهانم نمی‌دهد

1. *Talih, sevgilinin dilinden bir işaret vermiyor; ikbal (yıldızı)de gizli sırlardan haber vermiyor.*

Şu bahtım sevgiliden bir işaret vermiyor
Talih özlü sırlardan hiçbir haber vermiyor

از بهر بوسه‌ای ز لبش جان همی‌دهم

اینم همی‌ستاند و انم نمی‌دهد

2. *Dudağından bir bûse için canımı veririm. Benimkini alıyor da kendi bûse vermiyor.*

Can veririm bûsene, esirgeme ne olur
Canımı alıyor da bir bûsecik vermiyor

مردم در این فراق و در آن پرده راه نیست

یا هست و پرده دار نشانم نمی‌دهد

3. *Ayrılıktan öldüm, yaklaşmaya imkan yok. Belki var da kapıcı fırsat vermiyor.*

Öldürdü ayrılığı, yaklaşmaya yok imkan
Varsa da belki imkân, kapıcı göstermiyor

زلفش کشید باد صبا چرخ سفله بین

کان جا مجال بادوزانم نمی‌دهد

4. *Seher yeli zülüflerini çekiyor; bak şu alçak feleğe ki, rüzgara tanıdığı fırsatı bana vermiyor.*

Okşuyor seher yeli nazlı nazlı zülfünü
Kahpe felek yel kadar bana fırsat vermiyor

چندان که بر کنار چو پرگار می‌شدم

دوران چو نقطه ره به میانم نمی‌دهد

5. *Pergel gibi o kadar çevresinde dolandım, fakat merkeze ulaşmama imkan vermiyor.*

Pergel olsam çevrende nice zaman dolansam
Devran beni bir türlü merkeze getirmiyor

شکر به صبر دست دهد عاقبت ولی

بدعهدی زمانه زمانم نمی‌دهد

6. *Sonunda sabırla şeker ele geçer, amma vefasız zaman bana zaman tanımıyor.*

Sonunda şeker bile sabırla ele geçer
Vefasızdır zamâne, bana zaman vermiyor

گفتم روم به خواب و ببینم جمال دوست

حافظ ز آه و ناله امانم نمی‌دهد

7. *Bâri uykuda sevgiliyi göreyim dedim; Hâfız âh edip inlemekten bana aman vermiyor.*

Bâri uykuda olsun göreyim sevgilimi
Fakat Hâfız'ın âhı bana aman vermiyor

KAN AĞLAR YÜREĞİMİZ

از دیده خون دل همه بر روی ما رود

بر روی ما ز دیده چه گویم چه‌ها رود

1. *Gönül kanımız gözden yüzümüze akıyor. Daha ne diyeyim, yüzümüz gözlerden neler çekiyor.*

Yürek kanımız yüze gözlerden akar durur
Yaş değil, gam kederdir, gözlerden akar durur

ما در درون سینه هوایی نهفته‌ایم

بر باد اگر رود دل ما زان هوا رود

2. *Gönülde bir arzu gizledik; gönlüm havaya giderse hep bu arzudandır.*

Saklarız gönlümüzde can değerinde heva
Gitse hevaya gönül, havadır eser durur

خورشید خاوری کند از رشک جامه چاک
گـــر ماه مـهـرپـرور مـــن در قبا رود

3. *Ay parçası sevgilim giyinip kuşanınca; güneş kıskançlıktan elbisesini paralar.*

Ay parçası sevgilim giyinip süslenince
Kıskançlıktan üstünü güneş paralar durur

بر خاک راه یار نهادیم روی خویش
بر روی ما رواسـت اگـر اشنا رود

4. *Yüzümüzü yarin yoluna koyduk; o can dostu sevgili yüzümüze basıp geçse revâdır.*

Yar yoluna koymuşuz yüzümüzü, şereftir
Yürüdükçe sevgilim yüreğim titrer durur

سیل است اب دیده و هر کس که بگذرد
گـر خود دلش ز سنگ بود هم ز جا رود

5. *Göz yaşımız sel oldu; hâlimizi görenler taş kalpli olsa bile dayanamaz erir.*

Göz yaşımız sel oldu, görenler halimizi
Taş kalpli olsa bile yüreği erir durur

ما را به آب دیده شب و روز ماجراست

زان رهگذر که بر سر کویش چرا رود

6. *Sel olup sevgilinin köyünü basar diye, gönlüm ile gözyaşım her zaman çekişir durur.*

Sel olup sevgilinin köyünü basar diye
Gönlüm ile gözyaşım daim çekişir durur

حافظ به کوی میکده دایم به صدق دل

چون صوفیان صومعه دار از صفا رود

7. *Hâfız, tekke sofuları gibi sadakatle, daima meyhanenin semtine gider durur.*

Sofu sadakatiyle meyhane müdavimi
Hâfız daim şen şakrak o yolda gider durur

SERVİ BOYLUM

بی تو ای سرو روان با گل و گلشن چه کنم

زلف سنبل چه کشم عارض سوسن چه کنم

1. *Servi boylum, sensiz gülü bahçeyi n'ideyim, sümbülün zülfünü niye çekeyim, zambağın yanağını ne yapayım?*

Servi boylum sensiz ben gülistanı n'ideyim?
Sümbülün mor zülfünü, zambağı ben n'ideyim?

آه کز طعنهٔ بدخواه ندیدم رویت
نیست چون آینه‌ام روی ز آهن چه کنم

2. *Nâmertlerden çekindim, yüzünü göremedim âh! Yüzüm demir gibi ayna değil ben ne yapayım.*

Nâmertlerden çekindim göremedim yüzünü
Yüzüm demirden ayna değil ki ben n'ideyim

برو ای ناصح و بر دردکشان خرده مگیر
کارفرمای قدر می کند این من چه کنم

3. *Sen işine git öğütçü, yıllanmış şarap içenleri kınama; bu kaderin cilvesi, ben ne yapayım.*

Git işine öğütçü, mey içeni kınama
Kaderin hükmü böyle, elde değil n'ideyim

برق غیرت چو چنین می‌جهد از مکمن غیب
تو بفرما که من سوخته خرمن چه کنم

4. *Gayb pusulasından gayret şimşeği böyle çakıyor. Benim harmanım yanmış, sen söyle ben ne yapayım.*

Gayb pususundan gayret şimşeği böyle çaktı
Harmanım yandı benim, hadi söyle n'ideyim

شاه ترکان چو پسندید و به چاهم انداخت
دستگیر ار نشود لطف تهمتن چه کنم

5. *Türklerin şâhı uygun görüp beni kuyuya attı; Rüstem lutfedip elimden tutmazsa ben ne yapayım.*

Türk hükümdarı uygun görüp attı kuyuya
Rüstem lutfedip elden tutmaz ise n'ideyim

مددی گر به چراغی نکند آتش طور
چارهٔ تیره شب وادی ایمن چه کنم

6. *Tur'un ateşi bir meşale ile imdada yetişmezse, Eymen vâdisinin karanlık gecesinde ben ne yapayım.*

Tur ateşi bir çıra olup aydınlatmasa
Eymen Vâdisinde yol karanlıktır n'ideyim

حافظا خلد برین خانه موروث من است
اندر این منزل ویرانه نشیمن چه کنم

7. *Hâfız cennet bana miras kalmış evdir; bu harâbe evde oturup da ne yapayım.*

Hâfız, mirastır bize, yerim cennettir benim
Artık şu köhne evde oturup da n'ideyim

BAYGIN BAKIŞLIM

صلاح از ما چه می‌جویی که مستان را صلا گفتیم
به دور نرگس مستت سلامت را دعا گفتیم

1. *Bizde ne iyilik arıyorsun, biz sarhoşlara çağrı yaptık. Senin baygın bakışını görünce huzuru uğurladık.*

Arama bizde iylik, mestliğe selâ dedik
Gördük baygın bakışın nergise şehlâ dedik

در میخانه‌ام بگشا که هیچ از خانقه نگشود
گرت باور بود ور نه سخن این بود و ما گفتیم

2. *Meyhane kapısını bana aç ki, bu kapıyı açan olmadı; ister inan ister inanma, biz doğruyu söyledik.*

Aç meyhane kapımı, kimseler hiç açmadı
İnan veya inanma, halimiz böyle dedik

من از چشم تو ای ساقی خراب افتاده‌ام لیکن
بلایی کز حبیب آید هزارش مرحبا گفتیم

3. *Sâki, senin gözün nedeniyle ben harab oldum; lakin sevgiliden gelen belaya bin kez merhaba dedik.*

Yıktı harab eyledi sâki senin gözlerin
Dosttan gelince bela bin kez merhaba dedik

اگر بر من نبخشایی پشیمانی خوری اخر
به خاطر دار این معنی که در خدمت کجا گفتیم

4. *Beni bağışlamazsan sonunda pişman olursun; hatırla bunu, biz bunu sana nerede dedik.*

Bağışlamazsan beni sonra pişman olursun
Gel hatırla o sırrı, hani, nerede dedik

قدت گفتم که شمشاد است بس خجلت به بار اورد
که این نسبت چرا کردیم و این بهتان چرا گفتیم

5. *Boyuna şimşir dedim, bu yüzden çok mahcubum; neden bu benzetmeyi yaptık, bu bühtânı neden ettik.*

Boyuna şimşir dedim, hâla utanıyorum
Neden ona benzettim, doğrusu yalan dedik

جگر چون نافه‌ام خون گشت کم زینم نمی‌باید
جزای انّ که با زلفت سخن از چین خطا گفتیم

6. *Ciğerim yürek gibi kan doldu, bana bundan büyük ceza olmaz, çünkü zülfünün yanında yanlışlıkla Çin'den söz ettik.*

Ciğerim yürek gibi kan doldu dayanamam
Zülfün yanında Çin'den söz ettik, hata dedik

تو آتش گشتی ای حافظ ولی با یار درنگرفت
ز بدعهدی گل گویی حکایت با صبا گفتیم

7. *Hâfız, ateş oldun amma sevgiliyi tutuşturamadın. Sanki gülün vefasızlığını seher yeline anlattık.*

Hâfız yandın yıkıldın fayda etmedi yâre
Gül ahdini bozunca vardık sabâya dedik

YÂR UĞRUNA

ما درس سحر در ره میخانه نهادیم
محصول دعا در ره جانانه نهادیم

1. *Biz sabah dersini meyhane yolunda bıraktık, duanın sevabını yâr uğruna bıraktık.*

Biz meyhane yolunda sabah dersi bıraktık
Duanın sevabını yâr uğruna bıraktık

در خرمن صد زاهد عاقل زند آتش
این داغ که ما بر دل دیوانه نهادیم

2. *Bu deli gönlümüze vurduğumuz dağ, yüz akıllı sofunun harmanını tutuşturur.*

Yüz akıllı sofunun yakardı harmanını
Bizler o kor ateşi gönlümüze bıraktık

سلطان ازل گنج غم عشق به ما داد

تا روی در این منزل ویرانه نهادیم

3. *Ezel sultanı aşkın gam hazinesini bize verdi, bu yüzden yönümüzü bu viran konağa döndürdük.*

Ezel sultanı verdi aşkın gam haznesini
Gidişimiz o yöne, başkasını bıraktık

در دل ندهم ره پس از این مهر بتان را

مهر لب او بر در این خانه نهادیم

4. *Artık güzellerin sevgisine gönlümde yer veremem, bu evin kapısına onun dudağıyla mühür vurduk.*

Güzeller sevdasına yer yoktur gönlümüzde
Dudağının mührünü bu haneye bıraktık

در خرقه از این بیش منافق نتوان بود

بنیاد از این شیوه رندانه نهادیم

5. *Bu hırka içinde bundan fazla nifak olmaz, bu yüzden tavrımızı rindliğe bıraktık.*

Bu hırkanın altında pek fazla nifak olmaz
Artık biz tavrımızı rindâneye bıraktık

چون می‌رود این کشتی سرگشته که آخر
جان در سر آن گوهر یک دانه نهادیم

6. *Yalpalayan bu gemi nasıl yol alabilir, oysa o nâdide inci uğruna biz canımızı verdik.*

Bak şu sersem gemiye yalpalayıp gidiyor
Şah incinin yoluna gönlümüzü bıraktık

المنة لله که چو ما بی‌دل و دین بود
آن را که لقب عاقل و فرزانه نهادیم

7. *Allah'a şükür, o da bizim gibi âşık ve dinsizmiş, oysa biz ona akıllı ve bilge diyorduk.*

Şükür Allah'a, o da hem âşık hem dinzsizmiş
Bilgelik lakabını bizler ona bıraktık

قانع به خیالی ز تو بودیم چو حافظ
یا رب چه گداهمت و بیگانه نهادیم

8. *Hâfız gibi senin hayalinle yetinirdik, Rabbim, ne kısır görüşlü ne garip yaratılıştayız.*

Bizler de Hâfız gibi hayalinle yetindik
Ne tuhaftır ya Rabbi, hayal atına bindik

TÜRK EDEBİYATINDAN SEÇMELER

NESÎMÎ (ö. 1417)

Gazel-1

1 Çün beni bezm-i ezelde eyledi ol yâr mest
Şol cihetden görünür bu aynüme deyyâr mest

2 Şöyle mestem tâ Kıyâmet dâhi hüş-yâr olmazam
Çün beni vahdet meyinden eyledi dil-dâr mest

3 Işk-ı sübhânî meyinden vâlih oldı şöyle bil
Arş mest ü ferş mest ü günbed-i devvâr mest

4 Nüh felek ber-çerh-i gerdân mest olup gerdişdedür
Şems mest ü mâh mest ü kevkeb-i seyyâr mest

5 Işk câmından haçan hüş-yâr olur mestâneler
Çün ulü'l-elbâb mest ü hem ulü'l-ebsâr mest

6 Kumri vü dürrâc mest ü bülbül-i şûrîde mest
Bâğ mest ü râğ mest ü gülşen ü gülzâr mest

7 Cürʿâ-i câm-ı ilâhî âşıkı mest eyledi
Câm mest ü bâde mest ü sâkî-i ebrâr mest

8 Çeng ü def hem ûd ü ney sermest olup efgân ider
Bu harabâtın içinde söylenen güftâr mest

9 Mest olup gir şehr-i ışka göresin anda iyân
Sûre-î hûbân-i âlem çâr-sû bâzâr mest

NESÎMÎ (ö. 1417)

Gazel-1

1 Hani ezel bezminde eyledi yar beni mest
O meclisi kuran da görünür gözüme mest

2 Artık kıyamete dek gelmez aklım başıma
Çünki vahdet meyinden cânânım eyledi mest

3 O kutsal aşk meyinden öyle hayran oldu ki
Arş da mest, yeryüzü mest, dönen gök kubbe de mest

4 Dokuz felek mest olup yörüngede dolanır
Güneş mesttir, ay mesttir, gezegenler bile mest

5 Aşk şarabından içen sarhoş nasıl ayılır!
Zira gönül ehli mest, akıl sahipleri mest

6 Hem kumru hem çil keklik, perişan bülbül de mest
Sahralar mest, dağlar mest, gül bahçesi, güller mest

7 O ilahî kadehten içen âşık mest oldu
Kadeh de mest şarap da yardımsever sâkî mest

8 Hem saz hem def hem de ney, mest olup feryad eder
Şu meyhane içinde söylenen sözler de mest

9 Mest olup aşk şehrine gir, açıkça orda gör
Dünya güzellerini, çarşı pazar bütün mest

10 Gönlümüz nûr-ı tecellî cismümüzdür kûh-i Tûr
Cânumuz dîdâra karşu oldı Mûsî-vâr mest

11 Bürkaʿı yüzinden açdı zâtını kıldı iyân
Eyledi kevn ü mekânı nûr ile envâr mest

12 Ey Nesîmî sırr-i Hakk'ın mahremi sensen bu gün
Söyledün kudret diliylen maʿni-î esrâr mest

10 Gönlümüz nura mazhar, cismimizse Tur dağı
Tecelli karşısında Musa gibi can da mest

11 Kaldırdı peçesini, kıldı zâtını ayân
Yeri göğü nurlarla dolduran nur bile mest

12 Ey Nesîmî, Allah'ın sensin bugün mahremi
Söyledin hak diliyle, gizli mânalar da mest

Gazel-2

1 Gerçi aynümden nigârâ sûretün pinhân degül
Fürkatünden yanaram kim vasl ilen hem-sân degül

2 Akl ilen cân yohdur ol bî-maʿrifet hayvânda kim
Sûretün nakşinde dâim vâlih ü hayrân degül

3 Gerçi âsân sanur ey cân ışkunı her bî-hüner
Her ki şol sevdâya düşdi bildi kim âsân degül

4 Hak sever hûbı ne maʿnîden ben ânı sevmeyem
Sevmeyen şol nesneyi kim sevdi Hak insân degül

5 Ey diyen her dem bana kim bahma hûbân yüzine
Âşıkın âhir gözi var ol kadar nâdân degül

6 Işk ilen meydâne muhkem er gerekdür kim gire
Her hünersüz himmeti süstin yeri meydân degül

7 Ey ki sultân olmak istersen fakîr ol kim yakîn
Kim ki sultân oldı dervîş olmadı sultân degül

8 Ey Nesîmî Hak katında çün yakîn îmân imiş
Her şehâdet kim yakînden taşradur îmân degül

Gazel-2

1 Ey sevgili, gözümden cemâlin gizli değil
Yanarım ayrılıktan, ki vuslatla bir değil

2 Cemalini görüp de hayran olmayan kimse
Akılsız ve ruhsuzdur, hayvandan farklı değil

3 Gerçi ruhu ham olan aşkını kolay sanır
O sevdaya düşenler anlar ki kolay değil

4 Güzeli Allah sever, neden ben sevmeyeyim
Sevdiğini Allah'ın sevmeyen insan değil

5 Ey "güzellere bakma" diye beni uyaran
Âşığın da gözü var, o basit hayvan değil

6 Sağlam irade gerek aşka atılmak için
Bu meydanda er gerek, uyuşuk nâdan değil

7 Ey şâh olmak isteyen, gel sen hâlis derviş ol
Dervişlik varken sultan olanlar sultan değil

8 Nesîmî, hak katında makbuldür kâmil insan
Kemalsiz bir şehadet, bilesin iman değil

Gazel-3

1 Dilberün leblerine çeşme-i hayvân dimişem
Maʿden-i rûha aceb men ne içün cân dimişem

2 Hacil oldum bu sebebden ki nigârun yüzine
İremün gülşeni vü ravza-i rıdvân dimişem

3 Levh-i mahfûz ile arş oldı yanagun sıfatı
Men bu maʿnîden ana sûret-i Rahmân dimişem

4 Sûretün ahsen-i takvîm vü yüzün kıble imiş
Bu söze yoh diyenün adını şeytân dimişem

5 Sûretün münkirine kâfir u melʿûn didi Hak
Ne ki Hak didi ana men iki çendân dimişem

6 Sensen ey sûret-i Allâh ile Rahmân mescûd
Kılmayan secde sana dîv ile şeytân dimişem

7 Gül-i handân dimezem goncaya ayruh ne içün
Ki yanagun gül-i handânına handân dimişem

8 Sadefün içine kâr eyledi incü eridi
Ki lebün cevherine laʿl ile mercân dimişem

9 Dime her tikene sen bâğ u gülistân epsem
Ki men ol ârız-ı gülgûna gülistân dimişem

Gazel-3

1 Dilberin dudağına âb-ı hayat demişim
Ruh cevherine onun ne için can demişim

2 O güzelin yüzünü benzetirken utandım
Ona cennet bahçesi, İrem gülü demişim

3 Al yanağın arş mıdır, yoksa levh-i mahfûz mu
Bu sebeple ben ona Rahmân-sûret demişim

4 Yüzün "ahsen-i takvim", cemalin kıble imiş
Buna "hayır" diyene, adın şeytan demişim

5 Cemalin inkâr eden Hak nezdinde kâfirdir
Hak kime ne dediyse ben de candan demişim

6 Rahmân olan Allah'ın sûretine sahipsin
Kim secde etmez ise ona şeytan demişim

7 Diyemem ben goncaya açılıp gülen bir gül
Ben senin yanağına açılan gül demişim

8 İnci sedef içinde duydu o an eridi
Niçin dudağına ben laʿl ü mercân demişim

9 Gördüğün her dikene bağ ve gülistân deme
O gül kokan yanağa ben gülistân demişim

10 Zülfini nâfe-i Tatara bahâ kılma ki men
Kıymetin her kılınun mülk-i Süleymân dimişem

11 İy Nesîmî sana çün fazl-ı ilâh oldı muʿîn
Meni ayb eyleme kim tapuna sultân dimişem

10 Deme "Tatar miskidir" o güzelin zülfüne
Her teline ben onun mülk Süleyman demişim

11 Ey Nesîmî, Allah'ın yardımı seninledir
Ne olur ayıplama, sana Sultan demişim

ŞEYHÎ (ö. 1429)

Gazel-1

1 Didüm bu cân mıdur ya beden, didi iksi de
Didüm ki gül midür yasemen, didi iksi de

2 Didüm boyun nihâl-i sanavber midür yahûd
Bâğ-ı İrem'de serv-i çemen, didi iksi de

3 Didüm saçun sevâdıla zülfün girihleri
Anber midür ya müşg-i Hoten, didi iksi de

4 Didüm lebün ki âb-ı hayât hacil kılur
Mercân mı yâ akîk-ı Yemen, didi iksi de

5 Didüm sadef midür şol ağız yâ-hu dişlerün
Derrî midür ya dürr-i Aden, didi iksi de

6 Didüm irişse bir gice Şeyhî visâlüne
Şükrâne cân gerek mi yâ ten, didi iksi de

ŞEYHÎ (ö. 1429)

Gazel-1

1 Dedim bu can mı ten mi, dedi her ikisi de
Dedim gül mü semen mi, dedi her ikisi de

2 Dedim boyun fidan mı, yahut İrem bağında
Endamlı servi midir, dedi her ikisi de

3 Dedim ki siyah zülfün, lüle lüle kâkülün
Amber midir, misk midir, dedi her ikisi de

4 Dedim ki dudağından âb-ı hayât utanır
Mercan mı akik midir, dedi her ikisi de

5 Dedim ki sedef midir ağzındaki o dişler
Aden incisi midir, dedi her ikisi de

6 Dedim her gece Şeyhî seninle halvet olsa
Can mı ten mi vermeli, dedi her ikisi de

Gazel-2

1 Virdi harâba gönlümi şol gam didükleri
Bulınmadı bu derdüme merhem didükleri

2 Def'-i melâl kılmaga 'âlemde bir nefes
Çoğ istedüm bulınmadı hem-dem didükleri

3 Sîmurg ü kimyâ vü vefâ gibidür 'adem
Yâr u harîf ü mûnis ü mahrem didükleri

4 Ölüyi diri kılduğın işitse leblerün
Togurmaz idi 'İsî'yi Meryem didükleri

5 Ka'be yüzinde benlerini kılmayınca yâd
Virmez safâ şu Merve vü Zemzem didükleri

6 Emsem dir ise leblerüni Şeyhî kınama
Derdine ol-durur ahi emsem didükleri

Gazel-2

1 Harab etti gönlümü gam keder dedikleri
Bulunmadı derdime şu merhem dedikleri

2 Şu dünyada bir nefes kederden kurtulmayı
Çok istedim, bulmadım hani dost dedikleri

3 Anka ve iksir gibi adı var kendisi yok
Yar kimdir, mahrem nedir, nerde dost dedikleri

4 Dudakların ölüyü dirilttiğini duysa
Doğurmazdı İsa'yı o Meryem dedikleri

5 Kâbe gibi yüzünde benleri anmayınca
Safa vermez şu Merve ve Zemzem dedikleri

6 Emsem der ise Şeyhî dudağını kınama
Odur derdine derman, o emsem dedikleri

FÂTİH SULTAN MEHMED (AVNÎ) (ö. 1481)

Gazel

1 Sâkîyâ mey vir ki bir gün lâle-zâr elden gider
Çün irer fasl-ı hazân bâğ ü behâr elden gider

2 Her niçe zühd ü salâha mâil olur hâtırum
Gördügümce ol nigârı ihtiyâr elden gider

3 Şöyle hâk oldum ki âh itmege havf eyler göñül
Lâ-cerem bâd-ı sabâ ile gubâr elden gider

4 Gırre olma dilberâ hüsn ü cemâle kıl vefâ
Bâkî kalmaz kimseye nakş u nigâr elden gider

5 Yâr içün ağyâr ile merdâne ceng itsem gerek
İt gibi murdâr rakîb ölmezse yâr elden gider

FÂTİH SULTAN MEHMED (AVNÎ) (ö. 1481)
Gazel

1 Mey sun ey sâkî bir gün lâle-zâr elden gider
Gelir yaprak dökümü bağ-bahar elden gider

2 Ne zaman dindarlığa yönelmeyi düşünsem
Görünce o güzeli irâde elden gider

3 Toprak oldum yoluna, âh etmeye korkarım
Esince seher yeli toz-toprak elden gider

4 Aldanma cemâline, vefakâr ol ey dilber
Bâkî kalmaz kimseye güzellik elden gider

5 Yâr için başkasiyle merdâne savaşırım
O pis rakip ölmezse elbet yâr elden gider

AHMED PAŞA (ö. 1497)

Gazel-1

1 Aç alnın ki ay yüzine gulâm ola
Çöz zülfün ki hilʿat-i hüsnün tamâm ola

2 Kaʿbe kapın safâsına lebbeyk uranların
Beytü'l-harâma saʿyi var ise harâm ola

3 Kaddin kıyâmetin görüben cân verenlere
Tûbâ budagı gölgelerinde makâm ola

4 Fürkat düninde dün gice tenhâ vü zâr idim
Hoş hemdem oldı yâr-ı gamın müstedâm ola

5 Baktın bana deyu gözümi gark-ı hûn eder
İnsâna bundan özge nice intikâm ola

6 Zülfün hayâli cânumı yaksa aceb degül
Âdet-durur ki şemʿ yakarlar çü şâm ola

7 Ter anber ile laʿline mühr urdı hattı kim
Câm-ı rahîka misk-i Hoten'den hıtâm ola

8 Zülfün gamında sûzuma fi'l-cümle öykinür
Şol teşne rûzedâr ki müştâk-ı şâm ola

10 Ey hûr bir selâm ile andın çü Ahmed'i
Dârüsselâmdan sana bin bin selâm ola

AHMED PAŞA (ö. 1497)

Gazel-1

1 Aç alnını, yüzüne güneş hizmetkâr olsun
Dök zülfünü a güzel, görüntün tamam olsun

2 Kâbe gibi kapına "lebbeyk" deyip gelenler
Varsalar Beytullah'a, sa'yleri haram olsun

3 Fidan boyunu görüp yolunda ölenlere
Tûba dalı gölgesi onlara makam olsun

4 Ayrılırken dün gece tenhada ağlıyordum
Teselli oldu gamın, bitmeyip devam olsun

5 Bana baktın diyerek kan doldurdun gözüme
Böylece senden bana bu bir intikam olsun

6 Zülfünü hayal etmek canımı yaksa şaşmam
Âdettir mum yakarlar, hele bir akşam olsun

7 Taze anberle vurup mührünü dudağına
Hoten miskinden kızıl şaraba hâtem olsun

8 Ben gamınla yanarken zülfün bana öykünür
Oruç tutup susayan bekler ki akşam olsun

10 Ey hûri, bir selamla andığınçün Ahmed'i
O cennet-i âlâdan sana bin selâm olsun

Gazel-2

1 Sernâme-i mahabbeti cânâna yazmışam
Hasret risâlesin varak-ı câna yazmışam

2 Nâlişlerini derd ile bîçâre bülbülün
Bâd-ı sabâ eliyle gülistâna yazmışam

3 Zülfün hikâyesini gönülde misâl edip
Gam kıssasını levh-i perîşâna yazmışam

4 Resm etmişim gözümde hayâlini gûyiyâ
Nakş-ı nigârı sâgar-ı mercâna yazmışam

5 Tâb-ı ruhunla sûzunu yazarken Ahmed'in
Şevkinden odlara düşüben yana yazmışam

Gazel-2

1 Sevdanın başlığını sevgiliye yazmışım
Ben hasret mektubunu can içine yazmışım

2 Aşk yüzünden zavallı bülbülün nağmesini
Seher yeliyle onu gülistana yazmışım

3 Zülfün serüvenini gönülde tasarlayıp
Çektiğim acıları harap gönle yazmışım

4 Gözümde hayalinin resmini canlandırıp
Yârin güzelliğini billur cama yazmışım

5 Parlayan yanağından söz ederken Ahmed'in
Şevkinden tutuşarak, o an yanayazmışım!

ALİ ŞÎR NEVÂÎ (ö. 1501)

Gazel

1 Yârdan ayru köngül mülkî-durur sultânı yok
Mülk kim sultânı yok cismî-durur kim cânı yok

2 Cismdin cânsız ni hâsıl ey müselmânlar kim ol
Bir kara tofrak dik tur kim gül ü reyhânı yok

3 Bir kara tofrak kim yokdur gül ü reyhan anga
Ol karangu gice dik tur kim meh-i tâbânı yok

4 Ol karangu gice kim yoktur meh-i tâbân anga
Zulmetîdür kim anıng ser-çeşme-i hayvânı yok

5 Zulmetî kim çeşme-i hayvânı anıng bolmagay
Duzehîdur kim yanıda ravza-i rıdvânı yok

6 Duzehî kim ravza-i rıdvândın olgay nâ-ümid
Bir humârîdur kim anda mestlik imkânı yok

7 Ey Nevâî bar ana mundak ukûbetler ki bar
Hecrdin derdi velîkin vasldan dermânı yok

ALİ ŞÎR NEVÂÎ (ö. 1501)

Gazel

1 Yardan ayrıldı gönül, mülk durur, sultanı yok
Mülk durur sultan yoksa, cisim vardır canı yok

2 Cansız cisim faydasız, bilin ey müslümanlar
Bir kara toprak sanki, gülü yok reyhânı yok

3 Gülü reyhânı yoksa şayet kara toprağın
Karanlık gece gibi ayı yok mehtabı yok

4 Yoksa ayı mehtabı o karanlık gecenin
O karanlıkta artık bengisu çeşmesi yok

5 Bengisu çeşmesinden yoksun olan karanlık
Öyle bir cehennem ki yanında cenneti yok

6 Bir cehennem ki orda yoktur cennetten ümit
Bir sarhoştur ki orda mestliğin imkânı yok

7 Ey Nevâî, çok bela var o kişinin başında
Ayrılıktan derdi var, vuslatın dermanı yok

NECÂTÎ BEY (ö. 1509)

Gazel-1

1 Lâle-hadler yine gülşende neler itmediler
Servi yürütmediler goncayı söyletmediler

2 Taşradan geldi çemen mülkine bîgâne diyu
Devr-i gül sohbetine lâleyi iletmediler

3 Âdeti hûbların cevr ü cefâdur ammâ
Bana itdüklerini kimselere itmediler

4 Hamdülillâh ol kaşları yâ okları peykânlarını
Sîneden çekmediler yüreği oynatmadılar

5 Bin güzeller bulınur Yusuf'a mânend ammâ
Bu kadar var ki bular kendülerin satmadılar

6 Ey Necâtî yüri sabr eyle elünden ne gelür
Hûblar cevr ü cefâyı kime öğretmediler

NECÂTÎ BEY (ö. 1509)

Gazel-1

1 O güzeller gülşende neler etmediler
Goncayı söyletmeyip servi yürütmediler

2 Dışardan geldi bağa yabancıdır diyerek
Gül devri sohbetine lâle iletmediler

3 Güzellerin âdeti cevr ü cefâdır amma
Bana ettiklerini kimseye etmediler

4 Bir de kaşı yay ile kirpiği ok, temreni
Sîneden çekmediler, kalbi titretmediler

5 Bin güzeller bulunur Yusuf'a benzer amma
Şu kadar var ki bunlar özlerin satmadılar

6 Ey Necâtî sabreyle, ki elinden ne gelir
Güzeller zulmetmeyi kime öğretmediler

Gazel-2

1 Çıkalı göklere âhum şereri döne döne
Yandı kandîl-i sipihrün ciğeri döne döne

2 Ayağı yir mi basar zülfüne ber-dâr olanun
Zevk u şevk ile virür cân ü seri döne döne

3 Şâm-ı zülfünle gönül mısrı harâb oldı diyu
Sana iletdi kebûter haberi döne döne

4 Sen durub raks idesen karşuna ben boynum eğem
İne zülfün koça sen sîm-beri döne döne

5 Kâbe olmasa kapun ay ile gün leyl ü nehâr
Eylemezlerdi tavâf ol güzeri döne döne

6 Sen olasan diyu yir yir asılub âyîneler
Gelene gidene eyler nazarı döne döne

7 Ey Necâtî yaraşur mutribi şeh meclisinün
Raks urub okuya bu şiʿr-i teri döne döne

Gazel-2

1 Âh kıvılcımı göğe çıkalı döne döne
Yandı göğün kandili, ciğeri döne döne

2 Zülfüne asılanın ayağı yere basmaz
Zevk ü şevkle can verir neşeyle döne döne

3 Siyah zülfünle gönül şehri haraptır diye
Güvercin verdi sana haberi döne döne

4 Sen durup oynayasın, ben böyle boynu bükük
Zülfün insin ve sarsın dilberi döne döne

5 Kapın Kâbe olmasa, her zaman ayla güneş
Eylemezlerdi tavaf o yeri döne döne

6 Sen olasın diye bak yer yer aynalar konmuş
Gelip gidenler baksın, gözleri döne döne

7 Ey Necâtî, yaraşır şah meclis mutribine
Okuyarak oynasın bu şiʿri döne döne

FUZÛLÎ (ö. 1556)

Su Kasîdesi

1 Saçma ey göz eşkden gönlümdeki odlâre su
Kim bu denlü tutuşan odlare kılmaz çâre su

2 Âb-gûndur günbed-i devvâr rengin bilmezem
Yâ muhît olmuş gözümden günbed-i devvâre su

3 Zevk-ı tîginden aceb yok olsa gönlüm çâk çâk
Kim mürûr ile bıragur rahneler dîvâre su

4 Vehm ilen söyler dil-i mecrûh peykânın sözün
İhtiyât ilen içer her kimde olsa yâre su

5 Suya versün bağbân gülzârı zahmet çekmesün
Bir gül açılmaz yüzün tek verse bin gülzâre su

6 Ohşadabilmez gubârını muharrir hattına
Hâme tek bakmadan inse gözlerine kâre su

7 Ârızun yâdıyla nem-nâk olsa müjgânum n'ola
Zâyi' olmaz gül temennâsıyla virmek hâre su

8 Gam günü etme dil-i bîmârdan tîgin dirîğ
Hayrdır vermek karangu gîcede bîmâre su

9 İste peykânın gönül hecrinde şevkım sâkin et
Susuzam bir kez bu sahrâda benimçün âre su

10 Ben lebin müştâkıyem zühhâd kevser tâlibi
Nitekim meste mey içmek hoş gelür hüşyâre su

FUZÛLÎ (ö. 1556)

Su Kasîdesi

1 Saçma ey göz boş yere şu yanan gönlüme su
Kâr etmez böylesine tutuşan âteşe su

2 Su rengi mi bilemem dönüp duran gökkubbe
Yoksa gözyaşımla mı dolmuştur göklere su?

3 Parçalansa şu gönlüm bakışının zevkiyle
Elbet yarıklar açar duvarlarda akan su

4 Yaralı kalp kuşkuyla söz eder kirpiğinden
Doğrudur, yaralılar çekinerek içer su

5 Suya versin bahçıvan, boşa zahmet çekmesin
Yüzün gibi gül açmaz verse bin gülzâre su

6 Benzetemez hattatlar yazısını yüzüne
Kalem gibi bakmaktan inse göze kara su

7 Cemâlini andıkça ıslanır kirpiklerim
Gitmez boşa gül için vermek dikenlere su

8 Esirgeme gam günü hasta gönlümden okun
Geceleyin hastaya çok sevaptır vermek su

9 Kirpiğin iste gönül, dinsin hicran özlemi
Susuz kaldım bu çölde, benim için ara su

10 Ben hakikat âşığı, sofu kevser tâlibi
Sarhoşa mey hoş gelir, akıllı kimseye su

11 Ravza-i kûyına her dem durmayub eyler güzâr
Âşık olmuş gâlibâ ol serv-i hoş-reftâre su

12 Su yolun ol kûydan toprağ olub tutsam gerek
Çün rakîbimdir dahi ol kûya koyman vâre su

13 Dest bûsu ârzûsuyla ölürsem dostlar
Kûze eylen toprağım sunun anınla yâre su

14 Serv serkeşlik ider kumru niyâzından meğer
Dâmenin tuta ayağına düşe yalvâre su

15 İçmek ister bülbülün kanın meğer bu reng ile
Gül budağının mizâcına gire kurtâre su

16 Tıynet-i pâkini rûşen kılmış ehl-i âleme
İktidâ kılmış tarîk-i Ahmed-i Muhtâr'e su

17 Seyyid-i nevʿ-i beşer deryâ-yı dürr-i ıstıfâ
Kim sepüpdür muʿcizâtı âteş-i eşrâre su

18 Kılmağiçün tâze gülzâr-ı nübüvvet revnakın
Muʿcizinden eylemiş izhâr seng-i hâre su

19 Muʿcizi bir bahr-ı bî-pâyân imiş âlemde kim
Yetmiş andan bin bin âteş-hâne-i küffâre su

20 Hayret ilen parmağın dişler kim etse istimâʿ
Parmağından verdiği şiddet günü ensâre su

21 Dostu ger zehr-i mâr içse olur âb-ı hayât
Hasmı su içse döner elbetde zehr-i mâre su

11 Yaşadığı Ravza'ya sürekli akıp gider
Âşık olmuş galiba o servi boyluya su

12 Toprak olup o suyun yolunu kesmeliyim
Koymayın, rakibimdir, o köye varmaya su

13 Öpemezsem ölmeden, ey dost, onun elini
Toprağımdan testi yap, sun onunla yâre su

14 Yakarır kul af diler, Rabbi yanaşmaz buna
Kapanarak secdeye yalvarıp kurtarır su

15 Hile ile bülbülün kanını içmek ister
Fakat gül budağına girerek kurtarır su

16 Aydınlatmış tertemiz mayası insanlığı
O seçkin Peygamber'e uymuş akıp gider su

17 İnsanlığın seyyidi, deryalarda tek inci
Mûcizeleri serper küfrün ateşine su

18 Nübüvvet bahçesinin taptaze kalmasıyçin
Göstererek mûcize akıtmış sert taştan su

19 Mûcizesi dünyada uçsuz bucaksız deniz
Sönmüş ateşgedeler serpince onlara su

20 Duyan herkes ısırır parmağını hayretle
Parmağından Ensâr'a savaşta verince su

21 Yılan zehiri içse şifa olur dostuna
Hasmı su içse bile yılan zehri olur su

22 Eylemiş her katreden bin bahr-ı rahmet mevc-hîz
El sunub urgaç vuzû' içün gül-i ruhsâre su

23 Hâk-i pâyine yetem der ömrlerdir muttasıl
Başını taştan taşa urub gezer âvâre su

24 Zerre zerre hâk-i dergâhına ister sala nûr
Dönmez ol dergâhdan ger olsa pâre pâre su

25 Zikr-i naʿtin virdini derman bilür ehl-i hatâ
Eyle kim defʿ-i humâr içün içer meyhâre su

26 Yâ Habîballah yâ hayre'l-beşer müştâkınem
Eyle kim leb-teşneler yanub diler hem-vâre su

27 Sensin ol bahr-ı kerâmet kim şeb-i miʿrâcda
Şebnem-i feyzin yetürmüş sâbit ü seyyâre su

28 Çeşme-i hurşidden her dem zülâl-i feyz iner
Hâcet olsa merkadin tecdîd iden miʿmâre su

29 Bîm-i dûzah nâr-ı gam salmış dil-i sûzânıma
Var ümîdim ebr-i ihsânın sepe ol nâre su

30 Yümn-i naʿtinden güher olmuş Fuzûlî sözleri
Ebr-i nîsândan dönen tek lü'lü-i şehvâre su

31 Hâb-ı gafletden olan bîdâr olanda rûz-i haşr
Eşk-i hasretden dökende dîde-i bîdâre su

32 Umduğum oldur ki rûz-i haşr mahrûm olmayam
Çeşme-i vaslın vere ben teşne-i dîdâre su

22 Dalgalanmış her damla, olmuş rahmet deryası
Abdest için serpince gül yüzüne elle su

23 Bastığı o toprağa varsam diye ömrünce
Başını taştan taşa vurup gezer aylak su

24 Kabrine zerre zerre nur göndermek ister nur
Dönmez hiç o türbeden paramparça olsa su

25 Adını zikretmeyi derman bilir günahkâr
Sanki ayılmak için sarhoş olan içer su

26 Ey Hakk'ın sevgilisi, âlemin ey iyisi!
Seni bir özledim ki... Hep susuzlar ister su

27 Sen kerem deryasısın, mirâc ettiğin gece
Feyzinin şebneminden serptin yıldızlara su

28 Şu güneş çeşmesinden bolca berrak su akar
Kabrini yenileyen mimara lazımsa su

29 Cehennem korkusuyla, gam ateşiyle yandım
Belki lutfun bulutu serper bu âteşe su

30 Övgünle inci olmuş Fuzûlî'nin sözleri
Sanki Nisan yağmuru, dönüşmüş inciye su

31 Mahşer günü olup da gafletten uyanınca
Dök hasret gözyaşından uykusuz gözlere su

32 Dileğim, mahşer günü senden mahrum kalmayam
Versin vuslat çeşmesi cemâl susuzuna su

Gazel-1

1 Eyle sermestem ki idrâk etmezem dünyâ nedür
Men kimem sâkî olan kimdür mey ü sahbâ nedür

2 Gerçi cânândan dil-i şeydâ içün kâm isterem
Sorsa cânân bilmezem kâm-ı dil-i şeydâ nedür

3 Vasldan çün âşıkı müstağnî eyler bir visâl
Âşıka maʿşûkdan her dem bu istiğnâ nedür

4 Hikmet-i dünyâ vü mâfîhâ bilen ârif degül
Ârif oldur bilmeye dünyâ vü mâfîhâ nedür

5 Âh u feryâdun Fuzûlî incidübdür âlemi
Ger belâ-yı ışk ile hoşnûd isen gavgâ nedür

Gazel-1

1 Bir kendimden geçtim ki, bilemem dünya nedir
Ben kimim, sâkî kimdir, şarap ne sahbâ nedir

2 İsterim sevgiliden gönlümün murâdını
Sorsa sevgili bilmem, murat ne gönül nedir

3 Vuslata erse âşık, tekrar vuslat istemez
Peki, onun âşığa yaptığı bu naz nedir?

4 Ârif değildir bilen dünyadaki her şeyi
Ârif odur ki bilmez bütün bu dünya nedir

5 Âh, feryadın Fuzûlî incitmekte âlemi
Memnunsan aşk derdinden, öyleyse kavga nedir?

Gazel-2

1 Menüm tek hîç kim zâr ü perîşân olmasun yâ Rab
Esîr-i derd-i ışk u dâğ-ı hicrân olmasun yâ Rab

2 Dem-â-dem cevrlerdür çekdüğüm bî-rahm bütlerden
Bu kâfirler esîri bir müselmân olmasun yâ Rab

3 Görüp endîşe-i katlümde ol mâhı budur derdüm
Ki bu endîşeden ol meh peşîmân olmasun yâ Rab

4 Çıkarmak etseler tenden çeküp peykânın ol servün
Çıkan olsun dil-i mecrûh peykân olmasun yâ Rab

5 Demen kim adli yoh yâ zulmü çoh her hâl ile olsa
Gönül tahtına andan özge sultân olmasun yâ Rab

6 Cefâ vü cevr ile muʿtâdem anlarsuz n'olur hâlüm
Cefâsına had ü cevrine pâyân olmasun yâ Rab

7 Fuzûlî buldu genc-i âfiyet meyhâne küncinde
Mübârek mülkdür ol mülk vîrân olmasun yâ Rab

Gazel-2

1 Hiç kimse benim gibi giryân olmasın yâ Rab
Aşk derdine tutulup hicrân olmasın yâ Rab

2 Sürekli zulmederler, çektiğim güzellerden
Bu kâfirlere mümin esir olmasın yâ Rab

3 Kastı beni öldürmek, korkum o ki caymasın
Bu kastından o güzel, pişman olmasın yâ Rab

4 Çıkarmak isteseler cismimden kirpik okun
Çıksın yaralı canım, bu ok çıkmasın yâ Rab

5 Adaleti yok onun, zulmü çoktur demeyin
Gönlümde ondan başka sultan olmasın yâ Rab

6 Cefasına alıştım, yapmazsa n'olur halim
Cefasına, zulmüne bir had olmasın yâ Rab

7 Hazne buldu Fuzûlî meyhane köşesinde
Mübarek yer orası, viran olmasın yâ Rab

Gazel-3

1 Yâ Rabb kemâl-i bârgeh-i kibriyâ hakı
Ya'nî fürûg-ı nûr-ı ruh-ı Mustafâ hakı

2 Kıl garka bahr-ı ışka vücûdum sefînesin
Fermân-ı Hızr'a Mûsa iden iktidâ hakı

3 Subh-ı visâle eyle bedel şâm-ı hecrimi
Subhun demindeki nefes-i dil-güşâ hakı

4 Derd u belâmı râh-ı mahabbetde kılma kem
Râh-ı mahabbetdeki derd u belâ hakı

5 Ehl-i dalâletim bana göster hidâyetin
İhdâ-yı râh-ı râst kılan rehnümâ hakı

6 Endûh u derde gönlümü sâhib-i tahammül et
Derde tahammül eyleyen ehl-i rızâ hakı

7 İhlâsım et duâya Fuzûlî gibi dürüst
Dergâhda icâbete lâyık duâ hakı

Gazel-3

1 Yâ Rab azametinde olan kemal hakkıyçün
Mustafa'nın yüzünde parlayan nur hakkıyçün

2 Vücudum gemisini daldır aşk deryasına
Hızır'ın fermanına uyan Musa hakkıyçün

3 Ayrılık akşamını vuslat sabahı eyle
Ruha ferahlık veren seher vakti hakkıyçün

4 Aşk yolunda eksiltme derd ü belamı benim
Aşk yolunda çekilen derd ü bela hakkıyçün

5 Yitirmişim yolumu, n'olur yol göster bana
Doğru yolu gösteren kılavuzlar hakkıyçün

6 Derde tahammül eden bir gönül ver ne olur
Rızana ermek için dert çekenler hakkıyçün

7 Fuzûlî gibi dürüst kıl onun duasını
Huzurunda kabule layık dua hakkıyçün

Gazel-4

1 Âşiyân-ı mürg-i dil zülf-i perişânındadur
Kanda olsam ey perî gönlüm senün yanundadur

2 ʿAşk derdiyle hoşem el çek ilâcumdan tabîb
Kılma derman kim helâküm zehri dermânundadur

3 Çekme dâmen nâz idüb üftâdelerden vehm kıl
Göklere açılmasun eller ki dâmânundadur

4 Mest-i hâb-ı nâz ol cemʿ it dil-i sad-pâremi
Kim anun her pâresi bir nevk-i müjgânundadur

5 Bes ki hicrânundadur hâsiyyet-i katʿ-ı hayât
Ol hayât ehline hayrânem ki hicrânundadur

6 Ey Fuzûlî şemʿ-veş mutlak açılmaz yanmadın
Tâblar kim sünbilinden rişte-i cânundadur

Gazel-4

1 Gönül kuşu yuvası, dağınık zülfündedir
Nerde olsam ey güzel, gönlüm hep yanındadır

2 Aşk derdinden memnunum, tedavi etme tabip
Verme ilaç, ölümüm verdiğin ilaçtandır

3 Nazlanıp çekme etek, âşıklarından sakın
Açılmasın göklere, eller eteğindedir

4 Yüz parça olan gönlü topla baygın bakışla
Ki, onun her parçası kirpiğin ucundadır

5 Ayrılığın ölüme sayılır yeter sebep
Hayranım ölenlere, hayat hicranındadır

6 Ey Fuzûlî, mum gibi yanmayınca açılmaz
Sümbülünün ziyası, o can ipliğindedir

Gazel-5

1 Beni cândan usandurdı cefâdan yâr usanmaz mı
Felekler yandı âhumdan murâdum şemʿi yanmaz mı

2 Kamu bîmârına cânân devâ-yı derd ider ihsân
Niçün kılmaz bana dermân beni bîmâr sanmaz mı

3 Gamum pinhân dutardum ben didiler yâre kıl rûşen
Disem ol bî-vefa bilmem inanur mı inanmaz mı

4 Şeb-i hicrân yanar cânum töker kan çeşm-i giryânum
Uyarur halkı efgânum kara bahtum uyanmaz mı

5 Gül-i ruhsâruna karşu gözümden kanlu akar su
Habîbüm fasl-ı güldür bu akar sular bulanmaz mı

6 Değüldüm ben sana mâʾil sen itdün ʿaklumı zâʾil
Bana taʿn eyleyen gâfil seni görgeç utanmaz mı

7 Fuzûlî rind-i şeydâdur hemîşe halka rüsvâdur
Sorun kim bu ne sevdâdur bu sevdâdan usanmaz mı

Gazel-5

1 Candan usandırdı yar, cefadan usanmaz mı?
Tutuştu gök âhımdan, umut lambam yanmaz mı?

2 Sevgilim her hastanın derdine derman olur
Nedendir bu ihmali, beni hasta sanmaz mı?

3 Ayrılık gecesinde yanar can, yaş döker göz
Uyarır halkı âhım, şu bahtım uyanmaz mı?

4 Gül yüzünü gördükçe gözyaşım kanlı akar
Bahar mevsimidir bu, akar su bulanmaz mı?

5 Derdimi gizledim hep, aç yârine dediler
Desem o vefasıza, acaba inanmaz mı?

6 Yoktu bende bir arzu, aklımı baştan aldın
Beni kınayan seni görünce utanmaz mı?

7 Fuzûlî çılgın âşık, halk içinde değersiz
Sorun ki bu nasıl aşk, bu aşktan usanmaz mı?

Kıtʿa

1 Her kimün var ise zâtında şerâret küfrü
Istılâhât-ı ulûm ile müselmân olmaz

2 Ger kara daşı kızıl kan ile rengîn etsen
Tabʿa tağyîr virüp laʿl-i Bedahşân olmaz

3 Eylesen tûtîye taʿlîm-i edâ-yı kelimât
Sözi insân olur ammâ özi insân olmaz

4 Her uzun boylu şecâʿat idebilmez daʿvî
Her ağaç kim boy atar serv-i hırâmân olmaz

Kıt'a

1 Her kimin mayasında varsa küfür virüsü
İlim tahsil etmekle asla müslüman olmaz

2 Siyah taşı kıpkızıl kanla boyamış olsan
Rengi değişir amma Bedahşan la'li olmaz

3 Öğretsen papağana şöyle birkaç kelime
Sözü insan olsa da özünde insan olmaz

4 Her uzun boylu olan ben yiğidim diyemez
Her ağaç boy atsa da endamlı servi olmaz

HAYÂLÎ (ö. 1557)

Gazel

1 Cihân-ârâ cihân içindedür arayı-bilmezler
O mâhîler ki deryâ içredür deryâyı bilmezler

2 Harâbât ehline dûzah azâbın anma ey zâhid
Ki bunlar ibn-i vakt oldı gam-ı ferdâyı bilmezler

3 Şafakgûn kan içinde dâğını seyr itse âşıklar
Güneşde zerre görmezler felekde ayı bilmezler

4 Hamîde kadlerine rişte-i eşki takup bunlar
Atarlar tîr-i maksûdı nedendür yayı bilmezler

5 Hayâlî fakr şâlına çekenler cism-i uryânı
Anunla fahr iderler atlas u dîbâyı bilmezler

HAYÂLÎ (ö. 1557)

Gazel

1 Şu cihanı donatan cihandadır, bilmezler
Denizdeki balıklar deniz nedir, bilmezler

2 Cehennemden söz etme sarhoşlara ey zâhid!
Onlar geçmiş kendinden, dün bugünü bilmezler

3 Görse âşık şafağın kan içinde yarasın
Güneşte zerre görmez, gökte ayı bilmezler

4 Göz yaşı ipliğini büküp beline takmış
Amaç okunu atar, neden yayı bilmezler

5 Tokgözlü kıyafeti giyinenler Hayâlî
Onunla övünürler, atlas ipek bilmezler

KÂNÛNÎ (MUHİBBÎ) (ö. 1566)

Gazel

1 Halk içinde muʿteber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihânda bir nefes sıhhat gibi

2 Saltanat didükleri ancak cihân gavgâsıdır
Olmaya baht u saâdet dünyada vahdet gibi

3 Ko bu ıyş u işreti çün kim fenâdur âkıbet
Yâr-ı bâkî ister isen olmaya tâʿat gibi

4 Olsa kumlar sagışınca ömrüne hadd ü aded
Gelmeye bu şîşe-i çarh içre bir sâʿat gibi

5 Ger huzûr itmek dilersen ey Muhibbî fârig ol
Olmaya vahdet cihânda kûşe-i uzlet gibi

KÂNÛNÎ (MUHİBBÎ) (ö. 1566)

Gazel

1 Halk içinde değerli bir şey yok devlet gibi
Olamaz devlet asla bir nefes sıhhat gibi

2 Saltanat dedikleri iktidar kavgasıdır
Ne mutluluk ne de baht olamaz vahdet gibi

3 Bırak bu eğlenceyi, sonu yok bu hayatın
Ebedî dost istersen, yoktur ibâdet gibi

4 Olsa ömrün sayıca kum deryası kadar çok
Kum saati içinde değil bir saat gibi

5 Eğer huzur istersen ey Muhibbî, gel boş ver
Var mı vahdet makamı, bir yerde uzlet gibi

TAŞLICALI YAHYÂ (ö. 1582)

Gazel

1 Sâkiyâ mey sun ki eyyâm-ı bahâr elden gider
Hâtem-i câm-ı şarâb-ı hoş-güvâr elden gider

2 Aç gözün dünyâya meyl itme sakın ey haste-dil
Sanma bu nakd-i hayâtı pâyidâr elden gider

3 İrişür bir dem ki mürg-ı cânunı sayd eyleyüp
Nâgehân şehbâz-ı ömr-i bî-karâr elden gider

4 Kes dilün zâhid yüri taʿn eyleme âşıklara
Hûb sevmekde ʿinân-ı ihtiyâr elden gider

5 Mûcib-i hicrândur Yahyâ visâli dilberün
Gâfil olma dâmen-i vasl-ı nigâr elden gider

TAŞLICALI YAHYÂ (ö. 1582)

Gazel

1 Sun şarabı ey sâkî, bu bahar elden gider
Bu kadeh hoş şarabın sonudur, elden gider

2 Aç gözünü, dünyaya meyletme dertli gönül!
Bâki sanma, kurduğun bu düzen elden gider

3 Bir anda doğan kuşu avlar senin canını
Bu hareketli hayat ansızın elden gider

4 Kes dilini ey zâhid, laf atma âşıklara
Güzel sevme zamanı irade elden gider

5 Ayrılıktır bilirsin, vuslatın sonu Yahyâ
Vuslatı ganimet bil, bu fırsat elden gider

BÂKÎ (ö. 1600)

Gazel-1

1 Ezelden şâh-ı aşkın bende-i fermânıyuz cânâ
Mahabbet mülkünün sultân-ı âlî-şânıyuz cânâ

2 Sehâb-ı lutfun âbın teşne dillerden dirîğ itme
Bu destin bağrı yanmış lâle-i nuʿmânıyuz cânâ

3 Zamâne bizde cevher sezdiğiyçün dil-hırâş eyler
Anınçün bağrımız hûndur maʿârif kânıyuz cânâ

4 Mükedder kılmasun gerd-i küdûret çeşme-i cânı
Bilürsün âb-ı rûy-i milket-i Osmânîyuz cânâ

5 Cihânı câm-ı nazmım şiʿr-i Bâkî gibi devr eyler
Bu bezmin şimdi biz de câm-i devrânıyuz cânâ

BÂKÎ (ö. 1600)

Gazel-1

1 Ezelden yüce aşkın emrindeyiz a canım
Biz sevgi ülkesinin sultanıyız a canım

2 Gel lütuf yağmurunu kısma bu susuzlardan
Bu çölün bağrı yanık lâlesiyiz a canım

3 Zamâne bizde cevher sezdiğinden kıskanır
Bu yüzden bağrımız kan, bilgeyiz biz a canım

4 Bulandırmasın çerçöp berrak can çeşmesini
Bilirsin Osmanlı'nın yüz akıyız a canım

5 Gezer her yerde nazmım Bâkî'nin şi'ri gibi
Bu meclisin biz şimdi kadehiyiz a canım

Gazel-2

1 Müheyyâ oldu meclis sâkiyâ peymâneler dönsün
Bu bezm-i rûh-bahşın şevkına mestâneler dönsün

2 Dilâ câm-ı şerâb-ı aşk-ı yârı şöyle nûş it kim
Felekler güm güm ötsün başına hum-hâneler dönsün

3 Hayâl-i şemʿ-i rûhsârun ko yansın hâne-i dilde
Perin ol şemʿa yakup şevk ile pervâneler dönsün

4 Sen ağyâr ile devr ittir şehâ peymâneyi dâim
Ser-i kûyın dolanup âşık-i pîçâneler dönsün

5 Bu bezm-i dil-güşâya mahrem olmaz Bâki'yâ herkes
Di gelsün ehl-i diller gelmesün bî-gâneler dönsün

Gazel-2

1 Meclis hazır ey sâkî, artık kadehler dönsün
Neşe saçan meclisin şevkiyle mestler dönsün

2 Yârin aşk şarabını öyle iç ki a gönül!
Felekler güm güm ötsün, o zevkten başlar dönsün

3 Bırak yansın yüzünün hayal mumuyla gönül
O mumla kanat yakıp âh pervâneler dönsün

4 Sen ey güzel, yâd elle dolaştır kadehleri
Mahallende dolaşan, yazık, âşıklar dönsün

5 Bu neşeli meclise herkes giremez Bâkî!
De gelsin gönül ehli, zinhar gafiller dönsün

Gazel-3

1 Fermân-ı aşka cân iledir inkıyâdımız
Hükm-i kazâya zerre kadar yok inâdımız

2 Bağ eğmeziz edânîye dünyâ-yı dûn içün
Allah'adır tevekkülümüz iʿtimâdımız

3 Biz müttekâ-yi zer-keş-i câha dayanmazız
Hakkın kemâl-i lutfunadır istinâdımız

4 Zühd ü salâha eylemeziz ilticâ hele
Tuttu eğerçi âlemi kevn ü fesâdımız

5 Meyden safâ-yı bâtın-ı humdur garaz hemân
Erbâb-ı zâhir anlayamazlar murâdımız

6 Minnet Hudâ'ya devlet-i dünyâ fenâ bulur
Bâkî kalur sahîfe-i âlemde adımız

Gazel-3

1 Aşkın fermanına biz canla boyun eğeriz
Allah'ın takdirine candan âmennâ deriz

2 Baş eğmeyiz alçağa şu süflî dünya için
Güvencemiz Allah'tır, O'na minnet ederiz

3 Yaldızlı koltuklarda makama dayanmayız
Dayanarak lutfuna Hak yolunda gideriz

4 Ham sofuluğa asla sığınmak istemeyiz
Şu oluş âleminde çoksa da fesâdımız

5 Şaraptan maksadımız ruhun arınmasıdır
Görünüşe aldanan cahillere ne deriz?..

6 Çok şükür Allah'a ki her saltanat son bulur
Bâkî kalır dünyada şi'rimizle adımız

RÛHÎ-İ BAĞDÂDÎ (ö. 1606)

Terkîb-i Bend -1

1 Yûf hârına dehrin gül ü gülzârına hem yûf
Ağyârına yûf yâr-ı cefâkârına hem yûf

2 Bir ayş ki mevkûf ola keyfiyyet-i hamre
Ayyâşına yûf hamrine yûf hammârına hem yûf

3 Çün ehl-i vücûdun yeri sahrâ-yı ademdir
Yûf kâfile vü kâfile-sâlârına hem yûf

4 Zî-kıymet olunca n'idelim câh ü celâli
Yûf anı satan dûna harîdârına hem yûf

5 Âlemde ki bengiler ola vâkıf-ı esrâr
Seyrânına yûf anların esrârına hem yûf

6 Ârif kim ola müdbir ü nâdân ola mukbil
İkbâline yûf âlemin idbârına hem yûf

7 Çerh-i feleğin saʿdine vü nahsine laʿnet
Kevkeblerinin sâbit ü seyyârına hem yûf

8 Çün oldu harâm ehl-i Hak'a dünyî vü ukbâ
Cehd eyle ne ukbâ ola hâtırda ne dünyâ

RÛHÎ-İ BAĞDÂDÎ (ö. 1606)

Terkîb-i Bend -1

1 Zamânenin gülüne, dikenine yuh olsun
Zahmet veren dosta da düşmana da yuh olsun

2 Bir hayat ki bağımlı, şarap denen belaya
Sarhoşa ve şaraba, yapana da yuh olsun

3 Mademki var olanlar yok olmaya mahkûmdur
Kervana katılana, kervancıya yuh olsun

4 Alınıp satılırsa o makamlar, nemize!
Onu satan alçağa, alana da yuh olsun

5 Esrarkeşler vâkıfsa âlemin esrârına
Onların seyrânına, esrârına yuh olsun

6 Ârifler gözden düşmüş, cahil pâye sahibi
İkbâline âlemin, idbârına yuh olsun

7 Uğur ve uğursuzluk felektense, çok yazık
Onun sabit, gezegen yıldızına yuh olsun

8 Mademki ehl-i dile haramdır dünya ukbâ
Hatırında olmasın ne dünya ne de ukbâ

Terkîb-i Bend -2

1 Vardım seherî tâat içün mescide nâgâh
Gördüm oturur halka olup bir nice gümrâh

2 Girmiş kemer-i vahdete almış ele tesbîh
Her birisinin vird-i zebânı çil ü pencâh

3 Dedim ne sayarsız ne alırsız ne satarsız
K'aslâ dilinizde ne nebî var ne hod Allah

4 Dedi biri kim şehrimizin hâkim-i vakti
Hayr etmek içün halka gelir mescide her gâh

5 İhsânı ya pencâh ü yâ çildir fukarâya
Sabr eyle ki demdir gele ol mîr-i felek-câh

6 Geldiklerini mescide bildim ne içindir
Yüz döndürüp andan dedim ey kavm olun âgâh

7 Sizden kim ırağ oldu ise Hakk'a yakındır
Zira ki dalâlet yoludur tuttuğunuz râh

8 Tahkîk bu kim hep işiniz zerk ü riyâdır
Taklîddesiz tâʿatiniz cümle hebâdır

Terkîb-i Bend -2

1 Vardım sabah mescide, aldı beni bir merak
Halka olup oturmuş, gördüm nice avanak

2 Elde tesbih, sanarsın tevhide dalmış, belli
Dillerindeki zikir ya kırktır yahut elli

3 Dedim ne satarsınız, ne alıp verirsiniz?
Ne Allah ne peygamber, hani nerde virdiniz?

4 Dedi biri, her sabah şehrimizin zengini
Halk için hayra gelir, görmemişiz dengini

5 Yardımı da ya kırktır yahut elli, fakire
Hele sen biraz bekle, yakındır gelip gire

6 Niçin geldiklerini mescide iyi bildim
Yüz çevirip onlardan, hem üzüldüm hem güldüm

7 Dedim Hakk'a yakındır, sizden uzak olanlar
Yolunuz yol değildir zavallı kaltabanlar

8 Gerçek şu ki, işiniz gösteriştir, riyadır
Taklit peşindesiniz, hep zikriniz hebâdır

NEFʿÎ (ö. 1635)

Gazel-1

1 Hem kadeh hem bâde hem bir şûh sâkîdir gönül
Ehl-i aşkın hâsılı sâhib-mezâkıdır gönül

2 Bir nefes dîdâr içün bin cân fedâ etsem n'ola
Nice demlerdir esîr-i iştiyâkıdır gönül

3 Dildedir mihrin ko hâk olsun yolunda cân u ten
Ben ölürsem âlem-i maʿnâda bâkîdir gönül

4 Zerredir ammâ ki tâb-ı âfitâb-ı aşk ile
Rûzigârın şemse-i tâk u revâkıdır gönül

5 Etse Nefʿî n'ola ger gönlüyle dâ'im bezm-i hâs
Hem kadeh hem bâde hem bir şûh sâkîdir gönül

NEFʿÎ (ö. 1635)

Gazel-1

1 Hem kadehtir hem şarap hem güzel sâkî gönül
Hâsılı âşıkların zevk kaynağıdır gönül

2 Bir anlık cemal için bin can versem n'ola ki
Çok zamandır şevkine esir olmuştur gönül

3 Sevgin gönlümde benim, ko toprak olsun can ten
Ben ölürsem mânevî âlemde bâkî gönül

4 Zerredir amma ki aşk, güneşiyle cevheri
Zamanın tâkındaki şemsedir, süsler gönül

5 Etse Nefʿî gönlüyle özel sohbet kime ne
Hem kadehtir hem şarap, hem güzel sâkî gönül

Gazel-2

1 Âşıka taʿn etmek olmaz mübtelâdır neylesin
Âdeme mihr ü mahabbet bir belâdır neylesin

2 Gönlü dilberden kesilmezse aceb mi âşıkın
Gamzesiyle tâ ezelden âşinâdır neylesin

3 N'ola taʿyîn etse zabt-ı mülk-i hüsnü gamzeye
Zülfü bir âşufte-i serder-hevâdır neylesin

4 Zülfüne kalsa perîşân eylemezdi dilleri
Anı da tahrîk eden bâd-ı sabâdır neylesin

5 N'ola olsa muzdarip hâl-i dil-i uşşâkdan
Sînesi âyîne-i âlemnümâdır neylesin

6 Olmasa Nefʿî n'ola dilbeste zülf-i dilbere
Tabʿ-ı şûhu dâma düşmez bir hümâdır neylesin

Gazel-2

1 Âşık asla kınanmaz, müpteladır neylesin
Sevda çekmek âdeme bir beladır neylesin

2 Vazgeçmezse dilberden âşıkın gönlü, ne var!
Ezelden göz ucuyla âşinâdır neylesin

3 N'olur güzellik mülkü verilseydi gamzeye
Bir fitnedir ki zülfü, esirdir baş neylesin

4 Zülfe kalsa perişan eylemezdi dilleri
Onu da tahrik eden seher yeli, neylesin

5 Âşıkların halinden muztarip olsa ne var!
Gönlü, âlem gösteren bir aynadır neylesin

6 No'la gönül vermese Nef"î dilber zülfüne
Güzel huyu tuzağa düşmez hümâ neylesin

ŞEHYÜLİSLÂM YAHYÂ (ö. 1644)

Gazel-1

1 Sun sâgarı sâkî bana mestâne disünler
Uslanmadı gitdi gör o dîvâne disünler

2 Peymânesini her kişi doldurmada bunda
Şimden gerü bu meclise mey-hâne disünler

3 Dil hânesini yık koma taş üstüne bir taş
Sen yap anı iller ana vîrâne disünler

4 Gönlünde senin gayr u sivâ sûreti n'eyler
Lâyık mu bu kim Ka'be'ye büt-hâne disünler

5 Yahyâ'nın olup sözleri hep sırr-ı mahabbet
Yârân işidüp söyleme yabane disünler

ŞEHYÜLİSLÂM YAHYÂ (ö. 1644)

Gazel-1

1 Sun şarabı gel sâkî, ko mestâne desinler
Uslanmadı bir türlü o dîvâne desinler

2 Her kişi kadehini dolduruyor dünyada
Artık böyle meclise ko meyhane desinler

3 Gönül mülkünü yak yık, koma taş üstüne taş
Sen yap onu, elâlem ko vîrâne desinler

4 Gönülde başkasının asla yeri olamaz
Layık mı ki Kâbe'ye bir puthâne desinler

5 Yahyâ'nın her bir sözü aşk esrârını söyler
Dostlar işitip demez o yabâne desinler

Gazel-2

1 Cihânda âşık-ı mehcûra sanma râhat olur
Neler çeker bu gönül söylesem şikâyet olur

2 Ölünce demreni kalsun çıkarmanuz dilden
Tahammül eyleyemem ol da bir cerâhat olur

3 Bu rûzgârda bir berg-i ʿayş girmez ele
Felek müsâʿade itmezse bî-mürüvvet olur

4 Leʾîme renciş-i hâtır virür kerem itmek
Mukayyed olmasun erbâb-ı dille zahmet olur

5 Yakında kûy-ı harâbâta uğradum Yahyâ
Ne hûb cây-ı safâ gûşe-i ferâğat olur

Gazel-2

1 Sanma ki bu cihanda âşıka râhat olur
Neler çeker bu gönül, desem şikâyet olur

2 Ben ölünce temreni çıkarmayın kalbimden
Tahammül eyleyemem, orda cerâhat olur

3 Artık parlak bir hayat geçmez ki elimize
Ne felek izin verir ne de mürüvvet olur

4 Süflîlere eziyet sayılır ikram etmek
Çekinmesin ârifler, onlara zahmet olur

5 Yakında meyhaneye uğrayıverdim Yahyâ
Ne hoş safa veren yer, ne hoş ferağat olur

NÂİLÎ-İ KADÎM (ö. 1666)

Gazel-1

1 Hevâ-yı aşka uyup kûy-ı yâre dek giderüz
Nesîm-i subha refîkîz bahâre dek giderüz

2 Pelâs-pâre-i rindî be-dûş ü kâse be-kef
Zekât-ı mey verilür bir diyâre dek giderüz

3 Tarîk-i fâkada hem-kefş olup Senâî'ye
Cenâb-ı Külhanî-i Lâyhâre dek giderüz

4 Verüb tezelzül-i Mansûr'u sâk-ı arşa tamâm
Hudâ Hudâ diyerek pâ-yı dâre dek giderüz

5 Ederse kand-ı lebün hâtır-ı mezâka hutûr
Diyâr-ı Mısr'a değül Kandehâr'e dek giderüz

6 Felek girerse kef-i Nâ'ilî'ye dâmânun
Senünle mahkeme-i Girdgâr'e dek giderüz

NÂİLÎ-İ KADÎM (ö. 1666)

Gazel-1

1 Düşüp aşk sevdasına o yâre dek gideriz
Yoldaş seher yelidir, bahara dek gideriz

2 Üstü başı perişan, kadeh elde rind gibi
Mey zekâtı verilen diyara dek gideriz

3 Yoksulluk konusunda Senâî'yle birlikte
O Külhâni-i Lâyhâr şeyhine dek gideriz

4 Mansûr'un depremini Arş sâkına yöneltip
Allah Allah diyerek idama dek gideriz

5 Dudağındaki lezzet geldikçe hatırıma
Yalnız Mısır'a değil, Kandahâr'a gideriz

6 Nâilî'nin eline geçse eteğin felek
Varıp seninle yüce Huzur'a dek gideriz

Şarkı

1 Dönmiş ruh-ı zerdine çemen âşık-ı zârın
Bir gûne dahi âlemi var köhne bahârın
Feryâdı kafeslerde ciger-sûz hezârın
Bir gûne dahi âlemi var köhne bahârın

2 Solmuş çemenin gülleri bülbülleri hâmûş
Düşmüş yine meyhâneye rindân-ı kadeh-nûş
Bülbül yerine naʿra-i mestân olunur gûş
Bir gûne dahi âlemi var köhne bahârın

3 Birdir gam u şâdî bize âgâh u habîriz
Fevt eylemezüz fırsatı rindân-ı basîriz
Biz câm-ı mahabbet sunulan bezme esîriz
Bir gûne dahi âlemi var köhne bahârın

Şarkı

1 Dönmüş çimen âşıkın sapsarı çehresine
Yine de neşe verir şu sonbahar kimine
Kafeste feryad eden kan ağlayan bülbüle
Yine de neşe verir şu sonbahar kimine

2 Solmuş çemende güller, küsmüş, suskun bülbüller
Düşmüş rind meyhaneye, yine kadehte eller
Bülbül yerine nâra atmakta sarhoş diller
Yine de neşe verir şu sonbahar kimine

3 Mutluluk ve mutsuzluk birdir bize biliriz
Fırsatı kaçırmayız, rind demine geliriz
Muhabbet kandiline biz canımız veririz
Yine de neşe verir şu sonbahar kimine

NEŞÂTÎ (ö. 1674)

Gazel

1 Şevkız ki dem-i bülbül-i şeydâda nihânız
Hûnuz ki dil-i gonce-i hamrâda nihânız

2 Biz cism-i nizâr üzre döküp dâne-i eşki
Çün rişte-i cân gevher-i maʿnâda nihânız

3 Olsak nola bî-nâm u nişân şöhre-i âlem
Biz dil gibi bir turfa muʿammâda nihânız

4 Mahrem yine her hâlimize bâd-ı sabâdır
Dâim şiken-i zülf-i dil-ârâda nihânız

5 Hem gül gibi rengîn-i maʿnâ ile zâhir
Hem neş'e gibi hâlet-i sahbâda nihânız

6 Geh hâme gibi şekve-tırâz-ı gam-ı aşkız
Geh nâle gibi hâme-i şekvâda nihânız

7 Etdik o kadar refʿ-i taʿayyün ki Neşâtî
Âyîne-i pür-tâb-ı mücellâda nihânız

NEŞÂTÎ (ö. 1674)

Gazel

1 Neşeyiz biz, bülbülün nağmesinde gizliyiz
Kan gibiyiz, biz gülün goncasında gizliyiz

2 Dâne dâne dökerek zayıf cisme gözyaşı
Can ipliğiyiz, mâna cevherinde gizliyiz

3 Olsak nâmsız nişansız âlemde meşhur, n'ola
Gönül gibi bir çeşit muammâda gizliyiz

4 Her halimizi bilen yine seher yelidir
Daima sevgilinin zülfünde biz gizliyiz

5 Açan gülün rengiyiz, içimiz dışa vurur
Neşe gibi biz rindin kadehinde gizliyiz

6 Kâh kalem gibi aşkın gamından yakınırız
Kâh feryat gibi şekvâ kaleminde gizliyiz

7 Öyle belirsiz hale geldik ki, ey Neşâtî!
Billur gibi pek parlak âyînede gizliyiz

NİYÂZÎ-İ MISRÎ (ö. 1694)

Gazel

1 Kûs-ı rıhlet çaldı mevt ammâ henûz cân bî-haber
Asker-i aʿzâya lerze düşdi sultân bî-haber

2 Günde bir taşı binâ-yı ömrümün düşdi yire
Cân yatur gâfil binâsı oldı vîrân bî-haber

3 Dil bekâsın dost fenâsın istedi mülk-i tenüm
Bir devâsuz derde düşdüm âh ki Lokmân bî-haber

4 Bir ticâret kılmadan nakd-i ömr oldı hebâ
Yola geldüm lîk göçmüş cümle kârbân bî-haber

5 Çün gel oldı yalınuz girdüm yola tenhâ garîb
Dîde giryân sîne biryân akıl hayrân bî-haber

6 Azugum yok yazugum çok yolda dürlü korku var
Yolum alursa n'ola ger dîv u şeytân bî-haber

7 Yol eri yolda gerekdür çağ u çıplak aç u tok
Mısrîyâ gel dedi sana çünki cânân bî-haber

NİYÂZÎ-İ MISRÎ (ö. 1694)

Gazel

1 Ecel göç davulunu çaldı, cânım bî-haber
Organlar asker gibi, titrer, sultan bî-haber

2 Her gün ömür evinin bir taşı düşmektedir
Cansa dalgın yatmakta, evi viran bî-haber

3 Dost tenin ölümünü, gönül bekâ istiyor
Düştüm onulmaz derde, âh ki Lokman bî-haber

4 Bir şey kazanamadan ömür süresi bitti
Yola geldim velâkin göçmüş kervan bî-haber

5 Gel denince, yalınız giderim yola garib
Göz ağlar, bağrım yanar, akıl hayran bî-haber

6 Yok azığım, yazığım; yolda türlü korku var
Ya yolumu keserse devle şeytan bî-haber

7 Yolcu yolunda gerek, aç tok, çıplak demeden
Gel artık gel ey Mısrî, dedi cânân, bî-haber

NÂBÎ (ö. 1712)

Gazel-1

1 Gülsitân-ı dehre geldik renk yok bû kalmamış
Sâye-endâz-ı kerem bir nahl-i dil-cû kalmamış

2 Eylemiş der-beste dükkânın tabîb-i rûzgâr
Hokka-i pîrûze-i gerdûnda dârû kalmamış

3 Teşnegânın çâk çâk olmuş leb-i hâhişgeri
Çeşme-sâr-ı merhametde bir içim su kalmamış

4 Kadrin anlar yok bilir her dür-i sencîdenin
Çârsû-yı kâbiliyyetde terâzû kalmamış

5 Ceyş-i gamdan kande etsin ilticâ ehl-i niyâz
Kalʿa-i himmetde Nâbî burc ü bârû kalmamış

NÂBÎ (ö. 1712)

Gazel-1

1 Bir geldik ki dünyaya, renk yok, tat kalmamış
Keremiyle koruyan cömert bir fert kalmamış

2 Dönemin doktorları dükkanını kapamış
Gökkubbe hokkasında asla ilaç kalmamış

3 Susuzların yarılmış susayan dudakları
Merhamet çeşmesinde bir içim su kalmamış

4 Bilen yok değerini, incide ölçü nedir
Sarraflar çarşısında hiç terazi kalmamış

5 Gam ordusuna karşı ârif kime sığınsın?
Gayret kalesinde de Nâbî, bir burç kalmamış

Gazel-2

1 Bir devlet içün çarha temennâdan usandık
Bir vasl içün ağyâra mudârâdan usandık

2 Hicrân çekerek zevk-i mülâkâtı unuttuk
Mahmûr olarak lezzet-i sahbâdan usandık

3 Düştük katı çoktan heves-i devlete ammâ
Ol dâiye-i dağdağa-fermâdan usandık

4 Dil gamla dahi dest ü girîbândan usanmaz
Bir yâr içün ağyâr ile gavgâdan usandık

5 Nâbî ile ol âfetin ahvâlini nakl et
Efsâne-i Mecnûn ile Leylâ'dan usandık

Gazel-2

1 Makam için zamana temennâdan usandık
Vuslat için yâd ele mudârâdan usandık

2 Ayrılık derdi ile kavuşmayı unuttuk
Sarhoş olduk da meyin lezzetinden usandık

3 Çoktan beri kapıldık şu devlet hevesine
O gürültü koparan davalardan usandık

4 Gamlı da olsa gönül tartışmaktan usanmaz
Bir yâr için yâd elle kavgalardan usandık

5 Nâbî'yle o güzelin ahvâlini nakleyle
Mecnûn ile Leyla'nın masalından usandık

Gazel-3

1 Sakın terk-i edebden kûy-i mahbûb-i Hudâ'dır bu
Nazar-gâh-i İlâhîdir Makâm-ı Mustafâ'dır bu

2 Felekde mâh-i nev Bâbüsselâm'ın sîne-çâkidir
Bunun kandîli Cevzâ matlaʿ-i nûr-i ziyâdır bu

3 Habîb-i Kibriyâ'nın hâbgâhıdır fazîletde
Tefevvuk-kerde-i Arş-ı Cenâb-ı Kibriyâ'dır bu

4 Bu hâkin pertevinden oldu deycûr-i adem zâil
Amâdan açdı mevcûdât dü çeşmin tûtiyâdır bu

5 Murâʿât-i edeb şartiyle gir Nâbî bu dergâha
Metâf-i Kudsiyândır cilvegâh-ı enbiyâdır bu

Gazel-3

1 Sakın edebi terkten, Peygamber yurdudur bu
Allah'ın nazargâhı Mustafa kabridir bu

2 Çıkmakta gökte hilal Bâbüsselâm'dan sanki
Kandil cevzâ yıldızı, nurun kaynağıdır bu

3 Habibullah'ın kabri fazilet bakımından
Arş-ı âlâdan sonra en yüce makamdır bu

4 Bu toprağın nurundan yokluk zulmeti bitti
Yokluktan çıktı varlık, gözlere sürmedir bu

5 Edepli bir şekilde gir Nâbî bu dergâha
Tavaf eder melekler, nebîler bezmidir bu

NEDÎM (ö. 1730)

Gazel-1

1 Haddeden geçmiş nezâket yâl ü bâl olmuş sana
Mey süzülmüş şîşeden ruhsâr-ı âl olmuş sana

2 Bûy-ı gül taktîr olunmuş nâzın işlenmiş ucu
Biri olmuş hoy birisi destmâl olmuş sana

3 Sihr ü efsûn ile dolmuşdur derûnun ey kalem
Zülfü Hârût'un demek mümkin ki nâl olmuş sana

4 Şöyle gird olmuş Firengistân birikmiş bir yere
Sonra gelmiş gûşe-i ebrûda hâl olmuş sana

5 Ol büt-i tersâ sanâ mey nûş eder misin demiş
El-amân ey dil ne müşkil-ter suâl olmuş sana

6 Sen ne câmın mestisin âyâ kimin hayrânısın
Kendin aldırdın gönül n'oldun ne hâl olmuş sana

7 Leblerin mecrûh olur dendân-ı sîn-i bûseden
Laʿlin öpdürmek bu hâletle muhâl olmuş sana

8 Yok bu şehr içre senin vasf etdiğin dilber Nedîm
Bir perî-sûret görünmüş bir hayâl olmuş sana

NEDÎM (ö. 1730)

Gazel-1

1 Haddelenmiş nezaket boy pos olmuştur sana
Mey süzülmüş şişeden al yanak olmuş sana

2 Gül kokusu süzülmüş, nâzın işlenmiş ucu
Birisi senin terin, diğeri mendil sana

3 Sihir ve büyü ile için dolmuş ey kalem
Demek Hârût'un zülfü bir kamış olmuş sana

4 Firengistan çevrilip birikmiş san bir yere
Sonra kaşın yanında siyah ben olmuş sana

5 Sana o kâfir güzel mey içer misin demiş
Aman ey gönül, çok zor bir sual olmuş sana

6 Hangi içki mest etti, sen kimin hayranısın
Kendin yitirdin gönül, nasıl hal olmuş sana

7 Öptükçe sin (س) dişleri dudağını yaralar
Dudağını öptürmek pek muhal olmuş sana

8 Anlattığın o güzel bu şehirde yok Nedîm!
Görünen bir periymiş, bir hayal olmuş sana

Gazel-2

1 Sînede evvel ne muhrik arzûlar var idi
Lebde ser-keş âhlar ateşli hûlar var idi

2 Böyle bî-hâlet değildi gördüğüm sahrâ-yı aşk
Anda mecnûn bîdler dîvâne cûlar var idi

3 Ben bugün bir nev-bahâr-ı hüsn ü ân seyr eyledim
Tarf-ı destârında sünbül gibi mûlar var idi

4 Sen yine bir nev-niyâz âşık mı peydâ eyledin
Kûyuna yer yer dökülmüş âb-ı rûlar var idi

5 Ey Nedîm ey bülbül-i şeydâ niçün hâmûşsun
Sende evvel çok nevâlar güft ü gûlar var idi

Gazel-2

1 Önceleri sînede yanan arzular vardı
Dilde isyankâr âhlar, ateşli hûlar vardı

2 Aşk meydanı gördüğün gibi sönük değildi
Orda salkım söğütler, ne coşkun sular vardı

3 Ben bugün ilk bahara benzeyen dilber gördüm
Tülbendi kenarında sümbül zülüfler vardı

4 Yoksa sen kendin için yeni âşık mı buldun
Yüzden dökülmüş yer yer, bir hayli sular vardı

5 Ey Nedîm, ey şen bülbül, niçin suskunsun böyle
Sende evvel nağmeler, pek hoş sohbetler vardı

Gazel-3

1 Esdikçe bâd-ı subh perîşânsın ey gönül
Benzer esîr-i turra-i cânânsın ey gönül

2 Gül mevsiminde tevbe-i meyden benim gibi
Zannım budur ki sen de peşîmânsın ey gönül

3 Eşkimde böyle şu'le nedendir meğer ki sen
Çün sûz tâb giryede pinhânsın ey gönül

4 Ben sana bâde içme güzel sevme mi dedim
Benden niçün bu gûne girîzânsın ey gönül

5 Bîgânedir mu'âmeleniz akl u hûş ile
Gûya derûn-ı sînede mihmânsın ey gönül

6 Âyîne oldu bir nigeh-i hayretinle âb
Billâh ne saht âteş-i sûzânsın ey gönül

7 Hac yollarında meş'ale-i kârbân gibi
Erbâb-ı 'aşk içinde nümâyânsın ey gönül

8 Feyz âşiyânı mihr-i hüner cilvegâhısın
Subh-ı bahâr-ı şevke girîbânsın ey gönül

9 Peymâne-i mahabbeti sundun Nedîm'e çün
Lutf eyle câmı bâri biraz kansın ey gönül

Gazel-3

1 Estikçe seher yeli, perişansın ey gönül
Sevgilinin zülfünün esirisin ey gönül

2 Gül mevsiminde meye ben gibi tevbe edip
Zannımca bu tevbeden pişmansın sen ey gönül

3 Alevli gözyaşımın acep sebebi nedir
Parlayıp yakan yaşta gizli misin ey gönül

4 Ben sana içki içme, güzel sevme mi dedim
Neden bu kadar benden kaçmaktasın ey gönül

5 A gönül, anlaşılan yok akılla pek aran
Sanırsın ki sînede misafirsin ey gönül

6 Bakınca sen hayretle su gibi oldu ayna
Vallahi ne yakıcı ateşmişsin ey gönül

7 Hac kervanı önünde yanan meşale gibi
Âşıklar arasında besbellisin ey gönül

8 Feyiz, hüner güneşi doğar ufkundan senin
Bahar sabahı şevka mahal sensin ey gönül

9 Madem sundun Nedîm'e muhabbet kadehini
Lutfet alma kadehi biraz kansın ey gönül

RÂGIB PAŞA (ö. 1763)

Gazel

1 Harâbâtı görenler her biri bir hâletin söyler
Safâsın nakl eder rindân ü zâhid sıkletin söyler

2 Ser-âgâz eyledikçe bahse bülbül revnak-ı gülden
Bezmde kulkul-i minâ mülün keyfiyetin söyler

3 Tecellî neş'esin ehl-i şikem idrâk kâbil mi
Behişt andıkça zâhid ekl ü şürbün lezzetin söyler

4 Ne zabt-ı hâkim-i aklî ne hükm-i zâbit-i şerʿî
Cünûn iklîmini seyr edenler râhatın söyler

5 Miyân-ı güft ü gûda bed-meniş îham eder kubhun
Şecâʿat arz ederken merd-i kıbtî sirkatin söyler

6 Muvâfıktır yine elbet mîzâca şîve-i hikmet
Tabîbin olsa da kizbi marîzin sıhhatin söyler

7 Perîşanî-i hâtır nükte-i serbeste-veş kaldı
Ne kimse hikmetin anlar ne Râgıb illetin söyler

RÂGIB PAŞA (ö. 1763)

Gazel

1 Her gören meyhanenin farklı bir şeyin söyler
Rind olan safasını, sofu günahın söyler

2 Bülbül söz ettiğinde gülün parlaklığından
Şişe gul gul ederken, şarabın keyfin söyler

3 Midesine düşkünler ne anlar tecelliden
Cennet anıldığında sofu lezzetin söyler

4 Ne akıl ne şeriat asla engelleyemez
Divâne iklimini gören râhatın söyler

5 Sohbet meclislerinde anlaşılır ham olan
Şecaat arz ederken kıptî sirkatin söyler

6 Bilgelere yaraşır elbet bilgece tavır
Yalan da olsa, hekim, hastaya "iysin" söyler

7 Perişan olan gönlüm serbest nükteler gibi
Ne bir kimse hikmetin ne Râgıb halin söyler

ŞEYH GÂLİB (ö. 1799)

Gazel-1

1 Gencînen olsam vîrân edersin
Âyînen olsam hayrân edersin

2 Tîr-i nigehten dâğ-ı derûna
Baksan ne işler seyrân edersin

3 Sâkî kerâmet sende yâ bende
Bahr-i habâba mihmân edersin

4 Nezzâre-i germ ettikçe ey çeşm
Âteşle âbı yek-sân edersin

5 Ey huşk zâhid dem urma meyden
Dest-i duâyı mercân edersin

6 Zâhid o meh-veş bir nûrdur kim
Büttür demezsin îmân edersin

7 Mâdâm uçarsın gözlerde ammâ
Rûyun perî-veş pinhân edersin

8 Tabl-ı tehîden gümdür suhanler
Bî-hûde Gâlib efgân edersin

9 Edvâr-ı çerhe uy Mevlevî ol
Seyrân edersin devrân edersin

ŞEYH GÂLİB (ö. 1799)

Gazel-1

1 Hazinen olsam senin, beni viran edersin
Elinde ayna olsam bakıp hayran edersin

2 Ok gibi bakışınla gönlümdeki yaraya
Şayet bakacak olsan neler seyran edersin

3 Sende midir keramet, yoksa bende mi sâkî
Kabarcık denizinde beni mihmân edersin

4 O anlamlı, o sıcak bakışınla sen ey göz
Eşitlersin ateşle suyu yeksân edersin

5 Hele sen ey ham sofu, gel söz etme şaraptan
Duâya kalkan eli kuru mercân edersin

6 O ay parçası güzel bir nurdur ki, ey zâhid
O puttur diyemezsin, hemen iman edersin

7 Hayalin gözümüzde uçup duruyor amma
Peri misin, yüzünü gizler pinhân edersin

8 Sanki davulun sesi, sözler boşa gitmekte
Sen ey bîçâre Gâlib, boşa efgân edersin

9 Zamanın dönüşüne sen de uy, Mevlevî ol
Görüp seyran edersin, dönüp devran edersin

Gazel-2

1 Yine zevrak-ı derûnum kırılıp kenâre düştü
Dayanır mı şîşedir bu reh-i seng-sâre düştü

2 O zamân ki bezm-i cânda bölüşüldü kâle-i kâm
Bize hisse-i mahabbet dil-i pâre pâre düştü

3 Gehi zîr-i serde desti geh ayağı koltuğunda
Düşe kalka hasta-i gam der-i lutf-i yâre düştü

4 Erişip bahâra bülbül yenilendi sohbet-i gül
Yine nevbet-i tahammül dil-i bî-karâre düştü

5 Meh-i bürc-i ârızında gönül oldu hâle mâil
Bana kendi tâliʿimden bu siyeh sitâre düştü

6 Süzülüp o çeşm-i âhû dedi zevk-i vasla yâ Hû
Bu değildi n'eyleyim bu yolum intizâre düştü

7 Reh-i Mevlevî'de Gâlib bu sıfatla kaldı hayrân
Kimi terk-i nâm ü şâne kimi iʿtibâre düştü

Gazel-2

1 Yine gönül kayığım kırılıp yana düştü
Dayanır mı şişedir, bir taşlı yola düştü

2 Can meclisinde arzu kumaşı bölüşüldü
Aşk hissesinden bize yaralı gönül düştü

3 Bazen testisi elde, bazen de koltuktadır
Gam hastası güçlükle yar kapısına düştü

4 Erdi bülbül bahara, başladı gül sohbeti
Tahammül nöbetiyse kararsız gönle düştü

5 Ay yüzündeki bene hâle olsam der gönül
Talihimden kendime bu siyah yıldız düştü

6 Ceylan gözlüm süzülüp vuslata yâ Hû dedi
Ben böyle ummuyordum, şansa beklemek düştü

7 Mevlevîlik yolunda Gâlib kalmıştı hayran
Kimi şöhret terk etti, kim itibara düştü

Gazel-3

1 Billâhi yuf bu şuʿbede-î hiç-kâre yuf
Yuf kadr-i câh u tantana-i iştihâre yuf

2 Pâşâ ki bulmaya ser-i maktûunâ kefen
Ol tûg-ı tumturak-alem-î iʿtibâre yuf

3 Bâd-ı ecel ki söndüre kandîl-i cânını
Bâşı ucunda bîhude şemʿ-î mezâre yuf

4 Kerrât ile sahîfe-i âlemde çekmişim
Bu sûret-i mükerrer-i leyl ü nehâre yuf

5 Bir hâne kim binâsı ola âh u eşkden
Yazık o âb u renge o nakş u nigâre yuf

6 Dür ki ede zuhûr furûn-ı şikencede
Her bir o laʿl-i nâb o dür-i şâhvâre yuf

7 Sûr-ı arûs kim ola mâtem netîcesi
Püf şemʿ-i bezme meşʿale-i şuʿle-dâre yuf

8 Gâlib penâh-ı fakra gir abdâl-meşreb ol
Al kerre-nâyı destine çal rûzgâre yuf

9 Oldukça söylerim der-i Monlâ'da kâm-yâb
Dünya gamında çekticeğim âh u zâre yuf

Gazel-3

1 Vallahi şu faydasız eğlenceye yuh olsun
Makamla gelen üne, gösterişe yuh olsun

2 Kesik başına kefen bulamıyorsa paşa
İhtişamlı tuğuna, şerefine yuh olsun

3 Can kandilini bir gün söndürür ecel yeli
Başucunda boşuna yanan muma yuh olsun

4 Çekmişim, denemişim şu dünyada kaç bin kez
Tekrar eden geceye, gündüzüne yuh olsun

5 Binası gözyaşıyla, âhla kurulan evin
Yazık onca süsüne, nakışına yuh olsun

6 Isıtıp sıkılarak yapılıyorsa inci
Onun şah incisine, al rengine yuh olsun

7 Bir düğün ki, sonucu mateme dönüşmüşse
Salonu aydınlatan kandiline yuh olsun

8 Sığın fakra sen Gâlib, derviş meşreb ol hele
Al eline çal neyi, rüzgârına yuh olsun

9 Mevlânâ kapısında yaşadıkça mutluyum
Şu dünyada çektiğim âh u zâra yuh olsun

Gazel-4

1 Görünce şuʿle-i rûyunda dûd pervâne
Yanardı nâr-ı gama hem-çü ûd pervâne

2 Gerekdür encümen-i ışka bî-dilân-ı hâmuş
O bezme bülbül-i âteş-sürûd pervâne

3 Kılup zebâne-i şemʿi piyâle sahbâ
Eder mahabbete bezl-i vücûd pervâne

4 Fürûğ-ı berk-i tecellîye hasr eden nazarın
Misâl-i merdüm-i çeşm-i şühûd pervâne

5 Harîr-i şuʿleye tebdîl edip libâs-ı teni
Fenâda anladı zevk-i hulûd pervâne

6 Bedîd gerdiş-i germinde halka-i tevhîd
Çeker sabâha dek ism-i Vedûd pervâne

7 Bilen uzak dolaşır âteş-i mahabbetden
Kim etdi kendüyi Gâlib çü sûd pervâne

Gazel-4

1 Yüzünün alevinde gördü çınge pervane
Gam ateşine yandı, öd kesilip pervane

2 Aşk meclisine suskun, derviş âşıklar gerek
O meclisin şakıyan bülbülüdür pervane

3 Mum alevini şarap kadehi eyleyerek
Varlığını sevgiye verir gider pervane

4 Tecelli şimşeğinin nuruna diker gözün
Göz merceği misali dikkat eder pervane

5 Vücut elbisesini alev ipliği yapıp
Ebediyet zevkini anlamıştı pervane

6 O tevhid halkasını buldu kızgın dönüşte
Çeker sabaha kadar Vedûd ismin pervane

7 Bilen uzak dolaşır muhabbet ateşinden
Gâlib, yitirdi yazık kendisini pervane

Gazel-5

1 Dökdi omuzdan pûşu saçağını
Açdı gönüller deli bayrağını

2 Ay yenisi gökde ne ülker satar
Değmeyecek kesdiği tırnağını

3 Gözceğizim boyamak ister beni
Al boyayıp kan ile dudağını

4 Saldı gönül illerine âfeti
Kurdı göz ırmağına otağını

5 Niçe tabur dağıdır ol yosmanın
Saç dağıdıp eğmesi kalpağını

6 İçip içip kendi elinden anın
Duramayıp öpmüşüm ayağını

7 Çok sürünüp gözlemişim özleyip
Ayağının izini toprağını

8 Vermedi bir kimseye Gâlib geçit
Kande çevirdiyse söz ırmağını

9 Hazret-i Monlâ'yı bilenler bilir
Bilmeyenin kim çeke kulağını

Gazel-5

1 Döktü dilber omuzdan poşunun saçağını
Açtı çılgın gönüller o deli bayrağını

2 Doğan yeni ay gökte ne diye gururlanır
Madem etmez değeri, kesilen tırnağını

3 Gözüm boyamak ister döktüğü kanlı yaşla
O dilberin kirazı andıran dudağını

4 Saldı gönül mülküne tufan gibi âfeti
Kurdu göz ırmağına muhteşem otağını

5 Nice tabur dağıtır o yosmanın cilvesi
Saçını dağıtarak eğmesi kalpağını

6 İçip içip elinden dağıtmışım kendimi
Duramayıp öpmüşüm uğurlu ayağını

7 Her yerde sürünerek aramışım izini
Rastlayınca izine öpmüşüm toprağını

8 Gâlib geçit vermedi kimseye ki konuşsun
Ne yana çevirdiyse akan söz ırmağını

9 Hazret-i Mevlânâ'yı elbet bilenler bilir
Bilmeyenin kim çeksin duymayan kulağını

ŞİNÂSÎ (ö. 1871)

Münâcât

1 Hak Teâla azamet âleminin pâdişehi
Lâ-mekândır olamaz devletinin taht-gehi

2 Hâsdır zat-ı ilâhîsine mülk-i ezelî
Bî-hudûd anda olan kevkebe-i lem-yezeli

3 Eser-i hikmetidir yerle göğün bünyâdı
Dolu boş cümle yed-i kudretinin îcâdı

4 İzzet ü şânını takdis kılar cümle melek
Eğilir secde eder pîş-i celâlinde felek

5 Emri vech üzre yer eyler gece gündüz hareket
Değişir tâzelenir mevsim-i feyz ü bereket

6 Pertev-i rahmetinin lemʿasıdır ayla güneş
Tâb-ı hışmından alır alsa cehennem âteş

7 Şerer-i heybet-i ulviyyesidir yıldızlar
Anların şuʿlesi gök kubbesini yaldızlar

8 Kimi sâbit kimi seyyâr be-takdîr-i Kadîr
Tanrı'nın varlığına her biri bürhân-ı münîr

9 Varlığın bilme ne hâcet küre-i âlem ile
Yeter isbâtına halk ettiği bir zerre bile

ŞİNÂSÎ (ö. 1871)

Münâcât

1 Yüce Allah âlemin ezelî padişahı
Mekânsızdır, olamaz devletine taht dahi

2 Ulu zâtına ait o ezelî saltanat
Sayısız yıldızlara dikkatlice bir göz at

3 Tanıktır kudretine yerle göğün yapısı
Zerreden küreye dek O'nu anar hepisi

4 Şânını tesbih eder, ürperir cümle melek
Eğilir secde eder, saygıyla bütün felek

5 Emri üzre yer küre gece gündüz dönmekte
Mevsimler uyarınca bol bereket inmekte

6 Rahmetiyle güneş, ay, dünyayı aydınlatır
Kahrıyla cehennemi tutuşturup parlatır

7 Heybetinden kıvılcım, şu saçılmış yıldızlar
Işığıyla her zaman gökkubbeyi yaldızlar

8 O'nun takdiri ile sabit ve gezegenler
Hal diliyle her biri şânını takdis eyler

9 Varlığını bilmeye gerek yok âlem ile
İspatına kâfidir küçücük zerre bile

10 Göremez zâtını mahlûkunun âdî nazarı
Hisseder nûrunu ammâ ki basîret basarı

11 Vahdet-i zâtına aklımca şehâdet lâzım
Can ü gönlümle münâcât ü ibâdet lâzım

12 Neş'e-i şevk ile âyâtına tapmak dilerim
Anla var Hâlik'ima gayri ne yapmak dilerim

13 Ey Şinâsî içimi havf-ı İlâhî dağlar
Sûretim gerçi güler kalb gözüm kan ağlar

14 Eder isyânıma gönlümde nedâmet galebe
Neyleyim yüz bulamam ye's ile affım talebe

10 Göremez bu gözlerle zâtını yaratıklar
Sezer O'nun nurunu kalbi saf uyanıklar

11 Aklımca birliğine şehadet etmek lazım
Gönülden yalvararak ibadet etmek lazım

12 Görerek sanatını aşkla tapmak dilerim
Samimiyetle O'na kulluk yapmak dilerim

13 Ey Şinâsî, içimi Allah korkusu dağlar
Gülüyorsa da yüzüm, mahzun gönlüm kan ağlar

14 Pişmanım ben gönülden işlediğim günaha
Affet diyemiyorum, yüzüm yok ki Allah'a

ZİYÂ PAŞA (ö. 1880)
Tercî-i Bend

1 İkbâl için ahbâbı siâyet yeni çıktı
Bilmez idik evvel bu dirâyet yeni çıktı

2 Sirkat çoğalıp lafz-ı sadâkat modalandı
Nâmus tamâm oldu hamiyyet yeni çıktı

3 Düşmanlara ahbâbını zemm oldu zarâfet
Dildardan ağyâra şikâyet yeni çıktı

4 Sâdıkları tahkîr ile red kâide oldu
Hırsızlara ikrâm ü inâyet yeni çıktı

5 Hak söyleyen evvel dahi menfûr idi gerçi
Hâinlere ammâ ki riʿâyet yeni çıktı

6 Düstûr ile iʿlân olunur cümle nizâmât
Elfâz ile terfîh-i raʿiyyet yeni çıktı

7 Âciz olanın ketm olunur hakk-ı sarîhi
Mahmîleri her yerde himâyet yeni çıktı

8 İsnâd-ı taʿassub olunur merd-i gayûra
Dînsizlere tevcîh-i reviyyet yeni çıktı

9 İslâm imiş devlete pâ-bend-i terakkî
Evvel yoğ idi işbu rivâyet yeni çıktı

10 Milliyyeti nisyân ederek her işimizde
Efkâr-ı Firenge tebaiyyet yeni çıktı

11 Eyvâh bu bâzîçede bizler yine yandık
Zîra ki ziyân ortada bilmem ne kazandık

ZİYA PAŞA (ö. 1880)
Tercî-i Bend

1 İkbal için dostlara ihanet yeni çıktı
Önceleri bilmezdik, bu âdet yeni çıktı

2 Çalıp çırpma çoğaldı, dürüstlük moda oldu
Namusun işi bitti, hamiyet yeni çıktı

3 Ahbabını düşmana karalamak zarafet
Dostunu başkasına şikayet yeni çıktı

4 Dürüst olanı tahkir eylemek kural oldu
Hırsızlara iltifat, inayet yeni çıktı

5 Sevilmezdi önceden doğru sözlüler, amma
Haine değer vermek, iltifat yeni çıktı

6 Bütün resmi kararlar *Düstûr*'da yayınlanır
Vatandaşı söz ile atamak yeni çıktı

7 Âcizlerin açıkça hakkı örtbas edilir
Korunanı her yerde korumak yeni çıktı

8 Namusunu kıskanan mutaassıp sayılır
Dinsizlere yaranmak hiç yoktu, yeni çıktı

9 İslam imiş devletin kalkınmasına engel
Evvel yoktu böyle şey, bu görüş yeni çıktı

10 Milliyeti unuttuk günlük hayatımızda
Batı düşüncesine kölelik yeni çıktı

11 Eyvah biz bu oyunda yine yandık, aldandık
Çünkü zarar ortada, bilmem ki ne kazandık

ESʿAD ERBİLÎ (ö. 1931)

Gazel-1

1 Senin aşkınla mecnûnum ve lâkin iştihârım yok
Demâdem dâğ-ı hasretle figândan başka kârım yok

2 Metâʿ-ı lutfunu almak için sermâyesiz geldim
O dürlü bir tehî-destim ki hattâ ihtiyârım yok

3 Ne ilm ü maʿrifet verdin ne câh u menkıbet yâ Rabb
Bi-hamdillâh ki bir zerre medâr-ı iftihârım yok

4 Benî nevʿ-i beşer resminde ancak bir heyûlâ var
Cihanda kâm alırdım ben olaydı ger o varım yok

5 Ne dârım var benim Esʿad ne de meyl-i diyârım var
Cemâl-i yârdan başka diğer bir intizârım yok

ES'AD ERBİLÎ (ö. 1931)

Gazel-1

1 Aşkınla mecnûn oldum, neyleyim şöhretim yok
Hasretinle ağlarım, benim başka kârım yok

2 Lutfuna ermek için gelmişim sermayesiz
Öyle boştur ki elim, yüzüm yok, mecalim yok

3 İlim irfan vermedin, makam rütbe ne gezer
Şükürler olsun Rabbim hiçbir iftiharım yok

4 Âdemoğlu şeklinde sadece bir görüntü
Cihandan zevk alırdım, velâkin hiç varım yok

5 Ne bir evim var Es'ad, ne bir diyara meylim
Cemâl-i yârdan başka benim bir intizârım yok

Gazel-2

1 Gönül nûr-i cemâlinden habîbim bir ziyâ ister
Gözüm hâk-i rehinden ey tabîbim tûtîyâ ister

2 Safâ-yı sîneme zulmet veren jeng-i günâhımdır
Amân ey kân-ı ihsân zulmet-i kalbim cilâ ister

3 Yetiş imdâde ey şâh-i risâlet rûz-i mahşerde
Ki derd-i bî-devâ-yı mâ'siyet Sen'den şifâ ister

4 Ne âb-ı dîdeden râhat ne âh-ı sîneden imdâd
Benim bâr-ı günâhım lutf-i şâh-ı enbiyâ ister

5 Sarıldım dâmen-i ihsânına ey şâfi'-i ümmet
Dahîlek yâ Muhammed hasta cânım bir devâ ister

6 Gül-i ruhsârına meftûn olanlar şüphesiz sensiz
Ne mülk ü mâl ü câh ister ne de zevk u safâ ister

7 N'ola bir kerre şâd olsa cemâl-i bâ-kemâlinle
Ki kemter bendeniz Es'ad sana olmak fedâ ister

Gazel-2

1 Sevgilim, cemâlinden gönlüm bir ziya ister
Toprağın derman diye gözüm tûtiyâ ister

2 Gönlümün neşesini kaçıran günah pası
Lutfet Rabbim, kararan kalbim bir cila ister

3 Yetiş ey şâh-ı rusül, mahşer günü imdada
Çaresiz günah derdi senden bir şifa ister

4 Ağlamaktan, âh vâhtan kimseye bir fayda yok
O gün âsiler Senden yakın âşinâ ister

5 Ümmetine şefaat eden sevgili Resül!
Sarıldım eteğine, canım bir deva ister

6 O gül yüzüne âşık olanlar şüphesiz ki
Ne mal ne de mülk ister, ne zevk ü safa ister

7 Cemâlini görmekle n'olur şâd olsa gönlüm
Bu Esʿad kulun sana canını feda ister

AHMED REMZÎ DEDE (ö. 1944)

1 Gönül Mecnûn değilsin hüsn-i Leylâ'yı beğenmezsin
Kime dil-dâdesin mahbûb-i zîbâyı beğenmezsin

2 Şaşırmışsın merâmın Türkçe anlatmakda yazmakda
Acep hayretdeyim elfâzı imlâyı beğenmezsin

3 N'olur bir kerre de âsâr-ı eslâfı tetebbuʿ et
Nasıl Türk oğlusun ecdâdı âbâyı beğenmezsin

4 Şerîʿattan tarîkattan haberdâr olmak istersin
Diyânetten kaçarsın şerʿi fetvâyı beğenmezsin

5 Dilersin âşinâ-yı fenn-i târîh olmayı ammâ
Arapça söylemiş dersin Naʿîmâ'yı beğenmezsin

6 Şifâ bilmiş etıbbâ-yı ecânib işte *Kânûn*'ı
Fakat Türkçe değildir İbni Sinâ'yı beğenmezsin

7 Kitâb-ı *Mesnevî*'den iktibâs-ı feyz eder âlem
Acemce bir eser dersin de Mollâ'yı beğenmezsin

8 Akar ağzın suyu naʿtini görsen Fuzûlî'nin
Sana bîgânedir vezniyle maʿnâyı beğenmezsin

9 Güzeldir Avrupa tahsîlin ammâ Türk idin n'oldun
Gelirsin ecnebî bir kızla Fatma'yı beğenmezsin

10 Layiksin anladık lâkin sana mescitte yer yok mu
Hele havrâya girmezsin kilisâyı beğenmezsin

11 Yeter ey hâme Remzî bî-muhâbâ lâf-ı bî-maʿnâ
Ki sen de yazdığın eşʿârı inşâyı beğenmezsin

AHMED REMZÎ DEDE (ö. 1944)

1 Gönül Mecnûn değilsin, Leyla'yı beğenmezsin
Kime kapıldın bilmem, hiç güzel beğenmezsin

2 Şaşırmışsın, maksadın daim Türkçe yazmaktır
Hayret, neden kelime ve imla beğenmezsin

3 N'olur bir kere de sen tarihini araştır
Nasıl Türk oğlusun sen, atanı beğenmezsin

4 Şeriat, tarikati anlamak istersin de
Diyanetten kaçarsın, fetvayı beğenmezsin

5 Hani tarih ilmini bilmek istiyorsun ya
Naîmâ'nın dilini, üslûbu beğenmezsin

6 Yabancı hekimler de şifa bilir *Kânûn*'u
İbn Sînâ Arapça yazmış der, beğenmezsin

7 *Mesnevî* kitabından cümle âlem feyz alır
Farsça yazmıştır diye Monla'yı beğenmezsin

8 Akar ağzının suyu Fuzûlî'nin na'tından
İlgilenmezsin, zira mânayı beğenmezsin

9 Frenk tahsilin güzel, hani Türk'tün ne oldu?
Alırsın ecnebî kız, Fatma'yı beğenmezsin

10 Anladık sen laiksin, yer mi yok mescitlerde
Havraya yanaşmazsın, kilise beğenmezsin

11 Yeter ey Remzî yeter, bu kadar anlamsız söz
Ki sen bile yazdığın bu şi'ri beğenmezsin

YAHYA KEMAL BEYATLI (ö. 1958)

SELÎMNÂME

Başlayış -1514-

1 Eflâkden o dem ki peyâm-ı kader gelür
Gûş-ı cihâne velvele-i bâl ü per gelür

2 Devr-i fütûhu Sûr-ı Sirâfîl müjdeler
Hak'tan nizâm-ı âlemi te'mîne er gelür

3 Ebvâb-ı Ravza-i Nebevî'den firiştegân
Cibrîl'i gördüler nice demdir gider gelür

4 Derk ettiler ki merkad-i pâk-i Muhammed'e
Rûhu'l-Kudüs'le Arş-ı Hudâ'dan haber gelür

5 Rûy-i zemîni tâbiʿ-i fermânı kılmağa
Sultan Selîm Hân gibi bir şîr-i ner gelür

6 Râyâtının alemleri üstünde uçmağa
Sîmürg-i feth hemçü nesîm-i seher gelür

7 Hâkân ki at sürünce bir iklîm-i düşmene
Pîş u pesinde mahşer-i tîğ ü teber gelür

8 Ey gâsıb-ı diyâr-ı Arab! Bekle vaktini
Evvel cezâ-yı saltanat-ı sürh-ser gelür

9 Kaç fâtih-i zamân gören Îran-zemîn bugün
Görsün kiminle hangi cüyûş-i zafer gelür

10 Tekbîrlerle halka ıyân oldu tuğlar
Sahrâ-yı Üsküdâr'a revân oldu tuğlar

YAHYA KEMAL BEYATLI (ö. 1958)
SELÎMNÂME
Başlayış -1514-

1 O zaman ki göklerden ilâhî haber gelir
Cihânın kulağına kanat sesleri gelir

2 İsrafil'in sûrudur müjdeler fetihleri
Dünyaya düzen veren Hak katından er gelir

3 Ravza'nın kapısında saf saf olan melekler
Cebrâil'i gördüler telâşla gider gelir

4 Bildiler Peygamber'in o tertemiz kabrine
Cibril vasıtasiyle Allah'tan haber gelir

5 Yeryüzünün hepsine egemen olmak için
Sultan Selim Han gibi bir erkek aslan gelir

6 Sancakların üstünde süzülüp uçmak için
Hümâ kuşu bir yanda, bir yandan meltem gelir

7 At sürünce o Hakan, düşmanın ülkesine
Önünde ve ardında mızrak ormanı gelir

8 Ey Arap ülkesini haksız yere gasp eden!
Önce kızılbaş Şâh'ı cezalandırmak gelir

9 Nice fetihler gören İran ülkesi, bugün
Görsün kiminle, hangi muzaffer asker gelir

10 Tekbirlerle meydana çekildi, çıktı tuğlar
Üsküdar sahrâsına indi, yürüdü tuğlar

Sefer -1514-

1 Tebrîz'e doğru çıktı sefer şâhrâhına
Ervâh peyrev oldu cihân pâdişâhına

2 At üzre geçtiğin göricek leşker-i guzât
Râm oldu şîrler gibi Yâvuz nigâhına

3 Yekser gazâ kılıncı kuşanmış bir ümmetin
Câlis budur erîke-i âlem-penâhına

4 Münkâd edip serîrine maşrıkla mağribi
Bir devlet armağân edecektir ilâhına

5 Âhir ağardı tan yeri re's-i cibâlden
Serhadde yol göründü Acem tahtgâhına

6 Fermân-ı bî-emân ile kalkan hümâ gibi
Tuğrâlu nâme gitti Kızılbâş şâhına

7 Hâkân-ı Rûm leşkeri yaklaştığın görüp
Îrân gerektir ağlasa baht-ı siyâhına!

8 Hengâm-ı rezmi bildiren âvâz-ı hâtifî
Aks etti her tarafta cibâlin cibâhına

9 Sahrâ-yı Çaldıran'da gazâ vardır erteye
Ey berk! Müjde ver feleğin mihr ü mâhına!

10 Meydân-ı cenge sâye-resân oldu tuğlar
Rehyâb-ı milk-i Nûşirevân oldu tuğlar

Sefer -1514-

1 Çıktı Tebriz'e doğru, sığındı Allâh'ına
Rûhânîler rehberdi cihan padişahına

2 At üstünde görünce gaziler ordusunu
Teslim olmuş sanırsın, aslan Yavuz Şâh'ına

3 Bir milletin tamamı sanki kılıç kuşanmış
Budur artık oturan cihânın tahtgâhına

4 Baş eğdirdi kendine doğu ile batıyı
Bir devlet sunacaktır o yüce Allâh'ına

5 Söktü şafak, dağ başı ağarmaya başladı
Yol göründü serhadde Acem'in tahtgâhına

6 Sanırsın ki bir hüma, emansız ferman taşır
Tuğralı mektup gitti Kızılbaşlar Şâhı'na

7 Hâkân'ın ordusunun yaklaştığını görüp
İran ağlamalıdır o baht-ı siyahına.

8 Savaş uğultuları gayet gizli ses gibi
Akseder her taraftan dağların külâhına

9 Çaldıran Ovası'na ertesi gün sefer var!
Ey yıldırım müjde ver, felek mihr ü mâhına!

10 Cenk meydanına kadar gölge salmıştı tuğlar
Nüşirvan'ın yurduna varıp ulaştı tuğlar

Çaldıran -1514-

1 Her tûğ-ı pür-fürûğ verirken hücûma şân
Her tîg-i bî-dirîg parıldardı hun-feşân

2 Meydân-ı haşr ü neşri karıştırdın ey kader
Andırdı rûz-i mahşeri hengâm-ı imtihân

3 Saldırdı fart-ı gayz ile ifrît-i râfızî
Tâlih göründü bizlere sol kolda pek yaman

4 Gark oldu hûna Rûmeli Beğlerbeği'yle ceyş
Üç Malkoçoğlu eyledi bir bir fedâ-yı cân

5 Uğrunda her gazâya atılmış mücâhidîn
Lâyık mıdır felâkete, ey Rabb-ı Müste'ân!

6 Her yanda hûn içinde bu hengâmeden beri
Hîç esmeyen nesîm-i fütûh esti nâgehân

7 Sağ kolda bozdu bozguna uğrattı düşmeni
Şîrâne bir taarruzu sevk eyleyen Sinân

8 Şâh-ı adûya karşı kopan sarsar-ı zafer
İndirdi yıldırım gibi bir darbe-i girân

9 Pâmâl-i rahşı kıldı Acem tâc ü tahtını
Tâ Arş'a astı tîgını Sultan Selîm Hân

10 Sermest-i câm-ı vuslat-ı şân oldu tuğlar
Tebrîz'e reh-nümâ-yı 'inân oldu tuğlar

Çaldıran -1514-

1 Işık saçmakta tuğlar, vermekte hücuma şan
Kan saçan onca kılıç, vermez düşmana eman

2 Karıştırdın ey kader haşırla neşri bugün
Kıyâmeti andırdı, sanki bu bir imtihan

3 Büyük bir öfke ile saldırdı o râfizî
Tâlih göründü bize sol cenahta pek yaman

4 Rumeli Beylerbeyi, asker kana belendi
O gün üç Malkoçoğlu eyledi fedâ-yı cân

5 Uğrunda her savaşa atılan mücâhidler
Lâyık mı felâkete, aman Allâh'ım aman!

6 Her taraf kan içinde, işte bu hengâmede
Esmeye başlamıştı zafer rüzgârı o an

7 Sağ kolda uğratmıştı düşmanını bozguna
Aslan gibi saldırın, emri vermişti Sinan

8 Düşman Şâh'ına karşı bir zafer fırtınası
Yıldırım gibi darbe indirmişti pek yaman

9 Acem tâc u tahtını ayak altına serdi
Kılıcını tâ Arş'a astı Sultan Selim Han

10 Vuslat mey'ine kanıp şana kavuştu tuğlar
Dizgin kırıp Tebriz'e yol almaktadır tuğlar

Toplayış -1515-

1 Tebrîz'e uçtu feth-i celîlin hümâları
Bir böyle hâli görmedi Îran semâları

2 Tevhîd içün bu halkı döğüşmüş yiğitlerin
Yüz şehre rekz edildi muzaffer livâları

3 Bir kutba bağlı cümle gönüller bir olmalı
Mâdâm kâinâtta bir, Hudâları...

4 Her kişverinde kırmağa zencîr-i Şîa'yı
Azm etti askerin ulu kişver-küşâları

5 Mer'aş'la Kayseriyye'yi feth etti bir dilîr
Yükseldi Rabb-i İzzet'e şükran duâları

6 Zülkadr'i sildi tîg-i selîmî, haritadan
Engin göründü Mısr ü Hicâz'ın fezâları

7 Serdâr-ı nâmdâra -ki râm etti Âmid'i
Azdır ser-âmedân-ı kelâmın senâları!

8 Rehber İmâm-ı A'zam'ı bilmiş aşâirin
İdrîs asâletinde gerek reh-nümâları

9 Tevhîde koşmuş ehl-i cihâdın birer birer
Zer-hatla tâk-ı Arş'a yazılsun gazâları!..

10 Her yerde remz-i emn ü emân oldu tuğlar
Hem Hakk'a hem hayâta zamân oldu tuğlar

Toplayış -1515-

1 Tebriz'e doğru uçtu bu fethin hümâları
Görmedi böylesini İran'ın semâları

2 Bu halkı tevhid için dövüşen yiğitlerin
Yüz şehre dikilmişti bu zafer sancakları

3 Gönüller tek merkezde toplanıp bir olmalı
Mademki kâinatta bir tane Mevlâları

4 Şîa'nın zincirini her köşede kırmaya
Azmetmişti askerin yiğit kahramanları

5 Maraş'ı, Kayseri'yi fethetmişti bir yiğit
Yükseldi Rabbimiz'e yürekten duâları

6 Selim kılıcı sildi Dulkadir Devleti'ni
Artık göründü Mısr'ın, Hicaz'ın fezâları

7 O ünlü komutan ki aldı Diyarbekir'i
Ne kadar övse şair, az gelir senâları!

8 O İmâm-ı Âzam'a bağlı kabîlelerin
İdris asâletinde olmalı edâları

9 Tevhîde koşan her bir mücâhidin adları
Altın harfle yazılsın tâ Arş'a gazâları!..

10 Her yerde güvenliğin simgesi oldu tuğlar
Hem hakka, hem hayata güvence oldu tuğlar

Mercidâbık -1516-

1 Seyr eylesün felek kaderin şehsüvârını
Feth etti bir seferde Nebîler Diyârı'nı

2 Sahrâ-yı Mercidâbık'a nakş eylemiş kader
İslâm fikr-i vahdetinin kârzârını

3 Memlûk Pâdişâhı bu daʿvâyı fasl içün
Sarf etti azm ü cezm ile bilcümle varını

4 Bir kâhirâne hırs ile Memlûk leşkeri
Gavgâya saldı esliha-i bî-şümârını

5 Bârân misâli gülle yağıp kıldı hâksâr
Hem gâsıbâne tâcını hem tâcdârını

6 «Eyne'l-mefer?» diyen çöle cân attı sû-be-sû
Bâkîsinin de tîg tamâm etti kârını

7 Sahrâ-yı lâʿl-gûne bakan şâhid-i zafer
Görsün bahârının bu yaman lâlezârını

8 Tevhîd-i milk ü millet içün cenk edenlere
Sûriyye açtı cümle husûn ü hisârını

9 İtmâm-ı gâlibiyyet içün şanlı Pâdişâh
Mısr içre kurmak istedi dârü'l-karârını

10 Şevk-i seferle pür-heyecân oldu tuğlar
Bâd-ı zaferle Mısr'a vezân oldu tuğlar

Mercidâbık -1516-

1 Seyretsin artık felek Hakk'ın şehsüvârını
Fethetti bir seferde nebîler diyarını

2 Mührünü vurdu kader bugün Mercidâbık'a
İslâm'da birlik neymiş, gör savaş meydânını

3 Bu dâvâyı hal için Memlûklü Padişahı
Nesi varsa sarfetti bi'l-cümle emvâlini

4 Müthiş bir hırsla o gün, saldırdı Memlûklüler
Sürdü harp meydanına sayısız silâhını

5 Gülleler yağmur gibi yağıp yerle bir etti
Haksız yere giydiği gurur veren tâcını

6 «Kaçacak yer neresi?» diye sığındı çöle
Kalanların da kılıç tamam etti kârını

7 Zafere tanık olan kızıl renge bir baksın
Görsün ne imiş açan bahar lâlezârını

8 Devlet, millet birleşsin diye savaşanlara
Baştanbaşa Suriye açmıştı hisârını

9 Gâlibiyet mührünü vurmak için Padişah
Dilemişti Mısır'da kurmak karargâhını

10 Sefer şevkiyle coşup salınıyordu tuğlar
Zafer yeliyle Mısr'a yol alıyordu tuğlar

Ridâniye -1517-

1 Memlûkler bakıyyesi pür-gayz edüp kıyâm
Mısr içre kalmasun dedi bir tîg der-niyâm!

2 Vâdî-i Nîl'i tuttu anûdâne ser-te-ser
Ordû-yı fethe karşı sürülmüş nefîr-i âm!

3 Pür-zûr saldıran kölemen fârisânını
Saf saf guzât kıldı dilîrâne iktihâm

4 Katʿî hücûma geçti nihâyet mücâhidîn
Mutlak bu harbe vermek içün şanlı bir hitâm

5 Birden serildi hâke Ridâniyye cephesi
Bed' etti feth-i Kâhire'den inhizâm-ı tâm

6 Gâzî Vezîr-i Aʿzâm'ı aʿdâ şehîd edüp
Gûyâ büyük zaferden o gün aldı intikam

7 On Mısr'a bir Sinân bedel olmazdı ey kazâ
Şevketlü Pâdişâh'ı bu hâl etti telhkâm!

8 Fevkındedir zaferden alınmış ganâimin
Mü'minler etti vahdet-i İslâm'ı iğtinâm

9 Hem şarkı hem cenûbu açan bir cihâddan
Aks etti dehre nâ-mütenâhî bir ihtişâm

10 Hakkâ ki ser-firâz-ı cihân oldu tuğlar
Fermân-dih-i zamân ü mekân oldu tuğlar

Ridâniye -1517-

1 Memlûk'ten arta kalan öfkeyle etti kıyâm
Kalmasın silâh tutan Mısır'da hiçbir adam!

2 Tuttu Nil vadisini baştan başa, direndi
Seferber olmuşlardı orduya karşı tamam!

3 Kölemen atlıları yiğitçe saldırsa da
Saf saf olan gâzîler erittiler bi't-temâm

4 Nihayet mücâhidler kesin hücuma kalktı
Görülmeli savaşın sonunda bir ihtişam

5 Ridâniye cephesi birden yere serildi
Kahire'nin fethiyle başlamıştı bozgun tam

6 Büyük veziri düşman şehid edince, güyâ
Bu muhteşem zaferden o gün aldı intikam

7 On Mısır'a bir Sinan bedel olmazdı, yazık
Kudretli Padişah'ı yıktı bu hâl, vay anam!

8 İslâm'daki birliği temin eden bu savaş
Alınan ganîmetten çok üstündü vesselâm

9 Hem doğu hem güneye kapı açan cihâdın
Duyuldu ünü hemen dünya gördü ihtişam

10 Hakikaten cihânı onurlandırdı tuğlar
Zamana ve mekâna birer fermandı tuğlar

Rıhlet -1520-

1 Bir gün çalındı nevbet-i takdîr rıhlete
Ukbâda yol göründü Hudâ'dan bu daʿvete

2 Doldukça doldu gözleri eşk-i firâk ile
Kudretlü pâdişâh vedâʿ etti millete

3 Tevhîd maksadıyle geçirmişti ömrünü
Refʿ etti armağânını Dergâh-ı Vahdet'e

4 Râyâtı gölgesinde fedâ-yı hayât eden
Ervâha pîş-dâr olarak girdi cennete

5 Yek-ser riyâz-ı huld-i berîn oldu cilve-gâh
Her cengten getirdiği binlerce râyete

6 Dîdâr-ı Fahr-ı Âlem'i görmekti gâyesi
Gark-ı huşûʿ çıktı huzûr-ı Risâlete

7 Alnından öptü fahr ederek Fahr-ı Kâinât
Şâbâş sundu sarf edilen bunca himmete

8 Dîvân-ı Hak'ta mağfiret-i Girdigâr'dan
Şâyeste gördü cürm ü günâhın şefâate

9 Dûr olmasıyle böyle büyük pâdişâhtan
Gark oldu nâs mâtem-i bî-hadd ü gâyete

10 Yer yer misâl-i bîd-i hazân oldu tuğlar
Sultan Selîm'e girye-künân oldu tuğlar

Rıhlet -1520-

1 Çalındı göç davulu hazırlansın rıhlete
Yol göründü Hünkâra Hak'dan gelen dâvete

2 Geldi ayrılık vakti, gözleri dolu dolu
O kudretli padişah veda etti millete

3 Birliği sağlamaya ömrünü adamıştı
Arz etti armağânın o Cenâb-ı Hazrete

4 Sancağı gölgesinde can veren yiğitlerin
Ruhlarının önünde girdi şimdi cennete

5 Her cenkten getirdiği binlerce sancağı gör
Cennette sergilendi, hele bir bak haşmete

6 Rasülün cemâlini görmekti hep gâyesi
Huşu içinde vardı huzur-ı risâlete

7 Öğünerek alnından öptü Fahr-i Kâinat
Âferin dedi bunca sarfedilen himmete

8 Hak dîvânında Rabbin mağfireti gereği
Layık görüldü onun günahı şefâate

9 Bir büyük pâdişahdan mahrum kalan milletin
Artan kederi, yası ermedi nihâyete

10 Sanarsın hazan görmüş kavağa döndü tuğlar
Sultan Selim önünde yasa büründü tuğlar

EZÂN-I MUHAMMEDÎ

1 Emr-i bülendsin ey Ezân-ı Muhammedî
Kâfî değil sadâna cihân-ı Muhammedî

2 Sultan Selîm-i Evvel'i râm etmeyüp ecel
Feth etmeliydi âlemi şân-ı Muhammedî

3 Gök, nûra gark olur, nice yüzbin minâreden
Şehbâl açınca rûh-ı revân-ı Muhammedî

4 Ervâh cümleten görür Allâhü Ekber'i
Aks eyleyince arşa lisân-ı Muhammedî

5 Üsküp'de kabr-i mâdere olsun bu nev gazel
Bir tuhfe-i bedîʿ ü beyân-ı Muhammedî

EZÂN-I MUHAMMEDÎ

1 Sen yüce bir fermansın ezân-ı Muhammedî
Yetmez o gür sesine cihân-ı Muhammedî

2 Yavuz Sultan Selim'i almasaydı da ecel
Fethetseydi dünyayı o şân-ı Muhammedî

3 Gökyüzü nurla dolar, yüzbinler minareden
Bayrak açınca kutsal o rûh-ı Muhammedî

4 İşitir bütün ruhlar Allah-ekber sesini
Yansıyınca tâ Arşa lisân-ı Muhammedî

5 Üsküp'teki annemin kabrine armağanım
Nur insin okundukça ezân-ı Muhammedî

KÜRT EDEBİYATINDAN SEÇMELER

BABA TÂHİR URYÂNÎ (ö. 1055?)

Dûbeyt-Rubâîler

موانّ سوته دل بی پا سـرستم ۞ که دل سوته زعشق دلبرستم
به دل از لاله رویان داغ دیرم ۞ همه اندر رگ جان نشترستم

1. *Ben dilber aşkıyla bağrı yanık, ayaksız başsız bir çâresizim. O gül yanaklılar yüzünden gönlüm dağlanmış, can damarına neşterim dayanmıştır.*

Ben bir bağrı yanık, ayaksız elsiz
Dilber karşısında dudaksız dilsiz
Dağladı kalbimi gül yanaklılar
Vurdular neşteri, kaldım mecalsiz

رخش تا کرده در دل جلوه از مهر ۞ به خوبي افتاب خاورستم
موانّ نخجیر وحشم تر خورده ۞ که در دام زمانه مضطرستم

2. *Yâr yüzünde doğan güneş gibi bir cilve görünce, o an ok değmiş çırpınan ava dönerim. Zamânenin tuzağına düşmüş bir muztaribim.*

Görsem yar yüzünde bir cilve eğer
Tutuşur yanarım, ölümden beter
Ok değmiş av gibi çırpınır kalbim
Yaram derindedir, kaldım derbeder

بجز مهرت اگر در دلم گزینم ۞ به هفتاد و دو ملت کافرستم
درین امآجکه دنیای فانی ۞ یکي اسکشته تیر بی پرستم

3. *Eğer gönlümde senin aşkından başkası varsa yetmiş iki millet duysun ben kâfirim. Şu fânî dünya gailesi içinde kırılmış bir ok ve kandı kesik biriyim.*

Sanarsın yüzünde yazılmış âyet
Senden başkasını seversem şayet
Yetmiş iki millet duysun, kâfirim!
Bu fânide bir sen, bir ben nihayet

همه سوجم همه سوجم همه سوج ۞ به گرمی چون فروزان ازآرستم
منم طاهر که در خونابه نوشی ۞ محمد را کمینه چاکرستم

4. *Hep yanıyor, yanıyor ve yanıyorum; ateşten daha sıcağım. Ben ki Tahirim canla başla Muhammed'e hizmet etmekteyim.*

Aşk yolunda yana yana giderim
Kor ateş gibiyim, daha beterim
Ben dertli Tâhir'im, cân u gönülden
Cânım Muhammed'e hizmet ederim

Dûbeyt

تن محنت کشی دیرم خدایا ۞ دل حسرت کشی دیرم خدایا
زشوق مسکن وداد غریبی ۞ به سینه اتشی دیرم خدایا

1. *Ey Rabbim, sıkıntı çeken vücudum ve hasret çeken bir gönül var. Ev-bark edinme arzusu ve hasret derdinden yüreğimde bir ateş var Rabbim!*

Dert çekmekte vücudum, kıvranmaktayım ya Rab!
Hasret çekmekte kalbim, ve yanmaktayım ya Rab!
Bir yanda ev hevesi, bir yandan gurbet derdi
Yürekte kor ateş var, dayanmaktayım ya Rab!

بی ته یا رب بستان گل مرویا ۞ اگر رویا کش مرگز مبویا
بی ته هرکس به خنده لب گشایه ۞ رخش از خون دل هرگز مشویا

2. *Rabbim, sensiz bahçede çiçek açmasın; açsa bile kimse onu koklamasın. Sensiz gülmek için dudağını açanlar, yüzünü gönül kanından hiçbir zaman yumasın.*

Bu gülistanda Rabbim, sensiz güller açmasın
Açsa bile hiç kimse onları koklamasın
Dudaklarında sensiz gülücükler beliren
Asla gönül kanından yüzünü yıkamasın

اگر دل دلبر ودلبر کدام است ۞ و گر دلبر دل ودل را چه نام است
دل ودلبر به هم آمیته دینم ۞ نذونم دل که و دلبر کدام است

3. *Eğer gönül dilberse, peki dilber hangisi? Şayet dilber gönülse, o zaman gönül adı nerden geliyor? Görüyorum ki gönülle dilber birbirine karışmış, gönül nedir, dilber hangisidir bilmiyorum.*

Eğer gönül dilberse, ya dilber hangisidir?
Şayet dilber gönülse, ya gönlün adı nedir?
Görüyorum ikisi karışmış birbirine
Bilmiyorum dilber kim, gönül neyin nesidir

عزیزا کاسه چشمم سرایت ۞ میان هر دو چشمم خاك پایت
از آن ترسم که غافل پا نهی باز ۞ نشیند خار مژگانم به پایت

4. *Sevgilim, gözbebeğim senin evin; gözlerimin arsası ayak basacağın yerdir. Ayağını yanlış basıp da diken gibi kirpiklerimin ayağına batmasından korkuyorum.*

Gözbebeğim evindir, o sana has sevgilim
Kaşların arasına ayağın bas sevgilim
Batarsa kirpiklerim o nârin ayağına
Razıyım her hükmüne, istersen as sevgilim

دلی دیرم خریدار محبت ۞ کزو گرم است بازار محبت
لباسی بافتم بر قامت دل ۞ زپود محنت وتار محبت

5. *Sevgi satın alan bir gönlüm var; o yüzden sevgi piyasası revaçtadır. Gönül vücuduna öyle bir elbise ördüm ki, atkısı iplik, çözgüsü sevgidendir.*

Sevgiye talip gönlüm, pazarı sevgidendir
Geçmez orda para pul, sermaye sevgidendir
Gönlümün bedenine dokudum bir elbise
Atkısı iplik onun, çözgüsü sevgidendir

مسلمانان سه درد امو بیکبار ۞ غریبی و اسیري وغم یار
غریبی واسیری سهل وابو ۞ غم یار مشکله تا چون شود کار

6. *Müslümanlar, üç dert birden geliverdi. Bir gurbet, bir esaret, bir de sevgilinin derdi. Gurbet ve esaretle başetmek kolaysa da yârin derdi zormuş, sonu neye varır belli değil.*

Müslümanlar, tam üç dert ansızın geliverdi
Bir gurbet bir esaret, zor olan yârin derdi
Kolaysa da başetmek gurbetle, esaretle
Bilmem ki neye varır bu çektiğim yâr derdi

SEYYİD EKÂBİR-İ HÂMÛŞÎ (ö. 1493)

Refîqî sifle û hamrayî gumra
Hergîz mekerin yaranî hemra
Mekefîn we şûn kormî nareza
Pey wetan peyda pîrî şareza

1. *Sakın sefil ve sapığa arkadaş olma, arkadaşlık, yoldaşlık etme. Kimseyi beğenmez körün peşine düşme. Her zaman güngörmüş pîrin yanında ol.*

Olma kötüye yoldaş, arkadaş olma sakın
Yolunu yitirenin yoldaşı olma sakın
Ayrılma bilge pîrin yanından, uzak durma
İnsan beğenmeyenin haldeşi olma sakın

Kute xişte bîm, ce bîne dîware
Nagah be ziman, amawe care
Watiş emîn bîm, be waney yâre
Îsa xamûşim, hane peware

2. *Duvarın dibinde bir tuğla parçası gördüm; birden dile geldi ve dedi ki: Ben bir yâre âşık ve tutkundum, yine aynı yerde sessizim böylece.*

Şu duvarın dibinde kırık bir tuğla gördüm
Nesin sen, kimsin diye ona bir sual sordum
Dedi ki ben âşıktım, tutkundum bir güzele
Şimdi duvar dibinde bir harabeye döndüm

Bînaî giştkaran
Azîz her tunî bînaî giştkaran
Ez suweîle nan, merjî nedaran
Dîldar mewenî subh û ewaran

3. *Allah'ım her işi gören sensin, yücesin. Bir ekmek dileyenden hiçbir şeyi olmayana kadar kimseyi sabah akşam dildâr bırakma.*

Her işi yapan Sensin, elbet Sensin Allah'ım
Her şey Senin eserin, sevdam Sensin Allah'ım
Çiçek, ağaç ve Süheyl kudretini yansıtır
Akşam sabah her ânım, zikrim Sensin Allah'ım

FAKİ-Yİ TEYRAN (ö. 1631)

Su Kasîdesi

Ey avê avê avê av!
Ma tu bi eşq û muhbet î ?
Mewc û pêlan davêy belav
Bê sekn û bê rahet î

1. *Âşık mısın ey su, sevdalı mısın; dalga atıp duruyorsun. Dur durak ne, bilmiyorsun.*

Ey su, ey su ve sen ey su!
Sen aşkı mı besliyorsun?
Dalga dalga çoşuyorsun
Dur durak ne bilmiyorsun

Bê rahet û bê sekne yî
Yan aşiqê baxwe xwe yî
Yan şubhetê qelbê me yî
Ji eşqa kî natebitî?

2. *Durman dinlenmen yok, Allah'ına aşık mı oldun yoksa? Yoksa kalbimiz gibi misin, kimin emriyle hızlı akıp gidiyorsun?*

Rahatın yok yana yana
Âşık mısın Allah'ına?
Kalp gibi durmak yok sana
Ne acele ediyorsun?

Da ez bizanim vê sirê
Ji hindikê heta pire
Ji meʿneya vê gurgurê
Ji kî ra dikî vê taʿatê?

3. *Az çok ne varsa ben bu sırrı bileyim; gür gür akışın anlamı ne? Kime ibadet ediyorsun?*

İsterim bilmek sırrını
Gür akışın anlamını
Dünü bugünü yarını
İbadet mi ediyorsun

Ji kî ra dikî zikre bi hal?
Qet guşguşa nakî betal
Şubhetê min rehtê ʿemal
Şevan û roj xew nete

4. *Şarıl şarıl durmadan akıyorsun; hal diliyle kimi zikrediyorsun? Benim gibi yorgun argın gece gündüz uyumuyorsun.*

Hal diliyle zikredersin
Çoşkuyla akıp gidersin
Yorgunluk nedir bilmezsin
Neden hiç uyumuyorsun?

Şevan û roj bê xew î
Ji mihneta kî ditewî
Şevtariyan qet nahewî
Tu ji emre kî lez ketî?

5. *Kimin zoruyla gece gündüz ve uykusuz kıvrım kıvrım akıyorsun. Karanlık gecelerde rahat durmuyorsun, kim emretti de böyle acele ediyorsun?*

Uyumazsın gece gündüz
Bazen kıvrım bazen dümdüz
Akıp yere sürersin yüz
Kim emretti akıyorsun?

Tu ji emre kî her têy bi bez?
Sewdaserî şubhetê ez
Ji kê ra dikî çûna bi lez
Vê serqutan û xulmetê

6. *Benim gibi senin de başın sevdalı; kim emretti de hızlı akıyorsun. Bu hızlı gidişin, boyun eğişin ve hizmetin kimin için?*

Bir emre göre akışın
Dur durak yok yazın kışın
Benim gibi dertli başın
Kime hizmet ediyorsun?

Xulmet dikî bê pê û dest
Ji kî ra dikî çend koh û best
Baxuyî negot gavek vegest
Hingî diçî denge te tê

7. *Elsiz ayaksız hizmet görürsün, dağları ovaları kimin için aşıyorsun. Bir an Allah sana dur demedi, her an senin sesin geliyor.*

Elsiz ayaksız yürürsün
Taşı toprağı sürürsün
İşini böyle görürsün
Gürül gürül akıyorsun

Denge te tê bi roj û şev
Taet dikî bê qelb û dev
Pê radibin ji mewc û kef
Şîn bûyî ji renge qudretê

8. *Gece gündüz sesin gelir, kalpsiz, dilsiz ibadet edersin. Köpüklü dalgalar yükselir, kudret rengiyle yeşerir.*

Gece gündüz dinlenmezsin
Kalbin yok, dua edersin
Dalga dalga yükselirsin
Hak aşkıyla akıyorsun

Geh geh sipî şubhetê şîr
Qet misle te naçin tu tîr
Denge te tê yar tête bîr
Meyla hebîb ji çûna te tê

9. *Bazen bembeyaz süt gibisin, sen oktan da hızlısın. Sesin geldikçe yâr akla gelir. Gidişin yârin meylini andırmada.*

Köpük köpük beyaz rengin
Yüzün mavi yoktur dengin
Yâre benziyor âhengin
Sen yâri andırıyorsun

Lazim te mehbûbek heye
Yan meyl û metlûbek heye
Yan dost û meqsûdek heye
Lew bê libas û kiswet î

10. *Bir sevgilin olmalı, ya da bir meylin, bir matlubun. Yahut bir dostun maksudun var ki, bu yüzden üryan geziyorsun.*

Belli ki bir sevgilin var
Seven sevdiğini arar
Bu yüzden yok sende karar
Çıplaksın hiç giymiyorsun

Lew bê libas û tazî yî
Di seyr û reqs û gazî yî
Ji kê ra dikî işqbaziyî?
Remzê dixwe îşaret î

11. *Bu yüzden çıplak gezmedesin, raksediyor haykırıyorsun. Kimin için bu aşk oyununu oynuyorsun, kendi remzlerinle bir işaretsin.*

Aşktandır üryan kalışın
Ondandır bu haykırışın
Irmak olmuş akan yaşın
Nice sırlar saklıyorsun

Vefâ

Ey dil hilo terk ke sefa
Qet kes li bal nînin wefa
Bêfayde cewr û cefa
Qet kes li bal nînin wefa

1. *Ey gönül, gel terk eyle sefayı, kimsede vefa kalmamış. Faydası yok cevrin cefanın, kimsede vefa kalmamış.*

Gönül terk eyle safayı
Boşa arama vefayı
Bırak sen zulmü cefayı
Kimsede kalmamış vefa

Cewr û cefa bêfayde ye
Çendî bigirîm halê xwe ye
Ageh ji halim kî he ye
Qet kes li bal nînin wefa

2. *Cevrin cefanın faydası yok; halime ne kadar ağlasam da, halimden kimin haberi var ki, kimsede vefa kalmamış.*

Keşke bir can dostum olsa
Benim halimden anlasa
Yarama merhem bağlasa
Neden yok kimsede vefa

Bîne wî bîra xwe Şahê qedîm
Meʿbûd ew e ji eyban selîm
Derman diket derdê seqîm
Qet kes li bal nînin wefa

3. *Kadim Şahı hatırla, kusurlardan uzak mâbud O'dur; hastanın derdine derman olur; kimsede vefa kalmamış.*

Gel kadim padişâhı an
O'dur veren derde derman
O hem rahim hem de rahman
Bekleme kimseden vefa

Berke derê Şahê mubîn
Dûr e ji wî buxz û kîn
Derman diket daxê di xwîn
Qet kes li bal nînin wefa

4. *Yüzünü mübin Şah'ın kapısına çevir, öfke ve kin ondan uzaktır. Kanlı yaralara derman verir; kimsede vefa kalmamış.*

Kapısı en büyük dergâh
Döğünüp eyleme ah vâh
Hemen başvur akşam sabah
Başkasından umma vefa

Derman diket daxê di kul
Sirrê mecâz bavê û bihil
Hubba Xwedê bavêje dil
Qet kes nîne li bal wefa

5. *Derin yaralara derman verir; vazgeç mecâzî sırdan. Allah sevgisini gönlüne koy, kimsede vefa kalmamış.*

Kapılma mecâz aşkına
Döndürür seni şaşkına
Kansın gönlün Hak aşkına
Yok mecâzî aşkta vefâ

Hubba Xwedê bi bîr bîne tenê
Me'bûd ew e nabit fenê
Yar her ew e jê bin xenê
Qet kes li bal nînin wefa

6. *Sadece Allah sevgisini hatırla, mâbud odur ve yok olmaz. Tek dost odur, başkasına muhtaç olma, kimsede vefa kalmamış.*

Sen sadece Allah'ı an
O'dur bâkî yok olmayan
Aşkı çiçek, hiç salmayan
Solan aşkta yoktur vefa

MELÂ-Yİ CİZRÎ (ö. 1641)

Kasîde

Ellah sehergaha ezel yelmûmê işqê şu'le da
Nûra cemala lemyezel zatê tecellaya xwe da

1. *Allah ezel seherinde aşk mumunu tutuşturdu ve ebedî nurun güzelliği zâtının tecellisini gösterdi.*

Ezelde yaktı Allah yüce aşkın mumunu
Gösterdi kâinatta O, tecelli nurunu

Zatê tecella bû li zat bê ism û asar û sıfat
Sirra hurûfên aliyat xef bû di sitr û perde da

2. *Zâta tecelli eden zât isimsiz, esersiz ve sıfatsızdı, yüce harflerin sırları örtü ve perdelerde gizlendi.*

İsimsiz ve sıfatsız mutlak zâtından taşan
Perdeledi zâtını, odur bize ulaşan

Zatê muqeddes bû wucûd coşîş nedabû behre cûd
Wesf û idafat û quyûd yek jî tecellayê neda

3. *Varlık mukaddes zât idi ve henüz cömertlik denizi coşmamıştı. Vasıf, izafet ve kayıt hiçbiri tecelli etmemişti.*

Kerem deryası henüz taşmadan O var idi
Kutsal zâtından başka yokluk ne arar idi

Husn û cemalê xwest evin vêkra di yek zatî cevîn
Nura qedîm bû işq û vîn wan lêk naz û îşwe da

4. *Güzellik ve cemal aşkı istediler, böylece bir zatta birleştiler. Kadim nur, aşk ve sevgi oldu, birbirlerine işve yaptılar.*

Aşkla güzellik kadim, aynı zâtta mevcuttu
Onlar işveleşince her yanı o nur tuttu

İşqa ji nura layezal husn û cemala bê misal
Îsan di yelmûm û şemal dîsa xwe lê perwane da

5. *Sonsuz nurdan gelen aşk, benzersiz güzellik ve cemal çerağını yaktı. Kendini pervane gibi onun etrafında döndürdü*

Nurdan kaynaklanan aşk yakınca çerağını
Pervane oldu felek, yaktı yürek yağını

Husn û muhebbet her hebû heq aşiqê zatê xwe bû
Muhtacê husnek dî nebûneql û riwayet pê weda

6. *Güzellik ve sevgi hep var idi. Hak zâtına âşık idi; başka bir güzelliğe ihtiyacı yoktu, rivayetler böyle gelir.*

Hak Teâlâ ezelde kendi zatına âşık
O'dur mutlak saf güzel, başkaları karışık

Ew nûr e dayî şewq û tav alem xweya bû ma di nav
Berqên xwe avêtin bilav reng rengî berq û lem'e da

7. *O nur aydınlık ve ışık verdi, âlem göründü, içinde kaldı, şimşeklerini etrafa saldı ve rengârenk şimşeklerle ışık saçtı.*

Aydınlatınca o nur, âlem zuhura geldi
Her yanda şimşek gibi varlık nuru belirdi

Me'neya işqê bêm çi ye lew min bi çeşme dil diye
Eksa cemalek safî ye lem' di mir'ata me da

8. *Aşkın anlamının ne olduğunu söyleyeyim, çünkü ben gönül gözüyle görmüşüm. Saf bir güzelliğin yansımasıdır ki, bizim aynamızda parıldamaktadır.*

Söyleyeyim mi nedir gönlü tutuşturan aşk?
Ezelî güzelliğin ruha yansıması aşk!

Gazel-1

Aşiq er carek ji bala lê bidit berqa mecâz
Dê li nik sahibdilan heta ebed bit serfiraz

1. *Âşığa eğer yukarıdan mecâz şimşeği isabet ederse, artık gönül sahiplerinin yanında ebediyen muzafferdir.*

Mecâzî aşka eğer yakalanmışsa biri
Gönül ehlince gayet yüksektir onun yeri

Keşf û esrarê sifatan bê mehebet nabitin
Sûretê esma divêtin da bikin jê fehmêraz

2. *Sıfatların keşfi ve sırlar muhabbetsiz olmaz, sırları anlamak için esmânın sûreti lazım gelir.*

İlâhî sıfatların anlamak esrârını
Muhabbetsiz olur mu, bilen bilir kârını

Lamia husn û cemâle dê ji ilme bête eyn
İşqî da jê hilbitinkê dî heqîqet bê mecâz

3. *Hüsün ve cemalin parıltısı ilm(elyakin)den ayn(elyakin)e çıkmalı, ondan aşk doğar ancak, hakikatı mecâzsız gören kim?*

Cemâlindeki nuru görmek için göz gerek
Aşk ancak bundan doğar, başka şeye ne gerek

Husn û hub bê yekdu nâbitin, dê bikin şah û geda
Nûrê nadit şuleya Mehmûd bê şemʿa Eyaz

4. *Güzellik ve sevgi, biri olmadan diğeri olmaz, şahlık ve kölelik böylece ortaya çıkar; Mahmud'un lambası ışık vermez Ayaz'ın mumu yanmaz.*

Aşkla güzellik ikiz, ayrılmaz birbirinden
Ayaz'da mum yanmasa Mahmud göremez birden

Me'neya işqê dizanî ayeta husnê bixwîn
Da tu herfên muhbetê yek yek ji hev kî îmtiyaz

5. *Aşkın anlamını biliyorsan güzellik âyetini oku; o zaman muhabbetin herflerini birer birer ayırırsın.*

Bilmek istersen aşkı, oku aşk âyetini
Her harfi gösterecek sana mâhiyetini

Aşiqane bê gavî lew kalîn ji dil tên şubhê re'd
Wan ji bala lê dibarin wek birûskan remz û naz

6. *Âşıkâne adım atmaz haldesin, çünkü gönülden şimşek gibi iniltiler gelir, yıldırım gibi sır ve naz yukarıdan yağar.*

Gönüldendir feryadı, buna âşık neylesin
Çakar sırlar şimşeği, o ilhamı söylesin

Kî xeberdar bit ji işqê key ji ber westa girit
Gerçi rah ez zere zere sînesûz û cangudaz

7. *Aşktan haberdar olanı ustadan öğrenir gibi bilmeliyiz; gerçi yol sîneyi zerre zerre yakar ve canı harap eder.*

Aşka mahrem olanı biz üstat bilmeliyiz
Sararıp solmuş yüzü, hep hürmet etmeliyiz

Aferîn sed aferîn hey min ji wan ra aferîn
Ê ji tîrên dîlberan daîm dil peykan û gaz

8. *Âferin yüz kere âferin benden de onlara âferin; dilberlerin oklarıyla gönül derdi çeken ve feryad edenlere.*

Aşk olsun, selam olsun aşk derdi çekenlere
Yiyip dilber okunu, o yolda ölenlere

Gazel-2

Bê lebe leʿlî Mela min ji meya ali çi hez
Suhbeta tê nebitin yâri bi her hali çi hez

1. *Ey Mela, al dudaklar olmayınca al şarabın tadı yok, mecliste yâr olmayınca sohbetin hiç tadı yok.*

Olmayınca al dudak al şarabın tadı yok
Yoksa o yar mecliste sohbetin de tadı yok

Qedehek bade bi deste xwe li qelbê me birêj
ʿAşiqê soxîte bê ateşe seyyali çi hez

2. *Kalbimize kendi elinle bir kadeh bâde dök; tutuşup alevlenmeyince gönüldeki aşkın tadı yok.*

Kalbimize elinle dök şarabı sevgilim
Gönül tutuşmayınca o tür aşkın tadı yok

Ne ku wek teyr ji mujên te bibarin peykan
Ji birînên di dile şubhetê xirbali çi hez

3. *Kirpiklerden kuş gibi okları gönlümüze göndermedikçe, yaralanmış, ilistire dönmüş gönlün tadı yok.*

Gözler kirpik okunu gönle göndermedikçe
Delik deşik olmayan bir gönülün tadı yok

Hezz û lezzet me bi ʿumrê xwe di ʿişqa te nedî
Hem bi van derd û xeman zêde tu îsali çi hez

4. *Ömür boyu aşkından bir haz ve lezzet almadık, bu yıl da arttırdığın bunca dert ve gamın tadı yok.*

Ömür boyu aşkından bir lezzet alamadık
Bu yıl da arttırdığın dert ve gamın tadı yok

Husn û sur zatî nebit cezbe li dil dit mehbûb
Me ji zulf û xet û xal û qedê meyyali çi hez

5. *Eğer sevgilinin gönlü titreten güzelliği olmasa, cilvenin, benin ve zülfün tadı yok.*

Yârin gönlü titreten güzelliği olmasa
Endâmın, zülfün, benin bizim için tadı yok

ʿIlmê ʿişqê but û latan bi rîwayet nabitin
Qederek hal ku nebit şubhetê her qali çi hez

6. *Güzeller aşkı nakille ve rivayetle bilinmez, hâl ilminden biraz nasip yoksa, kîl û kâlin tadı yok.*

Akılla ve nakille aşkı bilmek ne mümkün
Yoksa halden nasibi kîl ü kâlin tadı yok

Bedewê pak içi kit feshetê meydan ku nebit
Musmiʿ guh nedirit mutrib û qewwali çi kit

7. *Şayet meydan geniş değilse usta binici ne yapsın; yoksa eğer dinleyen kulak, çalgıcı ile şarkıcının tadı yok.*

Meydan geniş değilse atlı at oynatamaz
Dinleyen kulak yoksa şarkıcının tadı yok

Durrê nasufte dibêjim ji lebe leʿlî Mela
Ger rewanbexşi nebit nezmê ker û lali çi kit

8. *Mela, kırmızı dudaklardan inciler dökmekteyim, ona ruh üfleyecek biri yoksa, dilsiz ve sağır nazmın tadı yok.*

Laʿl dudaktan inciler dökmektesin ey Mela
Ona ruh veren yoksa sağır nazmın tadı yok

Gazel-3

Şêweê dilbere bizan sünnet e şêwe ʻişwe ferz
Herdu nezer ku bin qeran wacib e yek kirişme ferz

1. *Bilesin ki, sevgilinin nazı sünnet, cilvesi ise farz olur. İki bakış yaklaşınca gamze vacîb, göz kırpması farz olur.*

Güzelin nazı sünnet, cilvesiyse farz olur
Göz göze geldiğinde göz kırpması farz olur

Herdu qeran ku qible bin her çi dema xuyabin ew
Wê seʻetê di dînê ʻişq lazim e yek-du secde ferz

2. *Çatık kaşlar kıble olup her göründüklerinde, aşk dininde âşıka bir iki secde etmek farz olur.*

Görünce kaşlarını kıbleye mihrab olmuş
Aşk dininde âşıka secde etmek farz olur

Xirqeê zerq û jengê zuhd min b'meyê muxane şust
Şust û şowik di meykedê ewwelê kari fez e ferz

3. *Ben riya hırkası ile zühd kirini meyhane şarabıyla yıkadım. Meyhanede bir kez yıkanmak öncelikle farz olur.*

Zühd ve riya kirini ben şarapla yıkadım
Meyhanede yıkanmak kesinlikle farz olur

Neyşekerên şîrînzeban meste bi cam û bade bîn
Ferze dibit ji tewbeyê salike ʿişqê tewbe ferz

4. *Boyu şeker kamışı, tatlı dilli güzeller hazır olunca, bâde içmemek üzere tövbe edenin dönmesi aşk yolcusuna farz olur.*

Endamlı tatlı dilli güzeller meclisteyse
Âşıka tövbesinden dönüvermek farz olur

Saqîyê sîmê saqê ma zehrê helahilî bi dest
Canê me Beytê Meqdes û Keʿbe dibin du qible ferz

5. *Gümüş tenli sâkimiz elinde öldürücü zehir taşımakta, ruhumuz koşup raksa yetişmek ister; teşekkür ve minnet duymak farz olur.*

Yanaktaki benlerle kaşları yakınlaşsa
Kudusle Kâbe gibi iki kıble farz olur

Ez k udi deʿwa ʿaşiqî kifşe dikit zeban derew
Ketmê şehadetê dibit wê seʿetê bi şehde ferz

6. *Ben nerede… aşk iddia etmek nerede, dil açıkça yalan söylüyor, çünkü bu, şehâdeti inkardır; yeniden şehadet getirmek farz olur.*

Ben neredeyim aşk nerde, dil yalan söylemekte
Yeni baştan şehâdet benim için farz olur

Cebhet û dêm û gerdenê perde dema ji ber biret
Ferz e Melal i hacîyan seʿy û tewaf û ʿumre ferz

7. *Sevgilinin yüz ve gerdanından perde kalkınca, saʿy, tavaf ve umre ey Mela, hacılara farz olur.*

Sevgilinin yüzünden, gerdanından o perde
Kalkınca hacılara tavaf ve saʿy farz olur

Gazel-4

Şerbeta lam û bê'yan ez bi heyatê nadim
Badeya le'lê bi ava zulûmatê nadim

1. *Dudağının şerbetini bir ömre değişmem. Kan kırmızı şaraba bengisuya değişmem.*

Dudağın şerbetini ben bir ömre değişmem
Kan kırmızı bâdeyi bengisuya değişmem

Hûr û wîldan û perî cümle cema bin îro
Mûyekî pê ji xetê wê put û latê nadim

2. *Melek, huri ve vildan cümlesi bir araya gelse, hepsini sevgilinin zülfünün bir teline değişmem.*

Melek, huri, vildanlar gelseler bir araya
Hepsini sevgilinin bir zülfüne değişmem

Ger bidit dest tewafa pê û destan bigirim
Wê mecale bi wuqûfa ʻErafatê nadim

3. *Nasip olsa da sevgilinin eline ayağına kapansam, o kutlu ânı, Arafat'taki vakfeye değişmem.*

Nasip olsa kapansam yârimin ayağına
O ânı Arafat'ta ben vakfeye değişmem

Ez û yar ger şevekê herdu hemaxûş bibin
Leyletulqedr e me ew şev bi Beratê nadim

4. *Eğer bir gece sevgiliyle yan yana, can cana olsak, o bizim Kadir gecemiz olurdu, Berat'a değişmem*

Sevgiliyle bir gece eğer halvet olursak
O Kadir gecemizdir, Berat'a hiç değişmem

Canê şîrîn ku ji yar ra bixudan ez dikirim
Ne bi yarê xwe di weqtê sekeratê nadim

5. *Sevgili için büyütüp beslediğim bu tatlı canı, ölüm ânında bile başkasıyla değişmem.*

Yâr için besleyerek büyüttüğüm bu canı
Ölüm ânında bile başkasıyla değişmem

Şerbeta zehre helahil ku hebîbê me bi dest
Bi gulab û şeker û qend û nebatê nadim

6. *Sevgilinin verdiği öldürücü zehir bile olsa, gülsuyuna, şekere ve tatlı nebata değişmem.*

Öz eliyle sunduğu zehir olsa da yârin
Ben onu gülsuyuna ve şekere değişmem

Ne bi qanûn ku îşaret bi şifaê bikirit
Ez hilakê xwe di ʿişqê bi necatê nadim

7. *Sevgili, Kânun ile Şifâ'ya işaret etmese de, aşk uğruna ölümü kurtuluşa değişmem.*

Kânun ile Şifâ'dan söz etmese de yârim
Aşk uğruna ölmeyi kurtuluşa değişmem

Telbe kir weslê ji dilber me bi ʿunwanê zekat
Go tu ʿebd î we bi ʿebdê xwe zekatê nadim

8. *Sevgiliden zekât yerine vuslatını istedim, sen kölesin dedi, köleye zekât vermem.*

Zekât diye vuslatı istedim sevgiliden
Düşmez köleye zekât, budur karar, değişmem

Wê bi peyke bikirîn mati reqîbî dîsa
Bi rex û fîl û feres ez şeh û matê nadim

9. *Rakibi mat etmek için piyonları ileri sürmem yeterli, şah-matı, vezire, fil ve ata değişmem.*

Rakibi mat etmeye yeterlidir piyonlar
Şah-matı ben vezire, file ata değişmem

Di semaya sehere dest bi kes dî îro
Xeyrê şîrînqed û mewzûnherekatê nadim

10. *Ben seher raksında hiç kimsenin elini tutmam, endamı güzel, nazik ve cilveli yârimi hiç kimseye değişmem.*

Semaʿ ederken tutmam hiç kimsenin elini
Yârin nâzik elini hiçbir şeye değişmem

Hate deste me di reqsê we digo bil ji Melê
Dest bi kes dî di semaya ku Mela te nadim

11. *Sevgili raks meclisinde kolumuza girdi, başkasının elini tutmam dedi, Mela'nın bulunduğu semaʿda.*

Raks ederken sevgili girdi Mela koluna
Tutmam dedi başka el, ben Mela'ya değişmem

Değişmeyen Yasa

Saqî! Were beje min çi lewn e?
Ev kewne xiyal e yane xewn e?

1. *Sâkî, bu ne haldir söyle bana; bu varlık hayal mi yoksa rüya mı?*

Gel hele gel ey sâkî, söyle bana bu ne hal
Rüya mıdır bu varlık veya büsbütün hayal

Te'bir meke ku ew betal e
Teswîr meke ku ew xeyal e

2. *Onun anlamsız, bâtıl olduğunu söyleme ve hayal olduğunu düşünme.*

"Gerçeği yok bâtıldır" diye bir yorum yapma
Hayal deyip de aklın gel önünü kapatma

Axaz egerçi reng heyat e
Encamê heyatê wi memat e

3. *Varlığın başlangıcında hayat varsa da, sonunda ölüm bulunmaktadır.*

Başlangıcında hayat bulunsa da a gülüm
Unutma ki sonunda seni bekliyor ölüm

Yeʿnî ku wucûd e bêwucûd e
Xwoşxilqet e heyf bêxulûd e

4. *Yani bu, gerçekliği olmayan bir varlıktır. Yaratılışı güzel, fakat yazıkki geçicidir.*

Bir bakıma varlığı olmayan bir varlıktır
Güzelse de geçici ve sonu karanlıktır

Eflak û ʿenasir û mewalîd
Exlat û tebaîʿ û meqalîd

5. *Felekler, dört unsur, hayvan, bitki ve cansız varlıklar, dört karışım ve soğuk, sıcak, yaş, kurudan ibaret olan dört tabiat.*

Feleklerle dört unsur, hayvan, cemâd, bitkiler
Dört tabiat ve ahlât birbirini etkiler

Vêkra di bedîu'l-îştirak in
Têk da di serîu'l-înfîkak in

6. *Birbirleriyle gayet güzel bir ortaklık, bir etkileşim gerçekleştirmiştir; fakat bunlar kolayca ayrışırlar.*

Birbiriyle pek güzel ortaklık kurar bunlar
Nedendir çok geçmeden çabucak ayrılırlar

Eflak mîsalê asiyab in
Hemware bi çerx û înqîlab in

7. *Değirmene benzeyen felekler sürekli olarak dönüp dolaşırlar.*

Değirmen taşı gibi felekler döner durur
Hiç şaşmadan her biri yörüngesini korur

Dexlê li wî aşî Ademî ne
Metmûreê erde ardêlîn e

8. *O değirmende buğday gibi öğütülen insandır, yerin altı sanki değirmenin çukuru.*

Öğütülen insandır bu çarkın dişlisinde
Akıl ermez, neler var Allah'ın işlerinde

ŞEYH ŞEMSEDDÎN-İ AHLÂTÎ (ö. 1674)

Gazel

Ez ge mestê meyê işq im, te ne na ha ya hû
Misir û Bexdad û Dimeşq im, te ne na ha ya hû

1. *Ben aşk şarabının sarhoşuyum, te ne na ha yahu. Mısırım, Bağdat'ım, Şam'ım, te ne na ha yahu.*

Aşk şarabıyla mestim, ten ten tennenni yâ Hû
Mısır, Bağdat ve Şam'ın, ten ten tennenni yâ Hû

Teşneyê abê wîsal im, ji xemê işqê dinalim
Aşiqê heyyê celal im te ne na ha ya hû

2. *Susamışım vuslata, aşkınla inlemekteyim. Diri ve celal sahibine aşığım, te ne na ha yahu.*

Ben bir vuslat susuzu, aşk derdiyle hastayım
Hayy, Celâl'e âşığım, ten ten tennenni yâ Hû

Kulkeyê cergê kebab im, bê xew û mest û xerab im
Saqî û xemr û şerab im, te ne na ha ya hû

3. *Kebab olmuş ciğer gibi yanmışım, uykusuz, sarhoş ve harabım. Saki, mey ve şarabım, te ne na ha yahu.*

Kebap gibi yanmakta yüreğim, uykusuzum
N'olur sâkî şarap sun, ten ten tennenni yâ Hû

Aşiq û deng im û kas im, melek û cin im û nas im
Xeyrî wî kes dî nenasim, te ne na ha ya hû

4. *Âşık, ses ve şuurum, melek, cin ve insanım; O'ndan başkasını artık tanımam, te ne na ha yahu.*

Âşıkım, bî şuurum, melek, cin, insan benim
O'ndan başka tanımam, ten ten tennenni yâ Hû

Walih û kas im û deng im, mest im û xoşim û şeng im
Ser bi ser pêt û pereng im, te ne na ha ya hû

5. *Şuur ve sesin tutkunuyum, sarhoş, hoş ve nazlıyım. Baştan başa alev ve közüm, te ne na ha yahu.*

Kendimden geçmişim ben, ne ses ne söz dinlemem
Tutuşup yanmaktayım, ten ten tennenni yâ Hû

Ezê bê cah û meqam im, xadim û şah û xulam im
Meşrûq û nûr û zelam im, te ne na ha ya hû

6. *Yersiz-yurtsuzum, hizmetkar, şah ve gedayım; aydınlık, nur ve karanlığım, te ne na ha yahu.*

Ne yer ne mekânım var, hem şah hem de fakirim
Hem nur hem karanlığım, ten ten tennenni yâ Hû

Xilwetî aşiqê mest e, qedehê bade di dest e
Ji dine ew bi perest e, te ne na ha ya hû

7. *Halvetî sarhoş bir âşıktır, elinde bâde kadehi; dünyada ise o ibadet etmededir, te ne na ha yahu.*

Halvetî çılgın âşık, elinde mey kadehi
İbadetinde daim, ten ten tennenni yâ Hû

AHMED-İ HÂNÎ (ö. 1707)

MEM Ü ZİN

Sernameê name name Ellah
Bê name wî natemam e wellah

1. *Kitabın başlangıcında Allah adı yer alır. O'nun adı yoksa, vallahi o kitap eksik sayılır.*

Her kitabın başında Allah adı yer alır
Yoksa adı, vallahi o kitap eksik kalır

Ey metle'ê hüsne îşiqbazî
Mehbûbê heqîqî û mecâzî

2. *Ey aşkın doğduğu güzellik ufku; hakikî ve mecâzî aşkın mâşuku!*

Ey aşk güzelliğinin doğduğu yüce ufuk!
Hakikî ve mecâzî aşkın mâşuku ufuk!

Namê te ye lawhê nameya işq
Îsmê te ye neqşê xameya işq

3. *Aşk kitabı senin adınla başlar; senin adın aşk kaleminin süsüdür.*

Kalem aşk kitabını adın ile süsledi
Sevdalı gönülleri aşkın ile besledi

Bê neqşê te neqşê xame xam e
Bê name te name natemam e

4. *O süs olmazsa kalemin yazısı olgunlaşamaz, senin adın bulunmazsa kitap eksik kalır.*

Nakşın olmazsa eğer kalem nakşı kalır ham
Adın olmazsa şayet kitap kalır nâ-tamam

Namê te ye "şahibeytê" meqsûd
Fihristê mukatebatê mehmûd

5. *Senin adın kasîdenin şah beyti, güzel ve mukaddes kitapların fihristi konumundadır.*

Senin o yüce adın kasîdenin şah beyti
En güzel kitapların odur elbet fihristi

Heqqa ku te xweş nîzam û rewneq
Tertîbi kirin ji bo me elheq

6. *Doğrusu sen bizim için çok hoş ve parlak bir düzen kurmuşsun.*

Doğrusu bizim için ne hoş bir düzen kurdun
"Geçicidir bu düzen" diye bize duyurdun

Em xafil û ʿatil û gunehkar
Mayîne di qeydê nefse emmar

7. *Oysa biz gâfil, tembel ve günahkâr kullarız. Kötülüğe teşvik eden nefsin zebûnuyuz.*

Bizler gâfil, günahkâr, gayet tembel kullarız
Şu nefs-i emmârenin sözüne kananlarız

Nînin me di qelbî fikr û zikrek
Nakin bi zebânî hemd û şukrek

8. *Seni kalbimizle düşünüp anmıyor, dilimizle de sana hamd ve şükretmiyoruz.*

Sana karşı bizlerde ne fikir ne zikir var
Zâtına layık bizde ne hamd ne de şükür var

Xanî ku nihin bi qelbî zakir
Barî! Bide wî zebanê şakir

9. *Hânî seni anacak bir kalbe sahip değil, Allahım kendisine şükredecek bir dil ver.*

Seni anacak bir kalp bu Hânî'de ne gezer
Lutfeyle Rabbim ona, şükredici bir dil ver

Hamd ü Senâ

Ey şukrê te cewhera zebânî!
Wey zikre te seyqela cenanî!

1. *Allahım, Sana şükretmek dilin cevheri, asıl görevidir; Allahım, seni zikretmek kalbe cila sayılır.*

Senin şükrün dilimin cevheridir Allâhım
Senin zikrin kalbimin cilasıdır Allâhım

Ey wahidê bê şerîkê yekta!
Wey wacidê bê nezîr û hemta!

2. *Ey mülkünde ortağı bulunmayan tek ve biricik olan! Ey benzeri ve dengi bulunmayan yaratıcı!*

Ey ortağı olmayan biricik ve tek Rabbim
Ey varlığı benzersiz, emsalsiz gerçek Rabbim

Ey Baqiyê bê zewalê daîm!
Wey Hadiyê bê fena yê qaîm!

3. *Ey ebediyyen var olan, varlığına son olmayan! Ey doğru yolu gösteren ve ebedî hayata sahip olan!*

Yokluğu tanımayan ve ebedi var olan
Hidâyete erdiren, kendi zatıyla kalan

Ey Xaliqê erd û asîmanan!
Wey Feliqê cümle îns û cânân!

4. *Ey gökleri ve yeri yoktan yaratan, bütün insanları ve cinleri ortaya çıkaran!*

Hem yeri hem gökleri yoktan var eden Allah!
Bütün insan ve cinni oraya koyan Allah!

Mulk û melek û felek bi carek
Bîlcumle te çêkirin, tebarek

5. *Maddi kâinatı, melekleri ve felekleri bir çırpıda yaratan Sensin, Senin şânın ne kadar yüce!*

Melek, felek ve mülkü bir anda var edensin
Yoktur kudretine denk, Sen ne kadar yücesin!

Subhaneke kullema xeleqte
Ehsente fe keyfema feleqte

6. *Seni tenzih ederim, dileyip yarattığın her şeyi en güzel kıvamda yaratmışsın.*

Yarattığın her şeyi ne güzel yaratmışsın
Her varlığı çok farklı şekilde donatmışsın

Herçî ku te çêkir ey nîkûkar
Her yek di heddê xwe da sezawar

7. *Ey muhteşem sanatkâr! Yaratıp ortaya koyduğun her varlığa layık gördüğün şekli vermişsin.*

Ey muhteşem sanatkâr, yarattığın her şeyi
Öyle donatmışsın ki, olamaz bundan iyi

Ev neh sedefêd purmirarî
Durrêd sefîd û şeffaf û tarî

8. *İnci gibi parlak yıldızlarla dolu olan dokuz felek sedefe benzemekte; karanlık geceye nisbetle günler inci gibi parlamakta.*

Dokuz felek sedeftir, içi dolu yıldızla
Geceye nisbet günler incidir parlar nazla

TAHİR-İ ŞÛŞÎ (ö. 1962)

Gazel

Navê te Xwedê ku çendî xweş e
Mifteha seadet û xiroş e

1. *Allah'ım adın ne kadar güzel, mutluluk ve coşkunun anahtarıdır.*

Esmân güzel Allah'ım kalbe şifadır yâdın
Mutluluğun, sevincin anahtarıdır adın

Navê te ey cewhera zebanan
Zikre te ey nûra qelb û cânân

2. *Adın dillerin cevheri, zikrin kalplerin ve canların nurudur.*

Bulunmaz bir cevherdir, sermayesi dillerin
En büyük haz kaynağı sevdalı gönüllerin

Arif bi te ra xwedan kemal in
Aşiq xwe ji bo te her dinalin

3. *Ârifler seninle kemale erer, âşıklar zaten senin için inleyip durur.*

Hidayetinle erdi hep kemâle erenler
Âşıklar gece gündüz senin aşkınla inler

Zahid bi te ew dê pir qerar in
Abid bi tenê dê huşyar in

4. *Zâhidler seninle tatmine erer ve âbidler seninle daima uyanıktır.*

Seninle tatmin olur kalbi zâhid kulların
Âbidler boyun bükmüş sana açar ellerin

Zengîn e ewê ji dil tu naşi
Serşîn e kesê li nik te amî

5. *Sana gönülden bağlanan zengin, avam nezdinde ise kutludur.*

Sana bağlanan gönül, bahtiyardır, zengindir
Nezdinde avam mutlu, kalbi gayet engindir

CESÎM-İ CELÎL (ö. 1998)

Kürt Kızına Şarkı

Bin vê tava geş da ez
Xwezil bibûma kewekê
Min bida başka bil ez
Bigeryama dinyalikê

1. *Keşke bu parlak güneşin altında bir keklik olaydım. Kanatlanıp hızlıca dünyayı dolaşsaydım.*

Parlak güneş altında
Bir keklik olsam keşke
Kanat açıp da uçsam
Dünyayı gezsem keşke

Bikira qîrîn û bistira
Kilamêd edlayê
Ba denge min belav kira
Herçar qulbê dinyayê

2. *Dirlik, barış şarkılarından birini haykırıp şarkı söyleseydim. Rüzgar dünyanın dört bir yanına sesimi yaysaydı.*

Çığlık çığlık bağırsam
Barış diye çağırsam
Sesimi yele katsam
Halka duyursam keşke

Yan bibûma mixekê pire
Li ser rêya edlayê
Qewîn kira pira edlayê
Boy temamiya merivayê

3. *Adalet yolunun üstündeki köprüye bir çivi olsaydım. Bütün insanlar için köprüyü sağlamlaştırsaydım.*

Köprüye ayak olsam
Barışa bir tâk olsam
Bu yolda helâk olsam
Barışsa toplum keşke

Yan bibûma pelê kaxêz
Edlayî ser min bihata nivîsar
Yan bibûma dareke çinar ez
Tim bidîta edlayî û bihar

4. *Ya da bir yaprak kağıt olsaydım da üzerime barış-adalet yazılsaydı. Yahut bir çınar olup barışı ve baharı görseydim.*

Bir sayfa kağıt olsam
Barış diye yazılsam
Ya da bir çınar olsam
Görsem barışı keşke

CİGERHÛN'UN (ö. 1984) DİLİYLE

Aman Leylî

Gönül verdim rânâ güle
Dönmüşüm şeydâ bülbüle
Gel düşürme beni dile
Aman Leylî aman Leylî!

Sen bir Leylâ ben bir Mecnûn
Bilirim sitemkâr gerdûn
Gönül mahzun, gözüm ceyhun
Ah be felek…nerde Leylî

Nâm u nişan yoktur senden
Lât mısın gizlendin benden
O şâhâne gözlerinden
Keser miyim ben hiç meyli

Sen ne şirin şeker şeydin
Gülüşüne can verirdin
Perviz'den daha Şirin'din
Yanıyorum görmeyeli

Sevdalı gönlümde yara
İsâ gibi çek sen dâra
N'olur Cigerhûn'u ara
Sormayalı oldu hayli

CİGERHÛN'A NAZÎRE

Gül Vurgunu

Hulusi Kılıç Hocaya

Demet demet gonca gül satan dilber
Bu güzel güllerin bir gönle değer

N'olur al gönlümü bir gül ver bana
Başka varım yok ki vereyim sana

Çiçekler şahını bir gönle vermem
Can isterim üste, başka şey bilmem

Gül cennetten gelmiş kutlu hediye
Gül açtıkça açsın gönüller diye

Hele bir baksana açılınca gül
Nasıl can veriyor bîçâre bülbül

Gülcü dilber! N'olur derde dert katma
Ben gül vurgunuyum, yeter ağlatma

Ezelden çektiğim âh u enindir
Gönül de senin al, can da senindir

URDU EDEBİYATINDAN SEÇMELER

HİCAZ ARMAĞANI

Muhammed İkbâl

ارمغان حجاز

محمد اقبال

HZ. PEYGAMBER'İN HUZURUNDA

الایا خیمگی خیمه فروهل ۞ که پیش آهنگ بیرون شد ز منزل
خرد از راندن محمل فرو ماند ۞ زمام خویش دادم در کف دل

1. *"Ey göçebe insan, çadırını topla kafilebaşı konak yerinden hareket etti." Akıl bu göç eşyasını yüklenen deveyi sürmekten aciz kaldı. Dizgini "gönlün" eline verdim.*

Sen ey göçebe insan, kervan yola çıkmakta
Durma, topla çadırı, herkes hazırlanmakta
Acizdir taşıyamaz, akıl bu ağır yükü
Ver dizgini gönüle, bak nasıl yol almakta…

نگاهی داشتم بر جوهر دل ۞ تپیدم ، آرمیدم در بر دل
رمیدم از هوای قریه و شهر ۞ به باد دشت وا کردم در دل

2. *Gönül cevherine gözümü diktim. Gönülün sînesinde çırpındım, onun sînesinde dinlendim. Köyün, şehrin havasından ürküp kaçtım; gönülün kapısını çölden esen rüzgârlara açtım.*

Gözümü gönle diktim, sînesinde eğlendim
Çırpındım heyecanla, o sînede dinlendim
Ürkerek havasından kaçtım köyden şehirden
Esen çöl rüzgârının ilhamıyla beslendim

ندانم دل شهید جلوه کیست ۞ نصیب او قرار یک نفس نیست
به صحرا بردمش افسرده تر گشت ۞ کنار آب جوئی زار بگریست

3. *Bilmiyorum, gönülü kimin tecellisi şehid etti. Bir nefes huzur ve rahat ona nasib değil. Onu sahraya götürdüm, daha ziyade dondu yıprandı. Irmak kenarına götürdüm hıçkıra hıçkıra ağlamağa başladı.*

Kimdendi bu tecelli, gönlümü şehit etti
Bir nefes olsun bende, kalmadı, huzur bitti
Sahralara götürdüm, dondu kaldı orada
Irmak kenarında kendisini kaybetti

مپرس از کاروان جلوه مستان ۞ ز اسباب جهان برکنده دستان
بجان شان ز اوآز جرس شور ۞ چو از موج نسیمی در نیستان

4. *(Hakkın) cilvesinden sarhoş olanların, dünyanın her türlü niʿmetlerinden el etek çekenlerin kervanı yola düzülmüş gidiyor. Hallerini sorma; (devenin boynundaki) çan sesi, sazlıkta esen bir rüzgâr dalgası gibi onların canını birbirine katar; bir rüzgâr dalgası.*

Düzülmüş yola gider âriflerin kervanı
Develerde çan sesi çoşturmakta her yanı
Esen kuzey rüzgârı cana can katmaktadır
Bu tecelli iklimi ihyâ eder insanı

به این پیری ره یثرب گرفتم ۞ نوا خوان از سرود عاشقانه
چو آن مرغی که در صحرا سر شام ۞ گشاید پر به فکر آشیانه

5. *Bu ihtiyar halimle visale koşan âşıkların sevinciyle türküler söyleyerek Medine yolunu tuttum. Akşama yakın yuvasına dönmek üzere sahradan havalanan bir kuş kadar neş'eli idim(...)*

Bu ihtiyar halimle Medine yolun tuttum
Şarkı mırıldanırken ben kendimi unuttum
Vuslat aşkıyla koşan âşık gibi sarhoşum
Yuvasına dönen kuş gibi sevinçten uçtum

بیا ای هم نفس باهم بنالیم ۞ من و تو کشته شان جمالیم
دو حرفی بر مراد دل بگوئیم ۞ بپای خواجه چشمان را بمالیم

6. *Gel ey arkadaş, beraber ağlayalım. İkimiz de (Hakk'ın) cemali şanının kurbanıyız. Gönlümüzce iki söz söyleyelim, Efendimizin (Hz. Muhammed'in) ayaklarına gözlerimizi sürelim.*

Beri gel arkadaşım, beraber ağlaşalım
Kurbanıyız cemalin, sevinci paylaşalım
Sürelim yüzümüzü perygamberin izine
Oturup gönlümüzce, gel çoştukça coşalım

حکیمان را بها کمتر نهادند ۞ به نادان جلوه مستانه دادند
چه خوش بختی ، چه خرم روزگاری ۞ در سلطان به درویشی گشادند

7. *Hakîmlere az değer verdiler; mestane cilveyi cahile verdiler. Ne güzel talih bu, ne bahtiyar zaman, sultanın kapısını bir dervişe açtılar.*

Hikmet sahiplerine çok az değer verdiler
Cilveyi iltifatı cahile gösterdiler
Sultanın kapısını açtılar bir dervişe
Bu ne güzel bir talih, ordan Hakk'a erdiler

جهان چار سو اندر بر من ۞ هوای لامکان اندر سر من
چو بگذشتم ازین بام بلندی ۞ چو گرد افتاد پرواز از پر من

8. *Sînemde (dört cihetli) cihan; başımda lâ-mekân sevdası, bu ulviyyet damından içeri girince kanadımdan uçuş mefhumu bir toz gibi kayıp düştü.*

Sînemde dünya derdi, Hakk sevdası başımda
Lâ mekâna yükselmek ümittir gözyaşımda
Kapısından girerken silindi gitti varlık
Tattım mekânsızlığı ilerlemiş yaşımda

درین وادی زمانی جاودانی ۞ زخاکش بی صور روید معانی
حکیمان با کلیمان دوش بردوش ۞ که اینجا کس نگوید «لن ترانی»

9. *Bu vadide zaman ebedidir. Toprağından mânalar hiçbir şekle bürünmeden (mâna hüviyyeti ile) yetişir. Hakîmler, Kelimlerle (Hazret-i Musa) omuz omuza! Zira burada kimse Len terânî (sen beni asla göremezsin) demez.*

Zaman burda bir bütün, birimlere bölünmez
Toprağında mânalar hiçbir şekle bürünmez
Hakîmlerle Musalar burda omuz omuza
Burada "Len terânî" hitâbı işitilmez

مسلمان آن فقیر کج کلاهی ۞ رمید از سینه او سوز آهی
دلش نالد چرا نالد نداند ۞ نگاهی یارسول الله نگاهی

10. *Sînesinde bir ah'ın yemişi bulunmayan o eğri külâhlı (mağrur) fakih de müslüman ha! Gönlü ağlar ama niçin ağlar, bilmez. Ya Resûlallah, şuna bir bakış ve görüş ihsan et!*

Neyleyim ben fakihi, sînesinde âhı yok
O mağrur edâsıyla bakar, nişangâhı yok
Bazen içlenir ağlar, bilmez nedir sebebi
Bir görüş ver ya Resûl, başkaca ıslahı yok

تب و تاب دل از سوز غم تست ۞ نوای من ز تاثیر دم تست
بنالم زانکه اندر کشور هند ۞ ندیدم بنده ئی کو محرم تست

11. *Gönlüm senin gamınla yanıyor, çırpınıyor. Ben senin nefsinle terennüm ediyorum. Şuna yanıp ağlıyorum ki Hint'de sana mahrem bir kul göremedim.*

Gamınla mahzun gönlüm, her an seni anıyor
Şiir söyleyen bu can, nefesinle yanıyor
Görmedim Hint ilinde sana layık bir kimse
Derin yürek yarası, bu yüzden hep kanıyor

شب هندی غلامان را سحر نیست ۞ به این خاک افتابی را گذر نیست
بما کن گوشه چشمی که در شرق ۞ مسلمانی ز ما بیچاره تر نیست

12. *Hintli kölelerin gecesinin seheri yok. Bu toprak üzerinde bir güneş parlamayacak! Bize de göz ucu ile bir bak, (ya Resûlallah!) şarkta bizden daha bîçâre müslüman yoktur(…)*

Şu Hintli kölelerin gecesi var seher yok
Bu toprak üzerinde doğan güneşe yer yok
N'olur ya Resûlallah, bize bir nazar eyle
Bugün uyuyan şarkta müslümandan haber yok

چسان احوال او را بر لب آرم ۞ تو می بینی نهان و آشکارم
ز روداد دو صد سالش همین بس ۞ که دل چون کنده قصاب دارم

13. *Onun halinden nasıl bahsedeyim? Gizli mi aşikâr mı sen görüyorsun. Şu kadar söyleyeyim ki, ikiyüz seneden beri onun başına gelenler yüzünden gönlüm kasap dükkânındaki kütüğe döndü.*

Nasıl anlatsam sana onun âtıl halini
İki yüz yıldan beri bitmeyen melâlini
Ezilmekte bu gönlüm sanki kasap kütüğü
Yaralıysa da ya Rab, gösterme zevâlini

هنوز این چرخ نیلی کج خرام است ۞ هنوز این کاروان دور از مقام است
ز کار بی نظام او چه گویم؟ ۞ تو میدانی که ملت بی امام است

14. *Hâlâ bu çivit renkli çark eğri yürüyüşünde devam ediyor. Hâlâ bu kervan makamından çok uzaktadır. Onun düzene girmemiş perişan halinden ne söyleyeyim? Biliyorsun ki millet kendine bir imam (lider) bulamamıştır.*

Hâlâ bu mavi kubbe ağır aksak dönüyor
Bu kervan menzilinden hayli uzak, yürüyor
Bulamamış bu millet kendisine bir lider
Yürek yakan manzara, gittikçe tükeniyor

نماند انّ تاب و تب در خون نابش ۞ نروید لاله از کشت خرابش
نیام او تهی چون کیسئه او ۞ به طاق خانه ویران کتابش

15. *Onun saf kanında o heyecan, hararet kalmadı. Harap tarlasında lâle yetişmiyor. Siyah kını kesesi gibi boş... Kitabı viran evinin rafında...*

Yüreğinde, kanında heyecandan eser yok
Toprağı çoraklaşmış, yok mahsulden haber yok
Vîrân evin rafında kitabı darmadağın
Dolaştım dört bir yanı, er meydanında er yok

مسلمانان به خویشان در ستیزند ۞ بجز نقش دوئی بر دل نریزند
بنالند از کسی خشتی بگیرد ۞ از انّ مسجد که خود از وی گریزند

16. *Müslümanlar kendileri ile mücadele halindedirler; gönüllerinde ikilikten başka bir mefhum yoktur. Kendilerinin kaçtıkları mescitten biri bir tuğla alsa feryada başlarlar(…)*

Bir biriyle kavgada dinde kardeş olanlar
Namaz, oruç bir âdet, nerede müslümanlar?
Mescidin bir tuğlası çalınsa başlar feryat
Ülke yağmalanırken hiç sesi çıkmayanlar!

سبوی خانقاهان خالی از می ۞ کند مکتب ره طی کرده را طی
ز بزم شاعران افسرده رفتم ۞ نواها مرده بیرون افتد از نی

17. *Tekkelerin destisinde şarap yok... Mektep eski yolunda devam edip gidiyor. Şairlerin meclisinden içim donarak ayrıldım. Neyden nağmeler ölü halinde dökülüyor.*

Tekkenin destisinde ne şarap ne lezzet var
Mektep eski yolunda, tekrar eden hâlet var
Şairler meclisinde içim dondu, ayrıldım
Neyde nağmeler ölü, ortada bir âlet var

به آن بالی که بخشیدی ، پریدم ۞ به سوز نغمه های خود تپیدم
مسلمانی که مرگ از وی بلرزد ۞ جهان گردیدم و او را ندیدم

18. *Bana ihsan ettiğin kanatla uçtum. İç yakan nağmelerimle çırpındım, kıvrandım. Ölümün karşısında tir tir titrediği müslüman var ya; bütün dünyayı dolaştım; öyle bir müslüman görmedim.*

Rabbim, ihsan ettiğin kanatla uçuyorum
İç yakan nağmelerle çırpınıp coşuyorum
Duysa ölüm adını başlarlar titremeye
Olmaz böyle müslüman, görünce şaşıyorum

شبی پیش خدا بگریستم زار ۞ مسلمانان چرا زارند و خوارند
ندا امّد ، نمیدانی که این قوم ۞ دلی دارند و محبوبی ندارند

19. *Bir gece Rabbimin huzurunda ağladım, sızlandım: Ya Rabbi niçin müslümanlar sefalet içinde böyle hor hakir oldular. Cenab-ı Hak'dan şu nidayı işittim: Bilmiyor musun ki, onların gönülleri var ama, sevgilileri yok!*

Sabaha dek ağladım Rabbimin huzurunda
Neden hep müslümanlar perişandır yurdunda
İçimde bir ses duydum, Rabbimin sesiydi bu
"Gönüllerinde aşk yok! O yüzden bu durumda"

نگویم از فرو فالی که بگذشت ۞ چه سود از شرح احوالی که بگذشت
چراغی داشتم در سینهٔ خویش ۞ فسرد اندر دو صد سالی که بگذشت

20. *Geçip giden şevket ü azametten bahsetmiyorum. Geçmişten söz açmanın ne faydası var? (Yalnız şu kadar söyleyeyim ki) göğsümde bir meş'ale yanıyordu; geçen iki yüz sene içinde o söndü gitti.*

Geçmişle avunmanın kime ne faydası var
Fakat akıl geçmişle daima ilgi kurar
Volkan gibi kaynayan benim bir gönlüm vardı
İki yüz yıldır söndü, artık o neye yarar

گهی افتم گهی مستانه خیزم ۞ چو خون بی تیغ و شمشیری بریزم
نگاه التفاتی بر سر بام ۞ که من با عصر خویش اندر ستیزم

21. *Kâh düşerim, kâh sarhoş gibi sallana sallana kalkarım. Bıçak, kılıç kullanmadan ne kanlar dökerim. Bana bir dönüp bak; zira içinde yaşadığım asırla savaşıyorum.*

Ben artık kâh düşerim, kâh yalpalar dururum
Hiç silah kullanmadan kan dökerim, vururum
Yaşadığım bu çağla bitmeyen savaşım var
Kasırgadır feryadım yıkar ve savururum

مرا تنهائی و آه و فغان به ۞ سوی یثرب سفر بی کاروان به
کجا مکتب ، کجا میخانه شوق ۞ تو خود فرما مرا این به که آن به

22. *Benim için en iyisi yalnız başıma ah ü efgan edeyim. Medine yolunda kervana katılmadan tek başıma çölü aşayım. Mektep nerede, şevk meyhanesi nerede? Sen emret, benim için o mu iyi, bu mu?*

En iyisi Medine yollarına düşeyim
Kervana katılmadan çölü yalnız aşayım
Ruhsuz ufuksuz mektep artık benim neyime
Yok sesime ses veren, ben münzevi yaşayım

پریدم در فضای دلپذیرش ۞ پرم تر گشت از ابر مطیرش
حرم تا در ضمیر من فرو رفت ۞ سرودم آنچه بود اندر ضمیرش

23. *Onun güzel fezasında uçtum, bulutlardan dökülen katrelerle kanadım ıslandı. Kâbe benim kalbime girdikten sonra, onun kalbindekileri terennüm ettim.*

Onun fezâsında ben çırpınıp uçmaktayım
Rahmet damlalarıyla kanat ıslatmaktayım
Kâbe kalbimde benim, Cânânla oldum halvet
Ben onun sırlarını terennüm etmekteyim

به آن رازی که گفتم پی نبردند ۞ ز شاخ نخل من خرما نخوردند
من ای میر امم داد از تو خواهم ۞ مرا یاران غزلخوانی شمردند

24. *Açıkladığım sırrı anlamadılar. Benim dalımdan hurma yemediler. Ey seyyid-i kâ'inat (Hz. Muhammed) sana sığınıyorum. Dostlarım beni gazeller yazan bir şair yerine koydular.*

Anlattığım sırları asla anlamadılar
Hurma sundum dalımdan, gelip de almadılar
Ey seyyid-i kâinat, sana sığınıyorum
Dostlarım beni gazel yazan şair sandılar

نه شعر است اینکه بر وی دل نهادم ۞ گره از رشتهء معنی گشادم
به امیدی که اکسیری زند عشق ۞ مس این مفلسان را تاب دادم

25. *Gönül bağlayarak vücuda getirdiğim bu eserler şiir değildir. Ben bunlarla mâna ipindeki düğümleri çözdüm (ince meseleleri hallettim). Aşk bunlara bir iksir çalıp altın haline getirir ümidiyle bu müflis insanların bakırını parlattım.*

Yazdığım bunca eser bence şiir değildir
Çözse de gizemleri, asla sihir değildir
Halkın bakırlarını, şiirle kalayladım
Aşkın gözyaşlarıdır, sahte iksir değildir

تو گفتی از حیات جاودان گوی ۞ بگوش مرده ئی پیغام جان گوی
ولی گویند این ناحق شناسان ۞ که تاریخ وفات این و آن گوی

26. *Sen bana, ebedî hayattan bahset, ölünün kulağına candan haber ver, dedin. Bu hakikati anlamayan insanlar bana, şunun bunun ölüm tarihini yaz diyorlar.*

Diyorsun ki ebedî hayatı anlat bana
Kulağına ölünün söyle, can katsın ona
Hakikatten bîhaber insanların isteği:
Şiirle tarih düşür, güzelce ersin sona!

رخم از درد پنهان زعفرانی ❁ تراود خون ز چشم ارغوانی
سخن اندر گلوی من گره بست ❁ تو احوال مرا ناگفته دانی

27. *Gizli derdimden yüzüm safran rengi bağladı. Erguvan rengi (kırmızı) gözümden kan akıyor. Söz boğazımda düğümlendi (artık söyleyemiyorum). Sen benim halimi zaten bilirsin; söylemeye ne hacet!*

Gizli dertler yüzünden safran gibi sarardım
Erguvandır gözyaşım bunu hayra yorardım
Düğümlendi nice söz boğazımda, diyemem
Bir nice zamandır ben dert ortağı arardım

زبان ما غریبان از نگاهیست ❁ حدیث دردمندان اشک و آهیست
گشادم چشم و بربستم لب خویش ❁ سخن اندر طریق ما گناهیست

28. *Biz garipler dilimizle değil gözlerimizle konuşuruz. Dert ile sözü gözyaşı ve ahtır... Gözümü açtım, ağzımı kapadım. Bizim yolumuzda söz söylemek günahtır.*

Biz garibiz, gözlerle konuşur anlaşırız
Gözyaşıyla ah ile dertleri paylaşırız
Bizde sözle konuşmak hem ayıptır hem günah
Sözümüz sükut bizim, onunla halleşiriz

خودی دادم ز خود نامحرمی را ۞ گشادم در گل او زمزمی را
بده آن نالهء گرمی که از وی ۞ بسوزم جز غم دین هر غمی را

29. *Benlik nedir bilmeyene benlik verdim. Onun toprağında zemzem kuyusu açtım. Bana öyle hararetli feryadı ver ki, din gamından başka her gamı yakayım.*

Benlik nedir, öğrettim, gurur kibirden kaçtım
Toprağına ben onun zemzem kuyusu açtım
Din kaygısından başka yakıp yıksın her şeyi
Âteşîn bir feryat ver; varımı yele saçtım

درون ما به جز دود نفس نیست ۞ بجز دست تو ما را دست رس نیست
دگر افسانه غم با که گویم؟ ۞ که اندر سینه ها غیر از تو کس نیست

30. *İçimizde nefes dumanından başka bir şey yok... Senin elinden başka sarılacağımız el yoktur. Gam masalını artık kime söyleyeyim. Sînelerde senden başka kimse yok.*

İçimizde nefesten başka bir şeyimiz yok
Derdimize yanacak bir gam ortağımız yok
Esirgeme elini, tutunacak el mi var?
Kaldık yokluk çölünde, yok diyecek bir ses yok

نم و رنگ از دم بادی نجویم ۞ ز فیض آفتاب تو به رویم
نگاهم از مه و پروین بلند است ۞ سخن را بر مزاج کس نگویم

31. *Hiçbir rüzgârdan su ve renk aramıyorum. Senin güneşinin feyzi ile yetişiyorum. Bakışın aydan, ülker yıldızından çok yüksektir. Kimsenin hoşuna gitsin diye söz söylemem.*

Ayrılığın zehirdir, ölümden beter bana
Ne yıldızı ne ayı, güneşin yeter bana
Bakışınla ufuklar aydınlandı bir anda
Tebessümün can verir, sözlerin şeker bana

در آن دریا که او را ساحلی نیست ۞ دلیل عاشقان غیر از دلی نیست
تو فرمودی ره بطحا گرفتیم ۞ وگرنه جز تو ما را منزلی نیست

32. *Sahili olmayan o denizde âşıklara ancak gönül yol gösterir. Sen emrettiğin için Mekke yolunu tuttuk. Yoksa bizim senden başka menzilimiz yoktur.*

Sahilsiz denizlerde gönüldür yol gösteren
Aşktan başka arama âşıklara güç veren
Sen emrettin bizlere Mekke yolunu tuttuk
Gelmeden geleceği var mı bir başka gören?

مران از در که مشتاق حضوریم ۞ از آن دردی که دادی نا صبوریم
بفرما هر چه میخواهی به جز صبر ۞ که ما از وی دو صد فرسنگ دوریم

33. *Bizi kapından kovma ki sana bin can ile âşıkız. Bize verdiğin o aşk derdi içinde kıvranıp duruyoruz. Sabırdan başka ne istersen emret; îfaya hazırız. Lâkin sabırdan ikiyüz fersah uzağız.*

Âşıkız bin cân ile, koma bizi ne olur
Sultanlar o devleti senin kapında bulur
Verdiğin aşk derdiyle kıvranıp durmaktayız
Sabır bizden çok uzak, katlanmak hicran olur

به افرنگی بتان دل باختم من ۞ ز تاب دیریان بگداختم من
چنان از خویشتن بیگانه بودم ۞ چو دیدم خویش را نشناختم من

34. *Frenk putlarına gönül verdim ben. Putperestlerin ateşinde eridim ben. Kendime öyle yabancı idim ki, kendimi görünce tanımadım ben.*

Ben Frenk putlarına bir süre gönül verdim
Sefil putperestlerin âteşinde eridim
O zamanlar kendime öyle yabancıydım ki
Yüzleşince kendimle, kimdir bu adam dedim

می از میخانۀ مغرب چشیدم ۞ بجان من که درد سر خریدم
نشستم با نکویان فرنگی ۞ از آن بی سوز تر روزی ندیدم

35. *Garp meyhanesinin şarabından tattım. Canıma yemin ederim ki baş ağrısı satın aldım. Frenk güzelleri ile hembezm oldum; ondan daha soğuk, heyecansız gün görmedim.*

Garb meyhanelerinin şarabından da tattım
Yemin olsun canıma korkunç belaya çattım
Frenk güzelleriyle bulundum bir arada
Soğuk ve heyecansız bir nesneydi, bıraktım

فقیرم از تو خواهم هر چه خواهم ۞ دل کوهی خراش از برگ کاهم
مرا درس حکیمان درد سر داد ۞ که من پروردۀ فیض نگاهم

36. *Fakirim; her ne istersem senden isterim. Benim saman çöpümden bir dağın bağrı yarılır. Hakîmlerin dersleri bana baş ağrısı verdi. Zira ben nazar feyzi ile yetişmiş insanım.*

Fakirim ben her şeyi ancak senden dilerim
Ben bir saman çöpüyle dağ bağrını delerim
Felsefecinin dersi baş ağrısı yapmakta
Ben feyizle yetiştim, her şeyi sık elerim

نه با ملا نه با صوفی نشینم ۞ تو میدانی که من آنم ، نه اینم
نویس «الله» بر لوح دل من ۞ که هم خود را هم او را فاش بینم

37. *Ne molla, ne de sofî ile hembezm olurum. Sen bilirsin ki ben ne oyum, ne de bu. Gönlümün levhasına Allah, yaz. Zira ben hem kendimi, hem de onu açıkça görürüm.*

Molla ve sofu ile bir arada olmadım
Yazık, ikisinde de bir derinlik bulmadım
Lâ ilâhe illallah gönül levhamda benim
Bir renge boyandım ki, o gün bugün solmadım

دل ملا گرفتار غمی نیست ۞ نگاهی هست در چشمش نمی نیست
از آن بگریختم از مکتب او ۞ که در ریگ حجازش زمزمی نیست

38. *Mollanın gönlü gam nedir, bilmez. Bir bakışı vardır ama gözü hiç yaşarmaz. Onun mektebinden kaçtım; zira Hicazının tenceresinde zemzem yok.*

Mollanın gönlünde üzüntü eseri yok
Bir bakışı var amma gözlerinin feri yok
Ne duygu ne heyecan, terk ettim mektebini
Onun hicaz kabında baktım ki zemzemi yok

سر منبر کلامش نیشدار است ۞ که او را صد کتاب اندر کنار است
حضور تو من از خجلت نگفتم ۞ ز خود پنهان و بر ما آشکار است

39. *Minbere çıktı mı sözleri iğnelidir. Zira yanında yüz dane kitap var. Huzurunda utandım da söylemedim. Kendisinden gizli ama biz açıkça görüyoruz.*

Minberde konuşurken halden hâle bürünür
İğnelidir sözleri, bir allâme görünür
Yüz kitabı varsa da biliyoruz biz onu
Böyle tafra satarken zavallı halk sürünür

دل صاحبدلان او برد یا من؟ ۞ پیام شوق او آورد یا من؟
من و ملا ز کیش دین دو تیریم ۞ بفرما بر هدف او خورد یا من؟

40. *Gönül ehlinin gönlünü o mu kazandı, yoksa ben mi? Şevk ve heyecan haberini o mu getirdi ben mi getirdim. Ben ile molla din tirkeşinden çekilmiş iki okuz. Buyur, o mu hedef buldu, ben mi?*

Gönülleri kazanan molla mı yoksa ben mi?
Şevk ve heyecan salan molla mı yoksa ben mi?
Molla ile hedefe din okunu fırlattık
Hedefini tutturan, söyleyin, o mu ben mi?

غریبم در میان محفل خویش ۞ تو خود گو با که گویم مشکل خویش
از آن ترسم که پنهانم شود فاش ۞ غم خود را نگویم با دل خویش

41. *Meclisin içinde ben bir garibim. Söyle derdimi kime yanayım? Sırrım faş olur korkusu ile kendi derdimi gönlüme söylemiyorum.*

Bu toplumda garibim, ben kime dert yanayım
Anlayıp dinleyen yok, kimlere inanayım
Yanlış anlaşılmaktan doğrusu korkuyorum
Gönlüme de diyemem, bari kendim yanayım

دل خود را بدست کس ندادم ۞ گره از روی کار خود گشادم
به غیر الله کردم تکیه یک بار ۞ دو صد بار از مقام خود فتادم

42. *Gönlümü kimseye teslim etmedim. Müşküllerimi ben hallettim. Bir kere Allah'tan başkasına güvendim. İki yüz kere eriştiğim makamdan düştüm.*

Ben kimseye gönlümü asla teslim etmedim
Müşkilimi birine, al bunu çöz demedim
Yükseldiğim makamdan düştüm iki yüz kere
Allah'tan başkasına hiç eyvallah etmedim

همان سوز جنون اندر سر من ۞ همان هنگامه ها اندر بر من
هنوز از جوش طوفانی که بگذشت ۞ نیاسود است موج گوهر من

43. *Başımda aynı çılgınlık ateşi. Göğsümde aynı hengâme; gelip geçen o büyük tufandan beri benim cevherimdeki dalga hâlâ sükûn bulmamıştır.*

Başımda aynı sevda, hâlâ aynı çılgınlık
Bir yanardağ gibiyim, yok bende bir yılgınlık
Yaşadığım o tufan sarsmış değildir beni
Cevherimdeki dalga bilmez nedir durgunluk

هنوز این خاک دارای شرر هست ۞ هنوز این سینه را آه سحر هست
تجلی ریز بر چشمم که بینی ۞ باین پیری مرا تاب نظر هست

44. *Hâlâ bu toprakta kıvılcımlar var. Hâlâ bu göğüste seher vakti yükselen o ah var. Gözüme tecelliler göster; görüyorsun ki bu ihtiyarlığıma rağmen hâlâ bakıp görebiliyorum.*

Toprağımda özümde hâlâ kıvılcımlar var
Bu yaralı bağrımda yükselen o ahlar var
Beni tecellilerden etme mahrum ne olur
Yaşlıysam da önümde beklenen sabahlar var

نگاهم زانچه بینم بی نیاز است ۞ دل از سوز درونم در گداز است
من و این عصر بی اخلاص و بی سوز ۞ بگو با من که آخر این چه راز است؟

45. *Bakışım her gördüğüm şeyden müstağnidir. İçimin yanışından gönlüm eriyor. Ben, bir de içinde ihlâs ve yanış olmayan bir asır... Söyle bana artık bu ne sırdır?*

Gözüm bu manzarayı hiç görmek istemiyor
Bağrımda bir kor ateş, her an gönlüm eriyor
Duygusuz ve riyakâr asırla baş başayım
Söyle bana, bu asır insanlığa ne diyor?

مرا در عصر بی سوز آفریدند ۞ بخاکم جان پر شوری دمیدند
چو نخ در گردن من زندگانی ۞ تو گوئی بر سر دارم کشیدند

46. *Beni bu hararetsiz, aşk ve heyecansız asırda yarattılar. Toprağıma fırtınalı bir can nefhettiler. Hayat boynumda bir ipe benziyor. Sanki beni darağacına çektiler.*

Aşksız ve heyecansız asırda yaratıldım
Can üflediler bana, bu diyara atıldım
Hayat idam halkası taşıyorum boynumda
Bu halimle insanlar arasına katıldım

نگیرد لاله و گل رنگ و بویم ۞ درون سینه ام مرد ارزویم
غم پنهان بحرف اندر نگجند ۞ اگر گنجد چه گویم با که گویم

47. *Lâle ve gül, renk ve koku bana tesir etmiyor. Sînemde arzu öldü. Gizli bir gam sözle ifade edilemez. Haydi anlatayım ne söyleyeyim, kime söyleyeyim.*

Artık ne lâle ne gül bana tesir etmiyor
Sînemde arzu öldü, can beni terk etmiyor
Gönlümdeki esrarı kimlere anlatayım
Haykırsam feryad etsem tık nefesim yetmiyor

من اندر مشرق و مغرب غریبم ۞ که از یاران محرم بی نصیبم
غم خود را بگویم با دل خویش ۞ چه معصومانه غربت را فریبم

48. *Ben şarkta da garpta da garibim. Çünkü mahrem dostlardan mahrumum. Gamımı kendi gönlüme söylüyorum. Garipliği ne kadar masumane aldatıyorum.*

Garibim bu cihanda, halden anlar yârim yok
Çok zamandır aradım şarkta garpta yerim yok
Garipliğe sığındım diye kınama beni
Gönlümle dertleşirim, ondan başka varım yok

طلسم علم حاضر را شکستم ۞ ربودم دانه و دامش گسستم
خدا داند که مانند براهیم ۞ به نار او چه بی پروا نشستم

49. *Bugünkü ilmin tılsımını bozdum. Danesini alıp tuzağını işe yaramaz hale getirdim. İbrahim gibi onun ateşine nasıl fütursuz oturduğumu Allah bilir.*

Artık bugünkü ilmin maskesini indirdim
Bozarak tılsımını mahcup edip sindirdim
İbrahim oldum bugün, atıldım ateşine
Çok şükür hiç yanmadım ateşini söndürdüm

به چشم من نگه اوردۀ تست ۞ فروغ «لااله» اوردۀ تست
دچارم کن به صبح «من رآنی» ۞ شبم را تاب مه اوردۀ تست

50. *Benim gözüme bakışı sen getirdin; Lâ ilâhe illallah'ın nurunu sen getirdin. Beni "Men reânî" (Beni kim görürse Hakkı görmüş demektir) sabahına eriştir. Gecemdeki ay ışığını da sen getirdin...*

Gözümde derin bakış lutfedip sen getirdin
Lâ ilâhe illallah nurunu sen getirdin
Eriştir cemâlinin sabahına ne olur
Gecemde ay ışığı, onu da sen getirdin

دلی برکف نهادم ، دلبری نیست ۞ متاعی داشتم ، غارتگری نیست
درون سینهٔ من منزلی گیر ۞ مسلمانی ز من تنها تری نیست

51. *Gönlümü avucuma aldım (birine vereyim diye) onu alıp götürecek bir dilber yok. Malım var, bir yağma eden yok. Benim sîneme gel yerleş; benden daha yalnız bir müslüman yok(…)*

Gönlüm avucumdadır, alacak bir dilber yok
Ne kadar çok malım var, yağma eden bir er yok
N'olur buyur, gel yerleş, sînem sevginle dolu
Benden daha yalınız garip bir müslüman yok

گلستانی ز خاک من بر انگیز ۞ نم چشمم بخون لاله امیز
اگر شایان نیم تیغ علی را ۞ نگاهی دو چو شمشیر علی تیز

52. *Lutfet toprağımdan güller yetişsin, göz yaşım lâle kanı ile karışsın. Eğer Hz. Ali'nin kılıcına lâyık değilsem, onun kılıcı gibi keskin bir mezar ihsan et bana.*

Lutfeyle toprağımdan güller lâleler açsın
Karışsın gözyaşımla, senin kokunu saçsın
Eğer layık değilsem Ali'nin kılıcına
Mezarım öyle olsun, gören oradan kaçsın

بنور تو برافرد ذم نـگـه را ۞ که بینم اندرون مهر ومه را
چو میگویم مسلمانم بلرزد ۞ که دانم مشکلات لا اله را

53. *Bakışımı senin nurunla aydınlatıyorum ve güneşin, ayın ta içini görüyorum. Müslümanım deyince içim titriyor. Zira lâ ilâhe illallah'ın ne güç olduğunu biliyorum.*

Nurunladır bakışım, aydındır biliyorum
Güneşin tâ içini bakınca görüyorum
Lâ ilâhe illallah sözünü kolay sanma!
Müslümanım deyince yürekten titriyorum

بکوی تو گداز یک نوا بس ۞ مرا این ابتدا این انتها بس
خراب جرأت انّ رند پاکم ۞ خدا را گفت ما را مصطفی بس

54. *Senin diyarında bir nağmenin yakıp eritmesi kâfidir. Bana bu başlangıç ve bu son kâfidir. Cenâb-ı Hakk'a "Bize Mustafa kâfidir" diyen temiz ruhlu rindin cesareti beni harap etti.*

Onca ilme karşılık bir nâğme yeter bana
Bu başlangıç ve bu son, hamdolsun yeter bana
"Mustafa yeter" dedi, yüce ruhlu bir şair
Bu cesaret gönlüme şifadır, yeter bana

GÖNÜL

دل آن بحر است کو ساحل نه ورزد ۞ نهنگ از هیبت موجش بلرزد

از آن سیلی که صد هامون بگیرد ۞ فلک با یک حباب او نیرزد

1. *Gönül sahil istemeyen bir denizdir. Timsah onun dalgasının heybetinden tir tir titrer. Onun yüzlerce çölü istilâ eden selleri vardır ki felek ondaki bir su kabarcağına değmez.*

Bir deryadır ki gönül, arama sahilini
Dalgasından timsahlar korkup yutar dilini
Onun coşkun selleri kaplamıştır çölleri
Kabarcığı söndürür feleğin kandilini

دل ما آتش و تن موج دودش ۞ تپید دمبدم ساز وجودش

به ذکر نیم شب جمعیت او ۞ چو سیمابی که بندو چوب عودش

2. *Bizim gönlümüz bir ateş, vücudumuz da onun dumanının dalgalanmasıdır, daimî çırpınmak ise onun varlığının nizamıdır. O, gece yarıları zikreder uyumaz. O zaman rahata kavuşur. Ve bu huzur ödağacı çubuğu ile bağlanan civanın rahatına benzer. Zikrederken ödağacı yanar, fakat bu civayı tabiî huzura kavuşturmaz.*

Bizim gönlümüz ateş, vücut onun dumanı
Dalgalanır, çırpınır, bekler gelsin zamanı
Gece ıssızlığında zikirle huzur bulur
Ödağacı kokusu o an sarar her yanı

زمانه کار او را مـی بـرد پـیـش ۞ که مرد خود نگهدار است درویش
همین فقر است و سلطانی که دل را ۞ نگه داری چو دریا گوهر خویش

3. *Derviş benliğini koruyan (kendine hâkim olan) bir insan olduğu için, zaman onun işini ileri götürür. Gönlünü denizin kendi incisini koruduğu gibi korursan bu fakra yani bu sultanlığa erersin.*

Derviş nefsine hâkim, koruyan benliğini
Değişmez hiçbir şeye gönül zenginliğini
Sedef korur inciyi, sen gel nefsini koru
Sultan olur anlarsın ruhun derinliğini

نه نیروی خودی رازآمودی ۞ نه بند از دست و پای خود گشودی
خرد زنجیر بودی آدمی را ۞ اگر در سینهٔ او دل نبودی

4. *Ne benliğin kudretini denedin, ne de elini ayağını bağlayan bağı çözdün. Eğer sînesinde bir gönül olmasa idi akıl insanlara bir zincir olurdu.*

Benlik denen kudretin farkına varamadın
İradene ket vuran bağı koparamadın
Sînendeki o gönül bulunmasaydı eğer
Zincir olurdu akıl, sen onu kıramazdın

تو می گوئی که دل از خاک و خون است ۞ گرفتار طلسم کاف و نون است
دل ما گـرچـه انـدر سینـهٔ ماســت ۞ ولیکن از جهان ما برون است

5. *Diyorsun ki "Gönül kâf ü nun (kün: ol) emri ile yaratılan (onun tılsımına tutulan) bir kan ve topraktan başka bir şey değildir." Evet gönül göğsümüzdedir ama bizim cihanımızın haricindedir.*

"Kün" emriyle varoldu işbu gönül diyorsun
Kan ve topraktır aslı, akıl erdirmiyorsun
Gönül denen o cevher, evet, senin göğsünde
Fakat o, dünyamızın dışında, biliyorsun

جهان مهر و مه زناری اوست ۞ گشاد هر گره از زاری اوست
پیامی ده ز من هندوستان را ۞ غلام ازآد از بیداری اوست

6. *Bu güneş ve ay cihanı onun (gönlün) kölesidir. Onun niyazı her düğümü çözer. Hindistan'a benden şu haberi götür: Uyanık bir gönül insanı kölelikten kurtarır.*

Güneş, ay ve bu cihan hepsi gönlün kölesi
O çözer her düğümü, kuvvetlidir nefesi
Benden Hindistanlıya iletin şu haberi
Uyanıksa bir gönül özgür kılar herkesi

من و تو کشت یزدان حاصل است این ۞ عروس زندگی را محمل است این
غبار راه شد دانای اسرار ۞ نپنداری که عقل است این دل است این

7. *Sen ve ben Allah'ın tarlasıyız. Bu tarlanın mahsulü gönüldür. Gönül hayat gelininin bindiği mahmildir. Sırları bilen yol toprağı gibi alçak gönüllü oldu. Ona bu meziyeti veren sanma ki akıldır, gönüldür.*

Biz Allah'ın tarlası, ürün ise gönüldür
Hayat eğer gelinse, bineği de gönüldür
Sırra vâkıf olanlar gayet alçak gönüllü
Bu meziyeti veren akıl değil gönüldür

گهی جویندهٔ حسن غریبی ۞ خطیبی منبر او از صلیبی
گهی سلطان با خیل و سپاهی ۞ ولی از دولت خود بی نصیبی

8. *O bazan orijinal güzelliği arar. Bir hatiptir ve minberi de bir puttandır. Bazan muazzam ordulara sahip bir sultandır. Fakat kendi varlık ve kudretinden hiçbir nasibi yoktur.*

Gönül bir nâzenindir, nâdir güzellik arar
Bir hatiptir minberde, güzelliği yorumlar
Muazzam ordulara sahip bir sultandır o…
Fakat kendinde varlık veya kudret ne arar…

جهان دل ، جهان رنگ و بو نیست ۞ دروپست و بلند و کاخ و کو نیست
زمین وسمان و چار سو نیست ۞ درین عالم به جز «الله هو» نیست

9. *Gönül cihanı, renk ve koku cihanı değildir. Orada yüksek, alçak, saray, köy yoktur. Orada yer, gök, dört cihet yoktur. Bu âlemde "Allah hû"dan başka bir şey yoktur.*

Sen gönül dünyasında renk ve koku arama
Orada yüksek alçak, köy ve saray arama
Ne yer ne gök orada, dört cihetten eser yok
Orda Allah'tan başka yoktur bir şey, arama!

نگه دید و خرد پیمانهورد ۞ که پیماید جهان چار سو را
میشامی که دل کردند نامش ۞ بخویش اندر کشید این رنگ و بو را

10. *Bakış gördü, akıl da bu dört cihetli dünyayı aşmak için kadeh getirdi. Gönül adlı ayyaş bu renk ve kokuyu kendi içine çekti.*

Bakış fark etti, gördü, akıl aşmak istedi
Dört yönlü şu maddeden n'ola kurtulsam dedi
Belki çâredir diye sarıldı bir kadehe
Emdi renk ve kokuyu, gönül murada erdi

محبت چیست تاثیر نگاهی است ۞ چه شیرین زخمی از تیر نگاهی است
به صید دل روی ، ترکش بینداز ۞ که این نخچیر ، نخچیر نگاهی است

11. *Muhabbet nedir? Bir bakışın eseri! Bir bakışın oku insanı ne tatlı yaralar! Gönül avlamağa mı gidiyorsun; sadağını at. Bu av ancak bakışla ele geçen bir avdır.*

Nedir sevgi, muhabbet, bir bakışın eseri
Deler geçer ok gibi, tedbirli ol, gel beri
Çıksan gönül avına, sadağını at da git
Bu av bakışla olur ve titretir her yeri

SOFU VE MOLLA

گرفتم حضرت ملا ترش روست ۞ نگاهش مغز را نشناسد از پوست
اگر با این مسلمانی که دارم ۞ مرا از کعبه میراند حق او ست

1. *Farzedelim molla hazretleri ekşi suratlıdır, görüşü, içi kabuktan ayırmaz. Eğer molla bu müslümanlığımı görüp beni Kâbe'den kovarsa haklıdır.*

Var ya hazret-i molla, gayet asık suratı
Ayıramaz kabuk ne, bilmez özü, hikmeti
Kendince haklıdır o, beni Kâbe'den kovsa
Benim gibi müslüman bilmez ki ziyareti

فرنگی صید بست از کعبه و دیر ۞ صدا از خانقاهان رفت لاغیر
حکایت پیش ملا باز گفتم ۞ دعا فرمود «یا رب عاقبت خیر

2. *Frenk Kâbe'den, ma'bedden avlayacağını avladı. Tekkelerden "Bunları yapan Allahtır, ondan başka varlık yoktur" sesi yükseldi. Hikâyeyi mollaya anlattım. "Ya Rabbi âkibeti hayr olsun" diye dua etti.*

Şu Firenkler Kâbe'den alacağını aldı
Gafil müslümanları o mabetten avladı
Tekkeden yükselen ses "Bunu yapan Allah'tır
O her şeyin hâlıkı" deyip mıhlandı kaldı

Hikâyeyi mollaya her yönüyle anlattım
Belki uyanır diye birazcık da abarttım
"Âkıbeti hayrolsun" deyip tepki vermedi
Duyunca bunu ondan, ben kendimi dağıttım

به بند صوفی و ملا اسیری ۞ حیات از حکمت قرآن نگیری
بهیاتش ترا کاری جز این نیست ۞ که از «یس» اوسان بمیری

3. *Sofi ve Mollanın esirisin. Kur'ân'daki hikmetten hayat almıyorsun. Kur'ân âyetleri ile senin alâkan "Yasin" okutup rahat ölmekten ibaret.*

Sofu ile mollanın esiri işte sensin!
Kur'ân'daki hikmetten tamamen bîhabersin
Kur'ân'la senin ilgin yalnız "Yâ-Sîn okutup
Huzur içinde ölmek" nah, cennete gidersin

ز قرآن پیش خود آئینه آویز ۞ دگرگون گشته‌ای از خویش بگریز
ترازویی بنه کردار خود را ۞ قیامتهای پیشین را برانگیز

4. *Karşına Kur'ân'dan bir ayna as, derhal nevrin dönerse, kendinden kaç, yaptığın işleri tartmak için bir terazi edin. Kıyametleri önceden kopar.*

Kur'ân'dan bir ayna tut, orda yoksan derhal kaç
Hassas terazin olsun, doğruluk dinde amaç
Hak namına çevrende kıyametleri kopar
Genç nesiller önünde yepyeni ufuklar aç

ز من بر صوفی و ملا سلامی ۞ که پیغام خدا گفتند ما را
ولی تأویل شان در حیرت انداخت ۞ خدا و جبرئیل و مصطفی را

5. *Sofi ile mollaya benden selâm olsun, Allah'ın emirlerini bize söylediler. Fakat onların te'vili Allah'ı da Cebrail'i de Hz. Peygamber'i de hayret içinde bıraktı.*

Selam sofuya benden, mollaya selam olsun
İlahî emirleri anlattılar, sağ olsun
Fakat te'villerine hayret etti Cebrail
Şaşakaldı Peygamber, dedi, yazıklar olsun!

ز دوزخ واعظ کافر گری گفت ۞ حدیثی خوشتر از وی کافری گفت
«نداندن غلام احوال خود را ۞ که دوزخ را مقام دیگری گفت

6. *Herkesi tekfir eden bir vaiz cehennemden bahsetti. Bir kâfir ondan daha güzel bir söz söyledi: "O köle kendi hallerini bilmediği için cehennem başkasının yeridir" dedi.*

Herkesi tekfir eden vâiz bir tafra attı
Gidip gelmişçesine cehennemi anlattı
"Cehennem başkasının yeri sanıyor vâiz"
Bunu söyleyen kâfir ona güzel lâf attı

مریدی خود شناسی پخته کاری ❁ به پیری گفت حرف نیش داری
بمرگ ناتمامی جان سپردن ❁ گرفتن روزی از خاک مزاری

7. *Kendini bilen olgun bir mürid şeyhine şu iğneleyici sözü söyledi: "Canı yarı ölüme teslim etmek mezar toprağından rızıklanmaktır."*

"Canı yarı ölüme teslim bir aldanmadır
O mezar toprağından bir tür yararlanmadır"
Şeyhine karşı böyle iğneli söz söyleyen
Kâmil müride düşen artık oyalanmadır

پسر را گفت پیری خرقه بازی ❁ ترا این نکته باید حرز جان کرد
به نمرودان این دورشنا باش ❁ ز فیض شان براهیمی توان کرد

8. *Dervişlik hırkası altında dünya menfaatleri elde etmeğe çalışan bir şeyh, oğluna şu nasihati verdi: "Bu devrin Nemrudları ile dost ol, onların feyzi ile İbrahim'lik etmek kabildir."*

Dervişlik hırkasını giyinmiş şeyh efendi
Toplamış dünyalığı, gayet memnundur kendi
Devrin Nemrutlarına dost ol, demiş oğluna
Onların feyzi ile İbrahim ol, tut pendi

BU DEVİR

چه عصر است این که دین فریادی اوست ۞ هزاران بند درزادی اوست
ز رویدمیت رنگ و نم برد ۞ غلط نقشی که از بهزادی اوست

1. *Bu nasıl asırdır ki elinden din feryad ediyor. Hürriyetinde binlerce bağ vardır. Onun ressamlığının (Bihzadlığının) hatâlı çizgisi insanlığın yüzünde ne renk bıraktı ne de şeref...*

Bu nasıl bir asır ki, din feryat etmektedir
Zencirlenmiş özgürlük, nereye gitmektedir?
Ressamının çizgisi insanlığın yüzünde
Ne renk koymuş ne şeref, ne amaç gütmektedir?

نگاهش نقشبند کافری ها ۞ کمال صنعت اوزری ها
حذر از حلقهٔ بازارگانش ۞ قمار است این همه سوداگری ها

2. *Bakışı kâfirlikler resmediyor. Sanatının en mükemmeli Âzer gibi put yapmak. Onun tüccarları arasına sakın katılma. Ticaret dediklerinin hepsi kumardır.*

Resmediyor bakışı nice kâfirlikleri
Âzer gibi put yapmak en iyi bildikleri
Sen bu iğrenç pazarın tüccarı olma sakın
Ticaretleri kumar, haramdır yedikleri

جوانان را بدموز است این عصر ۞ شب ابلیس را روز است این عصر
بدامانش مثال شعله پیچم ۞ که بی نور است و بی سوز است این عصر

3. *Bu asır gençlere kötülük öğretir. Bu asır şeytanın gecesinin gündüzüdür. Eteğine alev gibi sarılıyorum; zira bu asırda nur yok, ateş yok...*

Öğrettiği gençlere, kötülüktür, fuhuştur
Ruhu karartan bu çağ, şeytan için pek hoştur
Sarıldım eteğine alev gibi, nafile...
Ne bir ateş ne de nur, gördüm ki her şey boştur

مسلمان فقر و سلطانی بهم کرد ۞ ضمیرش باقی و فانی بهم کرد
ولیکن الامان از عصر حاضر ۞ که سلطانی به شیطانی بهم کرد

4. *Müslüman fakr ile sultanlığı birleştirdi. Kalbi bâkî ile fânîyi birleştirdi. Lâkin bu asrın elinden el-amân! Sultanlığı şeytanlıkla birleştirdi.*

Fakr ile birleştirdi sultanlığı müslüman
Bâki ile fâniyi uzlaştırdı pek yaman
Bu çağda birleşmiştir sultanlıkla şeytanlık
Şeytanından bu çağın, insanından el-amân!

چه گویم رقص تو چون است و چون نیست ۞ حشیش است این نشاط اندرون نیست
به تقلید فرنگی پای کوبی ۞ به رگهای تون طغیان خون نیست

5. *Senin raksının şöyle veya böyle olduğuna dair ne söyleyeyim. Bu iç neş'esinden gelen raks değil, afyon sarhoşluğu. Frengi taklid edip tepiniyorsun, damarlarındaki kan isyan etmiyor ki...*

Nedir müziğin raksın, onu ben söyleyeyim
İçten gelen bir coşku değil ki, n'eyleyeyim
Afyon sarhoşluğudur, sersemliktir bilesin
Frengi taklit edip tepinirsin, n'edeyim...

EĞİTİM

تب و تابی که باشد جاودانه ۞ سمند زندگی را تازیانه
به فرزندان بیاموز این تب و تاب ۞ کتاب و مکتب افسون و فسانه

1. *Ebedi olan aşk, hararet ve heyecanı hayat küheylânının kamçısıdır. Evlâtlarına asıl bu heyecan ve aşkı öğret; kitap mektep; büyü ve masaldan başka bir şey değildir.*

Bir küheylandır hayat, kamçısı aşktır onun
Öğret aşkı yavruna ve öğrensin torunun
Akıl kitap güzel de yoksa aşkı, n'eyleyim
İdealsiz bir hayat başlangıcıdır sonun

ز علم چاره سازی بی گدازی ۞ بسی خوشتر نگاه پاک بازی
نکو تر از نگاه پاک بازی ۞ ولی از هر دو عالم بی نیازی

2. *Bir ilim ki birçok şeylere çare bulur, lâkin çoşkun alevli bir ateş içinde insanı eritmez; bu ilimden temiz, afif bir insanın bir bakışı daha çok güzeldir. Temiz, afif bir insanın nazarının feyzinden daha güzel de iki âlemden müstağni bir gönüldür.*

İlim çözüm üretir, dertlere çare arar
Vermezse ulvî gaye, o ilim neye yarar
Temiz ruhlu ârifin nazarı ondan iyi
En iyisi âzâde gönüldür, içten yanar

بهن مؤمن خدا کاری ندارد ۞ که در تن جان بیداری ندارد
ازن از مکتب یاران گریزم ۞ جوانی خود نگهداری ندارد

3. *Vücudunda uyanık bir can bulunmayan bir mü'minle Allah meşgul olmaz. Dostların mektebinden, içinde benliğini bilen ve koruyan bir genç bulunmadığı için kaçıyorum.*

Dostların mektebinde yüksek fikir aradım
Özgüveni gelişmiş gençleri bulamadım
Pasif bir müslümanla Allah da ilgilenmez
Uzaklaştım oradan, bulamadım muradım

ز من گیر این که مردی کور چشمی ۞ ز بینای غلط بینی نکو تر
ز من گیر این که نادانی نکو کیش ۞ ز دانشمند بی دینی نکو تر

4. *Bu söz benden sana yadigâr olsun: "Bir âmâ, yanlış gören bir gözlüden daha iyidir." Yine bu söz de benden sana yadigâr olsun: "İyi ruhlu dinine hürmet eden bir cahil dinsiz bir âlimden daha iyidir."*

Yadigâr olsun benden, dinle bu söz iyidir
"Yanlış görenden ise âmâ daha iyidir
Dine saygılı cahil dinsiz olan âlimden
Hakka daha yakındır, halk nezdinde iyidir"

ازن فکر فلک پیما چه حاصل؟ ۞ که گرد ثابت و سیاره گردد
مثال پاره ای ابری که از باد ۞ به پهنای فضاواره گردد

5. *Feleklerde sabite ve seyyareler etrafında dolaşan o fikirden ne fayda var? O geniş boşluklarda rüzgârın önüne düşüp avare avare dolaşan bir bulut parçasına benzer.*

Bir fikir ki bizlere uzaydan bilgi taşır
Sabit ve gezegenler çevresinde dolaşır
Ne farkı var buluttan, rüzgâr sürükler durur
Ruhu ihmal edenler dış âlemle uğraşır

ادب پیرایه نادان و داناست ۞ خوشنکو از ادب خود را بیاراست
ندارمن مسلمان زاده را دوست ۞ که در دانش فزو دود رادب کاست

6. *Edep âlimin, cahilin süsüdür. Kendini edeple süsleyen insan ne kadar güzeldir. İlimde ilerleyip edepte gerileyen bir müslüman evlâdını hiç sevmem.*

Edep süstür herkese, âlim cahil fark etmez
Fazilet edepledir, aklı olan terk etmez
Ahlak güzelliğinin göstergesi edeptir
Edebi olmayanın peşinden kimse gitmez

ترا نومیدی از طفلان روا نیست ۞ چه پروا گر دماغ شان رسا نیست
بگو ای شیخ مکتب گر بدانی ۞ که دل در سینهٔ شان هست یا نیست

7. *Çocuklardan ümit kesmek doğru değildir. Akılları kâfi derecede ermiyorsa korkma. Asıl onların sînesinde bir gönül var mı, yok mu biliyorsan ey hoca asıl onu söyle.*

Henüz aklı ermeyen çocuktan kesme ümit
Anlayabileceği yöntemle onu eğit
Dikkat et sînesinde gönlü ne durumdadır
Bilirsen onu söyle, bilmiyorsan kalk da git

به پور خویش دین و دانشموز ۞ که تابد چون مه و انجم نگینش
بدست او اگر دادی هنر را ۞ ید بیضاست اندرستینش

8. *Oğluna din ve ilim öğret ki onun yüzük kaşı ay ve yıldızlar gibi parlasın. Bir de eline hüner ve güzel sanatlar verdin mi yeninin içinde (Musa'nın) yed-i Beyzası var demektir.*

Oğluna dini, ilmi öğret, açılsın gözü
Bir sanat öğrenirse daima güler yüzü
Musa'nın eli gibi her yana ışık saçar
Bulunduğu her yerde dinlenir onun sözü

نوا از سینه مرغ چمن برد ۞ ز خون لالهٔ سوز کهن برد
به این مکتب به این دانش چه نازی ۞ که نان در کف نداد و جان ز تن برد

9. *Çimen kuşunun sînesinden nağmeyi, lâlenin kanındaki eski yanışı aldı götürdü. Avucuna ekmek vermeyen fakat teninden canını alıp götüren bu mektep ile ne öğünüp duruyorsun.*

Hocam sen bu gençliğe ne bilgi veriyorsun?
Ekmek ve ruh vermeyen şeyle övünüyorsun
Çayır kuşunda nağme, lâlede renk kalmadı
Ne diye bu mekteple hâlâ avunuyorsun

خدایا وقتن درویش خوش باد ۞ که دلها از دمش چون غنچه بگشاد
به طفل مکتب ما این دعا گفت ۞ پی نانی به بند کس میفتاد

10. *Bir nefesi ile gönülleri gonca gibi açan o dervişe Allah selâmet versin. Mektebimiz için şöyle dua etmişti: Bir ekmek parçası için kimseye esir olmasın.*

Mektebiniz hakkında bak sevimli bir derviş
Niyaz edip Allah'a, el açıp şöyle demiş
"Bir lokma ekmek için kul olmasın kimseye"
Görünce bir talebe böyle dua edermiş

کسی کو «لا اله» را در گره بست ۞ ز بند مکتب و ملا برون جست
بهن دین و بهن دانش مپرداز ۞ که از ما میبرد چشم و دل و دست

11. *"Lâ ilâhe illallah"a gönülden bağlanan insan, mektep ve mollânın kaydından ayrılmıştır. Bizden gözü, gönlü ve kudreti alan bir ilimle uğraşma.*

Kelime-i Tevhide içten bağlanan insan
Mektep ve medreseyle işi bitmiştir, inan
Bizden gönlü kudreti alan ilmi n'eyleyim
Bu kısır eğitime etmeliyiz hep isyan

چو می بینی که رهزن کاروان کشت ۞ چه پرسی کاروانی را چسان کشت
مباش ایمن ازن علمی که خوانی ۞ که از وی روح قومی میتوان کشت

12. *İşte görüyorsun, eşkıya kervanı vurdu, mahvetti. Nasıl vurdu, nasıl mahvetti diye ne soruyorsun? Şu okuduğun ilim bir milletin ruhunu öldürebilir. Öyle bir ilme itimat etme.*

Kervan soyar eşkıya, bunu sen biliyorsun
"Nasıl soyup mahvetmiş" ne diye soruyorsun
Asıl şaşılacak şey, ilmin ruhu vurması
Sen nasıl öyle ilme hâlâ güveniyorsun!

شتر را بچه او گفت در دشت ۞ نمی بینم خدای چار سو را

پدر گفت ای پسر چون پا بلغزد ۞ شتر هم خویش را بیند هم او را

13. *Çölde deveye yavrusu "dört tarafa bakınıyorum, bir Allah göremiyorum" dedi. Babası şu cevabı verdi: "Devenin ayağı kayınca hem kendini, hem de onu görür."*

Deve yavrusu çölde demiş ki: "Behey ana!
Uçsuz bucaksız yerde bakıyorum dört yana
Görmüyorum bir Allah" duyunca demiş baba:
"Ayağın kaydığında, görüp dersin âmennâ!"